

Przemysław E. Gębal (koordynator)
Joanna Dobkowska
Sławomira Kołsut
Maksi Kozińska

Łukasz Kumiega
Anna Mikulska
Małgorzata Pamuła-Behrens
Nina Pielacińska

Anna Rabczuk
Katarzyna Radomska-T'Seyen
Adrianna Seniów
Justyna Wrona

Ramy programowe polonijnej edukacji językowo-kulturowej

Część II. Rozwiązania metodyczne i programowe

INSTYTUT ROZWOJU
JĘZYKA POLSKIEGO

Przemysław E. Gębal (koordynator)
Joanna Dobkowska
Sławomira Kołsut
Maksi Kosińska

Łukasz Kumięga
Anna Mikulska
Małgorzata Pamuła-Behrens
Nina Pielacińska

Anna Rabczuk
Katarzyna Radomska-T'Seyen
Adrianna Seniów
Justyna Wrona

Ramy programowe polonijnej edukacji językowo-kulturowej

Część II. Rozwiązania metodyczne i programowe

INSTYTUT ROZWOJU
JĘZYKA POLSKIEGO

Ramy programowe polonijnej edukacji
językowo-kulturowej
Część II. Rozwiązania metodyczne
i programowe

Redakcja i opracowanie graficzne
Wydawnictwo Draco

Ilustracja na okładce
Shutterstock/givaga

ISBN: 978-83-68237-31-3

ul. Nowogrodzka 50/54
00-695 Warszawa
www.irjp.gov.pl

Ramy programowe polonijnej edukacji językowo-kulturowej, pomyślane jako kompleksowe opracowanie pozwalające usystematyzować, uzupełnić i zaktualizować wiedzę na temat nowoczesnego kształcenia polonijnego, składają się z dwóch zasadniczych części: **konceptyjnej**, nakreślającej koncepcję i standardy kształcenia polonijnego, oraz **programowej**, opisującej szczegółowe warunki realizacji przyjętych standardów. Dwuczęściowemu dokumentowi towarzyszy przewodnik dla użytkowników ram, ułatwiający ich wdrażanie do codziennej praktyki edukacji polonijnej w różnych miejscach na świecie.

Spis treści

Wstęp.....	4
1. Zasady dydaktyczno-metodyczne współczesnej polonijnej edukacji językowo-kulturowej	5
1.1. Zasada elastyczności	5
1.2. Zasada integracji umiejętności językowych	7
1.3. Zasada funkcjonalności	10
1.4. Zasada kontekstu kulturowego.....	12
1.5. Zasada autentyczności	13
1.6. Zasada dydaktycznej spójności zajęć	14
1.7. Zasada indywidualizacji	16
1.8. Zasada rozwijania umiejętności pracy w grupie	18
1.9. Zasada rozwijania samodzielności i autonomii	20
1.10. Zasada inkluzywności	21
1.11. Zasada wspierania motywacji wewnętrznej i rezyliencji	23
1.12. Zasada refleksyjnej ewaluacji kształtującej	25
2. Szczegółowe założenia programowe dla nauczania polskiego jako języka dziedziczonego	28
2.1. Katalog strategii uczenia się języka polskiego jako języka dziedziczonego	29
2.2. Katalog kompetencji międzykulturowych.....	36
2.3. Katalog tekstów kultury i lektur.....	58
2.4. Katalog tematyczny	61
2.4.1. Ogólny katalog tematyczny	64
2.4.2. Szczegółowy katalog tematyczny	69
2.4.3. Katalog tematyczny języka edukacji szkolnej.....	118
2.5. Katalog gramatyczno-syntaktyczny	122
2.5.1. Ogólny katalog gramatyczno-syntaktyczny	122
2.5.2. Szczegółowy katalog gramatyczno-syntaktyczny	130
3. Monitoring wdrażania założeń ram programowych językowo-kulturowej edukacji polonijnej	169
3.1. Podręczny katalog monitoringu realizacji założeń programowych	169
3.2. Podręczny katalog monitoringu wdrażania zasad dydaktycznych	172
4. Literatura przedmiotu	174

Druga część dokumentu obejmuje analizę zasad dydaktyczno-metodycznych współczesnej polonijnej edukacji językowo-kulturowej, szczegółowe założenia programowe dla nauczania języka polskiego jako dziedziczonego oraz narzędzia umożliwiające monitoring całościowego zastosowania w praktyce koncepcji programowej w codziennej edukacji polonijnej.

Dokument przeznaczony jest dla wszystkich zainteresowanych problematyką kształcenia polonijnego, ze szczególnym uwzględnieniem osób prowadzących zajęcia z języka polskiego jako dziedziczonego w szkołach społecznych (sobotnich) oraz osób zarządzających tego typu placówkami.

Adresatami dokumentu są również twórcy podręczników i materiałów do nauczania języka polskiego jako dziedziczonego, realizujący projekty finansowane ze środków publicznych, oraz kreatorzy systemów certyfikacji znajomości języka polskiego jako nierodzonego dla młodych uczących się. Zaprezentowana wizja kształcenia i towarzyszące jej rozwiązania programowe mogą pełnić rolę strategicznego narzędzia promocji nowoczesnego nauczania polskiego jako języka dziedziczonego w formacie języka osobistego wyboru, realizując cele polskiej dyplomacji kulturalnej w świecie.

1. Zasady dydaktyczno- -metodyczne współczesnej polonijnej edukacji językowo-kulturowej

Przyjęte zasady dydaktyczno-metodyczne odzwierciedlają główne założenia pedagogiczne nauczania polszczyzny jako języka dziedziczonego, wokół których koncentruje się niniejszy dokument. Uwzględniają one specyfikę edukacji polonijnej, dynamiczne zmiany zachodzące we współczesnym świecie oraz zróżnicowane potrzeby osób uczących się.

Zbiór reguł i wytycznych stanowi drogowskaz, jak organizować nauczanie, by było nie tylko skuteczne, ale również angażujące, inspirujące i motywujące. Katalog zaproponowanych zasad dotyczy zarówno zagadnień związanych z osiąganiem celów edukacyjnych (m.in. zasada elastyczności, integracji sprawności językowych, funkcjonalności, kontekstu kulturowego czy indywidualizacji), jak i kwestii obejmujących rozwijanie kompetencji kluczowych dla dalszej edukacji i życia społecznego (zasada umiejętności pracy w grupie, samodzielności, nauczania włączającego czy budowania motywacji).

Wymienione zasady stanowią spójny, komplementarny zbiór, a ich zastosowanie pomoże osobom nauczającym dostosować techniki pracy, formy i treści do potrzeb uczniów, umożliwiając wspieranie ich rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i społecznego.

1.1. Zasada elastyczności

U podstaw tej zasady leży świadomość różnorodnych warunków, w jakich prowadzona jest polonijna edukacja językowo-kulturowa. Różne modele nauczania, sposoby organizacji zajęć oraz dynamiczna rzeczywistość wymagają od osób nauczających gotowości do dostosowania procesu dydaktycznego do aktualnych potrzeb i okoliczności. Zasadę elastyczności rozumiemy jako gotowość do modyfikacji procesu dydaktycznego w oparciu o:

- potrzeby, możliwości i motywacje uczniów;
- warunki nauczania (typ placówki, forma zajęć, ich częstotliwość);
- uwarunkowania społeczno-kulturowe kraju, w którym prowadzone jest nauczanie.

Prezentowane ramy programowe określają treści, które powinny być realizowane w edukacji w języku polskim za granicą, pozostawiając osobom nauczającym swobodę w doborze metod, materiałów dydaktycznych oraz czasu przeznaczanego na ich realizację. Umiejętność rozpoznawania potrzeb uczniów i dostosowywania się do zmieniających warunków to kluczowa kompetencja pozwalająca skutecznie osiągać cele edukacyjne.

A. Uwzględnianie potrzeb, możliwości i motywacji osób uczących się

Przykładowe rozwiązania praktyczne:

- system dydaktycznych kontraktów i wyboru zadań

Osoby uczące się wybierają spośród kilku typów zadań w obrębie tego samego tematu.

Przykład (temat: „Moja rodzina”):

Grupa A: tworzy prezentację multimedialną

Grupa B: przygotowuje komiks

Grupa C: pisze krótkie opowiadanie z ilustracjami

Indywidualne portfolio językowe – osoby uczące się dokumentują swój postęp, wybierając materiały, które ich interesują (teksty, zdjęcia, nagrania, refleksje).

- ocenianie kształtujące i samoocena

Wprowadzenie kart samooceny, w których uczniowie zaznaczają, czego się nauczyli, co sprawiło im trudność i nad czym chcieliby jeszcze popracować.

B. Elastyczność w organizacji zajęć i warunkach nauczania

Przykładowe rozwiązania praktyczne:

- hybrydowe formy pracy

Wprowadzenie e-learningu: krótkie filmiki wprowadzające temat, quizy online, zadania w aplikacjach, np. *Wordwall*, *Quizlet*.

Uzupełnieniem mogą być podcasty przygotowywane przez osobę nauczającą, np. cotygodniowe, kilku-minutowe nagrania z ciekawostkami językowymi oraz prostymi zadaniami do samodzielnego wykonania.

- metoda odwróconej lekcji

Uczniowie zapoznają się z materiałem wprowadzającym przed zajęciami (np. poprzez obejrzenie filmiku lub lekturę krótkiego tekstu), natomiast czas zajęć przeznaczany jest na aktywne działania: rozwiązywanie zadań, gry językowe, pracę projektową lub przygotowanie scenek dramatycznych związanych z wcześniej opracowanym tematem.

- modułowe podejście

Krótkie, samodzielne moduły tematyczne (np. „Zakupy”, „Rodzina”, „Szkoła”), które można dowolnie przedstawiać i dostosowywać do potrzeb konkretnej grupy i dostępnego czasu.

C. Uwzględnianie kontekstu społeczno-kulturowego i ekonomicznego

Rozwiązania praktyczne:

- projekty dwukulturowe

Folder turystyczny „Moje dwa światy” – uczniowie przedstawiają Polskę i kraj zamieszkania (najważniejsze zabytki, miejsca, które warto odwiedzić).

Porównanie tradycji świątecznych – np. „Boże Narodzenie w Polsce i w kraju zamieszkania”.

- redagowanie dwujęzycznych materiałów

Słowniczki tematyczne (np. z zakresu kuchnia, sport, szkoła), w których osoby uczące się tworzą hasła po polsku i w lokalnym języku (mogą być wzbogacone rysunkami lub zdjęciami).

- Zaprojektuj grę o swoim kraju i Polsce: planszówka lub gra online, w której gracze pokonują pola z pytaniami o tradycje, jedzenie, język i symbole narodowe.
- Wspólne lekcje online z osobami uczącymi się z Polski lub innych krajów – lekcje integrujące uczniów ze szkół polonijnych z różnych miejsc, z wykorzystaniem narzędzi typu Zoom, Padlet, Wakelet.

1.2. Zasada integracji umiejętności językowych

Zasada integracji umiejętności językowych polega na łączeniu i równoczesnym rozwijaniu wszystkich podstawowych sprawności językowych: rozumienia, mówienia, czytania i pisania, zarówno w kontekstach formalnych, jak i codziennej komunikacji. Jednym z celów prezentowanych ram programowych jest wspieranie zrównoważonej dwu- lub wielojęzyczności uczniów, co ma na celu rozwijanie ich zdolności do skutecznego porozumiewania się w różnych sytuacjach językowych i kulturowych.

Integracja różnych umiejętności językowych odzwierciedla naturalne sytuacje komunikacyjne. Zasada ta wynika ze świadomości, że poszczególne sprawności językowe przenikają się i uzupełniają w większości sytuacji – w życiu codziennym, w szkole czy w pracy. Na przykład rozmowa wymaga zarówno umiejętności aktywnego słuchania, jak i odpowiedniego reagowania, a pisanie tekstu często łączy się z czytaniem ze zrozumieniem.

Rolą osoby nauczającej jest stworzenie warunków sprzyjających kształtowaniu wszystkich umiejętności językowych w sposób zintegrowany. Należy przy tym uwzględniać indywidualne potrzeby i możliwości uczniów, wspierając ich w doskonaleniu tych obszarów, które sprawiają szczególne trudności.

Integracji umiejętności językowych powinny towarzyszyć takie metody i pomoce dydaktyczne, które zapobiegają mechanicznemu wykonywaniu zadań i znudzeniu uczniów. Podczas planowania zajęć warto uwzględnić rodzaje aktywności, które zwiększają atrakcyjność i dynamikę lekcji, a jednocześnie pobudzają kreatywność uczestników. Mogą to być między innymi:

- gry symulacyjne i dramy
- mapy myśli
- wywiady i prezentacje
- transformacje tekstów
- wypowiedzi ustne i pisemne na podstawie podcastów, materiałów prasowych i audio-wizualnych
- dyskusje

Stopień trudności oraz zakres tematyczny zadań powinien uwzględniać poziom językowy uczniów, a także ich zainteresowania.

Przykładowy zestaw praktycznych rozwiązań dydaktycznych realizujących omawianą zasadę:

2.1. Gra symulacyjna „W polskim sklepie”

Cel: Utrwalenie słownictwa z zakresu zakupów, liczebników i zwrotów grzecznościowych.

Przebieg: Przygotowanie rekwizytów: obrazki produktów, ceny, koszyki, zabawkowe „złotówki”, kasy. Uczniowie losują role klientów lub sprzedawców. Odtwarzają dialogi zakupowe (np. „Poproszę kilogram jabłek”, „Ile kosztuje chleb?”). Można wprowadzić problemy do rozwiązania („Nie mam reszty”, „Skończyły się jajka”).

Wariant online: Wykorzystanie plansz interaktywnych (np. *Genially*). Poziom A1–A2: proste produkty i ceny; poziom B1: reklamacje, pytania o zniżki.

Korzyści: Ćwiczenie mówienia i rozumienia ze słuchu, utrwalanie liczebników, nazw walut i codziennych dialogów. Rozwój interakcji społecznej i kulturowej.

2.2. Drama „Na lotnisku”

Cel: Rozwijanie umiejętności dialogu i reagowania językowego w sytuacjach podróży.

Przebieg: Wprowadzenie słownictwa (paszport, bagaż, bramka, kontrola). Uczniowie tworzą krótkie scenki w parach lub grupach (np. pasażer i celnik, zagubiony turysta i pracownik lotniska). Scenki są odgrywane przed klasą.

Wariant: Nagranie scenek i ich omówienie. Rozbudowanie o sytuacje problemowe (np. spóźniony lot, zgubiony paszport).

Korzyści: Nauka gotowych struktur językowych, praca nad wymową, intonacją i mimiką. Rozwijanie odwagi w posługiwaniu się językiem.

2.3. Mapa myśli „Moje wakacje”

Cel: Nauka organizowania słownictwa i myśli wokół tematu wakacyjnego.

Przebieg: W centrum kartki znajduje się hasło „Moje wakacje”. Uczniowie dopisują skojarzenia: miejsca, czynności, osoby, jedzenie, emocje. Można dodać rysunki, symbole, kolory.

Wariant: Tworzenie w parach. Praca na *Padlecie* w wersji cyfrowej.

Korzyści: Rozbudowa słownictwa, umiejętność kategoryzowania i prezentowania treści. Pomoc w tworzeniu wypowiedzi ustnej lub pisemnej.

2.4. Wywiad z członkiem rodziny lub znajomym mówiącym po polsku

Cel: Ćwiczenie zadawania pytań, prowadzenia rozmowy, notowania i prezentacji wyników.

Przebieg: Uczniowie przygotowują zestaw pytań (np. o dzieciństwo, ulubione potrawy, tradycje). Przeprowadzają wywiad, nagrywają lub spisują odpowiedzi. Przedstawiają wyniki w klasie ustnie lub pisemnie.

Wariant: Przeprowadzenie wywiadu w parach w rolach rodzica i dziecka. Tworzenie plakatu z cytatami z rozmowy.

Korzyści: Realne użycie języka w osobistym kontekście. Rozwijanie empatii, tożsamości i kontaktów międzypokoleniowych. Trening wypowiedzi ustnej.

2.5. Prezentacja multimedialna „Moje hobby”

Cel: Integracja sprawności językowych (pisanie, mówienie, prezentowanie) i rozwój kompetencji cyfrowych.

Przebieg: Uczniowie przygotowują prezentację (*PowerPoint*, *Canva*) na temat hobby. Zawierają opis, zdjęcia, ciekawostki i pytania do klasy. Przedstawiają prezentację ustnie.

Wariant: Przygotowanie w parach lub z pomocą osoby nauczającej. Nagranie prezentacji jako film.

Korzyści: Motywacja przez temat bliski osobom uczącym się. Utrwalenie struktur opisowych i słownictwa. Trening płynności wypowiedzi.

2.6. Transformacja tekstu: zmiana narratora lub czasu

Cel: Utrwalenie struktur gramatycznych (czasy, osoby, formy gramatyczne).

Przebieg: Osoba nauczająca podaje tekst w 1. osobie (np. „Byłem w lesie, widziałem wilka”). Uczniowie przekształcają go na 3. osobę lub zmieniają czas (np. na przyszły). Dla chętnych – rozszerzenie tekstu.

Wariant: Użycie tekstów znanych bajek. Praca w grupach – jedna osoba czyta, druga przekształca.

Korzyści: Świadome operowanie formami czasowników. Zwiększanie świadomości gramatycznej. Ćwiczenie pisania i logicznego myślenia.

2.7. Słuchanie podcastu lub oglądanie reportażu

Cel: Rozwijanie rozumienia ze słuchu i umiejętności selekcji informacji.

Przebieg: Uczniowie słuchają krótkiego podcastu lub oglądają film (np. o zwyczajach w Polsce). Wykonują zadania: prawda/fałsz, uzupełnianie luk, krzyżówki. Piszą krótką opinię lub streszczenie.

Wariant: Dostosowanie materiałów do poziomu językowego – od bajek po vlogi. W razie trudności – wykorzystanie transkrypcji.

Korzyści: Osluchanie z naturalnym językiem. Rozwój umiejętności przetwarzania i wyrażania informacji. Integracja słuchania z pisanie.

2.8. Dyskusja „Czy warto znać język swoich przodków?”

Cel: Rozwijanie umiejętności argumentowania, słuchania i budowania refleksji.

Przebieg: Wprowadzenie tematu za pomocą pytań. Uczniowie wypowiadają się za lub przeciw. Praca w parach – wypracowanie wspólnego stanowiska. Moderowana debata.

Wariant: Zapisanie na tablicy listy argumentów za i przeciw. Forma pisemna: rozprawka.

Korzyści: Rozwój kompetencji komunikacyjnych i interpersonalnych. Zwiększenie samoświadomości językowej i kulturowej. Doskonalenie argumentacji i grzeczności językowej.

1.3. Zasada funkcjonalności

Zasada funkcjonalności zakłada, że język służy realizacji konkretnych celów uczniów, dlatego proces nauczania powinien być ukierunkowany na rozwijanie praktycznych umiejętności, umożliwiających efektywne porozumiewanie się w codziennych sytuacjach życiowych, zawodowych i społecznych.

W praktyce oznacza to, że proces dydaktyczny powinien być dostosowany do indywidualnych potrzeb uczniów. Tymi potrzebami mogą być między innymi:

- **Komunikacja w życiu codziennym** – np. zakupy, rozmowy w urzędach, korzystanie z usług, nawiązywanie relacji społecznych.
- **Równowaga między językiem edukacji a językiem domowym** – wspieranie uczniów w harmonijnym funkcjonowaniu między tymi dwoma przestrzeniami językowymi, co sprzyja nie tylko efektywnemu przyswajaniu wiedzy, ale także budowaniu tożsamości i poczucia przynależności.
- **Edukacja zawodowa** – rozwijanie umiejętności językowych związanych z przygotowaniem do realizacji celów zawodowych.

- **Edukacja akademicka** – kształcenie umiejętności językowych niezbędnych do podjęcia studiów.
- **Integracja społeczno-kulturowa** – umożliwienie aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym kraju, w którym odbywa się nauka języka.
- **Lektura tekstów kultury** – kontakt z tekstami związanymi z językiem polskim i kulturą polską, a także doświadczeniami migracji, wielokulturowości i wielojęzyczności.

Nauczyciele powinni stosować techniki pracy oparte na sytuacjach autentycznych, które pozwolą uczniom na nabycie praktycznych umiejętności językowych poprzez odgrywanie ról, symulacje, aktywności interakcyjne czy pracę projektową. Kluczowe jest także uwzględnianie różnorodnych stylów funkcjonalnych polszczyzny, od języka formalnego po potoczny, aby przygotować uczniów do funkcjonowania w różnych kontekstach komunikacyjnych.

Dzięki zastosowaniu zasady funkcjonalności nauczanie języka staje się bardziej skuteczne i motywujące, ponieważ uczniowie dostrzegają bezpośredni związek między zdobywaną wiedzą a możliwościami jej praktycznego zastosowania. Nauka języka przestaje być celem samym w sobie, a staje się środkiem do osiągnięcia korzyści osobistych i zawodowych.

Przykładowy zestaw praktycznych rozwiązań dydaktycznych realizujących omawianą zasadę

3.1. Symulacja: Wizyta u lekarza

Uczniowie odgrywają role pacjenta i lekarza. Celem jest przećwiczenie słownictwa z zakresu zdrowia oraz formułowania pytań i odpowiedzi w języku formalnym. Uczniowie ćwiczą opisywanie objawów, umawianie wizyty i rozumienie zaleceń lekarskich.

Styl funkcjonalny: formalny (komunikacja instytucjonalna)

3.2. Projekt: „Moje CV i list motywacyjny po polsku”

Uczniowie tworzą własne dokumenty aplikacyjne oraz biorą udział w symulacji rozmowy kwalifikacyjnej. Ćwiczą autoprezentację, argumentację oraz odpowiedzi na pytania rekruterów.

Styl funkcjonalny: oficjalny, pisemny, formalny (język urzędowy i zawodowy)

3.3. Odgrywanie roli: Rozmowa w szkole z kolegą lub koleżanką

Uczniowie ćwiczą typowe sytuacje codzienne – rozmowa na przerwie, planowanie spotkania, wspólne oglądanie filmu. Zajęcia zawierają elementy potocznego języka młodzieżowego, idiomów i skrótów.

Styl funkcjonalny: potoczny (język nieformalny, kolokwialny)

3.4. Ćwiczenie: Pisanie wiadomości (SMS) i e-maili

Osoby uczące się porównują styl wypowiedzi w zależności od medium i odbiorcy: piszą najpierw krótką wiadomość SMS do kolegi, a potem e-mail z tą samą informacją do osoby nauczającej lub urzędu. Analizują różnice w formach grzecznościowych, formach czasowników i skrótach.

Styl funkcjonalny: potoczny zestawiony z formalnym

3.5. Projekt: Przewodnik po mojej miejscowości (po polsku)

Uczniowie przygotowują krótką broszurę lub filmik promujący ich miejsce zamieszkania (np. dzielnicę w Toronto, Londynie czy Chicago) w języku polskim, z myślą o rówieśnikach z Polski. Uczą się opisywać miejsca, wyrażać opinie i zachęcać odbiorcę do działania.

Styl funkcjonalny: publicystyczny, promocyjny, narracyjny

1.4. Zasada kontekstu kulturowego

Zasada kontekstu kulturowego zakłada, że nauczanie języka polskiego nie odbywa się w izolacji, lecz zawsze w określonym kontekście społecznym i kulturowym. Proces przyswajania języka wymaga nie tylko znajomości samej jego struktury, ale także świadomości kontekstu kulturowego – zarówno języka polskiego, jak i kultury kraju, w którym odbywa się nauka. Nauczyciele powinni uwzględniać te aspekty już na etapie planowania procesu dydaktycznego, dostosowując treści i techniki nauczania do realiów kulturowych uczniów.

Wzajemne powiązania między obiema kulturami mogą stanowić istotny punkt odniesienia w procesie dydaktycznym, umożliwiając budowanie pomostów między językiem a doświadczeniami życiowymi uczniów. Rozpoznanie elementów wspólnych oraz różnic między tymi kontekstami pozwala na skuteczniejsze przyswajanie języka i jego funkcji komunikacyjnych. Ponadto, osoba nauczająca powinna uwzględniać trzeci, równie ważny aspekt – kontekst polonijny, który odnosi się do doświadczeń osób pochodzenia polskiego mieszkających poza Polską. Zrozumienie wpływu społeczności polonijnych na odbiór języka oraz ich indywidualnych potrzeb edukacyjnych pozwala na bardziej świadome prowadzenie zajęć, dostosowanych do oczekiwań i realiów codziennego życia uczniów.

Zastosowanie zasady kontekstu kulturowego przyczynia się do kształtowania u uczniów nie tylko kompetencji językowych, ale również otwartości na różnorodność kulturową, co sprzyja efektywnej komunikacji w wielokulturowym środowisku i budowaniu współczesnego wizerunku Polski.

Przykładowy zestaw praktycznych rozwiązań dydaktycznych realizujących omawianą zasadę

Warsztaty kulinarne: „Polskie przysmaki”

Zajęcia obejmują wspólne przygotowanie prostych potraw (np. pierogów, naleśników, sałatki jarzynowej), a następnie pisemne i ustne instrukcje w języku polskim oraz wymianę przepisów z uczniami pochodzącymi z innych kultur.

Integracja języka i kultury; ćwiczenie trybu rozkazującego, słownictwa związanego z jedzeniem i kuchnią; wspólne działanie.

Dyskusja: „Co znaczy dla mnie być Polką/Polakiem?”

Uczniowie dzielą się swoimi doświadczeniami związanymi z polską tożsamością kulturową. Poruszane są tematy: język w domu, kontakty z rodziną w Polsce, stereotypy o Polsce.

Efekt dydaktyczny: Rozwijanie umiejętności argumentowania i słuchania, wzmacnianie pozytywnej identyfikacji i empatii.

Zadanie: „Polska w mediach”

Uczniowie analizują materiały audiowizualne lub prasowe o Polsce (np. krótki reportaż, artykuł o polskim naukowcu, sukcesie sportowym), a następnie przygotowują wypowiedzi ustne lub pisemne: streszczenie, opinię, prezentację.

Efekt dydaktyczny: Ćwiczenie języka formalnego i medialnego; łączenie nauki języka z aktualnym kontekstem społecznym i kulturowym.

Gra terenowa lub online: „Wakacje w Polsce – poznaj polskie symbole i zabytki”

Uczniowie biorą udział w grze edukacyjnej (stacjonarnie lub online), podczas której poznają symbole narodowe, znane miejsca (np. Wawel, Zamek Królewski, Tatry) i postacie historyczne.

Efekt dydaktyczny: Nauka przez zabawę, aktywizacja grupy, przyswajanie słownictwa i wiedzy kulturowej w sposób angażujący.

1.5. Zasada autentyczności

Zasada autentyczności polega na włączaniu do nauczania przykładów odzwierciedlających naturalne użycie języka w prawdziwych kontekstach. Nauczyciele powinni korzystać podczas planowania zajęć z takich źródeł jak: artykuły prasowe, dialogi filmowe, reklamy, fragmenty literatury, memy, komiksy, przepisy kulinarne, podcasty, wiadomości i serwisy informacyjne, media społecznościowe, strony internetowe czy gry komputerowe.

Źródła tego typu odzwierciedlają współczesne struktury gramatyczne, frazeologizmy oraz bogate słownictwo zróżnicowane pod względem stylu i rejestru. Użycie przykładów reprezentujących różne rejestry językowe – takie jak język potoczny, formalny, slang czy język specjalistyczny – pozwala zapoznać uczniów z różnorodnością języka, a w konsekwencji służy wzmacnianiu umiejętności dostosowania sposobu komunikacji do sytuacji, odbiorców i celów. Dlatego warto dobierać materiały dydaktyczne tak, by pokazywały różne aspekty funkcjonowania języka. Mogą to być zarówno rozmowy potoczne pochodzące z komunikatorów internetowych, jak i teksty reprezentujące styl oficjalny, np. pisma urzędowe czy teksty informacyjne. Ponadto autentyczne materiały mogą być źródłem wiedzy o Polsce, pokazując życie codzienne, zwyczaje oraz wartości.

Osoba nauczająca, dokonując wyboru materiałów, powinien uwzględniać przede wszystkim ich funkcjonalność pod kątem zakładanych celów zajęć, a także wieku oraz poziomu zaawansowania językowego uczniów. Zbyt trudne treści mogą prowadzić do frustracji i zniechęcenia, natomiast zbyt łatwe nie stanowią wyzwania i nie służą podnoszeniu kompetencji językowych.

Przykładowy zestaw praktycznych rozwiązań dydaktycznych realizujących omawianą zasadę

Mówienie/Rozmowa

- **Symulacja rozmowy telefonicznej z dziadkami w Polsce** – Uczniowie przygotowują i odgrywają scenki zawierające elementy języka potocznego i emocjonalnego, np. opowieść o szkole, pytania o zdrowie, pozdrowienia.
- **Nagrywanie vloga po polsku** – Uczniowie nagrywają krótki filmik, np. „Mój dzień w trzech zdaniach”, komentując po polsku autentyczne wydarzenia ze swojego życia.

Pisanie

- **Odpowiedź na autentyczny e-mail** – Uczniowie czytają autentyczny (może być zmyślony, ale realistyczny) e-mail, np. od znajomego z Polski, następnie piszą odpowiedź, ucząc się struktury wiadomości elektronicznej.

- **Wypełnianie formularzy** – Ćwiczenie na podstawie autentycznych dokumentów, takich jak formularz zamówienia, zapisu do szkoły językowej lub rejestracji online.

Czytanie

- **Analiza ogłoszeń mieszkaniowych** – Uczniowie przeszukują wybrane ogłoszenia (np. z serwisów typu OLX) i wybierają mieszkanie dla siebie, uzasadniając swój wybór.
- **Zadanie na podstawie rozkładu jazdy lub plakatu wydarzenia** – Uczniowie szukają informacji (godziny odjazdu, miejsce wydarzenia, warunki uczestnictwa) i odpowiadają na pytania, wzmacniając swoje kompetencje w zakresie czytania ze zrozumieniem.

Słuchanie

- **Praca z podcastem** – Uczniowie słuchają fragmentu podcastu lub vloga i wykonują zadania (np. prawda/fałsz, dopasowanie, streszczenie).
- **Oglądanie telewizyjnej prognozy pogody** – Analiza języka informacyjnego; uczniowie opisują pogodę w swoim mieście w podobnym stylu jak w autentycznym materiale wideo.

Przykładowe zadania dydaktyczne integrujące różne sprawności:

1. **Projekt: Planowanie wycieczki do Polski** – Uczniowie korzystają z autentycznych źródeł (np. strony linii lotniczych, cenniki, strony muzeów), aby stworzyć plan podróży: trasa, noclegi, atrakcje. Przygotowują prezentację i uzasadniają swoje wybory.
2. **Praca z memami lub postami z mediów społecznościowych** – Uczniowie analizują krótkie wypowiedzi, uczą się idiomów, kolokwializmów i współczesnego języka młodzieżowego, a następnie sami tworzą mem lub komentarz w języku polskim.

1.6. Zasada dydaktycznej spójności zajęć

Zasada dydaktycznej spójności zajęć zakłada, że skuteczne nauczanie powinno być dostosowane do wieku, potrzeb oraz zainteresowań uczniów, a jednocześnie uwzględniać współczesne realia społeczne, kulturowe i technologiczne. Nauczyciele powinni dążyć do tworzenia angażujących zajęć, które nie tylko odpowiadają na potrzeby edukacyjne, ale także inspirują, motywują i wzbudzają ciekawość poprzez zastosowanie nowoczesnych podejść dydaktycznych oraz różnorodnych narzędzi edukacyjnych.

Ważnym elementem tej zasady – szczególnie w przypadku młodszych uczniów – jest wykorzystywanie podejścia multisensorycznego, które angażuje różne zmysły, zwiększając efektywność przyswajania wiedzy i nabywania umiejętności. Zastosowanie wizualnych, słuchowych i kinestetycznych form nauczania – takich jak filmy edukacyjne, aplikacje interaktywne, gry dydaktyczne oraz aktywności ruchowe – sprzyja lepszemu poznawaniu języka i umożliwia bardziej kompleksowe zaangażowanie uczniów w proces edukacyjny.

Zajęcia powinny również wykorzystywać różnorodność współczesnych technologii, takich jak platformy e-learningowe, multimedia, sztuczna inteligencja, wirtualna rzeczywistość (VR), rozszerzona rzeczywistość (AR) oraz interaktywne aplikacje i platformy językowe. Dzięki nim uczniowie mogą uczestniczyć w symulacjach sytuacji komunikacyjnych, interaktywnych quizach czy korzystać z aplikacji mobilnych wspierających rozwój kompetencji językowych w dynamiczny i nowoczesny sposób.

Ważnym aspektem zasady spójności jest również aktualność treści dydaktycznych, które powinny być zgodne z realiami współczesnego świata, odzwierciedlać zmieniające się trendy i tematy bliskie uczniom, takie jak kultura popularna, media społecznościowe, współczesny rynek pracy czy kwestie ekologiczne i społeczne. Warto, by osoba nauczająca regularnie aktualizowała wykorzystywane na zajęciach materiały dydaktyczne, dostosowując je do bieżących wydarzeń, technologii i zainteresowań grupy.

W kontekście nauczania języka polskiego niezwykle istotne jest przedstawianie Polski zgodnie z jej aktualnym i współczesnym obrazem, czyli ukazywanie dynamicznego rozwoju gospodarczego, kulturowego oraz społecznego. Warto prezentować Polskę jako kraj nowoczesny, otwarty na różnorodność i zmiany, z uwzględnieniem zarówno jej bogatej historii, jak i aktualnych trendów społeczno-kulturowych oraz osiągnięć.

Zastosowanie zasady dydaktycznej spójności zajęć umożliwia nie tylko efektywniejsze przyswajanie wiedzy i nabywanie umiejętności, ale także sprawia, że proces nauki staje się bardziej inspirujący i dostosowany do współczesnych wyzwań edukacyjnych.

Przykładowy zestaw praktycznych rozwiązań dydaktycznych realizujących omawianą zasadę

6.1. Interaktywna gra językowa z elementami rzeczywistości rozszerzonej (AR)

Zadanie: Uczniowie używają aplikacji do rzeczywistości rozszerzonej (np. *Merge Cube*, *Quiver*) do nauki słownictwa związanego np. z domem, miastem lub szkołą.

Effekt dydaktyczny: Nauka poprzez dotyk, ruch, obserwację – silna aktywizacja pamięci sensorycznej.

6.2. „Podcastowe śniadania” – słuchanie i dyskusja

Zadanie: Uczniowie słuchają krótkiego podcastu młodzieżowego (np. o ekologii, z TikToka, na temat ulubionych filmów) i odpowiadają na pytania lub przygotowują swoją wypowiedź.

Effekt dydaktyczny: Ćwiczenie rozumienia ze słuchu, rozwijanie słownictwa tematycznego, podnoszenie motywacji przez aktualne treści.

6.3. Film + zadanie projektowe: „Polska dzisiaj”

Zadanie: Uczniowie oglądają krótki filmik promujący nowoczesną Polskę (np. z kanału Polska.pl), a następnie tworzą własny plakat reklamowy z hasłami promującymi kraj.

Effekt dydaktyczny: Łączenie przekazu wizualnego z aktywnością twórczą, przyswajanie współczesnych realiów społeczno-kulturowych.

6.4. Rozmowa z chatbotem AI lub narzędziem głosowym

Zadanie: Uczniowie rozmawiają po polsku np. z asystentem głosowym Google i mają za zadanie zapisać pytania oraz odpowiedzi – następnie porównują swoje notatki i poprawiają ewentualne błędy.

Effekt dydaktyczny: Trening realnej interakcji językowej, motywacja przez nowoczesną formę, rozwój umiejętności formułowania pytań i odpowiedzi.

6.5. Quiz interaktywny z bieżących tematów (np. Kahoot, Wordwall, Quizizz)

Zadanie: Osoba nauczająca tworzy quiz z pytaniami dotyczącymi aktualnych wydarzeń (np. Eurowizja, sport, trendy internetowe) lub tematów popularnych wśród dzieci lub młodzieży (w zależności od wieku grupy).

Efekt dydaktyczny: Nauka poprzez zabawę, element rywalizacji i współpracy, ćwiczenie szybkiego reagowania językowego.

6.6. Projekt: „Mój profil w mediach społecznościowych po polsku”

Zadanie: Uczniowie tworzą po polsku fikcyjny lub autentyczny profil na Instagramie lub TikToku (lub np. w serwisie LinkedIn – dla starszych) – z opisem, postami i hasztagami.

Efekt dydaktyczny: Rozwijanie słownictwa współczesnego i potocznego, pisanie funkcjonalne i kreatywne, identyfikacja z językiem.

6.7. Karaoke – największe polskie przeboje

Zadanie: Nauka języka poprzez śpiew – uczniowie wybierają polskie utwory młodzieżowe (np. Sanah, Kwiat Jabłoni, Męskie Granie) i wykonują je z tekstem, który uprzednio analizują pod względem językowym.

Efekt dydaktyczny: Trening fonetyki, intonacji, rytmu i rozumienia tekstu w kontekście emocjonalnym.

6.8. „Język w ruchu” – aktywności kinestetyczne

Zadanie: Zajęcia w formie gier ruchowych – np. „Wyścig słów” (na kartkach rozrzucone są słowa, a uczniowie układają je w poprawne zdania), „Żywy słownik” (uczniowie ilustrują ruchem wyrazy lub zwroty).

Efekt dydaktyczny: Nauka przez ciało i ruch, wzmacnianie pamięci proceduralnej.

1.7. Zasada indywidualizacji

Zasada indywidualizacji opiera się na funkcjonalnym wykorzystywaniu wiedzy osoby nauczającej na temat indywidualnych zdolności, umiejętności, predyspozycji, doświadczeń życiowych i kulturowych oraz potrzeb uczniów. Ich rozpoznanie powinno stanowić punkt wyjścia do planowania procesu nauczania. Służyć temu mogą nie tylko testy diagnostyczne, ale również obserwacja pracy uczniów podczas zajęć, ocena ich relacji z rówieśnikami, rozmowy z rodzicami i opiekunami, a także w niektórych przypadkach zapoznanie się z dokumentacją dotyczącą specjalnych potrzeb edukacyjnych.

Dobór metod i form pracy, personalizacja materiałów czy treści dydaktycznych, dostosowanie tempa realizacji czy sposobu komunikacji do indywidualnych potrzeb uczniów sprzyja harmonijnemu rozwojowi, daje poczucie satysfakcji, a tym samym podnosi skuteczność nauczania.

Warto pamiętać, że zasada indywidualizacji obejmuje zarówno uczniów uzdolnionych, jak i tych borykających się z trudnościami w uczeniu się, bądź doświadczających innych problemów (zdrowotnych, ekonomicznych, społecznych). W każdym przypadku zadaniem osoby nauczającej jest stworzenie warunków sprzyjających zwiększaniu motywacji i stymulowaniu kreatywności. Sposoby osiągania tych celów są różne w odniesieniu do poszczególnych grup uczniów. Ważne, aby stawiane wymagania stanowiły wyzwania dopasowane do ich uzdolnień, co pozwoli uniknąć znużenia, zniechęcenia czy osłabienia motywacji. Wyznaczanie ambitnych celów poprzez zachęcanie do dodatkowych działań (m.in. samodzielne opracowanie interesujących zagadnień, udział w konkursach, redagowanie gazetki szkolnej, zaangażowanie w życie szkoły) powinno być jednak połączone ze wsparciem emocjonalnym, tak by uczniowie uzdolnieni, często wrażliwi i skłonni do perfekcjonizmu, nie odczuwali presji, przeciążenia czy strachu przed porażką.

Zasada indywidualizacji nauczania jest równie ważna w odniesieniu do uczniów, którzy mimo prawidłowego rozwoju intelektualnego doświadczają trudności w zakresie funkcji językowych, percepcyjnych, motorycznych, uwagi oraz pamięci (m.in. dysleksja, dysgrafia, dysortografia). W takich przypadkach należy pamiętać o dostosowaniu materiału do możliwości uczniów, zarówno pod kątem treści, jak i formy (np. większa czcionka, przejrzyste grafiki, modyfikacja poleceń), zapewnieniu dodatkowego czasu na wykonanie zadań, uwzględnieniu zaleceń innych specjalistów (pedagogów, psychologów). Niezbędne jest również budowanie poczucia wartości uczniów poprzez pozytywne wzmacnianie, zachęcanie do podejmowania aktywności, akcentowanie mocnych stron, dostrzeganie wysiłku i sukcesów oraz nieeksponowanie niepowodzeń.

Nie bez znaczenia jest również uwzględnienie w pracy dydaktycznej indywidualnych stylów uczenia się. Świadomość, że wśród uczniów są zarówno kinestetycy, wzrokowcy i słuchowcy, pozwoli różnicować działania dydaktyczne tak, by jak najlepiej służyły realizacji zamierzonych celów.

Stworzenie warunków uwzględniających indywidualne predyspozycje, zdolności, trudności, pochodzenie i sytuację rodzinną każdej osoby uczącej się, zgodnie z ideą inkluzywności, pozwala na zbudowanie sprzyjającego środowiska edukacyjnego, a tym samym zwiększa efektywność procesu dydaktycznego.

Przykładowy zestaw praktycznych rozwiązań dydaktycznych realizujących omawianą zasadę

Dla uczniów uzdolnionych językowo:

- **Mini-projekt badawczy:** Uczniowie samodzielnie przygotowują prezentację na temat wybranego zjawiska językowego lub kulturowego (np. „Polskie słowa w innych językach”, „Slang młodzieżowy w Polsce i za granicą”), a następnie prezentują ją klasie.
- **Prowadzenie kącika językowego** na stronie internetowej szkoły lub forum dla młodzieży: Uczniowie publikują ciekawostki językowe, gry słowne, cytaty literackie, dodają swoje opinie i prowadzą dyskusje online.
- **Udział w międzynarodowych konkursach** literackich, recytatorskich, ortograficznych online – z indywidualnym wsparciem osoby nauczającej.

Dla uczniów z trudnościami w nauce lub niższą motywacją:

- **Zadania językowe w formie gier i łamigłówek** (np. Wordwall, puzzle językowe, bingo ze słownictwem) – angażujące, niskoprogowe formy, które umożliwiają odnoszenie małych sukcesów.
- **Nagranie krótkiego filmiku lub wiadomości głosowej** w języku polskim zamiast wypowiedzi pisemnej – forma mniej stresująca, dostosowana do stylu uczenia się słuchowego lub kinestetycznego.
- **Zeszyt sukcesów językowych (portfolio):** Uczniowie zapisują każde nowe słowo, które zapamiętali, każdą sytuację, w której użyli polskiego, z naciskiem na pozytywne wzmocnienie.

Przykładowe działania dla grup zróżnicowanych pod względem umiejętności:

- **Zadania różnicowane** („zrób jedno z trzech”) – Uczniowie wybierają poziom trudności lub formę wykonania zadania (np. opisz obrazek słowami, nagraj opis, narysuj i podpisz).
- **Praca w parach mieszanych:** Uczeń bardziej zaawansowany wspiera mniej doświadczonego, ucząc się współpracy i empatii.
- **Portfolio językowe:** Uczniowie dokumentują swoje indywidualne postępy, wybierając samodzielnie treści, które ich interesują.

Działania wspierające emocjonalnie i budujące motywację:

- **Indywidualne rozmowy wspierające:** Osoba nauczająca monitoruje nastroje w klasie, trudności i poziom satysfakcji z nauki.
- **Wyznaczanie celów osobistych** (np. „w tym tygodniu nauczę się 5 słów związanych z moją pasją”): cele ustalane wspólnie, możliwe do osiągnięcia, rozwijające poczucie sprawczości.
- **Tworzenie „strefy ciszy” lub „kącika refleksji”** w klasie (także online): miejsce, gdzie osoba ucząca się może się wyciszyć, zrelaksować i wykonać alternatywne zadanie (np. kolorowankę językową, słuchowisko).

Przykładowe rozwiązania systemowe:

- **Elastyczne plany lekcji** – uwzględniające indywidualne tempo pracy; uczniowie mogą wykonać część zadań w domu, a w klasie skupić się na ćwiczeniach wymagających wsparcia.
- **Zróżnicowane formy oceniania** – np. ocena opisowa, autoocena, ocena postępu zamiast porównywania między uczniami.

1.8. Zasada rozwijania umiejętności pracy w grupie

Zasada rozwijania umiejętności pracy w grupie polega na świadomym kształtowaniu postaw i kompetencji służących efektywnej współpracy. Działanie w zespole wymaga od uczniów zaangażowania, odpowiedzialności i otwartości na różne opinie i poglądy. Podstawą pracy w grupie jest skuteczna komunikacja, rozumiana jako zdolność aktywnego słuchania, precyzyjnego wyrażania własnych myśli, umiejętność formułowania konstruktywnej krytyki i udzielania wsparcia.

Efektywne porozumiewanie się polega także na wspólnym definiowaniu celów, ustalaniu strategii działania i wzajemnych oczekiwań. Dlatego szczególnie ważne są tu umiejętności dzielenia się wiedzą i pomysłami, wyrażania swoich potrzeb i opinii, rozwiązywania konfliktów oraz postawy asertywnej i odpowiedzialnej. Ważne jest, aby członkowie zespołu potrafili znaleźć kompromis i dążyli do rozwiązań, które będą korzystne i satysfakcjonujące dla wszystkich.

Istotną rolę odgrywają elastyczność i zdolności adaptacyjne, które umożliwiają dostosowywanie się do nowych warunków, a także umiejętność opracowywania strategii i pełnienia różnych ról w grupie. Rozwijanie empatii, czyli rozumienie emocji i potrzeb innych osób oraz uwzględnianie ich opinii, sprzyja budowaniu zaufania i wzajemnego szacunku, a także pozwala stworzyć atmosferę sprzyjającą dialogowi.

Nauczyciel odgrywa ważną rolę w rozwijaniu tych umiejętności i moderowaniu tego procesu. Jego zadaniem jest organizacja i kierowanie działaniami zespołu w sposób, który umożliwia równowagę w grupie i zaangażowanie wszystkich jej członków, zapewniając im przestrzeń do wyrażania swoich opinii. Takie działania uczą rozwiązywania konfliktów, stanowią wsparcie w trudnych momentach, zwiększają poczucie sprawczości i motywują do osiągania założonych celów.

Umiejętność pracy w grupie jest kluczową kompetencją nie tylko w trakcie trwania procesu dydaktycznego, ale także w odniesieniu do kolejnych etapów życia osobistego i zawodowego. W XXI wieku kształtowanie umiejętności współpracy pomaga w budowaniu więzi i przygotowuje do funkcjonowania w wielokulturowym, zglobalizowanym i zmieniającym się świecie.

1. Podział na grupy i rotacja ról

Zadanie: Podczas zajęć językowych uczniowie dzieleni są na małe grupy, w których pełnią różne funkcje (np. lider, notujący, prezentujący, mediator). W każdej kolejnej aktywności zamieniają się rolami.

Cel dydaktyczny: Nauka odpowiedzialności, rozwijanie zdolności do pracy w zróżnicowanych rolach, integracja grupy, wspieranie równości w dostępie do wypowiedzi.

2. Burza mózgów

Zadanie: Po przedstawieniu tematu (np. „Zwyczaj w Polsce”) uczniowie mają 5 minut na swobodne wymianie się pomysłami w grupach. Każdy członek grupy mówi, co mu przychodzi do głowy na dany temat.

Cel dydaktyczny: Aktywne angażowanie wszystkich członków grupy, rozwój kreatywności, kształcenie umiejętności słuchania innych oraz efektywnego współdziałania.

3. Zadania do rozwiązania w grupach (z elementem negocjacji)

Zadanie: Każda grupa otrzymuje scenariusz do rozwiązania, np. „Organizowanie wydarzenia w Polsce”, gdzie muszą wybrać lokalizację, zaplanować program i ustalić budżet. W grupie muszą odbyć negocjacje, aby dojść do konsensusu.

Cel dydaktyczny: Kształtowanie umiejętności rozwiązywania problemów, negocjacji, podejmowania decyzji w zespole oraz odpowiedzialności za grupowy wynik.

4. Praca nad wspólnym projektem

Zadanie: Uczniowie tworzą wspólnie projekt – np. film na temat współczesnej Polski, prezentację o tradycjach polskich w różnych regionach lub gazetkę szkolną w języku polskim.

Cel dydaktyczny: Kształtowanie umiejętności planowania, organizacji pracy, dzielenia się zadaniami i odpowiedzialnością, współpracy w realizacji większego celu.

5. Rozwiązywanie konfliktów w grupach – aktywności mediacyjne

Zadanie: W sytuacji konfliktu w grupie osoba nauczająca przeprowadza ćwiczenie mediacyjne, pokazując jak rozwiązywać spory w sposób konstruktywny. Uczniowie w parach lub grupach przeprowadzają symulacje sytuacji konfliktowych.

Cel dydaktyczny: Rozwój umiejętności mediacji, rozwiązywania konfliktów w grupie, konstruktywnej krytyki i poszukiwania kompromisów.

6. Zajęcia z aktywnością interaktywną – gry językowe w grupach

Zadanie: Uczniowie grają w gry językowe, takie jak Tabu, Scrabble lub „Kółko i krzyżyk” z pytaniami dotyczącymi języka polskiego.

Cel dydaktyczny: Kształtowanie umiejętności językowych w grupie, rozwój integracji poprzez wspólną zabawę, wzmacnianie motywacji do nauki.

7. Refleksja po zajęciach – dyskusja grupowa

Zadanie: Po zakończeniu zajęć uczniowie biorą udział w dyskusji na temat tego, co udało im się osiągnąć podczas pracy w grupach, jakie napotkali wyzwania i jak sobie z nimi poradzili.

Cel dydaktyczny: Kształtowanie umiejętności samooceny, refleksji nad współpracą i komunikacją w grupie, rozwój umiejętności wyrażania opinii i słuchania innych.

1.9. Zasada rozwijania samodzielności i autonomii

Zasada rozwijania samodzielności i autonomii koncentruje się na dostrzeżeniu potencjału osoby uczącej się w kreowaniu własnego rozwoju. Wyzwolenie aktywności, zaangażowania i ciekawości poznawczej w początkowym okresie edukacji w dużym stopniu zależy od postawy osoby nauczającej. Ważne jest jednak, by nauczyciel umiejętnie łączył rolę mentora i przewodnika. Powinien pozostawić uczniom przestrzeń do własnych poszukiwań, samodzielnego rozwiązywania problemów, pogłębiania kompetencji oraz rozwijania obszarów, które są dla nich przedmiotem szczególnego zainteresowania. Takie podejście wyzwala sprawczość, podnosi poziom satysfakcji, uczy planowania działań i odpowiedzialności, a tym samym czyni uczniów równorzędnymi partnerami w procesie dydaktycznym.

Realizacja tej zasady możliwa jest w odniesieniu do pojedynczych działań, takich jak wprowadzanie zadań wymagających samodzielnego poszukiwania informacji, wyrażania opinii, porównywania różnych źródeł, wyciągania wniosków, dyskutowania czy prezentowania własnego stanowiska. Samodzielność wzmacniać można przede wszystkim poprzez włączenie w proces nauczania zadań złożonych, takich jak projekty, nagrywanie filmów czy przygotowanie prezentacji. Należy pamiętać również o uwzględnianiu narzędzi cyfrowych, zachęcaniu uczniów do korzystania z internetowych platform edukacyjnych, aplikacji oraz zasobów internetowych, dzięki którym osoba ucząca się może doskonalić swoje umiejętności także poza czasem zajęć szkolnych.

Zastosowanie zasady rozwijania samodzielności i autonomii wzmacnia efektywność uczenia się oraz kształtuje kompetencje przydatne w rozwoju osobistym przez całe życie.

Przykładowy zestaw praktycznych rozwiązań dydaktycznych realizujących omawianą zasadę

9.1. Projekty badawcze

Zadanie: Uczniowie są zachęceni do samodzielnego przeprowadzenia projektu na określony temat (np. związanego z kulturą, historią lub społeczeństwem Polski). W zależności od wieku i poziomu kompetencji mogą samodzielnie wybrać temat, przeprowadzić badania, zebrać materiały i przygotować końcową prezentację.

Cel dydaktyczny: Rozwój umiejętności badawczych, samodzielne pozyskiwanie i analizowanie informacji, wyciąganie wniosków oraz prezentowanie wyników pracy.

9.2. Nagrywanie filmów i podcastów

Zadanie: Uczniowie tworzą film lub podcast na wybrany temat (np. opisanie swojego miasta, relacja z podróży, prezentacja zwyczaju rodzinnego). Działania obejmują pisanie scenariusza, przygotowanie materiałów, nagranie i edycję.

Cel dydaktyczny: Wzmacnianie kompetencji językowych w kontekście twórczym, rozwój umiejętności posługiwania się nowoczesnymi technologiami, kształtowanie umiejętności pracy w zespole.

9.3. Przygotowanie prezentacji

Zadanie: Uczniowie wybierają temat związany z Polską lub językiem polskim i przygotowują prezentację, która wymaga poszukiwania źródeł, analizy materiałów oraz przedstawienia własnych wniosków.

Cel dydaktyczny: Rozwijanie umiejętności wyszukiwania informacji, analizy i syntezy danych, wyrażania opinii oraz wykorzystania narzędzi cyfrowych.

9.4. Wykorzystanie platform e-learningowych do samodzielnej nauki

Zadanie: Osoba nauczająca wprowadza zadania na platformach edukacyjnych (quizy językowe, ćwiczenia gramatyczne). Uczniowie samodzielnie wybierają materiał do opracowania i realizują zadania w wybranym czasie.

Cel dydaktyczny: Rozwijanie umiejętności samodzielnego zarządzania procesem uczenia się, regularne ćwiczenie umiejętności językowych w kontekście cyfrowym.

9.5. Porównywanie źródeł i wyciąganie wniosków

Zadanie: Uczniowie porównują dwa różne artykuły na ten sam temat – z prasy polskiej i zagranicznej. Analizują różnice w przedstawianiu faktów i punktach widzenia, a następnie prezentują swoje wnioski.

Cel dydaktyczny: Kształtowanie umiejętności krytycznego myślenia, porównywania różnych źródeł informacji oraz formułowania i uzasadniania swojego stanowiska.

9.6. Wykorzystanie aplikacji mobilnych

Zadanie: Osoby uczące się korzystają z aplikacji do nauki języka polskiego (np. *Duolingo*, *Babbel*), wykonując ćwiczenia gramatyczne i poszerzając słownictwo. Osoba nauczająca może proponować dodatkowe materiały.

Cel dydaktyczny: Wzmacnianie samodzielnej pracy nad kompetencjami językowymi, wykorzystanie nowoczesnych technologii, możliwość uczenia się w dowolnym czasie.

9.7. Zadania z elementami poszukiwania informacji w Internecie

Zadanie: Osoba nauczająca zadaje temat do opracowania (np. „Polska w oczach młodych ludzi z różnych krajów”). Uczniowie samodzielnie poszukują informacji w Internecie i przedstawiają wnioski w formie eseju.

Cel dydaktyczny: Rozwój umiejętności wyszukiwania informacji, oceny ich wiarygodności oraz samodzielnego formułowania wniosków.

9.8. Debaty i dyskusje

Zadanie: Uczniowie przygotowują argumenty na temat związany z kulturą polską, a następnie uczestniczą w debacie, podczas której przedstawiają swoje stanowiska i bronią ich. Nauczyciel pełni rolę moderatora.

Cel dydaktyczny: Rozwój umiejętności argumentowania, wyrażania swojego stanowiska, słuchania innych oraz pracy z różnymi perspektywami.

1.10. Zasada inkluzywności

Zasada inkluzywności opiera się na idei równego dostępu do edukacji dla wszystkich uczniów, niezależnie od ich pochodzenia, zdolności, przekonań czy sytuacji życiowej. Kluczowym elementem tej zasady jest szacunek dla drugiego człowieka, co oznacza dostrzeganie i akceptowanie różnorodności wśród uczniów oraz dostosowywanie procesu dydaktycznego do ich indywidualnych potrzeb edukacyjnych. Nauczyciel, kierując się zasadą inkluzywności, powinien tworzyć bezpieczne i otwarte środowisko, w którym każdy czuje się akceptowany i ma możliwość pełnego uczestnictwa w procesie nauczania.

W ramach tej zasady ważne jest uwzględnienie indywidualnych predyspozycji uczniów, takich jak tempo uczenia się, styl poznawczy, potrzeby emocjonalne czy specyficzne trudności edukacyjne. Warto, by nauczyciel stosował techniki dydaktyczne, które sprzyjają aktywnemu udziałowi wszystkich uczniów w procesie nauczania. Istotne jest także budowanie postaw proekologicznych i kultury wzajemnego szacunku, ponieważ nauczanie odbywa się nie tylko w relacji człowiek–człowiek, ale także w szerszym kontekście

– obejmującym troskę o środowisko naturalne i społeczne.

Nauczanie inkluzywne to nie tylko dostosowanie metod pracy, ale przede wszystkim promowanie wartości takich jak empatia, tolerancja i sprawiedliwość społeczna. Eliminuje ono bariery edukacyjne, co sprzyja budowaniu bardziej sprawiedliwego i zrównoważonego społeczeństwa.

Przykładowy zestaw praktycznych rozwiązań dydaktycznych realizujących omawianą zasadę

10.1. Zróżnicowane zadania językowe według poziomu trudności (strategia warstwowa)

Opis: Uczniowie otrzymują trzy wersje zadania do wyboru – oznaczone kolorami lub symbolami:

- **łatwiejsze** – np. uzupełnianie luk w dialogu lub dopasowywanie obrazka do słowa;
- **średnie** – układanie zdań z rozsypanki wyrazowej lub tworzenie krótkiego opisu;
- **trudniejsze** – samodzielne pisanie opowiadania lub dialogu.

Dla kogo: Uczniowie pracujący w różnym tempie, z różnym poziomem zaawansowania i motywacji.

Wariant: Uczniowie mogą najpierw wybrać poziom samodzielnie, a następnie z pomocą nauczyciela przejść na wyższy poziom.

10.2. Stacje dydaktyczne (metoda rotacyjna)

Opis: Klasa zostaje podzielona na 3–5 „stacji językowych” (np. gramatyczna, leksykalna, kreatywna), w których uczniowie wykonują zadania w małych grupach, rotując co kilka minut.

Dla kogo: Kinestetycy, osoby preferujące pracę w grupach, potrzebujące zmiany aktywności.

Przykład stacji: „Stacja ruchu” – kalambury z czasownikami; „Stacja obrazu” – układanie dialogu do obrazka; „Stacja pisania” – redagowanie SMS-a po polsku.

10.3. Zadania zgodne ze stylem poznawczym

Opis: Osoba nauczająca proponuje zadania w różnych formach:

- **wzrokowiec:** tworzenie infografik, map myśli;
- **kinestetyk:** inscenizacja scenek, sortowanie kart;
- **słuchowiec:** słuchanie podcastów i odgadywanie treści;
- **logiczny myśliciel:** łamigłówki językowe, zagadki gramatyczne.

Dla kogo: Osoby uczące się ze zróżnicowanymi stylami uczenia się.

10.4. Gra edukacyjna „Bingo słowne” lub „Memory”

Opis: Osoby uczące się grają w słowne *bingo* (rozpoznawanie słów ze słuchu) lub *Memory* (łączenie rzeczownika z obrazkiem).

Dla kogo: Młodszy uczniowie, osoby uczące się przez zabawę.

Cel: Przyswajanie i automatyzacja słownictwa i struktur.

10.5. Drama „Rozmowa z babcią lub dziadkiem”

Opis: Uczniowie w parach odgrywają scenki rodzinne (pytanie o dzieciństwo, ulubione potrawy, dawne zwyczaje).

Dla kogo: Osoby uczące się rozwijający umiejętność użycia języka w kontekstach rodzinnych.

Korzyści: Rozwój kompetencji komunikacyjnej, ćwiczenie czasu przeszłego, empatii.

10.6. Projekt klasowy – kampania społeczna: „Dbajmy o naszą planetę”

Opis: Uczniowie tworzą w grupach plakaty, ulotki lub prezentacje na temat ekologii z hasłami w języku polskim.

Dla kogo: Osoby zaangażowane społecznie, kreatywne.

Korzyści: Rozwój języka użytkowego, postaw proekologicznych, integracja treści międzyprzedmiotowych.

10.7. Międzykulturowy projekt klasowy „Moje dwa światy”

Opis: Osoby uczące się przygotowują prezentacje porównujące dwa kraje lub dwie kultury, np. „Polska i Kanada oczami dziecka”.

Dla kogo: Osoby uczące się z doświadczeniem migracyjnym, wielojęzyczni.

Korzyści: Wzmocnienie tożsamości kulturowej, rozwijanie tolerancji, nauka opisu i porównania.

10.8. „Kącik samopomocy”

Opis: W klasie tworzy się przestrzeń z materiałami wspierającymi: kartami gramatycznymi, słownikami obrazkowymi, „pudełkiem trudnych słów”.

Dla kogo: Uczniowie potrzebujący wsparcia, z dysleksją lub niskim poziomem językowym.

Cel: Budowanie autonomii, indywidualizacja wsparcia.

1.11. Zasada wspierania motywacji wewnętrznej i rezyliencji

Zasada wspierania motywacji wewnętrznej i rezyliencji (odporności psychicznej) polega na uwzględnianiu w procesie dydaktycznym zarówno indywidualnych potrzeb i zainteresowań uczniów, jak i wykorzystywaniu zewnętrznych mechanizmów służących pozytywnym wzmocnieniom (wyróżnienia, pochwały, grywalizacja, konkursy z nagrodami, wyrażanie uznania, docenianie wysiłków, wspieranie w sytuacjach problematycznych). Bardzo ważną rolę spełnia pozytywna informacja zwrotna, która wspiera motywację, zwiększa pewność siebie w interakcji językowej i wskazuje możliwości poprawy.

Zajęcia powinny sprzyjać rozbudzaniu ciekawości poznawczej, budowaniu poczucia własnej wartości i satysfakcji, a także rozwijaniu umiejętności podejmowania wyzwań i radzenia sobie z porażkami. Zastosowanie tej zasady podnosi efektywność nauczania, daje uczniom przekonanie o celowości podejmowanych wysiłków i tym samym kształtuje kompetencje niezbędne nie tylko w rzeczywistości szkolnej, ale i w innych obszarach życia.

Przykładowy zestaw praktycznych rozwiązań dydaktycznych realizujących omawianą zasadę

11.1. Personalizacja celów i zadań

Zadanie: Osoby uczące się mają możliwość wyboru tematu lub formy pracy, która ich interesuje, np. przygotowanie prezentacji na temat wybranego aspektu kultury polskiej lub zrealizowanie projektu badawczego w oparciu o osobiste zainteresowania.

Cel dydaktyczny: Wzmacnianie motywacji wewnętrznej przez umożliwienie uczniom realizacji tematów, które ich pasjonują. Takie podejście sprawia, że uczniowie postrzegają naukę jako bardziej wartościową i angażującą.

11.2. Grywalizacja i elementy rywalizacji

Zadanie: Zastosowanie mechanizmów grywalizacji, np. punktowanie indywidualnych postępów w nauce, wprowadzenie systemu odznak za osiągnięcia, organizowanie quizów, gier zespołowych (np. „Kto wie więcej o Polsce?”) oraz turniejów językowych.

Cel dydaktyczny: Grywalizacja motywuje uczniów do osiągania celów edukacyjnych poprzez system punktów, nagród i rywalizacji. Elementy gry mogą być również wykorzystywane do promowania współpracy, integracji grupy i rozwiązywania problemów w kontekście językowym.

11.3. Pochwały i wyróżnienia

Zadanie: Regularne wyróżnianie uczniów za ich postępy, zaangażowanie i kreatywność, np. poprzez wręczanie dyplomów, pochwał, „złotych gwiazdek” czy innych symbolicznych nagród. Publiczne docenianie ich wysiłku podczas zajęć.

Cel dydaktyczny: Zwiększenie motywacji wewnętrznej poprzez docenienie wysiłków uczniów i uznanie ich sukcesów. Pochwały wspierają poczucie kompetencji i wpływają na pozytywne nastawienie do nauki.

11.4. Indywidualne podejście do trudności

Zadanie: Osoby uczące się, które mają trudności w nauce, otrzymują indywidualne wsparcie – dodatkowe materiały, dostosowane zadania czy rozmowy motywacyjne. Nauczyciel oferuje pomoc w przezwyciężaniu trudności.

Cel dydaktyczny: Wzmacnianie odporności psychicznej (rezyliencji) uczniów przez pokazanie, że trudności są normalnym elementem procesu edukacyjnego, a wsparcie pomaga je przezwyciężyć i kontynuować naukę z poczuciem pewności siebie.

11.5. Nagrody i konkursy z nagrodami

Zadanie: Organizowanie konkursów językowych, tematycznych (np. „Wielki Konkurs Wiedzy o Polsce”), gdzie uczniowie mogą zaprezentować swoje umiejętności i zdobyć nagrody – książki, gadżety związane z Polską, bilety do instytucji kultury.

Cel dydaktyczny: Konkursy z nagrodami zwiększają motywację, wprowadzając element rywalizacji i osiągnięć, a także wzmacniają pozytywne nawyki uczenia się.

11.6. Zadania zespołowe z elementami wsparcia

Zadanie: Tworzenie zadań wymagających współpracy, np. przygotowanie wspólnej prezentacji multimedialnej, rozwiązywanie problemów językowych w grupach lub tworzenie projektów. Nauczyciel pełni rolę moderatora, wspierając grupy.

Cel dydaktyczny: Umożliwienie uczniom budowania umiejętności współpracy i rozwiązywania problemów, co zwiększa ich poczucie sprawczości. Wzajemne wsparcie w zespole wzmacnia motywację do dalszej pracy.

11.7. Refleksja nad postępami

Zadanie: Regularne spotkania uczniów z osobą nauczającą, podczas których omawiają swoje postępy w nauce, analizują trudności i wyznaczają nowe cele. Stosowanie dzienników rozwoju do zapisywania osiągnięć.

Cel dydaktyczny: Wzmacnianie motywacji wewnętrznej poprzez umożliwienie refleksji nad własnym rozwojem. Uczniowie widząc postępy, czują satysfakcję i są zmotywowani do dalszej pracy.

11.8. Pozytywne wzmocnienie i docenienie wysiłku

Zadanie: Osoba nauczająca regularnie używa pozytywnego wzmocnienia, chwaliąc za zaangażowanie i trud włożony w naukę, a nie tylko za wyniki. Docenia wszystkie wysiłki uczniów prowadzące do rozwoju.

Cel dydaktyczny: Zwiększanie motywacji wewnętrznej poprzez docenianie procesu nauki i wysiłków, a nie tylko końcowego rezultatu. Pozwala to utrzymać wysoki poziom zaangażowania nawet w obliczu trudności.

11.9. Zaangażowanie w życie szkoły

Zadanie: Zachęcanie uczniów do angażowania się w życie szkoły, np. poprzez udział w organizacji wydarzeń kulturalnych, przygotowanie przedstawienia, redagowanie tekstów na stronę internetową szkoły.

Cel dydaktyczny: Rozwój poczucia sprawczości, odpowiedzialności i przynależności do grupy. Możliwość wpływania na życie szkoły zwiększa poczucie wartości i motywację do działania.

1.12. Zasada refleksyjnej ewaluacji kształtującej

Zasada refleksyjnej ewaluacji kształtującej polega na świadomym wykorzystywaniu informacji dotyczących różnych aspektów procesu uczenia się i nauczania w celu podnoszenia jego efektywności. Obejmuje ona zarówno systematyczne monitorowanie osiągnięć i postępów uczniów, jak i badanie skuteczności działań, metod oraz form pracy stosowanych przez nauczyciela. Nadrzędnym celem ewaluacji jest dostarczenie użytecznych informacji, które służą podejmowaniu decyzji prowadzących do doskonalenia jakości nauczania i osiągania zamierzonych celów.

Ewaluacja jest ważnym elementem planowania pracy dydaktycznej, wymaga bowiem od nauczyciela refleksji nad podejmowanymi działaniami, prowadząc jednocześnie do poczucia sprawczości, podniesienia skuteczności nauczania i zwiększenia satysfakcji wszystkich uczestników procesu. Stanowi również istotną informację zwrotną dla uczniów, którzy dzięki niej mogą ocenić swój poziom oraz zidentyfikować swoje mocne strony i obszary wymagające doskonalenia. Dlatego tak ważne jest, by wszelka aktywność uczniów łączona była z komunikatem zwrotnym ze strony nauczyciela. Działania ewaluacyjne należy prowadzić zarówno systematycznie, na bieżąco monitorując trwający proces dydaktyczny, jak i wykorzystywać je w odniesieniu do zakończonego etapu lub kursu.

Ewaluacji bieżącej powinny podlegać te aktywności, dzięki którym oceniamy postępy uczniów. Mogą to być m.in.: testy, prace domowe, wypowiedzi ustne i pisemne, dyktanda, projekty, udział w wydarzeniach kulturalnych oraz zaangażowanie i aktywność na zajęciach. Osoba ucząca się, otrzymując regularne informacje na temat poziomu swojej wiedzy i umiejętności, wie, które obszary opanował na satysfakcjonującym poziomie, a które wymagają poprawy. Zastosowanie zasad ewaluacji w odniesieniu do obu stron procesu dydaktycznego stanowi podstawę samooceny, sprzyja dalszemu planowaniu pracy i pozwala na korektę oraz modyfikację dotychczas podejmowanych działań.

Prowadzenie bieżącej ewaluacji ma ponadto wpływ na realizację celów długoterminowych, w tym na zdawanie egzaminów certyfikatowych potwierdzających znajomość języka polskiego. Częstkowe wyniki stają się bowiem podstawą do określenia poziomu znajomości języka, tym samym stanowiąc swoistą prognozę przewidywanego efektu. Warto również podkreślić, że wyniki zdawalności egzaminów certyfikatowych mogą stanowić źródło informacji dla nauczycieli o skuteczności stosowanych technik nauczania i stać się punktem wyjścia do planowania pracy z kolejnymi grupami uczniów. Zasada ewaluacji dotyczy zatem zarówno działań nauczycieli, jak i osiągnięć uczniów – w obu przypadkach sprzyja autorefleksji i w konsekwencji wpływa na skuteczność procesu dydaktycznego.

Przykładowy zestaw praktycznych rozwiązań dydaktycznych realizujących omawianą zasadę

12.1. Testy i quizy

Zadanie: Regularne przeprowadzanie krótkich testów lub quizów sprawdzających przyswojoną wiedzę. Mogą to być testy wyboru, uzupełnianie luk, pytania otwarte lub testy online.

Cel dydaktyczny: Bieżąca ocena opanowania zagadnień przez uczniów. Szybka informacja zwrotna pomaga uczniom dostosować sposób nauki.

12.2. Prace domowe

Zadanie: Regularne zadawanie prac domowych w różnych formach: wypracowania, eseje, tłumaczenia, ćwiczenia gramatyczne lub zadania praktyczne.

Cel dydaktyczny: Samodzielna praca uczniów pozwala sprawdzić stopień przyswojenia materiału i zidentyfikować trudności. Osoba nauczająca może udzielać indywidualnych wskazówek.

12.3. Wypowiedzi ustne i pisemne

Zadanie: Regularne wykonywanie zadań wymagających wypowiedzi ustnych (prezentacje, dyskusje) i pisemnych (eseje, listy, artykuły).

Cel dydaktyczny: Ocena biegłości językowej i umiejętności wyrażania myśli w języku polskim. Bieżąca ewaluacja umożliwia szybką informację zwrotną.

12.4. Dyktanda i ćwiczenia językowe

Zadanie: Regularne przeprowadzanie dyktand oceniających umiejętności ortograficzne i interpunkcyjne oraz ćwiczeń językowych (uzupełnianie zdań, poprawianie błędów).

Cel dydaktyczny: Ocena poprawności językowej. Umożliwia uczniom zauważenie i eliminowanie błędów.

12.5. Monitorowanie projektów grupowych

Zadanie: Organizowanie projektów grupowych wymagających współpracy (prezentacje, badania, materiały multimedialne).

Cel dydaktyczny: Ocena umiejętności pracy w grupie, kreatywności i zdolności organizacyjnych. Bieżące monitorowanie zaangażowania uczestników.

12.6. Omawianie doświadczeń – udział w wydarzeniach kulturalnych

Zadanie: Zachęcanie uczniów do udziału w wydarzeniach kulturalnych (teatr, muzea, wystawy) i omawianie doświadczeń na zajęciach.

Cel dydaktyczny: Praktyczne zastosowanie języka w kontekście kulturowym. Ocena umiejętności używania języka w realnych sytuacjach i wyrażania refleksji.

12.7. Ocenianie zaangażowania i aktywności na zajęciach

Zadanie: Ocena aktywności uczniów podczas lekcji (udział w dyskusjach i zadaniach grupowych). Prowadzenie karty obserwacji i regularne udzielanie informacji zwrotnej.

Cel dydaktyczny: Ocena stopnia zaangażowania w naukę i umiejętności współpracy. Motywowanie do aktywniejszego uczestnictwa.

12.8. Samoocena uczniów

Zadanie: Wprowadzenie systemu samooceny poprzez kwestionariusze, refleksje o osiągnięciach i planowanie celów.

Cel dydaktyczny: Refleksja nad własnym rozwojem, identyfikacja mocnych stron i obszarów wymagających poprawy. Kształtowanie umiejętności autorefleksji.

12.9. Bieżąca informacja zwrotna

Zadanie: Regularne dostarczanie konstruktywnej ustnej i pisemnej informacji zwrotnej po testach, zadaniach domowych i projektach.

Cel dydaktyczny: Pomoc w zrozumieniu mocnych stron i obszarów wymagających pracy. Zwiększenie efektywności nauki poprzez natychmiastowe wprowadzanie poprawek.

12.10. Refleksja po zadaniu

Zadanie: Pisanie przez uczniów krótkiej refleksji po wykonaniu zadania – co poszło dobrze, co sprawiło trudność, co trzeba poprawić następnym razem.

Cel dydaktyczny: Wzmacnianie samooceny i świadome planowanie działań w celu poprawy umiejętności.

2. Szczegółowe założenia programowe dla nauczania polskiego jako języka dziedzicznego

Szczegółowe założenia programowe obejmują prezentację konkretnych rozwiązań dydaktyczno-metodycznych, zebranych w formie katalogów opisujących:

- strategie uczenia się polszczyzny jako języka dziedzicznego;
- kompetencje międzykulturowe;
- pracę z tekstami kultury i lekturami;
- treści tematyczne zajęć;
- język edukacji szkolnej;
- komponent gramatyczno-syntaktyczny.

Poszczególne katalogi są profilowane odpowiednio do wieku uczniów (5–9, 10–14 i 15+ lat) i/lub poziomu biegłości językowej według ESOKJ (A1–B2).

W pierwszej kolejności, w odniesieniu do treści tematycznych oraz gramatyczno-składniowych, zamieszczamy uproszczone opisy katalogowe. Uszczegółowione propozycje rozwiązań dydaktycznych w tym zakresie znajdują się poniżej.

Wszystkie zagadnienia ujęte w założeniach programowych oraz w katalogach – kompetencji kulturowych, tematycznym i gramatyczno-składniowym – należy traktować jako propozycje, a nie obowiązkowy zestaw treści do realizacji. Ich celem jest wskazanie możliwych kierunków pracy dydaktycznej, które mogą inspirować nauczycieli w planowaniu procesu nauczania, a nie tworzenie zamkniętego, jednolitego schematu zajęć. Stanowią one drogowskaz, pomagający określić obszary, wokół których warto budować działania językowe i kulturowe, dostosowane do potrzeb oraz możliwości uczniów. Osoba nauczająca najlepiej zna swoją grupę, jej poziom zaawansowania, dynamikę oraz uwarunkowania organizacyjne (np. liczbę godzin, częstotliwość zajęć czy dostęp do materiałów dydaktycznych), dlatego ma pełne prawo do wyboru, modyfikowania i pomijania niektórych treści w zależności od kontekstu nauczania. Realizacja wszystkich zaproponowanych zagadnień nie jest konieczna, ponieważ ich funkcją jest wspieranie elastycznego i refleksyjnego podejścia do nauczania, zgodnie z zasadą indywidualizacji i dostosowania programu do specyfiki grupy. Niezrealizowanie wszystkich pozycji nie stanowi więc uchybienia, lecz naturalny element pracy dydaktycznej, której nadrzędnym celem pozostaje wspieranie rozwoju kompetencji językowych i kulturowych uczniów w sposób adekwatny do ich potrzeb i możliwości.

2.1. Katalog strategii uczenia się języka polskiego jako języka dziedzicznego

Nauka języka polskiego poza granicami kraju to proces złożony, wymagający świadomego i długofalowego zaangażowania zarówno ze strony ucznia, jak i nauczyciela. Znaczącą rolę odgrywa w nim umiejętność planowania działań, organizowania pracy, radzenia sobie z trudnościami oraz odkrywania i rozwijania własnych sposobów uczenia się. W wielojęzycznym i kulturowo zróżnicowanym środowisku kompetencje te stają się szczególnie istotne – wspierają motywację do nauki, sprzyjają samodzielności i umożliwiają uczniowi stały rozwój. Opisane w niniejszym materiale strategie skoncentrowane są wokół uczniów i ich postaw wobec nauki języka. Należy jednak podkreślić ważną rolę nauczyciela, który powinien inspirować uczniów do autorefleksji nad poszukiwaniem skutecznych strategii uczenia się i wzmacniać ich świadomość procesu uczenia się, stanowiąc wsparcie zarówno podczas zajęć, jak i poza nimi.

1. Strategie metapoznawcze (świadomego uczenia się)

Osoba ucząca się ma świadomość tego, jak przebiega jej nauka języka – co działa skutecznie, co sprawia jej trudność, w jakich warunkach uczy się najlepiej. Stara się zauważać własne nawyki, reakcje i preferencje, a także rozpoznawać mechanizmy, które wspierają jej rozwój. Dzięki temu może lepiej planować, kontrolować i oceniać swoją naukę, a z czasem samodzielnie kierować całym procesem uczenia się.

Jak uczę się języka? Refleksja nad własnym sposobem uczenia się

W zależności od wieku i etapu rozwoju, samodzielnie lub z pomocą nauczyciela, rodziców czy kolegów, osoba ucząca się:

- zadaje sobie pytania, które pomagają mu zrozumieć siebie jako osobę uczącą się, np. Czy łatwiej mi mówić czy pisać? Co było dziś dla mnie trudne? Czy błędy mnie zniechęcają, czy uczę się na nich?;
- korzysta z narzędzi autorefleksji, takich jak kwestionariusze, tabelki, rozmowy z nauczycielem, aby lepiej poznać: swoje preferencje sensoryczne (lepiej zapamiętuje treści słuchając, oglądając, rysując, czy powtarzając na głos); preferowany sposób pracy (samodzielnie, w parach, w grupie); ulubione rodzaje zadań (dialogi, rysowanie, odgrywanie scenek, testy);
- obserwuje siebie w działaniu – jak radzi sobie podczas mówienia po polsku; co mu pomaga (gesty, parafrazy, pytania, zgadywanie z kontekstu);
- zauważa zmiany w swoim podejściu do nauki lub umiejętnościach – np. większą pewność siebie, mniejszy stres, większą dokładność;
- rozmawia z nauczycielem i kolegami o tym, jak się uczy – wymienia się pomysłami, inspiruje się innymi;
- rozpoznaje swój styl uczenia się: wizualny – zapamiętuje obrazki, kolory, rysunki, pisownię; słuchowy – uczy się lepiej dzięki piosenkom, rytmom, powtarzaniu na głos; działaniowy (kinestetyczny) – zapamiętuje przez ruch, gesty, odgrywanie scenek;

- tworzy listy: tego, co już potrafi („umiem powiedzieć, co lubię jeść”); celów, które chce jeszcze osiągnąć („chcę nauczyć się opowiadać o wakacjach”); przyczyn trudności („nie rozumiałem polecenia”, „nie ćwiczyłem w domu”);
- korzysta z narzędzi samooceny, np. prostej skali (od 1 do 3), list kontrolnych lub kart refleksji, które pomagają mu obserwować postępy;
- prowadzi dziennik lub notatnik, w którym zapisuje: czego się nauczył w danym tygodniu lub miesiącu; które zadania były przyjemne, trudne, ciekawe; jakie błędy popełnił i jak je poprawił; w jakich sytuacjach używał języka (np. na lekcji, w sklepie, podczas wakacji w Polsce, w rozmowie telefonicznej z babcią).

Przykład 1: Fioletowa sukienka

Siedmioletnia Maja po lekcji mówi do nauczyciela: „Lubię ćwiczenia z obrazkami, bo wtedy łatwiej zapamiętuję słówka. Dziś zapamiętałam *sukienka*, bo była fioletowa jak moja”.

Dzięki takiej refleksji Maja zaczyna rozumieć, że ważne są dla niej metody wizualne – uczy się skuteczniej, gdy widzi kolory, rysunki i symbole. Nauczyciel może jej zaproponować prowadzenie „zeszytu słów z rysunkami”, który pomoże jej zapamiętywać nowe wyrażenia.

Przykład 2: Parawan

Czternastoletni Kuba po rozmowie z kolegą zauważa: „Próbowałem opowiedzieć o wakacjach, ale zapomniałem, jak jest parawan. Pokazałem rękami, jak się go rozkłada, i powiedziałem: taka osłona od wiatru na plaży. Kolega od razu zrozumiał”.

Kuba analizuje, jak poradził sobie w trudnej sytuacji językowej. Taka autorefleksja pomaga mu odkryć skuteczne strategie kompensacyjne (gesty, parafrazy), które może świadomie stosować w przyszłości.

Przykład 3: Pogoda u babci

Szesnastoletnia Julia w każdy piątek zapisuje w swoim dzienniku kilka zdań pod stałymi nagłówkami. Ostatni wpis wyglądał tak:

Czego się nauczyłam: „Znam już słowa i zwroty do opisu pogody – potrafię powiedzieć, jaka jest dziś pogoda i jaka będzie jutro”.

Zadania: „Fajna była gra z pytaniami o pogodę. Trudne było słuchanie nagrania – za szybko mówili”.

Błędy i poprawa: „Myliłam *jest zimno* i *jest zimne*. Już wiem, że *zimno* to przysłówek, a *zimne* przymiotnik”.

Użycie języka poza klasą: „Zadzwońiłam do babci i opowiedziałam, jaka była pogoda i zapytałam, jaka jest u niej”.

Julia utrwała materiał z zajęć, analizuje, co było dla niej łatwe lub trudne, co ją cieszy, co sprawia trudności i w jakich sytuacjach używa języka. Dzięki takiemu dziennikowi zaczyna bardziej świadomie podchodzić do nauki.

Wskazówki dla nauczycieli

- ◆ Twórz przestrzeń do refleksji. Po wybranych zadaniach zaproponuj uczniom krótką rozmowę, pytania otwarte lub kartę refleksji (np. „Co dziś poszło Ci dobrze?”, „Czego się nauczyłeś?”).
- ◆ Zachęcaj do samoobserwacji. Pomóż uczniom zauważyć, jak się uczą – czy lepiej zapamiętują przez słuchanie, rysowanie, działanie? Czy wolą pracować sami, czy z innymi?
- ◆ Wprowadzaj różne style pracy. Zróżnicowane aktywności (wizualne, słuchowe, ruchowe) pozwolą uczniom lepiej poznać własne preferencje.
- ◆ Doceniaj refleksję. Chwal nie tylko poprawność językową, ale też starania i umiejętność zastanowienia się nad własnym stylem uczenia się – to buduje samodzielność i pewność siebie.

- ◆ Stosuj proste narzędzia samooceny. Używaj skali (np. 1–3), list kontrolnych czy dzienników, aby uczniowie mogli śledzić swoje postępy i planować kolejne kroki.

Jak mogę zaplanować swoją naukę? Formułowanie celów i planowanie działań

Osoba ucząca się potrafi świadomie zaplanować, czego chce się nauczyć, w jakim czasie i w jakim celu. Wyznacza sobie konkretne zadania – na przykład opanowanie słownictwa z zakresu części ciała lub rozwijanie umiejętności mówienia – i rozkłada je na mniejsze etapy. Dobrze zaplanowana nauka sprzyja lepszej organizacji, wzmacnia motywację i ułatwia dostrzeganie postępów.

Osoba ucząca się:

- wyznacza cele na krótki i długi czas, np. „w tym tygodniu nauczę się słów z tematu zwierzęta”, „do końca semestru będę potrafił opowiedzieć o moim dniu”;
- rozбивa cel na mniejsze etapy i planuje działania krok po kroku;
- tworzy proste listy zadań, takie jak: „napisać 3 zdania, obejrzeć bajkę, opisać obrazek”;
- określa sytuacje, w których chciałby używać języka, np. w sklepie, podczas rozmowy z rodziną, w grze online;
- planuje, kiedy będzie się uczył – np. 15 minut dziennie, trzy razy w tygodniu, w sobotnie poranki;
- korzysta z planerów, kolorowych grafik, tabel lub naklejek, by zaznaczać wykonane zadania i śledzić postępy.

Jak zorganizować czas i miejsce do nauki? Organizacja przestrzeni i planowanie rytmu pracy

Osoba ucząca się potrafi zadbać o warunki, w których uczy się najlepiej – wybiera odpowiednie miejsce, porę dnia i sposób pracy. Planuje, kiedy i jak będzie się uczyć także poza lekcjami – w domu, online, w rozmowach z rodziną lub znajomymi. Świadoma organizacja przestrzeni i rytmu nauki pomaga się skupić, uczy systematyczności i wzmacnia poczucie sprawczości.

Osoba ucząca się:

- wybiera warunki sprzyjające koncentracji – ciszę, dobre oświetlenie, wygodne i uporządkowane miejsce;
- eliminuje „rozpraszacze” – wyłącza powiadomienia, porządkuje biurko, korzysta z minutnika lub aplikacji do zarządzania czasem;
- sięga po narzędzia planowania, takie jak kalendarze, tygodniowe harmonogramy, listy kontrolne;
- rozkłada naukę na różne dni tygodnia, np. poniedziałek: słówka, środa: pisanie, piątek: film z napisami;
- dba o różnorodność – łączy czytanie, słuchanie, mówienie i zabawy językowe w zależności od potrzeb i nastroju.

Przykład 1: naklejki z gwiazdkami

Dziewięcioletnia Hania zawsze siada do nauki przy swoim biurku, na którym leży kolorowy kalendarz. W poniedziałek uczy się słówek, w środę wykonuje prace pisemne (w zeszytach, w telefonie lub na tablecie), a w piątek ogląda bajkę po polsku. Naklejkami w kształcie gwiazdek zaznacza w kalendarzu wykonane zadania.

- To przykład uczennicy, która ma stały rytm nauki i korzysta z prostych narzędzi planowania.

Przykład 2: rozmowy online

Szesnastoletnia Sara nie ma stałego kontaktu z językiem polskim w szkole, ale raz w tygodniu uczestniczy w zajęciach online i prowadzi rozmowy przez aplikację internetową z rówieśniczką z Krakowa. Przed spotkaniem przygotowuje tematy do rozmowy, a po nim zapisuje w notesie nowe wyrażenia i przemyślenia związane z rozmową. W każdy piątek powtarza słówka z całego tygodnia.

- Sara planuje czas ekspozycji na język i łączy go z praktyką w realistycznych sytuacjach.

Wskazówki dla nauczyciela:

- ◆ Rozmawiaj z uczniami o tym, gdzie i kiedy lubią się uczyć. Zadawaj pytania typu: „W jakim miejscu uczy ci się najlepiej?”, „Co ci przeszkadza?”, „Kiedy masz najwięcej energii?”.
- ◆ Zachęcaj do planowania pracy w ciągu tygodnia. Można wspólnie stworzyć prosty harmonogram, np. „Mój tydzień z językiem polskim”, z ikonami do zaznaczania.
- ◆ Pokaż, że każda forma kontaktu z językiem ma wartość. Nawet 10 minut dziennie przeznaczone na słuchanie piosenki lub rozmowę z dziadkiem po polsku to część nauki.
- ◆ Zachęcaj uczniów do łączenia różnych form pracy nad językiem. Daj wybór między różnymi aktywnościami – mówieniem, pisanem, oglądaniem, ruchem, zabawą.
- ◆ Zaproponuj sposoby na eliminowanie „rozpraszaczy”. Porozmawiaj o tym, jak ustalić czas nauki i odpoczynku (np. metodą Pomodoro), dlaczego warto wyciszyć telefon i wyłączyć powiadomienia w komputerze.

2. Strategie zarządzania zasobami

Z czego mogę korzystać, kiedy się uczę? Zarządzanie zasobami w procesie uczenia się języka polskiego jako dziedziczonego

Osoba ucząca się stopniowo nabywa umiejętność korzystania z różnych zasobów wspierających naukę języka – zarówno tradycyjnych (np. podręcznik, zeszyt, słownik), jak i cyfrowych (aplikacje, strony internetowe, komunikatory). Dobiera materiały do swoich potrzeb, porządkuje notatki, tworzy własne pomoce i sięga po wsparcie, gdy go potrzebuje. W zależności od wieku – samodzielnie lub z nauczycielem – wykorzystuje dostępne zasoby w sposób dostosowany do swoich indywidualnych potrzeb, możliwości oraz preferowanego stylu uczenia się. W nauce języka poza granicami kraju, szczególnie przy ograniczonym kontakcie z polszczyzną, umiejętność sięgania po różnorodne materiały pomaga utrzymać regularny kontakt z językiem i rozwijać kompetencje komunikacyjne.

Osoba ucząca się:

- prowadzi zeszyt lub notatnik, w którym zapisuje nowe słowa, zasady gramatyczne i przykłady ich użycia (w wersji papierowej lub cyfrowej);
- organizuje własne narzędzia i materiały do nauki – notatki, fiszki, foldery, aplikacje – tak, by mieć je pod ręką;
- tworzy własne pomoce: ilustracje, kolorowe notatki, mapy myśli, listy tematyczne;
- korzysta ze słowników (papierowych i online), aplikacji do nauki języków, narzędzi AI oraz portali edukacyjnych;
- wyszukuje potrzebne informacje w Internecie, korzysta z podcastów, filmów, gier edukacyjnych, bajek i blogów w języku polskim;
- jeśli ma możliwość, rozmawia z osobami mówiącymi po polsku – np. z dziadkami, rodziną w Polsce, rówieśnikami w szkole sobotniej;
- zadaje pytania nauczycielowi lub korzysta z konsultacji, chatów lub forów edukacyjnych, by wyjaśnić wątpliwości.

Przykład: Quiz ze słówek

Szesnastoletni Tomek stworzył folder na komputerze, gdzie zapisuje ciekawe wyrażenia z rozmów z kuzynem z Polski (rozmawiają przez *Discord*). Do każdego wyrażenia dodaje przykład użycia wyrazu. Raz w tygodniu tworzy quiz w aplikacji *Quizlet*, żeby utrwalić słownictwo.

- Tomek aktywnie wykorzystuje technologię, kontakt z rodzimym użytkownikiem języka i samodzielnie organizuje materiał do powtórek.

Wskazówki dla nauczycieli:

- ◆ Pomóż uczniom zidentyfikować zasoby, do których mają dostęp. Zapytaj: „Czy masz słownik w domu?”, „Jakie strony internetowe do nauki języka znasz i lubisz?”, „Czy rozmawiasz z kimś po polsku poza lekcjami?”.
- ◆ Zachęcaj do tworzenia własnych materiałów. Uczniowie mogą ilustrować słówka, pisać dialogi, robić zdjęcia rzeczy, które chcą nazwać po polsku – nie muszą korzystać wyłącznie z podręcznika.
- ◆ Wprowadzaj nowe narzędzia stopniowo i świadomie. Zamiast dawać uczniom długą listę aplikacji, pokaż jedną, prostą funkcjonalność – np. jak stworzyć zestaw fiszek lub jak sprawdzić słowo w dobrym słowniku online.
- ◆ Wspieraj samodzielność poprzez konkretne zadania. Zamiast „poćwicz w domu”, powiedz: „znajdź trzy słowa, które kojarzą ci się z zimą, zapisz je w zeszycie i znajdź do nich obrazek w Internecie”.
- ◆ Podkreśl wartość kontaktu z językiem poza lekcjami. Rozmowa z babcią, napisanie SMS-a po polsku, nagranie wiadomości głosowej, obejrzenie filmu z napisami – to wszystko też jest nauka.

Co mogę zrobić, żeby się nie zniechęcać i cieszyć się nauką? Regulacja i kontrola czynników emocjonalnych.

Nauka języka to nie tylko zapamiętywanie słów i gramatyki – to także emocje: radość z sukcesu, wstyd, trema, obawa przed popełnianiem błędów. Umiejętność rozpoznawania i kontrolowania emocji ma bezpośredni wpływ na postępy ucznia, jego motywację oraz gotowość do podejmowania wyzwań językowych – zwłaszcza w środowisku, w którym polszczyzna nie jest językiem dominującym.

Osoba ucząca się:

- akceptuje, że stres, niepewność czy trema towarzyszące wypowiadaniu się w języku obcym są naturalne i możliwe do opanowania;
- stosuje proste techniki obniżające napięcie – np. spokojne oddychanie, chwilę wyciszenia, skupienie się na miłym wspomnieniu, obrazie lub dźwięku;
- oswaja trudne sytuacje poprzez stopniowe przygotowanie – ćwiczy wypowiedź samodzielnie, następnie z kolegą, a dopiero potem mówi przed grupą;
- korzysta z aktywności, które budują poczucie bezpieczeństwa – takich jak gry językowe, praca zespołowa, elementy humorystyczne;
- uczy się dostrzegać i doceniać własne postępy – zapisuje sukcesy, tworzy wizualne ścieżki rozwoju, korzysta z narzędzi dających pozytywną informację zwrotną (np. aplikacje edukacyjne);
- unika myślenia w kategoriach „porażki” – zamiast tego szuka przyczyn trudności i traktuje je jako naturalną część procesu nauki;
- wyznacza cele zgodne ze swoimi zainteresowaniami, sytuacją życiową i tożsamością – np. rozmowa z rodziną w Polsce, zrozumienie treści internetowych, aktywność w mediach społecznościowych po polsku;
- czerpie motywację zarówno z wewnętrznych potrzeb (ciekawość, samorealizacja), jak i zewnętrznych zachęt (pochwała, sukces grupy, realne zastosowanie języka w codziennym życiu).

Przykład: Przed czytaniem na głos

Uczeń boi się czytać tekst przed całą klasą. Nauczyciel mówi:

„Rozumiem, że możesz się stresować – ja też kiedyś się bałem czytać na głos w innym języku. Możesz przeczytać tylko jedno zdanie albo zacząć razem z koleżanką. Ważne, że próbujesz”.

Dzięki takiemu wsparciu uczeń czuje się zrozumiany i sam decyduje, ile chce przeczytać.

Wskazówki dla nauczyciela:

- ◆ Buduj atmosferę bezpieczeństwa i zaufania. Uczniowie lepiej radzą sobie z emocjami, gdy wiedzą, że mogą się pomylić bez obawy przed wyśmianiem. Zadbaj o przyjazne relacje w klasie i jasne zasady wzajemnego szacunku.
- ◆ Pomóż uczniom zrozumieć, że emocje są naturalne. Rozmawiaj otwarcie o tym, że stres, trema czy niepewność to część procesu uczenia się języka. Dziel się własnymi doświadczeniami lub historiami innych uczniów, którzy pokonali tremę czy lęk.

- ◆ Pomagaj nazywać emocje i znajdować sposoby radzenia sobie z nimi. Zachęcaj do prostych strategii: głębokiego oddechu, pauzy przed wypowiedzią, chwili skupienia, pozytywnego wewnętrznego dialogu („Jeszcze nie umiem, ale się uczę”).
- ◆ Stopnij trudności. Pozwól uczniom przygotować wypowiedź najpierw indywidualnie, potem w parach, dopiero później przed klasą. Dzięki temu zyskują poczucie kontroli i sprawczości.
- ◆ Podkreślaj wartość wysiłku i drobnych sukcesów. Nie skupiaj się tylko na poprawności – chwal za odwagę, pomysłowość, wytrwałość. Zachęcaj do prowadzenia dziennika postępów lub „mapy sukcesów”.
- ◆ Unikaj porównań między uczniami. Pamiętaj, że dzieci i młodzież uczą się w różnym tempie, zależnie od znajomości innych języków, doświadczeń edukacyjnych i domowego środowiska językowego.
- ◆ Uwzględniaj różnice kulturowe i językowe. Niektóre dzieci mogą być przyzwyczajone do innych stylów pracy, komunikacji czy oceniania. Rozmawiaj o tych różnicach i pokazuj, że są naturalnym elementem nauki w wielokulturowej klasie.
- ◆ Wzmacniaj tożsamość ucznia jako osoby wielojęzycznej. Podkreśl, że znajomość wielu języków to wartość, a każdy język (nawet nie do końca opanowany) to narzędzie budowania relacji i wyrażania siebie.
- ◆ Zachęcaj do współpracy, nie rywalizacji. Gry zespołowe, projekty w parach czy wspólne cele klasowe (np. przygotowanie plakatu, filmiku) pomagają odciążyć emocjonalnie i budować wspólnotę.

4. Strategie społeczne i komunikacyjne

Jak mogę dobrze współpracować z innymi? Rozwijanie umiejętności współpracy i komunikacji w grupie

Uczenie się języka to nie tylko działanie indywidualne, lecz także proces społeczny – oparty na współpracy, dialogu i wymianie doświadczeń. Osoba ucząca się rozwija kompetencje, które pozwalają mu skutecznie komunikować się, współdziałać i uczyć się razem z innymi – niezależnie od wieku, pochodzenia językowego czy kulturowego.

Osoba ucząca się:

- jasno komunikuje potrzeby i uczucia podczas pracy w grupie (np. prosi o pomoc; dzieli się własną opinią, nawet jeśli nie zgadza się z innymi; dba o szacunek i kulturę wypowiedzi);
- dba o wspólny cel i współodpowiedzialność za zadanie (np. przydziela role w grupie, wspólnie planuje działania);
- reaguje empatycznie na trudności innych, okazuje wsparcie i otwartość;
- uczy się słuchać uważnie i potwierdzać zrozumienie (np. parafrazuje wypowiedź rozmówcy prosząc o potwierdzenie – „Czy dobrze rozumiem, że...?”);
- przekazuje informacje zwrotne w sposób wspierający (np. „Dobrze to powiedziałaś, a może spróbuj jeszcze tak...”);

- rozpoznaje sytuacje konfliktowe i potrafi je rozwiązywać poprzez dialog, kompromis lub prośbę o pomoc;
- potrafi przyjąć i wyrazić konstruktywną krytykę, nie obraża się, nie atakuje;
- dzieli się wiedzą i doświadczeniem – również tymi związanymi z innymi językami i kulturami;
- docenia wysiłki innych i wspólnie świętuje osiągnięcia (np. pochwała kolegi, wspólna prezentacja).

Przykład: „Znamy te słowa!”

Uczniowie w parach lub małych grupach tworzą wspólną listę słów z wybranego zakresu tematycznego. Każdy dodaje coś od siebie, a potem wspólnie układają z nimi zdania lub historyjkę obrazkową. Uczą się: dzielenia pomysłami, aktywnego słuchania, wspólnego podejmowania decyzji.

Wskazówki dla nauczyciela:

- ◆ Zachęcaj uczniów do pracy w parach i grupach mieszanych – różnorodność jest wartością.
- ◆ Ustal z klasą jasne zasady współpracy: słuchamy się nawzajem, pomagamy sobie, nie przerywamy.
- ◆ Wprowadzaj kontrakty grupowe i wspólnie wyznaczaj cele – uczniowie chętniej się angażują, gdy mają wpływ.
- ◆ Modeluj wspierające komunikaty: „Co ci się podobało w pracy kolegi?”, „Jak możemy mu pomóc?”.
- ◆ Rozmawiaj o różnicach – kulturowych, językowych, osobowościowych – pokazując, że uczymy się także od siebie nawzajem.

Skuteczność prezentowanych strategii w dużym stopniu zależy od zaangażowania nauczyciela w rozwijanie umiejętności samodzielnego, świadomego i refleksyjnego podejścia do nauki wśród uczniów. Warto, by osoby nauczające potrafiły identyfikować preferencje i mocne strony uczniów, a także tworzyli środowisko sprzyjające wymianie doświadczeń i wspieraniu autonomii. Nauczyciel pełni więc w procesie dydaktycznym rolę przewodnika i mentora, który nie tylko przekazuje wiedzę, ale też prezentuje różnorodne techniki uczenia się, dostarcza dobrych wzorców, a także zachęca uczniów do analizowania podjętych przez nich działań i oceny skuteczności wybranych strategii.

2.2. Katalog kompetencji międzykulturowych

Wieloaspektowa rzeczywistość edukacyjna oraz społeczna dzieci i młodzieży uczących się języka polskiego i kultury polskiej poza granicami kraju zachęca do przyjęcia w założeniach programowych perspektywy antropologicznej. Pozwala ona nie tylko opisywać, ale też rozumieć różnorodność i własną tożsamość. Takie podejście umożliwia budowanie kompetencji międzykulturowych poprzez refleksję nad własnymi i mniej znanymi kodami kulturowymi (np. koleżanek i kolegów z grupy) – w odniesieniu do przestrzeni, czasu, tożsamości, rytuałów, emocji czy wzorców relacji.

Podejście to zakłada, że kultura nie jest zbiorem sztywnych kodów, lecz dynamicznym, procesualnym i relacyjnym zjawiskiem. Kompetencje międzykulturowe wymagają więc rozwijania świadomości, empatii, ciekawości, tolerancji dla niejednoznaczności oraz zdolności mediacji – cech kluczowych w zróżnicowanych kontekstach życia dzieci i młodzieży funkcjonujących między językami i kulturami.

Inspiracją dla takiego ujęcia są również współczesne pytania o zmiany społeczne, technologiczne i te związane z wartościami. Dlatego przy każdym bloku tematycznym proponuje się łączenie podstaw kulturowych z refleksją nad wyzwaniami współczesności: technologią, edukacją, tożsamością, wolnością, religią, migracjami i przyszłością człowieka.

W niniejszym opracowaniu przyjęto czteroczęściowy podział treści kulturowych, który odpowiada zarówno rozwojowi poznawczemu dzieci i młodzieży, jak i specyfice nauczania języka i kultury polskiej poza granicami kraju.

1. Odniesienia kulturowe – wiedzę ogólną, wydarzenia oraz postacie historyczne i współczesne, rozumiane przez pryzmat symboli i emocji.
2. Wiedzę i zachowania społeczno-kulturowe.
3. Umiejętności i postawy interkulturowe.
4. Mediację kulturową.

Taki układ pozwala na stopniowe pogłębianie kompetencji kulturowych – od znajomości faktów i symboli kultury polskiej, przez ich zastosowanie w codziennym życiu, aż po rozwijanie postawy otwartości, empatii i zdolności do budowania mostów międzykulturowych. Uwzględnia on również złożoność tożsamości dzieci i młodzieży dorastających w środowiskach wielojęzycznych i wielokulturowych. Proponowane rozwiązania metodyczne i materiały (np. karty pracy, scenariusze lekcji, studia przypadków) przekładają ten model na konkretne działania edukacyjne, wspierając zarówno rozwój językowy uczniów, jak i budowanie ich więzi z kulturą polską.

I. Odniesienia kulturowe

1. Odniesienia kulturowe z perspektywy dziecka żyjącego poza Polską

1.1 Wiedza ogólna o Polsce – uwzględniająca kontekst i emocjonalna

- 1.1.1 **Geografia Polski** – najważniejsze miejsca, regiony związane z rodziną dziecka (np. „Skąd pochodzą moi rodzice/dziadkowie?”), symbole geograficzne (Wisła, Tatry, Bałtyk).
- 1.1.2 **Ludność Polski i Polonia** – kto mieszka w Polsce, gdzie mieszkają Polacy poza Polską (Polonia), wielokulturowość Polski.
- 1.1.3 **Symbole państwowe i instytucje** – godło, flaga, hymn, prezydent, parlament – w wersji uproszczonej, z naciskiem na to, czym są dla dziecka na emigracji.
- 1.1.4 **Podział terytorialny – „mapa moich korzeni”** – województwa, miasta rodzinne, kontekst rodzinny (np. drzewo genealogiczne rodziny).
- 1.1.5 **Gospodarka i przemysł** – uproszczone: co produkuje się w Polsce, co z Polski znają dzieci (np. paczkomaty, bursztyn, meble, branża IT).
- 1.1.6 **Edukacja** – jak wygląda szkoła w Polsce w porównaniu ze szkołą za granicą (np. system szkolny, poziomy edukacji, kalendarz szkolny).
- 1.1.7 **Media i kultura popularna** – polskie bajki, programy, twórcy internetowi, piosenki, które znają dzieci.

1.1.8 Transport i podróże – jak się podróżuje po Polsce; co dzieci pamiętają z podróży do Polski. Regiony Polski, krajobrazy typowe dla różnorodnych krain.

1.2 Postacie i wydarzenia historyczne – przez pryzmat symboli i emocji

1.2.1 Wydarzenia i święta narodowe – np. 11 listopada, 3 maja, Święto Niepodległości, ale też z refleksją, czy obchodzi się je za granicą i jakie święta są ważne w kraju zamieszkania.

1.2.2 Postacie historyczne i współczesne – np. Maria Skłodowska-Curie, Lech Wałęsa, Jan Paweł II, Iga Świątek, Robert Lewandowski, Olga Tokarczuk – znane postacie, z którymi dziecko może się utożsamić bądź może je znać; sukcesy Polek i Polaków.

1.2.3 Postacie bliskie dziecku – „Moja babcia opowiadała mi o...” – budowanie mostu między historią Polski a doświadczeniem rodzinnym.

1.3 Produkty i wytwory kultury – z perspektywy dzieci polonijnych

1.3.1 Literatura i myśl – wprowadzenie do tematu przez literaturę dziecięcą i młodzieżową (Brzechwa, Tuwim, Musierowicz, Kasdepke, Olech, Kosik, Pałasz, Maleszka, Stelmaszyk, Ryrych; współczesne książki dla dzieci o emigracji – Kaczmarek).

1.3.2 Muzyka – od ludowej przez klasyczną (Chopin, Moniuszko, Wieniawski, Paderewski) do nowożytnej (piosenki dla dzieci i popkulturowe – np. Arka Noego, My3. Natalia Kukulska, „Sanah”, Mała Armia Janosika- kolędy).

1.3.3 Kino i teatr – bajki, teatryki, filmy dziecięce – np. „Bolek i Lolek”, „Reksio”, ale też kontakt z przedstawieniami teatralnymi z Polski:
Festiwal Teatrów dla Dzieci (<https://festiwalteatrow.pl/festiwal-teatrow-dla-dzieci-2025/>),
Festiwal Teatrów dla Dzieci Podskoki i Wykręty (<https://podskokiwykrety.pl/>),
Międzynarodowy Festiwal Filmowy Kino Dzieci (<https://kreatywna-europa.eu/fundedprojects/miedzynarodowy-festiwal-filmowy-kino-dzieci-2/>),
Festiwal filmowy Ale Kino! (<https://alekino.com/>),
Festiwal filmowy Młode Horyzonty (<https://festiwal.mlodehoryzonty.pl/>).

1.3.4 Architektura i sztuki plastyczne – miasta: Kraków, Warszawa, Wrocław, Gdańsk, Łódź; zamki, np. Zamek Królewski, Wawel; sztuka ludowa – pisanki, wycinanki; malarstwo: Matejko, Wyspiański, Kossak, Beksiński, Boznańska, Opalka – ogólnie pojęte sztuki plastyczne.

2. Wiedza i zachowania społeczno-kulturowe

2.1 Warunki życia i organizacja społeczna

2.1.1 Tożsamość osobista i językowa

- Świadomość dwu- i wielojęzyczności oraz dwu- i wielokulturowości.
- Kształtowanie pozytywnego stosunku do własnego pochodzenia.
- Rola języka polskiego jako części tożsamości rodzinnej i kulturowej.

2.1.2 Rodzina

- Tradycyjne i współczesne modele rodziny w Polsce.
- Rola dziadków, relacje między pokoleniami.
- Różnice w strukturze i funkcjonowaniu rodziny w kraju zamieszkania i w Polsce.

2.1.3 Kalendarz i rytm życia

- Polskie święta narodowe i religijne (np. 2, 3 Maja, 11 Listopada, Wielkanoc, Boże Narodzenie, Wigilia, Wszystkich Świętych).
- Porównanie kalendarza szkolnego i świąt w Polsce i w kraju zamieszkania.
- Tradycje związane z porami roku, np. topienie marzanny, święto plonów (dożynki).

2.1.4 Jedzenie i napoje

- Charakterystyka polskiej kuchni: dania regionalne, tradycyjne potrawy (np. pierogi, barszcz, bigos).
- Znaczenie wspólnych posiłków w rodzinie.
- Porównanie zwyczajów kulinarnych z krajem zamieszkania.

2.1.5 Edukacja

- Struktura systemu edukacji w Polsce.
- Tradycje szkolne: pasowanie na ucznia, zakończenie roku szkolnego, świadectwa z czerwonym paskiem.
- Rola sobotnich szkół polskich.

2.1.6 Praca

- Popularne zawody w Polsce dawniej i dziś.
- Rola pracy w życiu dorosłego Polaka – etos pracy.
- Migracja zarobkowa Polaków i jej skutki społeczne.

2.1.7 Czas wolny, nawyki i zainteresowania

- Typowe formy spędzania czasu wolnego w Polsce (np. wycieczki za miasto).
- Polskie sporty narodowe i ulubione dyscypliny (np. siatkówka, skoki narciarskie).
- Kultura czytelnictwa i domowe biblioteki.

2.1.8 Media i środki informacji

- Przegląd polskich mediów publicznych i prywatnych.
- Rola prasy i radia w życiu codziennym.
- Media polonijne — łączność z krajem poprzez media za granicą.

2.1.9 Mieszkanie

- Charakterystyka polskiego domu rodzinnego (np. gościnność, domowe jedzenie, obrusy, bibeloty).
- Różnice w stylu życia i w przestrzeni mieszkalnej w Polsce i za granicą (np. zdejmowanie butów podczas składania komuś wizyty w domu).

2.1.10 Usługi i zakupy

- Polski targ i sklep osiedlowy – porównanie z supermarketem.
- Polskie zwyczaje zakupowe i etykieta konsumencka.
- Zwroty i sytuacje komunikacyjne w sklepie.

2.1.11 Zdrowie i higiena

- Opieka zdrowotna w Polsce – przychodnia, szpital, lekarz rodzinny.
- Naturalne metody leczenia (np. domowe sposoby: herbata z sokiem malinowym).
- Rola apteki w codziennej kulturze polskiej.

2.1.12 Podróże i transport

- Polska sieć kolejowa i autobusowa.
- Popularność podróży samochodowych i wakacji nad Bałtykiem lub w górach.
- Tradycje związane z podróżowaniem do rodziny w Polsce.

2.1.13 Ekologia i środowisko

- Problemy ekologiczne w Polsce (np. smog, ochrona Puszczy Białowieskiej).
- Polskie parki narodowe.
- Ruchy społeczne na rzecz ochrony przyrody.

3. Umiejętności i postawy interkulturowe

3.1 Kształtowanie pluralistycznej tożsamości kulturowej

3.1.1 Świadomość własnej tożsamości kulturowej

- Refleksja nad tym, co to znaczy być Polakiem (polskim dzieckiem) mieszkającym za granicą (z doświadczeniem migracji).
- Rozpoznawanie elementów kultury polskiej obecnych w życiu codziennym (język, kuchnia, zwyczaje, religia).
- Budowanie pozytywnej narracji o wielokulturowej tożsamości.

3.1.2 Postrzeganie różnic i podobieństw kulturowych

- Porównywanie norm społecznych, wartości, rytuałów codziennych w Polsce i kraju zamieszkania.
- Świadomość, że różnorodność kulturowa nie oznacza sprzeczności, lecz wartość dodaną.

3.1.3 Zbliżenie kulturowe

- Udział w polskich i lokalnych wydarzeniach kulturalnych (np. dni kultury, festiwale, koncerty).
- Wspólne projekty z rówieśnikami różnych narodowości (np. prezentacje kuchni, świąt czy hobby).

3.1.4 Uznanie różnorodności kulturowej

- Świadomość obecności różnych kultur w swoim otoczeniu i na świecie.
- Poszanowanie dla innych języków i zwyczajów bez ignorowania własnych korzeni.

3.1.5 Dobrowolna adaptacja i integracja

- Umiejętność uczestniczenia w życiu lokalnej społeczności bez rezygnacji z polskich wartości.
- Rozwijanie dwujęzyczności i podtrzymywanie kontaktu z Polską.

3.1.6 Empatia, ciekawość, otwartość, pozytywne nastawienie, dystans, tolerancja niejednoznaczności, regulacja emocji

- Budowanie postawy tolerancji i zaciekawienia innymi.
- Przeciwdziałanie stereotypom i uprzedzeniom (wobec własnej grupy i innych).
- Rozpoznawanie i nazywanie emocji związanych z przynależnością do różnych kultur (duma, radość, wstyd, niepewność).
- Praca z poczuciem wykluczenia, niezrozumienia oraz presji nadmiernych oczekiwań.

3.2 Przyswajanie wiedzy kulturowej

3.2.1 Obserwacja, porównanie, konceptualizacja, praktyka, kontrola

- Nauka poprzez aktywne poznawanie kultury miejsca zamieszkania i polskiej (np. Jak obchodzimy święta w miejscu zamieszkania i w Polsce?).
- Projekty badawcze oparte na rozmowach z rodziną (np. Jak wyglądało dzieciństwo moich rodziców w Polsce?).
- Refleksja nad podobieństwami i różnicami kulturowymi (np. w komunikacji, ubiorze, sposobach spędzania czasu wolnego).
- Rozwijanie umiejętności rozumienia, analizowania i komentowania różnic kulturowych.
- Rozwijanie kreatywnego i wieloperspektywistycznego myślenia.

3.3 Interakcje kulturowa

3.3.1 Planowanie, kontakt, korekta i dostosowanie

- Ćwiczenie sytuacji językowych (np. powitanie w Polsce i w kraju zamieszkania – podobieństwa i różnice).
- Przygotowanie dzieci do kontaktu z Polską (np. z rodziną w Polsce) lub poprzez uczestnictwo w koloniach letnich.
- Tworzenie „kulturowego przewodnika” dla dzieci z Polski odwiedzających ich klasę.
- Praktykowanie empatii i tolerancji w sytuacjach konfliktowych lub niejednoznacznych.
- Wzmacnianie umiejętności reagowania na nieporozumienia (np. gdy ktoś śmieje się z akcentu).

3.4 Mediacja kulturowa

3.4.1 Planowanie, mediacja, ewaluacja

- Nauka tłumaczenia nie tylko językowego, ale i kulturowego (np. czym jest opłatek).
- Dzieci jako pośrednicy między światem rodziny (Polska) i szkoły (kraj zamieszkania).
- Ćwiczenie roli „ambasadora kultury”: prowadzenie zajęć dla klasy nt. polskich zwyczajów czy współczesnych procesów społecznych w Polsce.
- Wzmacnianie poczucia sprawczości i dumy z roli kulturowego pośrednika.
- Rozwijanie odporności psychicznej i samoświadomości w sytuacjach kulturowych napięć.

Propozycja praktycznych rozwiązań dotyczących edukacji (między)kulturowej

Współczesna edukacja językowo-kulturowa w środowiskach migracyjnych nie może ograniczać się do przekazywania wiedzy o faktach czy normach społecznych. Wymaga ona refleksyjnego podejścia, które uwzględnia złożoność zjawisk kulturowych oraz zmienność realiów społecznych. W niniejszym rozdziale proponujemy praktyczne ujęcie kompetencji międzykulturowych w duchu antropologii kulturowej, uwzględniając praktyki życia codziennego (czas, rozmowa i milczenie, jedzenie, tożsamość, emocje, przestrzeń, rodzina i edukacja, obrzędy/święta/rytuały) oraz refleksję nad przemianami globalnymi, zgodnie ze współczesną refleksją historiozoficzną.

W poniższym opracowaniu skupiamy się na rozwijaniu kompetencji interkulturowych, a w szczególności kładziemy nacisk na następujące elementy:

- świadomość kulturowa (refleksja nad własnymi kodami);
- percepcja różnic kulturowych (empatia, dystans, ciekawość);
- komunikacja międzykulturowa (język werbalny i niewerbalny);
- adaptacja i mediacja kulturowa (zarządzanie niejednoznacznością);
- odporność emocjonalna i poznawcza (wobec różnorodności i zmiany).

Na końcu tej części opracowania znajdują się przykładowe zadania, które można wykonać z uczniami i uczennicami na zajęciach.

1. Czas

Kultura porządkuje czas na wiele sposobów: linearnie (np. edukacja, praca) lub cyklicznie (np. rytuały, święta), odmiennie też konstruuje relacje między przeszłością a przyszłością. Dla dzieci żyjących w środowisku międzykulturowym koncepcje te bywają niespójne (np. kalendarz religijny a świecki, rytmy domowe a szkolne). Warto w edukacji rozwijać świadomość relatywności organizacji czasu i jego roli w kształtowaniu relacji, tożsamości i wartości. Technologiczna codzienność, zwłaszcza Internet, media społecznościowe, aplikacje i komunikacja cyfrowa, wprowadzają inny rytm życia i inne sposoby kontaktu z kulturą niż te znane z tradycyjnych form (rodzina, święta, książki, rytuały, opowieści przekazywane ustnie).

Przykładowe tematy do dyskusji:

- Sposoby mierzenia i doświadczania czasu (cykliczny i linearny).
- Punktualność i jej znaczenie w różnych kulturach.
- Rytmy dnia i tygodnia, relacje z przeszłością i przyszłością.

Myślenie krytyczne

Czy nowe technologie, w tym sztuczna inteligencja, skracają czas na refleksję i tym samym osłabiają naszą zdolność do przetwarzania przeszłości?

Czy czas technologiczny (np. tempo życia online) może zaburzać nasze poczucie ciągłości kulturowej? Inaczej funkcjonujemy, oglądając krótkie materiały w serwisie *TikTok*, a inaczej, gdy słuchamy opowieści babci na te same tematy.

Czy poświęcając mniej czasu na kontakt z „żywą kulturą” – np. poprzez opowieści osób z rodziny, a więcej na przekaz internetowy (np. w mediach społecznościowych) – wciąż dziedziczymy kulturę, czy raczej konsumujemy fragmenty wielu kultur, bez zakorzenienia?

Analiza językowa (przykładowe frazy do odkrywania znaczenia językowego i kulturowego): *czas to pieniądz; ktoś idzie z duchem czasu; szkoda czasu i atłasu.*

2. Rozmowa i milczenie

Czas jako konstrukcja kulturowa

Dialog – strategie mówienia i milczenia

Style komunikacyjne różnią się znacznie między kulturami – od bezpośredniości po subtelne strategie milczenia. Edukacja międzykulturowa powinna rozwijać świadomość pragmatyczną: umiejętność rozpoznawania intencji, tonu, gestów i konwencji – w tym również milczenia jako znaczącego aktu komunikacyjnego.

Przykładowe tematy do dyskusji:

- Wartość rozmowy i ciszy w różnych kulturach.
- Role komunikacyjne, intonacja, mowa ciała.
- Milczenie jako przejaw oporu, dystansu lub szacunku.

Myślenie krytyczne

Jak odróżniać fakty od opinii? Co uznajemy za prawdę? Skąd możemy wiedzieć, czy to, co czytamy lub słyszymy, jest prawdą? Czym jest postprawda? Czym jest manipulacja i jak ją rozpoznać w rozmowie?

Czy można rozmawiać z obcymi? Co to jest *small talk* i czy jest popularny w twojej kulturze?

Z czego można żartować? O czym nie wolno rozmawiać? Czy można pytać kogoś o wiek lub zarobki?

Analiza językowa (przykładowe frazy do odkrywania znaczenia językowego i kulturowego): *mowa jest srebrem, a milczenie złotem; ugryźć się w język; mowa nienawiści.*

3. Jedzenie jako kod kulturowy

Jedzenie to nie tylko biologiczna potrzeba – to także symboliczna praktyka budowania wspólnoty, wyrażania tożsamości, przekazywania norm i wartości. Znajomość różnic kulturowych w rytuałach jedzenia (np. kolejność podawania dań, ich znaczenie, używanie sztućców, pałeczek, rąk, a także tabu żywieniowe) sprzyja rozwojowi otwartości i ciekawości międzykulturowej.

Przykładowe tematy do dyskusji:

- Praktyki kulinarne, rytuały wspólnego jedzenia, zakazy i nakazy (np. religijne).
- Diety, moda żywieniowa, jedzenie organiczne, surowe i gotowane, pory posiłków.
- Typowe potrawy narodowe i świąteczne (np. barszcz z uszkami); potrawy regionalne i ich znaczenie.
- Gościnność, *savoir-vivre*, zachowanie przy stole, jedzenie a status społeczny.

Myślenie krytyczne

Jedzenie jako opowieść o równości i nierównościach – kto ma dostęp do zasobów? Czy jedzenie staje się przejawem globalnych nierówności?

Dlaczego na śniadanie, obiad i kolację jemy często te same produkty i dlaczego właśnie te?

Jaki produkt (danie) jemy codziennie, a jaki bardzo rzadko? Dlaczego tak jest? Gdyby jedno danie miało symbolizować twój kraj – co by to było i dlaczego?

Analiza językowa (przykładowe frazy do odkrywania znaczenia językowego i kulturowego): *bułka z masłem; wisienka na torcie; jeść komuś z ręki.*

4. Tożsamość indywidualna a tożsamość kulturowa

Tożsamość wyrażamy na wiele sposobów – wewnątrznie, pytając, jak postrzegamy samych siebie; zewnątrznie, gdy prezentujemy się światu; a także gdy opisujemy w kategoriach tożsamościowych to, jak widzimy otaczający nas świat. Tożsamość to z tej perspektywy zespół cech, przekonań, wartości, przynależności społecznych i ról, które składają się na nasze „ja”. Ze względu na subiektywny wymiar konstruowania tożsamości i jej różnorodne uwikłania społeczne, temat ten jest często przedmiotem kontrowersyjnych dyskusji. Edukacja powinna wspierać refleksję, jednocześnie unikając wartościowania.

Przykładowe tematy do dyskusji:

- Kulturowe definicje kobiecości i męskości.
- Stereotypy i uprzedzenia płciowe.
- Dzieciństwo i wiek jako konstrukty społeczne.
- Tożsamość łącząca w sobie różne elementy kulturowe lub społeczne (hybrydyczna)
- Tożsamość w dobie XXI wieku.

Myślenie krytyczne

Kim jestem, gdy nikt na mnie nie patrzy?

Czy to, jak siebie widzę, zgadza się z tym, jak widzą mnie inni?

Czy potrafię zaakceptować zmiany mojej tożsamości na różnych etapach życia?

Czy identyfikacja z określoną grupą daje mi wolność, czy stanowi jej ograniczenie?

Analiza językowa (przykładowe frazy do odkrywania znaczenia językowego i kulturowego): *jestem jaki jestem; w samotności najłatwiej usłyszeć własne „ja”; myślę, więc jestem.*

5. Emocje i ich funkcje

Emocje to wewnętrzne reakcje psychiczne, które pojawiają się w nas w odpowiedzi na to, co dzieje się w otoczeniu. Przejawiamy wtedy na przykład szczęście, strach, smutek lub złość. Są one odpowiedzią na różne sytuacje, osoby lub myśli. Potocznie przyjmuje się, że emocje mogą być dobre lub złe, przyjemne lub nieprzyjemne. Tymczasem wszystkie emocje są nam potrzebne, ponieważ niosą informację o nas samych – o tym, co przeżywamy, jak się czujemy i jak możemy zareagować. Zdolność rozpoznawania i rozumienia emocji jest kluczową kompetencją w edukacji międzykulturowej.

Przykładowe tematy do dyskusji:

- Czy emocje są uniwersalne? Jakie emocje „wolno” okazywać w różnych kulturach?
- Wstyd, duma, radość i gniew jako konstrukty kulturowe.
- Emocje jako źródło siły w życiu prywatnym i zawodowym.
- Wpływ mediów społecznościowych na sposoby przeżywania i okazywania emocji.

Myślenie krytyczne

Czy emocje zawsze odzwierciedlają prawdziwe potrzeby i wartości, czy mogą nas zwodzić?

Czy technologia i media społecznościowe manipulują naszymi emocjami?

Dlaczego czasem trudno jest zrozumieć emocje innych osób?

Co może się stać, jeśli przez długi czas tłumimy swoje emocje?

Analiza językowa (przykładowe frazy do odkrywania znaczenia językowego i kulturowego): *czuć ulgę; trzymać emocje na wodzy; mieć ciężkie serce.*

6. Przestrzeń jako dom i wspólnota

Przestrzeń to miejsce, w którym coś się znajduje, dzieje, lub w którym aktualnie przebywamy, albo chcemy być. Może być blisko nas lub bardzo daleko. To także obszar, w którym możemy się poruszać, działać i czuć. Przestrzeń może być fizyczna, czyli taka jak pokój, dom czy ulica; osobista – oznaczająca odległość, którą chcemy zachować między sobą a innymi, aby czuć się komfortowo; publiczna – obejmująca miejsca dostępne dla wszystkich, takie jak place czy parki; wirtualna – czyli przestrzeń Internetu, gier komputerowych i mediów społecznościowych, w której poruszamy się cyfrowo; a także emocjonalna – dająca miejsce na radość, smutek, spokój czy złość. Umiejętność „czytania” przestrzeni to jeden z kluczowych elementów budowania poczucia bezpieczeństwa i tożsamości.

Przykładowe tematy do dyskusji:

- Granice prywatności.
- Kulturowe uwarunkowania organizacji przestrzeni.
- Przestrzeń a relacje społeczne.
- Organizacja przestrzeni w procesie nauczania i uczenia się.
- Realność a fizyczność przestrzeni.
- Potencjał i zagrożenia przestrzeni cyfrowej.

Myślenie krytyczne

Kto decyduje o tym, jak wygląda i do czego służy dana przestrzeń?

Jakie emocje mogą wywoływać różne rodzaje przestrzeni?

Jak technologia zmieniła nasze rozumienie i doświadczanie przestrzeni?

Jak przestrzeń wpływa na naszą tożsamość i poczucie przynależności?

Czy każda przestrzeń jest dostępna dla wszystkich? Co decyduje o wykluczeniu lub uprzywilejowaniu?

Jak możemy świadomie kształtować przestrzeń wokół siebie, aby była bardziej przyjazna i otwarta?

Analiza językowa (przykładowe frazy do odkrywania znaczenia językowego i kulturowego): *ciasny, ale własny; przestrzeń do wyrażania siebie; czuć się jak w domu.*

7. Rodzina, dzieci, edukacja

Rodzina – jak wygląda w różnych kulturach?

Rodzina to uniwersalna, choć różnorodnie definiowana instytucja społeczna, określana często jako „najmniejsza komórka społeczna”. Jako kategoria występuje we wszystkich kulturach, jednak może przyjmować rozmaite formy i pełnić różne funkcje. Rodzina może obejmować zarówno modele nuklearne (rodzice i dzieci), jak i wielopokoleniowe, patriarchalne, matriarchalne czy egalitarne. Różnice kulturowe wpływają na role członków rodziny, wzorce wychowawcze, relacje wewnątrzrodzinne oraz więzi pokrewieństwa.

Przykładowe tematy do dyskusji:

- Rodzina w różnych kulturach (spotkania rodzinne, np. na święta; zaangażowanie babci i dziadka; znaczenie religii i wspólnych tradycji).
- Rola kobiet i mężczyzn w rodzinie – zmiany oczekiwań społecznych (obowiązki rodzinne).
- Więzy rodzinne a relacje tworzone poza rodziną (przyjaźnie, związki partnerskie).
- Relacje między dziećmi a dorosłymi w rodzinie wielopokoleniowej (role dziadków, wujostwa, kuzynostwa).

Myślenie krytyczne

Rodzicielstwo jednopłciowe – jak społeczeństwo postrzega taki model rodziny?

Migracja zarobkowa i rozłąka rodzin – jakie są tego psychologiczne i społeczne skutki?

Czy przyszłość rodziny jest zagrożona przez indywidualizm i życie w pojedynkę?

Rodzina a praca – jak osiągnąć równowagę między życiem zawodowym a prywatnym?

Wychowanie dzieci zadaniem całej wspólnoty czy tylko rodziców?

Analiza językowa (przykładowe frazy do odkrywania znaczenia językowego i kulturowego): *z rodziną najlepiej wychodzi się na zdjęciu; ciepło domowego ogniska; rodzina to podstawa; rodzina patchworkowa; więzy krwi; matka Polka; ojciec chrzestny.*

Dzieci – kategoria o wymiarze międzykulturowym

Dzieciństwo nie jest wyłącznie etapem rozwoju biologicznego, ale również konstruktem społecznym, a sposób wychowania i traktowania dzieci różni się w zależności od kultury. Jako kategoria międzykulturowa, dzieci mogą być postrzegane jako: symbole niewinności (np. w społeczeństwach zachodnich), pełnoprawni członkowie społeczności, pomagający w utrzymaniu rodziny (np. w kulturach, gdzie dzieci pracują od najmłodszych lat) lub inwestycja w przyszłość (np. gdy edukacja stanowi klucz do awansu społecznego).

Przykładowe tematy do dyskusji:

- Wychowanie dzieci – różne modele autorytetu rodzicielskiego.
- Rola dzieci w rodzinie w różnych kulturach – od opieki nad młodszym rodzeństwem po udział w pracach domowych lub zarobkowych.
- Granice dzieciństwa – od wczesnego wchodzenia w dorosłość (np. przez małżeństwo czy pracę) do przedłużonego dzieciństwa w innych kulturach.
- Wartość i prawa dziecka – kulturowe i prawne zróżnicowanie w uznaniu podmiotowości dzieci.

Myślenie krytyczne

Czy dzieciństwo, jakie znamy dziś, to efekt ewolucji biologicznej, czy raczej wytwór kulturowy stworzony przez nowoczesne społeczeństwa?

W jaki sposób religie, ideologie i systemy polityczne kształtują obraz dziecka jako „niewinnej osoby”?

Czy w epoce sztucznej inteligencji i biotechnologii dzieci staną się przedmiotem modyfikacji genetycznych?

Analiza językowa (przykładowe frazy do odkrywania znaczenia językowego i kulturowego): *dzieci są przyszłością narodu; dzieci i ryby głosu nie mają; rozmawiać jak z dzieckiem; płakać jak dziecko; cieszyć się jak dziecko; dziecko we mgle; małe dzieci – mały kłopot, duże dzieci – duży kłopot; dziecinada.*

Edukacja – wiedza, nauka, inteligencja

Edukacja to nie tylko proces przekazywania wiedzy, ale także kategoria odzwierciedlająca systemy władzy, religię i ideologię społeczeństwa, w którym funkcjonuje. Może ona wzmacniać lub tłumić tożsamość kulturową (np. mniejszości lub imigrantów). Szkoła nie pozostaje przy tym neutralna – jej formy, treści i metody nauczania zawsze odzwierciedlają konkretne wartości społeczne. Współczesna edukacja powinna kłaść większy nacisk na umiejętności przydatne w różnych sytuacjach (tzw. metakompetencje), takie jak: uczenie się przez całe życie, adaptacyjność, elastyczność, kompetencje społeczne i emocjonalne, kreatywność, krytyczne myślenie oraz kompetencje międzykulturowe i globalne.

Przykładowe tematy do dyskusji:

- Modele edukacyjne w różnych kulturach – jak się skutecznie uczyć?
- Różne rozumienie wiedzy – od umiejętności logicznego myślenia, przez mądrość życiową, po rozwój duchowy.
- Edukacja formalna a nieformalna – która jest efektywniejsza?
- Zasady oceniania, długość wakacji i podejście do zadań domowych w ujęciu międzykulturowym.
- Codzienność szkolna dziecka dwu- i wielojęzycznego.

Myślenie krytyczne

Czy szkoły przygotowują do życia w świecie zróżnicowanym kulturowo?

Jak można uczyć „różnorodności” bez popadania w stereotypy?

Czy edukacja jest formą kontroli społecznej?

Czy szkoła porządkuje ludzi według ocen, zachowań i przynależności społecznej?

Czy edukacja włącza, czy wyklucza?

Czy edukacja międzykulturowa sprzyja dialogowi między rodziną a szkołą, bez oceniania „odmiennych” wzorców?

Jak uczyć kompetencji przyszłości, jeśli nie wiemy, jak będzie wyglądać praca za 20 lat?

Jak szkoła może wspierać dzieci z rodzin, które funkcjonują według innych wzorców kulturowych?

Analiza językowa (przykładowe frazy do odkrywania znaczenia językowego i kulturowego): *wykuć coś na blachę; 3Z: zakuć, zdać, zapomnieć; szkoła życia; mądrość nie przychodzi ze szkoły.*

8. Obrzędy, święta, rytuały

Obrzędy, święta i rytuały – bogactwo tradycji międzykulturowych

Święta, obrzędy i rytuały stanowią uniwersalny element życia społecznego we wszystkich kulturach, choć realizuje się je w odmienny sposób. Organizują one czas oraz budują wspólnotę (np. Nowy Rok, święta religijne, rytuały przejścia). Wyrażają wartości i tożsamość danej kultury – niezależnie od tradycji – pełniąc funkcję rytuału społecznego. Są nośnikami norm i zwyczajów, często przekazywanych międzypokoleniowo, w zgodzie z cyklem życia (narodziny, inicjacja, śmierć) oraz kalendarzem religijnym i świeckim. Bywają także przestrzenią konfliktu lub negocjacji kulturowych (np. napięcie między świętami rodzinnymi, narodowymi a globalnymi).

Przykładowe tematy do dyskusji:

- Święta rodzinne a wspólnotowe – co buduje silniejszą tożsamość?
- Święta zapożyczone (np. Halloween, Walentynki) – kulturowe zbliżenie czy komercjalizacja?
- Tradycje świąteczne w różnych kulturach (np. Ramadan, Diwali, Chanuka).
- Różne sposoby obchodzenia Nowego Roku (potrawy, muzyka, tradycyjne stroje).
- Rytuały i obrzędy jako nośniki międzypokoleniowego przekazu kulturowego.

Myślenie krytyczne

Czy rytuały mogą przetrwać w świecie zindywidualizowanym, zdominowanym przez media społecznościowe?

Jakie rytuały przestają mieć znaczenie dla współczesnego człowieka?

Czy rytuały mogą istnieć bez religii?

Jakie święta, tradycje i obrzędy rodzi kultura cyfrowa (np. lajki, selfie)?

Analiza językowa (przykładowe frazy do odkrywania znaczenia językowego i kulturowego): *zachować świąteczny nastrój; zrobić coś od święta; świętować z pompą.*

Zintegrowane kształcenie językowe i historyczno-kulturowe w szkołach polonijnych

Zintegrowany model nauczania w szkołach polonijnych umożliwia nie tylko efektywną naukę języka polskiego, ale również wspiera kształtowanie tożsamości osoby uczącej się oraz rozwój jej indywidualnych kompetencji poznawczych i społecznych. Edukacja polonijna zazwyczaj przyjmuje formę kształcenia zintegrowanego, w którym nauka języka nie jest celem samym w sobie, ale służy odkrywaniu wartości kulturowych oraz przyswajaniu wiedzy o Polsce – z zakresu historii, geografii i wiedzy o społeczeństwie. Takie podejście umożliwia uczniowi nie tylko rozwijanie kompetencji komunikacyjnych, ale również budowanie własnej tożsamości kulturowej poprzez zachowanie więzi z ojczyzną przodków.

Integralną częścią tego modelu jest osadzenie wiedzy ogólnej o Polsce w kontekście emocjonalnym i osobistym ucznia, który ma okazję poznać najważniejsze regiony Polski, atrakcje przyrodnicze (np. Wisłę, Tatry, Bałtyk) oraz miejsca i postacie związane z historią kraju. Osoba ucząca się rozwija nie tylko kompetencje kartograficzne dzięki pracy z mapami, ale również narracyjne i badawcze poprzez samodzielne zbieranie informacji z różnorodnych źródeł autentycznych (tekstów, map, wspomnień rodzinnych) i przekształcanie ich w prezentacje w formie opowieści. Dodatkowo nabywa kompetencje językowe w zakresie posługiwania się słownictwem specjalistycznym w praktyce.

Geografia i historia jako nauki ściśle powiązane rozwijają u ucznia myślenie chronologiczne, które jest nieodzownym narzędziem porządkującym narrację historyczną i nadającym sens sekwencjom wydarzeń. Uczą również rozróżniania perspektyw czasowych (przeszłość, teraźniejszość, przyszłość) oraz lokalizowania wydarzeń i zjawisk dzięki operowaniu pojęciami takimi jak epoka, wiek czy okres przed naszą erą (p.n.e.). Równolegle osoba ucząca się nabywa umiejętność dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych i przyporządkowywania ich do odpowiednich procesów społecznych oraz politycznych – co ma

szczególne znaczenie dla młodej osoby żyjącej poza granicami Polski, często poszukującej własnego miejsca między dwiema kulturami.

Wątkiem uzupełniającym są zajęcia odnoszące się do polskiego dziedzictwa kulturowego, w tym elementów tradycji związanych z obchodzeniem świąt i uczestnictwem w uroczystościach. W szkołach oferujących nieobowiązkowe lekcje religii wykorzystuje się teksty zaczerpnięte z tradycji (np. kolędy, opowieści biblijne), traktując je zarówno jako nośnik kultury, jak i materiał językowy. Takie podejście sprzyja rozwijaniu umiejętności komunikacyjnych, poszerzaniu wiedzy o zwyczajach i wspiera proces kształtowania tożsamości kulturowej uczniów.

Zatem kształcenie zintegrowane w szkołach polonijnych umożliwia osobie uczącej się wielowymiarowy rozwój: językowy, kulturowy i tożsamościowy. Realizowane cele dydaktyczne z zakresu wiedzy o Polsce, jej geografii i historii oraz – fakultatywnie – religii wspierają nie tylko naukę języka, ale także świadome zakorzenienie osoby uczącej się w dziedzictwie przodków, co ma szczególne znaczenie w warunkach życia na emigracji.

Wnioski metodyczne dla osoby nauczającej

Kluczowym warunkiem skutecznej realizacji kształcenia zintegrowanego w zakresie edukacji językowo-kulturowej jest założenie, że każdy temat prezentowany w ramach wiedzy o Polsce, geografii, historii czy religii stanowi okazję do rozwijania kompetencji językowych i poznawczych osoby uczącej się, pozytywnie wpływa na jego dobrostan, a także wspiera integrację w grupie rówieśniczej. Z kolei sam rozwój umiejętności językowych musi być osadzony w treściach kulturowych dopasowanych do osobistych doświadczeń osoby uczącej się.

Warto zatem stosować działania dydaktyczne, takie jak: projekty edukacyjne obejmujące kluczowe elementy kształcenia zintegrowanego (np. „Moja rodzinna miejscowość”, mapa korzeni rodzinnych, drzewo genealogiczne), pracę z autentycznymi materiałami źródłowymi (mapą, tekstem, filmem, piosenką, wspomnieniami).

Istotne jest również tworzenie przestrzeni, w której osoba ucząca się może dzielić się historiami swojej rodziny. Takie zaangażowanie wzmacnia motywację do nauki i poczucie przynależności do wspólnoty. W tym ujęciu edukacja polonijna staje się nie tylko szkolnym obowiązkiem, ale osobistą podróżą ku zrozumieniu własnych korzeni, siebie samego i świadomemu umiejscowieniu we współczesnym, wielokulturowym świecie.

Propozycje metodyczne – przykłady

Proponowane metody pracy

- **Mapy kulturowe** – np. porównywanie modeli świętowania, posiłków, organizacji czasu w rytmie dnia, miesiąca, roku; tworzenie mapy tożsamości poprzez rysowanie siebie z zaznaczeniem elementów z kultury polskiej i kraju zamieszkania; refleksja nad tym, jak te dwa światy przenikają się w życiu osoby uczącej się.
- **Projekt interdyscyplinarny** – np. „Jak zmieni się moja rodzina w przyszłości?”.
- **Dziennik międzykulturowy osoby uczącej się** – np. refleksja o „kulturach mojego życia”.
- **Dyskusje i debaty jako wprowadzenie do tematów** – np. „Czy szkoła powinna dostosowywać się do potrzeb religijnych?”; „Jak mówić, aby nie wykluczać?”.

- **Kolaże i inne prace plastyczne** – np. stworzenie plakatu „Szkoła dla wszystkich” lub komiksu.
- **Odgrywanie ról / drama** – np. symulacja sytuacji, w której ktoś pyta „Skąd naprawdę jesteś?” – ćwiczenie asertywnej odpowiedzi podkreślającej pozytywny związek z kulturą pochodzenia.
- **Perspektywa 360°** – analiza zdarzenia kulturowego z perspektywy czterech różnych osób (ról).
- **Projekty grupowe** – np. „Jesteśmy wielojęzyczni i wielokulturowi – jesteśmy bogatsi”.
- **Studia przypadków** – np. historia rodziny z doświadczeniem migracji, dzieciństwo w różnych krajach; przykładowe zadania znajdują się poniżej.
- **Wywiady z członkami rodziny** – np. pytania o święta, rytuały, szkołę, rodzinę, posłuszeństwo – jak było kiedyś, a jak jest dzisiaj.

PRZYKŁADOWA KARTA PRACY

do modułu *Rozmowa i milczenie*

(dla dzieci w wieku 10–12 lat)

Tytuł: „Co czuje Ola? A co Ty byś zrobił/zrobiła?”

1. Czytanie

Ola ma 13 lat i mieszka w Norwegii. W domu mówi z rodzicami po polsku, ale w szkole używa norweskiego. Wstydzi się mówić po polsku przy kolegach. Mama czasem mówi do niej po polsku na przystanku, a Ola wtedy się złości. Na lekcjach polskiego Ola mówi: „Nie rozumiem tych słów, to dziwne... polskie”.

1. Co Ola może czuć? Zaznacz buźki, które pasują do Oli. Możesz też dorysować własne!

zmartwienie

wstyd

złość

smutek

zakłopotanie

spokój

miłość do mamy

2. Co byś zrobił(a) na miejscu Oli? Napisz lub narysuj:

Gdybym był/była Olą, to...

.....

.....

.....

3. Napisz do Oli 2–3 zdania, żeby ją pocieszyć lub pomóc jej polubić język polski.

.....

.....

.....

4. Zadanie kreatywne (w domu lub na lekcji). Narysuj dwie strony życia Oli:

- dom – jak wygląda, co mówi po polsku,
- szkoła – z kim jest, jak się zachowuje, jakiego języka używa.

KARTA PRACY

(dla młodzieży w wieku 13–15 lat)

Tytuł: „Dwujęzyczność to dar – czy trudność?” Studium przypadku

1. Czytanie

Ola ma 13 lat i od 5 lat mieszka z rodziną w Norwegii. W domu mówi po polsku, ale w szkole posługuje się wyłącznie norweskim. Coraz częściej czuje się niekomfortowo, kiedy ktoś słyszy ją mówiącą po polsku. Zdarza się, że udaje, że nie zna tego języka. Z drugiej strony, na lekcjach języka polskiego Ola frustruje się: „to nie jest ten polski, którym mówi się w domu!”.

2. Dyskusja (w grupie lub indywidualna refleksja)

1. Jakie mogą być powody, dla których Ola nie chce mówić po polsku w przestrzeni publicznej?
2. Czy znasz osoby, które przeżywają coś podobnego?
3. Jak można wspierać dwujęzyczne dzieci, żeby nie traciły kontaktu z językiem rodziców?
4. Czy to ważne, żeby mówić w języku pochodzenia? Dlaczego?

3. Pisanie

Napisz list do Oli (5–6 zdań), w którym pokażesz jej, że rozumiesz jej sytuację i podpowiesz, dlaczego warto znać język pochodzenia.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Refleksja: moja mapa językowa

W jakich sytuacjach mówisz po polsku, a w jakich w innym języku? Wypełnij tabelkę.

MIEJSCE / SYTUACJA	JĘZYK	CZUJĘ SIĘ WTEDY...
w domu z rodzicami		
w szkole		
z koleżankami i kolegami po lekcjach		
na zajęciach polskiego		
w przestrzeni publicznej		

Wskazówki dla nauczycielek i nauczycieli

Pogłębiony opis sytuacji (dla uczniów):

Ola ma 13 lat i mieszka z rodziną w Norwegii. W domu rozmawiają po polsku, ale w szkole używa tylko norweskiego. Mama Oli bardzo się stara, by córka nie zapomniała ojczystego języka – co sobotę chodzą razem na lekcje języka i kultury polskiej. Problem w tym, że Ola wstydzi się mówić po polsku wśród rówieśników. Gdy mama mówi do niej po polsku na przystanku, dziewczyna tylko wzrusza ramionami albo odpowiada po norwesku. Czasem nawet udaje, że nie zna dobrze języka. W domu z kolei Ola denerwuje się, że nie rozumie słów z podręczników – mówi, że „to jakieś dziwne polskie, którego nikt nie używa”.

Cele dydaktyczne:

- Rozpoznanie konfliktów tożsamościowych i językowych w sytuacji życia w diasporze.
- Refleksja nad emocjami związanymi z przynależnością kulturową.
- Wzmocnienie pozytywnego stosunku do dwujęzyczności.
- Rozwój empatii i umiejętności mediacji kulturowej.

Pytania do uczniów (dostosowane do poziomu):

1. Dlaczego Ola może się wstydzić mówić po polsku przy innych?
2. Czy znasz podobne sytuacje z własnego życia?
3. Jak można pomóc komuś, kto nie chce mówić po polsku, chociaż zna język?

4. Czy polski w domu to ten sam polski, co w podręczniku? Dlaczego mogą się różnić?
5. Co dla ciebie znaczy „być Polakiem/Polką”, mieszkając za granicą?

Dodatkowe propozycje metodyczne:

1. „Dwa języki – dwa światy?” (karta pracy refleksyjna)

Uczniowie zapisują, z kim używają którego języka (dom, szkoła, rówieśnicy, dziadkowie), a następnie omawiają, kiedy czują się „bardziej polscy” lub „mniej polscy” – i czy to się w ogóle da zmierzyć.

2. Komiks: „Ola i pani z biblioteki”

Uczniowie tworzą krótką historyjkę obrazkową, w której Ola spotyka kogoś, kto zmienia jej sposób myślenia o polskim języku.

3. Debata klasowa: „Czy trzeba mówić po polsku, żeby być Polką/Polakiem?”

Uczniowie pracują w grupach i argumentują różne stanowiska – uczą się relatywizacji i tolerancji dla różnic językowych.

4. Zadanie projektowe: „Moje języki – moja mapa”

Uczniowie tworzą „mapę językową” swojego życia – gdzie, kiedy i z kim mówią jakim językiem. Mogą użyć kolorów, symboli, ikon. W ten sposób tworzą wizualizację ich rzeczywistości językowej.

5. List do Oli – „Nie wstydz się”

Uczniowie piszą krótki, empatyczny list do Oli – po polsku – z podpowiedzią, dlaczego warto pielęgnować swój język i swoją wielokulturową tożsamość.

6. Analiza nagrania „Koniec języka za przewodnika” <https://youtu.be/JbSrAGoPxJk>

Dyskusja na temat podobnych sytuacji w życiu uczniów polonijnych.

Rozszerzenie dla młodzieży na temat tożsamości i nacjonalizmu

Zagadnienie: **„Czy Polka/Polak to ta osoba, która mieszka w Polsce?”**

Krótki tekst do dyskusji:

„Narody to opowieści, które opowiadamy sobie nawzajem. Nie są nam dane raz na zawsze. Mówimy: jestem Polakiem czy Niemcem – ale co to znaczy? Mówimy tym samym językiem, ale mamy różne doświadczenia, różne historie rodzinne. Granice narodów nie są w naszych genach, tylko w naszych wyobrażeniach¹.

Dyskusja klasowa:

- Co to znaczy być Polką/Polakiem za granicą?
- Czy język decyduje o tożsamości?
- Czy możemy być „trochę tacy, trochę tacy”?

¹ Na podstawie: Harari, Y. N. (2018). *21 lekcji na XXI wiek* (rozdział „Nacjonalizm”).

Zadania i aktywności. Używaj zdjęć, rysunków, słów, symboli:

- Rozmowa międzypokoleniowa. Zapytaj rodziców lub dziadków: jak wyglądało Boże Narodzenie w ich dzieciństwie? Czy mieli w domu jakieś specjalne zwyczaje?
- Drzewo rodzinne z mapą świata. Narysuj drzewo genealogiczne. Przy każdej osobie narysuj flagę kraju, z którym jest związana.
- Moje dwa światy. Zrób plakat lub kolaż: po jednej stronie – tradycje z Polski, po drugiej – tradycje z kraju, w którym mieszkasz.

PRZYKŁADOWA KARTA PRACY

CZĘŚĆ I: MOJA RODZINA

1. Kto należy do Twojej rodziny?

Wpisz imiona i narysuj połączenia. Dodaj kraj, z którym kojarzy Ci się dana osoba.

- Imię Kim jest dla mnie?
- Z jakiego kraju pochodzi /w jakim kraju mieszka?

np. Babcia Zosia Babcia

2. Języki w mojej rodzinie

- Jakimi językami mówi się w Twojej rodzinie? Zaznacz lub dopisz.

☐ polski ☐ angielski ☐ niemiecki ☐ francuski ☐

Kto mówi po polsku?

- Czy mówicie po polsku w domu? Tak / Nie / Czasami

CZĘŚĆ II: ŚWIĘTA I TRADYCJE

3. Porównaj dwa święta – jedno z Polski, drugie z kraju zamieszkania.

Element święta	Święto z Polski	Święto z mojego kraju
Jak się nazywa?		
Kiedy się je obchodzi?		
Co się wtedy robi?		
Jakie są potrawy?		
Czy są jakieś symbole?		

Uzupełnij tabelę:

CZĘŚĆ III: MOJE DWA ŚWIATY

4. Dokończ zdania:

Lubię mówić po polsku, bo

Czasem jest trudno, gdy

Najfajniejsze w moich kulturach jest to, że

Gdy myślę o Polsce, to widzę

Gdy myślę o kraju, w którym mieszkam, to widzę

5. Narysuj lub naklej: moje dwie kultury – obok siebie.

Użyj kolorów, flag, symboli, zdjęć lub rysunków.

Scenariusz lekcji: „Rodzina i święta w dwóch kulturach”

Grupa wiekowa: 8–13 lat

Czas trwania: 45–60 minut

Poziom językowy: A2–B1

Cele lekcji (uczeń):

- rozwija kompetencję międzykulturową,
- opisuje swoją rodzinę i pochodzenie,
- porównuje tradycje świąteczne w Polsce i w kraju zamieszkania,
- posługuje się językiem polskim w kontekście życia codziennego i kultury.

Potrzebne materiały:

- karta pracy (wydrukowana lub online),
- kredki, flamastry, nożyczki, klej,
- dostęp do zdjęć (opcjonalnie: prezentacja multimedialna lub tablica interaktywna),
- mapa świata (lub mapa Europy z Polską i krajem zamieszkania).

Przebieg zajęć:

1. Wprowadzenie (5–10 min)

Rozmowa wprowadzająca: „Czym jest tradycja?”; „Czy obchodzicie święta po polsku?”; „Jak wyglądają u Was święta Bożego Narodzenia, Wielkanocy, inne?”.

2. Część główna (30–40 min)

A. Rodzina w dwóch kulturach (10 min)

Uczniowie uzupełniają tabelkę z imionami członków rodziny, krajami pochodzenia i językami.

- ◆ Rozmowa w parach lub krótkie prezentacje (kto mówi po polsku w mojej rodzinie).

B. Porównanie świąt (15 min)

Uczniowie wypełniają tabelę porównującą dwa święta (polskie i z kraju zamieszkania).

- ◆ Nauczyciel pokazuje symbole, potrawy i zdjęcia.
- ◆ Uczniowie opowiadają: „W Polsce na święta jemy... A tutaj jemy...”.

C. Refleksja osobista (10 min)

Uczniowie kończą zdania w karcie pracy (np. „Lubię mówić po polsku, bo...”).

- ◆ Chętni uczniowie czytają odpowiedzi całej klasie.

3. Zakończenie / Podsumowanie (5–10 min)

Podkreślenie różnorodności i wartości kulturowych.

Jak rozumiesz twierdzenie: „Nie ma lepszych czy gorszych tradycji – każda coś wnosi”?

Zadanie domowe: wykonaj kolaż lub prezentację o „moich dwóch światach”.

Dodatkowe aktywności:

- **Gra / Quiz:** „Prawda czy fałsz – o świętach”.

Nauczyciel czyta zdania, np.

- ◆ „W Polsce na Wielkanoc jada się pizzę.” → FAŁSZ
- ◆ „Śmigus-dyngus to zabawa z wodą.” → PRAWDA
- **Krótkie wywiady:** uczniowie rozmawiają z rodzicami lub dziadkami i przedstawiają ich odpowiedzi.

2.3. Katalog tekstów kultury i lektur

Propozycja uwzględnia podział na trzy kategorie wiekowe uczących się (5–9, 10–14 i 15+).

1. Grupa wiekowa 5–9 lat

Decyzja doboru lektur należy do nauczyciela i jest uwarunkowana specyfiką danej szkoły, klasy, uczniów oraz lokalnego środowiska. Nauczyciel, znając potrzeby i możliwości uczniów, ich zainteresowania, umiejętności

językowe, sprawność czytelniczą, a także specyfikę środowiska, wybiera utwory oraz stwarza uczniom możliwość rozszerzenia zestawu lektur o ich własne propozycje.

Podjmując decyzję o wyborze książek dla młodszych dzieci, warto korzystać z najnowszych utworów napisanych współczesną polszczyzną, które nie zawierają archaizmów:

- **leksykalnych i frazeologicznych** – słów i wyrażzeń, które wyszły z użycia (np. rąbek, białołowa, trzewiki, kmieć, ważyć lekce);
- **znaczeniowych** – słów, które mają inne znaczenie niż obecnie (np. sklep – piwnica, ojczyzna – ziemia odziedziczona po ojcu);
- **słowotwórczych** (np. myśliwiec, drewka);
- **fleksyjnych** (np. ptacy, zrobim);
- **składniowych** (np. *Pasterz owce do wsi przypędził* zamiast *Pasterz przypędził owce do wsi*).

Mimo że teksty zawierające archaizmy tradycyjnie występują w kanonach lektur w polskich podstawach programowych, specyfika nauczania języka polskiego za granicą wymaga skupienia się przede wszystkim na słownictwie, frazeologii i gramatyce używanej współcześnie. Odpowiednio dobrane teksty kultury powinny dostarczać wzorów językowych do wykorzystania w codziennej komunikacji, także z rówieśnikami.

Współczesne teksty dla dzieci, skupione na tematach aktualnych dla najmłodszych czytelników, wzmacniają wewnętrzną motywację do czytania, dostarczając odpowiedzi na ważne pytania, tematów do dyskusji podczas zajęć, a czasem także inspiracji do własnych wyborów i prób literackich.

Konstruując zestaw lektur dla uczniów, należy zadbać o wybór zarówno tekstów literackich, jak i nieliterackich – w tym popularnonaukowych, publicystycznych czy użytkowych. Rekomendacje dotyczące najnowszych, wartościowych propozycji dla uczniów można znaleźć między innymi na stronie Alternatywnej Listy Lektur (<https://alternatynalistalektur.pl/>), gdzie specjaliści zajmujący się literaturą dla dzieci polecają nowości wydawnicze i wartościową klasykę polskich i zagranicznych utworów dla poszczególnych grup wiekowych. Warto również śledzić stronę Polskiej Sekcji IBBY (<http://www.ibby.pl/>), na której co roku publikowane są wyniki konkursu na Książkę Roku.

2. Grupa wiekowa 10–14 lat

Propozycje lektur ujęte w niniejszym katalogu mają charakter orientacyjny i stanowią jedynie sugestie dla nauczyciela do wykorzystania w planowaniu zajęć. Ostateczny wybór tekstów należy zawsze do prowadzącego, który dostosowuje dobór lektur do wieku, zainteresowań, doświadczeń językowych i kulturowych uczniów, a także do liczby godzin i specyfiki danej grupy.

W pierwszej kolejności rekomenduje się wybór powieści młodzieżowych, gdyż są one najbliższe doświadczeniu emocjonalnemu i poznawczemu uczniów, a tym samym sprzyjają rozwijaniu kompetencji językowych w sposób naturalny i angażujący. Warto również sięgać po baśnie i legendy, stanowiące istotny element polskiego dziedzictwa kulturowego, umożliwiające budowanie więzi z tradycją i wartościami kultury polskiej. Cennym uzupełnieniem zajęć mogą być także utwory poetyckie, które – oprócz walorów literackich – można wykorzystać do ćwiczeń recytacyjnych, rozwijających technikę mówienia, interpretację głosową i wrażliwość estetyczną uczniów. Natomiast powieści historyczne, reportaże czy teksty ze współczesnej prasy mogą, o ile pozwalają na to warunki organizacyjne i czasowe, stanowić wartościowe rozszerzenie programu oraz inspirację do rozmów o historii, współczesności i języku.

Wśród tekstów proponowanych uczniom – w zależności od poziomu umiejętności językowych – mogą znaleźć się utwory literatury polskiej i tłumaczenia utworów literatury światowej:

- **powieść młodzieżowa** współczesnego autora, np. Roksany Jędrzejewskiej-Wróbel, Moniki Kowaleczko-Szumowskiej, Zuzanny Orlińskiej, Marcina Szczygieskiego, Katarzyny Ryrych, Doroty Terakowskiej, a także autorów zagranicznych: Ransona Rigga, Erica-Emmanuela Schmitta, Markusa Zusaka, Johna Boyne'a, Marine Carteron, Susan Collins, Johna Greena;
- **powieść historyczna**, np. wybrana pozycja z serii *A To Historia!, Ale historia...* lub *Zdarzyło się w Polsce*;
- **baśnie i legendy polskie**;
- **książka popularnonaukowa**, np. Tomasza Rożka, Adama Wajraka, Łukasza Wierzbickiego, Marcina Ryszkiewicza, Jareda Diamonda, Richarda Dawkinsa, Josteina Gaardnera;
- **reportaż**, np. Łukasza Pilipa *Podwórko bez trzepaka*, Ilony Wiśniewskiej, Ryszarda Kapuścińskiego;
- **teksty dotyczące współczesnego języka polskiego**, np. Mirosława Bańko *Polszczyzna na co dzień*; Agaty Hąci *Ucha, fochy, tarapaty. Czyli wszystko, co chcielibyście wiedzieć o polszczyźnie i o co nie baliście się zapytać*; Pauliny Mikuły *Mówiąc inaczej. Jak pisać i mówić, żeby się nie pogubić*; Walerego Pisarka *Słowa między ludźmi*;
- **współczesne (XX- i XXI-wieczne) wiersze polskie**, np. Juliana Tuwima, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Czesława Miłosa, Tadeusza Różewicza, Wisławy Szymborskiej;
- **teksty z polskiej prasy współczesnej** (np. artykuły, wywiady, reportaże) w wersji papierowej i elektronicznej.

Proponowane teksty należące do literatury powszechnej służą zachęceniu uczniów do czytania w języku polskim poprzez możliwość samodzielnego wyboru lektur odpowiadających ich czytelniczym gustom i zainteresowaniom.

3. Grupa wiekowa 15–18 lat

Zestaw proponowanych lektur ma charakter orientacyjny i stanowi zbiór sugestii, z których nauczyciel wybiera te pozycje, które najlepiej odpowiadają potrzebom, możliwościom i zainteresowaniom uczniów. W pierwszej kolejności warto sięgać po powieści młodzieżowe oraz powieści z gatunku fantasy, gdyż są one bliskie doświadczeniu uczniów, odpowiadają ich wyobraźni, zainteresowaniom i sposobowi postrzegania świata, a jednocześnie stanowią doskonały punkt wyjścia do rozwijania sprawności językowych oraz kompetencji interpretacyjnych.

Istotnym elementem zajęć mogą być również wybrane utwory poetyckie, które – oprócz walorów literackich – sprzyjają kształtowaniu ekspresji, ćwiczeniu techniki mówienia i dykcji, a także budowaniu wrażliwości językowej poprzez recytację i interpretację. Warto także sięgać po opowiadania jako formy krótsze i bardziej przystępne w odbiorze, które pozwalają na pełniejszą realizację treści w ograniczonym czasie zajęć. Natomiast eseje, reportaże, przemówienia czy powieści współczesnych autorów można traktować jako cenne uzupełnienie programu, wprowadzane wówczas, gdy pozwalają na to czas, poziom zaawansowania językowego oraz zainteresowania uczniów.

Wśród tekstów proponowanych uczniom – w zależności od poziomu umiejętności językowych – mogą znaleźć się utwory literatury polskiej i tłumaczenia utworów literatury światowej:

- **powieść młodzieżowa** współczesnego autora, np. Małgorzaty Musierowicz, Katarzyny Ryrych, Marcina Szczygielskiego, Doroty Terakowskiej;
- **powieść współczesna**, np. Stefana Chwina, Pawła Huellego, Olgi Tokarczuk, Joanny Bator, Jacka Dehnela, Doroty Masłowskiej, Szczepana Twardocha;
- **powieść fantasy**, np. Ursuli Le Guin, J.R.R. Tolkiena, Andrzeja Sapkowskiego;
- **opowiadanie** współczesnego autora, np. Idy Fink, Irit Amiel, Andrzeja Stasiuka;
- **esej**, np. Marii Janion, Leszka Kołakowskiego, Czesława Miłosza, Zbigniewa Herberta, Adama Zagajewskiego;
- **reportaż**, np. Ryszarda Kapuścińskiego, Hanny Krall, Magdaleny Grzebałkowskiej, Pawła Smoleńskiego;
- **teksty popularnonaukowe**, w tym dotyczące współczesnego języka polskiego, np. Jerzego Bralczyka, Andrzeja Markowskiego, Jana Miodka;
- **współczesne wiersze polskie** (XX- i XXI-wieczne), np. Wisławy Szymborskiej, Zbigniewa Herberta, Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza;
- **teksty z polskiej prasy współczesnej** (felieton, polemika, recenzja);
- **przemówienia**, np. Wisławy Szymborskiej, Władysława Bartoszewskiego, Olgi Tokarczuk.

Rozwijaniu wiedzy o współczesnej kulturze polskiej służą również dzieła teatralne i filmowe dostępne w serwisach VOD, które przybliżają klasyczne teksty mogące być trudniejsze w odbiorze ze względu na realia lub warstwę językową. Wspierają one także doskonalenie kompetencji odbioru języka mówionego i pozawerbalnych elementów komunikacji.

Filmy i spektakle wartę wykorzystania podczas zajęć: *Pan Tadeusz*, reż. Andrzej Wajda; *Chłopi*, reż. Hugh Welchman, Dorota Kobiela; *Dekalog*, reż. Krzysztof Kieślowski (wybrane części); *Ida*, reż. Paweł Pawlikowski; *W ciemności*, reż. Agnieszka Holland; *Nad Niemnem*, reż. Zbigniew Kuźmiński; Współczesne spektakle Teatru Telewizji Polskiej.

2.4. Katalog tematyczny

Wprowadzenie do katalogu sugerowanych kręgów tematycznych

Poniższe zestawienie przedstawia szeroki, choć niewyczerpujący, katalog sugerowanych kręgów tematycznych, odpowiadających wyzwaniom i oczekiwaniom współczesnego, zglobalizowanego świata. Zestawienie to ma charakter orientacyjny i powinno być traktowane jako drogowskaz w planowaniu oraz

realizacji działań dydaktycznych w zakresie nauczania języka polskiego jako dziedziczonego. Niezwykle istotne jest, aby przy korzystaniu z tego materiału zawsze uwzględniać konkretny kontekst edukacyjny oraz kraj, w którym prowadzona jest nauka języka. Proponowane tematy i ich układ wymagają dostosowania do potrzeb uczniów – zarówno w wymiarze językowym, jak i kulturowym – z uwzględnieniem ich wieku, poziomu kompetencji oraz doświadczeń edukacyjnych.

Dzieci i młodzież polskiego pochodzenia, które wychowywały się w dwujęzycznych domach i miały bogaty kontakt z językiem polskim, nierzadko dysponują szerokim repertuarem kompetencji językowych. Potrafią swobodnie komunikować się w sytuacjach codziennych, posługują się językiem potocznym i charakteryzują się naturalną płynnością wypowiedzi ustnych. Te umiejętności stanowią znakomitą podstawę do dalszego rozwoju języka.

Nawet u tych uczniów dostrzegalne są jednak obszary wymagające wsparcia dydaktycznego. Należą do nich:

- posługiwanie się językiem formalnym i oficjalnym, niezbędnym w wypowiedziach szkolnych i pisemnych,
- znajomość językowych form grzecznościowych oraz zasad bliskości i dystansu komunikacyjnego,
- umiejętność poruszania się w różnych konwencjach społecznych, takich jak pisanie e-maili, prowadzenie rozmów z dorosłymi, wystąpienia publiczne czy udział w życiu instytucjonalnym.

Język edukacji szkolnej – definicja i rola

Jednym z kluczowych obszarów rozwijania języka polskiego jako dziedziczonego jest język edukacji szkolnej. Termin ten odnosi się do języka (lub języków), który jest używany jako podstawowe medium nauczania i uczenia się w systemie edukacji formalnej. Jak wskazuje Rada Europy (2009, 2015, 2020), obejmuje on nie tylko język codziennej komunikacji szkolnej, lecz przede wszystkim język edukacji przedmiotowej, język dyskursu akademickiego oraz język wymagany do rozumienia i tworzenia wypowiedzi w ramach nauki szkolnej.

Z kolei Pamuła-Behrens i Szymańska (2021, 2023) definiują język edukacji szkolnej jako język używany w środowisku szkolnym do uczenia się i nauczania, obejmujący zarówno język przedmiotowy, jak i język organizujący proces edukacyjny. To język, który umożliwia osobom uczącym się rozumienie poleceń, tekstów podręcznikowych, wypowiedzi osób nauczających, a także formułowanie odpowiedzi ustnych i pisemnych. Język edukacji szkolnej łączy elementy języka ogólnego, formalnego i specjalistycznego, a jego opanowanie wymaga umiejętności przechodzenia między rejestrami oraz dostosowywania formy wypowiedzi do sytuacji edukacyjnej. Obejmuje on nie tylko język instrukcji i poleceń, ale także język poszczególnych przedmiotów – matematyki, nauk przyrodniczych, geografii, historii czy sztuki – a więc język, który umożliwia przetwarzanie, analizowanie i wyrażanie wiedzy. Dla dzieci i młodzieży wielojęzycznej rozwijanie polszczyzny jako języka edukacji szkolnej może stanowić pomost do bardziej świadomego i pełnego uczestnictwa w polskim życiu kulturowym, a w przypadku części uczniów umożliwić kontynuację edukacji w Polsce lub w środowisku polskojęzycznym.

W nauczaniu języka osób wielojęzycznych szczególne znaczenie ma podejście oparte na zasobach osoby uczącej się, w którym różne języki i doświadczenia traktowane są jako potencjał wspierający uczenie się, a nie przeszkoda. Osoba ucząca się nie zaczyna nauki „od zera” – wnosi ze sobą wiedzę, słownictwo oraz strategie komunikacyjne i poznawcze w języku pierwszym (L1), które mogą być świadomie wykorzystywane podczas rozwijania kompetencji w języku drugim (L2). Ten międzyjęzykowy transfer, zarówno na poziomie treści, jak i sposobu uczenia się, umożliwia efektywniejsze przyswajanie nowych struktur i pojęć.

Kluczową strategią w tym podejściu jest transjęzyczność, która zakłada elastyczne i świadome przechodzenie między językami w celu głębszego zrozumienia, planowania, wyjaśniania i komunikowania się. Umożliwia to nie tylko lepsze opanowanie języka edukacji szkolnej, ale też wzmacnia tożsamość osoby uczącej się i jej sprawczość w procesie uczenia się.

Równolegle, w podejściu glottodydaktycznym istotne jest zastosowanie zasady rusztowania, rozumianej jako świadome budowanie nowych treści językowych na bazie już istniejących zasobów poznawczych i językowych ucznia. W praktyce oznacza to, że osoba nauczająca powinna sięgać do wiedzy i doświadczeń zdobytych w języku większościowym oraz w systemie edukacyjnym kraju zamieszkania, traktując je jako punkt wyjścia do rozwijania kompetencji w języku polskim. Przykładem może być edukacja matematyczna – jeśli wiadomo, że dzieci w danym kraju uczą się dodawania i odejmowania w wieku pięciu lat, to nauka języka polskiego może równolegle wprowadzać słownictwo i struktury związane z tymi operacjami (np. *dodać, odjąć, razem, ile zostało*), a także ćwiczenia wspierające rozumienie poleceń matematycznych w języku polskim. Analogicznie w naukach przyrodniczych czy edukacji społecznej warto wykorzystywać treści znane uczniowi z lokalnej szkoły, takie jak pory roku, cykl życia roślin czy zasady higieny, aby stopniowo rozwijać jego zasób słownictwa i struktur w języku polskim.

Warto podkreślić, że przedstawiona tematyka ram programowych nie stanowi sztywnego kanonu treści, szczególnie w obszarze języka instrukcji. Jej rolą jest wspieranie tych ośrodków edukacyjnych, które pragną holistycznie zadbać o zrównoważony rozwój wielojęzyczny dzieci i młodzieży polskiego pochodzenia. Takie podejście sprzyja budowaniu tożsamości kulturowej, wzmacnia więź z językiem dziedzicznym oraz rozwija umiejętności językowe w sposób funkcjonalny, zintegrowany i trwały.

Należy również pamiętać, że omawiane tematy powinny być przedstawiane w możliwie najszerszym ujęciu kulturowym i geograficznym. Ważne jest, by dostrzegać i uznawać złożoność tożsamości uczniów, którzy funkcjonują jednocześnie w przestrzeni kraju zamieszkania oraz w relacji z Polską jako ojczyzną przodków, przestrzenią kulturową, językową i symboliczną. Dlatego w przypadku zagadnień takich jak muzyka, film, literatura czy historia, warto nie ograniczać się wyłącznie do dzieł powstałych w Polsce, lecz również włączać twórczość osób polskiego pochodzenia działających poza granicami kraju. Prace polonijnych twórców, zwłaszcza takich, którzy poruszają tematy migracji, wielojęzyczności czy dwukulturowości, mogą stać się nie tylko źródłem wiedzy, ale też przestrzenią identyfikacji i refleksji nad własnym doświadczeniem osoby uczącej się.

Uwzględnianie kontekstu migracyjnego oraz lokalnych realiów kulturowych uczniów pozwala zintegrować nauczanie języka z ich życiem codziennym i emocjonalnym, wzmacniając tym samym motywację oraz trwałość przyswajanych treści. Takie podejście nie tylko wspiera rozwój kompetencji językowych, lecz także kształtuje postawy otwartości, ciekawości świata i świadomego uczestnictwa w kulturze zarówno polskiej, jak i kraju zamieszkania.

Warto podkreślić, że rama programowa nie narzuca obowiązku realizowania wszystkich zaproponowanych treści. Celem elastycznej i otwartej ramy programowej jest wspieranie tych środowisk edukacyjnych, które podejmują świadome działania na rzecz harmonijnego rozwoju wielojęzyczności wśród dzieci i młodzieży pochodzenia polskiego mieszkających za granicą. Tylko podejście zintegrowane, świadome i osadzone w lokalnym kontekście może sprzyjać funkcjonalnemu i długofalowemu zakorzenieniu języka polskiego w świadomości uczniów poza Polską.

2.4.1 Ogólny katalog tematyczny

Tabela 1

	A1	A2	B1	B2
1	CZŁOWIEK			
	- imię i nazwisko - adres, wiek - miejsce urodzenia - znajomość języków - zawody - podstawowe emocje i uczucia	- imię i nazwisko - adres, wiek, miejsce urodzenia - podstawowe emocje i uczucia - znajomość języków - zawody - wygląd - podstawowe cechy charakteru - emocje i uczucia - przynależność narodo-wa/państwowa	- dane personalne - wygląd zewnętrzny - ubranie - cechy charakteru - uczucia i emocje - upodobania - marzenia	- dane personalne: imię i nazwisko, adres, płeć, wiek, miejsce urodzenia, stan cywilny - przynależność narodowa/państwowa - znajomość języków - wykształcenie, zawód, zajęcie - wygląd zewnętrzny - ubranie - cechy charakteru - uczucia i emocje - upodobania
2	RODZINA I ZNAJOMI			
	- członkowie rodziny - kontakty z rówieśnikami i innymi osobami	- członkowie rodziny - relacje rodzinne i przyjacielskie - stopnie pokrewieństwa - historia i pochodzenie rodziny - relacje rodzinne - uroczystości rodzinne - komunikacja nieformalna z rodziną - komunikacja z rówieśnikami - komunikacja z dorosłymi - tolerancja i szacunek - polskie uroczystości rodzinne - uroczystości rodzinne świętowane w kraju zamieszkania	- członkowie rodziny, krewni - stopnie pokrewieństwa - historia i pochodzenie rodziny - relacje rodzinne - uroczystości rodzinne - konflikty międzypokoleniowe - małżeństwo/partnerstwo - zmieniające się role w rodzinie - tradycyjne i współczesne wartości - modele rodziny - role społeczne - komunikacja nieformalna w rodzinie - komunikacja formalna z nieznanymi i dorosłymi - komunikacja z rówieśnikami - grzeczność językowa - dystans i bliskość w relacjach społecznych - tolerancja i szacunek	- członkowie rodziny - wielkość rodziny - historia rodziny i pochodzenie - stopnie pokrewieństwa - krewni, relacje rodzinne - uroczystości rodzinne - problemy rodzinne - konflikty międzypokoleniowe - małżeństwo/partnerstwo - zmieniające się role w rodzinie - tradycyjne i współczesne wartości - modele rodziny - role społeczne

			• polskie uroczystości rodzinne • uroczystości rodzinne świętowane w kraju zamieszkania	• komunikacja nieformalna w rodzinie • komunikacja formalna z nieznanymi i dorosłymi • komunikacja z rówieśnikami • grzeczność językowa • dystans i bliskość w relacjach społecznych • różnorodność i mobilność społeczna • wykluczenie społeczne • tolerancja i szacunek • polskie uroczystości rodzinne • uroczystości rodzinne świętowane w kraju zamieszkania
3	ŻYCIE CODZIENNE			
	• rutyna dnia codziennego • pory dnia • przedmioty codziennego użytku	• rutyna dnia codziennego • pory dnia • plany na przyszłość • wydarzenia minione • podstawowe czynności dnia codziennego • przedmioty codziennego użytku	• rutyna życia codziennego • pory dnia • przedmioty codziennego użytku • życie towarzyskie • styl życia	• rutyna życia codziennego • pory dnia • przedmioty codziennego użytku • życie towarzyskie • styl życia
4	SPĘDZANIE CZASU WOLNEGO			
	• zainteresowania • gry i zabawy • sport	• zainteresowania • gry i zabawy • sport • hobby	• zainteresowania • gry i zabawy • sport • sprzęt i obiekty sportowe	• zainteresowania • gry i zabawy • sport • sprzęt i obiekty sportowe
5	DOM I OTOCZENIE			
	• rodzaje pomieszczeń • podstawowe wyposażenie	• rodzaj, położenie • rodzaje pomieszczeń • podstawowe wyposażenie	• typy budynków • pomieszczenia i ich funkcje • wyposażenie wnętrz • rodzaj, położenie i wielkość miejscowości • instytucje użyteczności publicznej • infrastruktura	• rodzaje pomieszczeń • podstawowe wyposażenie • osoby w kryzysie bezdomności • rodzaj, położenie i wielkość miejscowości • instytucje użyteczności publicznej • infrastruktura

6	ŻYCIE SZKOLNE			
	• organizacja życia szkolnego • przedmioty szkolne • przybory szkolne • moja edukacja	• organizacja życia szkolnego • przedmioty szkolne • przybory szkolne • działania w szkole • podstawowe prawa i obowiązki ucznia • zajęcia dodatkowe • moja edukacja	• organizacja życia szkolnego • przedmioty związane ze szkołą • zajęcia szkolne i pozaszkolne • życie na uczelni / w szkole	• organizacja życia szkolnego • przedmioty związane ze szkołą • zajęcia szkolne i pozaszkolne • studia • życie na uczelni / w szkole
7	PRACA I EDUKACJA			
	• typy szkół • pomieszczenia szkolne • podstawowe wyposażenie	• szkoła w kraju zamieszkania i w Polsce • typy szkół • pomieszczenia szkolne • wyposażenie	• nazwy zawodów • miejsca i rodzaje pracy • wykształcenie i wybory zawodowe • ambicje • edukacja po 16. roku życia	• miejsce pracy • rodzaje pracy • nazwy zawodów • płace i zarobki • warunki zatrudnienia • rynek pracy • system edukacji • rodzaje szkół • kierunki studiów • stopnie naukowe i administracyjne • wykształcenie i wybory zawodowe • ambicje • edukacja po 16. roku życia
8	PODRÓŻE I TURYSTYKA			
	• rodzaj, wielkość miejscowości • środki transportu • środki komunikacji • bezpieczeństwo na drodze	• rodzaj, wielkość miejscowości • plan miejscowości • podróże i środki transportu • środki komunikacji • rozkłady jazdy • ciekawe miejsca w okolicy, w kraju zamieszkania i w Polsce	• środki transportu • planowanie podróży • rodzaje podróży • zabytki i atrakcje turystyczne w Polsce i kraju zamieszkania • regiony Polski	• rodzaj, położenie i wielkość miejscowości • instytucje użyteczności publicznej • plan przestrzenny • miasto a wieś • podróże i środki transportu • środki komunikacji miejskiej • baza noclegowa • środki transportu • biura podróży • atrakcje turystyczne • regiony Polski i kraju zamieszkania

9	ŻYWIENIE			
	• posiłki • dania • napoje • nakrycia stołowe	• artykuły spożywcze • posiłki • nakrycia stołowe • dania • napoje (również w odniesieniu do kraju zamieszkania)	• artykuły spożywcze • dania • napoje • przybory kuchenne • przepisy kulinarne • nawyki żywieniowe • kuchnia polska • kuchnia kraju zamieszkania	• artykuły spożywcze • posiłki, dania • napoje • nakrycia stołowe • przybory kuchenne • przepisy kulinarne • kuchnia polska • kuchnia kraju zamieszkania
10	ZAKUPY I USŁUGI			
	• sklepy • artykuły spożywcze • miary i wagi, ilości • pieniądze	• sklepy • podstawowe artykuły spożywcze i inne (odzież, kosmetyki) • miary i wagi • ilości • pieniądze	• rodzaje sklepów i punktów usługowych • produkty i ich właściwości (miary, wagi i rozmiary) • sposoby płatności • promocja i reklama • zakupy przez Internet • zakupy stacjonarne • waluty	• rodzaje sklepów • towary • skład i właściwości • informacja, promocja i reklama • miary, wagi i rozmiary • warsztaty i punkty usługowe (fryzjer, pralnia, stacja benzynowa itp.) • sposoby płacenia (gotówka, karty kredytowe, raty, kredyt, leasing itp.) • zakupy przez Internet • zakupy stacjonarne • sprzedaż sieciowa
11	ZDROWIE I HIGIENA OSOBISTA			
	• samopoczucie • higiena osobista • podstawowe części ciała	• wizyta u lekarza • higiena osobista • części ciała – nazewnictwo formalne i domowe • podstawowe procesy życiowe • numery alarmowe	• higiena osobista • części ciała – nazewnictwo formalne i domowe • samopoczucie • stan zdrowia • choroby • wizyta u lekarza, apteka • zdrowy styl życia • profilaktyka • choroby XXI wieku • uzależnienia • higiena uczenia się • higiena pracy	• samopoczucie • higiena osobista • części ciała • stan zdrowia • choroby • wizyta u lekarza (specjalisty) • apteka • zdrowy styl życia • wypadki • diagnostyka (badania, analizy) • profilaktyka • uzależnienia • choroby XXI wieku • higiena uczenia się • higiena pracy • ochrona zdrowia w kraju zamieszkania i Polsce

12	ŚRODOWISKO NATURALNE			
	• pory roku • pogoda • nazwy popularnych roślin i zwierząt • podstawowe procesy w przyrodzie	• pory roku • pogoda • klimat • przyroda w najbliższej okolicy • wybrane nazwy roślin i zwierząt • podstawowe procesy w przyrodzie	• pory roku • klimat • pogoda • krajobrazy • świat roślin i zwierząt • ochrona przyrody • ekologia • pomoc zwierzętom	• klimat • pory roku • pogoda • krajobrazy • świat roślin i zwierząt • ochrona przyrody • problemy ekologiczne • katastrofy naturalne
13	MEDIA, TECHNOLOGIA I CYFRYZACJA			
	• domowe urządzenia technologiczne • telewizja, radio, Internet	• domowe urządzenia technologiczne • telewizja, radio, Internet, prasa	• rozwój techniki i technologii cyfrowych • nowe media • bezpieczeństwo w sieci • media społecznościowe • media tradycyjne	• rozwój techniki • komputeryzacja • motoryzacja • telekomunikacja • badania naukowe • odkrycia i wynalazki • media społecznościowe – korzyści i zagrożenia • cyfryzacja społeczeństwa • rola Internetu w codziennym życiu
14	UROCZYSTOŚCI I TRADYCJE			
	• zwyczaje i tradycje • zasady grzecznościowe (powitanie, pożegnanie)	• święta w Polsce i w kraju zamieszkania • tradycje w Polsce i w kraju zamieszkania	• tradycje • uroczystości • obrzędy • zwyczaje	• źródła i pochodzenie • wpływ społeczny i ekonomiczny • dziedzictwo lokalne
15	PAŃSTWO, SPOŁECZEŃSTWO I SPOŁECZNOŚCI			
	• symbole narodowe	• symbole narodowe • znani Polacy i znane Polki • podstawowe zasady współżycia społecznego • główne święta państwowe	• społeczność lokalna i uczestnictwo lokalne • symbole narodowe • znani Polacy i znane Polki • Polonia • emigracja, mobilność społeczna, wielokulturowość • dziedzictwo kulturowe • patriotyzm • postawa obywatelska • stereotypy kulturowe • podobieństwa i różnice	• Polska i Unia Europejska: rola Polski w Europie, wyzwania • Polska i świat: rola Polski w świecie • społeczeństwo i obywatelstwo: patriotyzm, stereotypy, zaangażowanie • zaangażowanie polityczne i obywatelskie • język włączający • migracja • wpływ migracji na społeczeństwo i społeczności polskie na świecie – moja historia

16	ŻYCIE KULTURALNE			
	• muzyka • film	• muzyka • kino • teatr • film • festiwale • sztuka • dziedziny wiedzy, podstawowe instytucje kultury	• muzyka • kino • teatr • film • festiwale • sztuka • prasa • twórcy i twórczynie kultury polskiej	• muzyka • kino • teatr • film • festiwale • sztuka • twórcy i twórczynie kultury polskiej i polonijnej
17	JĘZYK EDUKACJI SZKOLNEJ (zob. Tabela 5, punkt 17)			

2.4.2 Szczegółowy katalog tematyczny

Katalog tematyczny (poziom A1)

Tabela 2

	TEMATY-KAA1	6-9 LAT	10-14 LAT	15+ LAT
1		CZŁOWIEK		
		• Kim jesteś i co potrafisz? • Jak się przedstawiasz? (imię, wiek, kraj, język) • Gdzie mieszkasz? • Jakie języki znasz i jakich się uczysz? • Jakie masz cechy charakteru • Jaki zawód ma ta osoba? Praca mojej mamy/mojego taty. • Jak się dziś czujesz? (nazywanie uczuć i emocji)	• Kim jesteś i co potrafisz? • Jak się przedstawiasz? (imię, wiek, kraj, język) • miejsce twojego urodzenia i gdzie teraz mieszkasz? • Jakie języki znasz i jakich się uczysz? • Jakie masz cechy charakteru? • Jaki zawód ci się podoba? (rozpoznawanie i opisywanie zawodów) • Jakie emocje znasz i jak je okazujesz? – nazywanie uczuć i emocji oraz ich opisywanie.	• Kim jesteś i co potrafisz? • Jak się przedstawiasz? (imię, wiek, kraj, język) • miejsce twojego urodzenia i gdzie teraz mieszkasz? • Jakie języki znasz i jakich się uczysz? • Jak opisałbyś siebie w trzech zdaniach? – twoje cechy charakteru • Jaki zawód Ci się podoba? – nazwy zawodów, wymagane kompetencje. • Jakie to uczucie? Co robisz, gdy jesteś smutny/zły/we-soły (nazywanie i opisywanie uczuć i emocji)
2		RODZINA I ZNAJOMI		
		• Kto jest w twojej rodzinie? (mama, tata, brat, siostra, babcia...) • Z kim się bawisz? Kogo lubisz? Dlaczego? – opis wyglądu i charakteru. • Co robisz z kolegami i koleżankami w szkole? • Wiesz, jak należy się zachować w kontaktach z innymi (formy grzecznościowe w relacjach rówieśniczych i z dorosłymi).	• Kto należy do twojej rodziny? Moja rodzinna mapa świata – stopnie pokrewieństwa w najbliższej rodzinie, miejsca. • Kto to jest? – Opowiedz o tej osobie. Jak on/ona wygląda? Jaki on / jaka ona jest? • Co robimy razem z kolegami, koleżankami? • Nawiązywanie kontaktów i przyjaźni – podstawowe zachowania językowe.	• Kto jest dla Ciebie ważny w rodzinie? Stopnie pokrewieństwa w rodzinie. • Jak wygląda mój znajomy/przyjaciół? Jak on / jak ona wygląda? Jaki on/ona jest? • Co robimy wspólnie z moimi? • Komunikacja z rówieśnikami i dorosłymi (formy grzecznościowe).

3	ŻYCIE CODZIENNE		
	• Jak wygląda twój dzień? Rutyna dnia, twoje zajęcia domowe. • Która jest godzina? • Moje obowiązki domowe – opisywanie działań; porządkowanie czynności w czasie z użyciem wyznaczników językowych. • Co robisz po szkole? • Co to jest? – przedmioty codziennego użytku i ich przeznaczenie.	• Jak wygląda twój dzień w tygodniu, a jak w weekend? • Która jest godzina? Określanie godziny. • Moje obowiązki domowe – opisywanie działań; porządkowanie czynności w czasie z użyciem wyznaczników językowych. • Co robię po lekcjach? – nazywanie i próby opowiadania. • Co to jest? – przedmioty codziennego użytku i ich przeznaczenie.	• Jak wygląda mój dzień od rana do wieczora – opowiadanie z uwzględnieniem nazywania czynności i porządkowania ich w czasie. • Która jest godzina? Określanie godziny. • Jak pomagam w domu? – opisywanie działań wykonywanych w domu. • Co robię po zajęciach w szkole? – opowiadanie. • Co to jest? – przedmioty codziennego użytku i ich przeznaczenie.
4	SPĘDZANIE CZASU WOLNEGO		
	• Jak spędzasz czas po lekcjach? Co lubisz robić po szkole? • Jaka to gra? Gry i zabawy. • Zajęcia dodatkowe – nazywanie i opis. • Jaki to sport? – Grasz, biegasz, skaczesz czy pływasz? Znani polscy sportowcy i dyscypliny sportu.	• Co potrafisz robić lepiej niż inni? – sposoby spędzania wolnego czasu. • W co grasz? Z kim wygrywasz, a z kim przegrywasz? • Zajęcia dodatkowe, wolontariat – nazywanie i opis. • Znasz tego sportowca? – Poznaj mistrzów sportu. Znani polscy sportowcy i dyscypliny sportu.	• Jaki sport wygląda świetnie, ale nigdy go nie próbowałeś? • Co robisz, kiedy się nudzisz? • Zajęcia dodatkowe – nazywanie i opis. Czas na wolontariat – zajęcia pozaszkolne. • Kto gra w drużynę, a kto sam? – Sporty indywidualne i zespołowe, znani polscy sportowcy i dyscypliny sportu.
5	DOM I OTOCZENIE		
	• Czy umiesz zrobić wycieczkę po domu z zamkniętymi oczami? Opis, wzajemne położenie pomieszczeń. • Co to jest? – sprzęty domowe. • Miejscowość, w której mieszkam – na mapie Polski. • Skąd pochodzę? Skąd pochodzi moja rodzina – kraje na mapie świata.	• Jak wygląda twój dom, kiedy jest bałagan? A jak kiedy jest porządek? – nazywanie pomieszczeń, opis ich położenia i wyposażenia. • Co to jest i do czego służy? – sprzęty domowe i ich działanie. • Miejscowość, w której mieszkam – na mapie Polski. • Skąd pochodzę? – kraj mojego pochodzenia na mapie świata. • Skąd pochodzę? Skąd pochodzi moja rodzina – kraje na mapie świata. • Miejsca i miejscowości, w których lubię spędzać czas – opis położenia, wielkość.	• Twoje mieszkanie pojawia się w filmie. Jak wygląda twój salon, kuchnia, łazienka? – nazywanie pomieszczeń, opis ich położenia i wyposażenia. • Co to jest i do czego służy? – sprzęty domowe i ich działanie. • Miejscowość, w której mieszkam – na mapie Polski. • Skąd pochodzę? – kraj mojego pochodzenia na mapie świata. • Tu chcę zamieszkać – opis położenia, miejsca na mapie świata.

6	ŻYCIE SZKOLNE		
	• Moje zajęcia szkolne. • Plan lekcji. Organizacja roku szkolnego. • Co musisz mieć w plecaku szkolnym? Jakie przybory są mi potrzebne na zajęcia plastyczne a czego potrzebuję na zajęcia sportowe?	• Moje zajęcia szkolne – jak było i jak jest teraz. • Plan lekcji – zapis i czytanie zapisu. Organizacja roku szkolnego. • Wybierasz potrzebne na lekcji przybory szkolne. Jakie wyposażenie jest potrzebne na zajęcia dodatkowe?	• Moje zajęcia szkolne – jak było i jak jest teraz. • Plan lekcji – twoje ulubione przedmioty. Organizacja roku szkolnego. • Jakie wyposażenie jest potrzebne na lekcje, a jakie na zajęcia dodatkowe?
7	PRACA I EDUKACJA		
	• W której sali w szkole może zamieszkać smok? Co tam jest? • Szkoła w moim kraju i w Polsce – co jest podobne, a co inne? – porównanie szkoły w Polsce i w kraju, w którym mieszkasz.	• Przewodnik po twojej szkole – pomieszczenia szkolne i ich funkcje – co i gdzie się dzieje? • Porównaj szkołę w Polsce i w kraju, w którym mieszkasz.	• Jak wygląda twoja szkoła, kiedy nikogo w niej nie ma? • Przestrzeń edukacyjna – pomieszczenia, wyposażenie i infrastruktura szkoły – porównaj szkołę w Polsce i w kraju, w którym mieszkasz.
8	PODRÓŻE I TURYSTYKA		
	• Czym jeździsz do szkoły? Poznajemy środki komunikacji. • Czym można dojechać z Warszawy do Gdańska? • Jak bezpiecznie przejść przez ulicę?	• Który środek transportu lubisz najbardziej? Dlaczego? • Czym można dojechać z Warszawy do Gdańska? • Która droga do szkoły jest bezpieczniejsza? – bezpieczeństwo na drodze.	• Jaki środek transportu jest dla ciebie najwygodniejszy? Jaki najszybszy? • Czym można dojechać z Warszawy do Gdańska?
9	ŻYWIENIE		
	• Czy potrafisz zrobić jadłospis dla kosmonauty? Co jada na śniadanie, obiad i kolację? • W szkolnej stołówce – przepis na proste danie. • Niedzielnny obiad – nakrywanie do stołu. • Ulubione potrawy w Polsce i w kraju zamieszkania.	• Twoje śniadanie i inne posiłki. • To umiem sam/sama przygotować – przepis kulinarny. • Rodzinne święto – nakrywanie do stołu. • Ulubione potrawy w Polsce i w kraju zamieszkania.	• Co jesz w szkole, a co w domu? • To umiem sam/sama przygotować – przepis kulinarny. • Wizyta dziadków – nakrywanie do stołu. • Ulubione potrawy w Polsce i w kraju zamieszkania.
10	ZAKUPY I USŁUGI		
	• Co musisz kupić? – proste, podstawowe zakupy w sklepie spożywczym lub w sklepie szkolnym. • Ile to waży? Ile to kosztuje? Ważenie i płacenie.	• Jesteś w sklepie i masz 50 zł – co wybierasz? – proste, podstawowe zakupy w sklepie spożywczym lub w sklepie szkolnym. • Ile to waży? Ile to kosztuje? Ważenie i płacenie.	• Co kupujesz na kolację, gdy gotujesz sam/sama? Ile i czego potrzebujesz? – proste, podstawowe zakupy w sklepie spożywczym • Ile to waży? Ile to kosztuje? Ważenie i płacenie.

11	ZDROWIE I HIGIENA OSOBISTA		
	• Lekcja anatomii – części ciała. • Jestem chory/chora – podstawowe symptomy. • Jak dbasz o zdrowie rano i wieczorem?	• Lekcja anatomii – części ciała. • Jestem chory/chora – opis samopoczucia (w domu i w gabinecie lekarskim). • Jak dbasz o swoje zdrowie?	• Lekcja anatomii – części ciała. • Jestem chory/chora – opis samopoczucia (w domu i w gabinecie lekarskim). • Która czynność higieniczna jest najnudniejsza? A która najlepsza? Codzienna higiena.
12	ŚRODOWISKO NATURALNE		
	• Jaka jest dzisiaj pogoda? • Jaką porę roku lubisz? Nazwy pór roku. • Kalendarz – nazwy miesięcy, odczytywanie daty. • Poznajemy zwierzęta i rośliny w naszym najbliższym otoczeniu. • Co wkładasz, gdy pada deszcz?	• Jaka pogoda jest najlepsza? Co wtedy robisz? • Jaką porę roku lubisz? Nazwy pór roku. • Kalendarz – nazwy miesięcy, odczytywanie daty. • Jakie zwierzęta i rośliny żyją w najbliższym sąsiedztwie? • Co włożyć, gdy idziemy na wycieczkę?	• Prognoza pogody – informowanie o pogodzie; czytanie informacji o pogodzie. • Która pora roku pasuje do twojego nastroju? Dlaczego? Nazwy pór roku. • Kalendarz – nazwy miesięcy, odczytywanie daty. • Tak wygląda świat wokół mnie – opisywanie zwierząt i roślin z najbliższego otoczenia. • Co włożyć, gdy idziemy do szkoły?
13	MEDIA, TECHNOLOGIA, CYFRYZACJA		
	• Co mam w domu? – telewizor, komputer, radio. • Lubię to oglądać! – moje programy i bajki. • Gdzie jest dźwięk? – radio, głośnik, telefon. • Co robię w Internecie? – oglądam, słucham, gram.	• Jak korzystam z Internetu? – oglądam, szukam, uczę się. • Bezpieczny Internet – co wolno, a czego nie wolno? • Mój telefon – co w nim mam i do czego używam.	• Mój dzień online – co robię, z czego korzystam? • Bezpieczny Internet – bezpieczeństwo w sieci, zagrożenia. • Co oglądam, czego słucham? – moje wybory.
14	ZWYCZAJE I TRADYCJE		
	• Jak się komunikować z dorosłymi i innymi uczniami i uczennicami? – podstawowe zwroty grzecznościowe. • Moja rodzina mówi różnymi językami. • Święta i zwyczaje świąteczne w Polsce i w kraju zamieszkania.	• Które zwroty grzecznościowe lubisz? A które są trudne? – podstawowe zwroty grzecznościowe. • Moja rodzina mówi różnymi językami. • Święta i zwyczaje świąteczne w Polsce i w kraju zamieszkania.	• Formalne czy nieformalne? Kiedy i jak używasz i zwrotów grzecznościowych? • Moja rodzina jest różnorodna i różnokulturowa. • Święta i zwyczaje świąteczne w Polsce i w kraju zamieszkania.

15	PAŃSTWO, SPOŁECZEŃSTWO I SPOŁECZNOŚCI		
	- Gdzie mieszkam, skąd jestem? - Gdzie leży Polska? – wskazuję na mapie. - Jakie flagi znam? – Polska, Europa, inne kraje - Ważne dla mnie flagi i symbole narodowe.	- Gdzie leży Polska? – wskazuję na mapie. - Gdzie mieszkają moi bliscy? – rodzina w Polsce i na świecie. - Jakie flagi znam? – Polska, Europa, inne kraje. - Jak obchodzimy ważne święta? – np. 11 listopada. - Dlaczego ważne są zasady i kto je ustala?	- Polska – co pokazuję o niej innym? - Polacy mieszkają w wielu miejscach – gdzie jeszcze? - Jak obchodzimy ważne święta? – np. 11 listopada. - Mogę coś zmienić – małe działania w mojej klasie. - Dlaczego ważne są zasady i kto je ustala?
16	ŻYCIE KULTURALNE		
	- Polskie animacje dla dzieci – bohaterowie i ich przygody. - Muzyka polska i emocje – co czuję, gdy słucham? - Mój pierwszy film dokumentalny po polsku – oglądam, wskazuję bohaterów.	- Muzyka, którą lubię – słucham i opowiadam. - Kolory kultury – ilustracje i grafiki. - Dokument o prawdziwym życiu – co mnie zaniepokoiło?	- Co oglądam, co mnie inspirowuje – kultura wokół mnie. - Muzyka polskich kompozytorów – słucham i wyobrażam sobie. - Moda, sztuka i wyrażanie siebie – na podstawie filmu dokumentalnego.

Tabela 3

Katalog tematyczny (poziom A2)

	TEMATY- KAA2	7-9 LAT	10-14 LAT	15-18 LAT
1	CZŁOWIEK			
		- Kim jest i jak wygląda bohater mojego ulubionego filmu, bajki, książki? – opis i charakterystyka postaci. - Wiem, jaki zawód wykonują moi najbliżsi. Wiem, czym się zajmuję lekarz, policjant, weterynarz. - Co robisz, kiedy jesteś smutny/ smutna albo zły/zła? – nazywanie i opisywanie uczuć i emocji. - Skąd jesteśmy? – Mówimy o pochodzeniu, krajach ważnych dla naszej rodziny i językach w klasie.	- Jaki jest ten bohater naprawdę? – opis wyglądu, charakteru i zachowania w określonej sytuacji. - Kim chciałbym zostać w przyszłości – opisywanie wybranych zawodów, wskazywanie ich znaczenia. - Kiedy czuję, że jestem „między” językami i kulturami – język emocji, proste zdania refleksyjne, nazywanie i opisywanie uczuć i emocji własnych. - Języki i kraje w mojej klasie – kim jesteśmy i czego się uczymy?	- Jak wyglądam/wygląda? – ustne i pisemne opisywanie siebie, innych, bohaterów literackich i filmowych; przestrzeganie wyznaczników gatunkowych. - Zawód, który pasuje do mnie – kim chciałbym zostać i dlaczego to ważne. - Kiedy czuję, że jestem „między” językami i kulturami? Jakie emocje są „na zewnątrz”, a jakie są „w środku”? – nazywanie i opisywanie uczuć i emocji własnych i bohaterów lektur i filmów. - Język i kraj pochodzenia jako część tożsamości – kim jestem i jak mówię?
2	RODZINA I ZNAJOMI			
		- Kto mieszka w twoim domu? – opowiadania o rodzinie. - Moja rodzina i jej tradycje. - Kto jest twoim najlepszym przyjacielem / twoją najlepszą przyjaciółką? Dlaczego?	- Czego uczysz się od różnych członków twojej rodziny? Czego inni mogą się nauczyć od ciebie? – charakteryzowanie działań w roli. - Co robimy razem co roku? – nasza domowa, rodzinna tradycja.	- Jaką rodzinę chciałbyś mieć w przyszłości? - Co robimy „po swojemu”? – nasza rodzinna tradycja.

			• Jak dbać o przyjaźń? – podtrzymywanie kontaktów i przyjaźni – podstawowe zachowania językowe; opowiadanie na podstawie lektury lub filmu oraz własnych doświadczeń.	• Jak zaczyna się przyjaźń? – Moja historia lub historia z książki – nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów i przyjaźni – podstawowe zachowania językowe (także pośrednie akty mowy); opowiadanie na podstawie lektury oraz własnych doświadczeń.
3	ŻYCIE CODZIENNE			
	• Co robisz zawsze, a czego nie lubisz robić codziennie? – udział w pracach domowych. • Który dzień w tygodniu był inny niż pozostałe? – opisz plan tego dnia. • O czym marzę przed snem? – opowiadanie o przyszłości. • Jak w to zagrać? – instrukcja do prostej gry.	• Jak wygląda mój dzień – opowiadanie uwzględniające nazwy czynności oraz językowe wyznaczniki ich następstwa i układ przyczynowo-skutkowy. • To już było – opowiadanie o przeszłości. • Jak będzie wyglądał mój dzień za 10 lat? – opowiadanie o przyszłości. • Jak używać...? – instrukcja obsługi urządzenia.	• Jak wygląda twój dzień, kiedy planujesz go sam/sama? – opowiadanie uwzględniające nazwy czynności oraz językowe wyznaczniki ich następstwa i układ przyczynowo-skutkowy. • Co zmieniło się w twojej codzienności w ciągu ostatniego roku? – opowiadanie o przeszłości; uwzględnianie wyznaczników gatunkowych. • Jakie są twoje plany na najbliższe miesiące? – nauka, odpoczynek, projekty – opowiadanie o przyszłości; uwzględnianie wyznaczników gatunkowych. • Jakie przedmioty są dla ciebie ważne w codziennym życiu? Jak one działają? – opowiadanie/ instrukcja; uwzględnianie wyznaczników gatunkowych.	
4	SPĘDZANIE WOLNEGO CZASU			
	• Moje ulubione gry i zabawy. Zabawy polskie i z kraju zamieszkania. • Czy interesujesz się sportem? Najlepsi sportowcy z Polski i z kraju mojego zamieszkania. • Znalazłem mapę skarbu – co było dalej? – opowiadanie (ustne i pisemne) o przygodach prawdziwych i zmyślonych. • Zajęcia poza szkołą – opisywanie wybranych.	• Każdy lubi się bawić – opowiadanie o sposobach spędzania wolnego czasu; porównywanie gier i zabaw polskich i znanych z kraju pochodzenia. • Komu kibicujesz? Zawody sportowe, sportowcy z Polski i z kraju mojego zamieszkania. • Wyobraź sobie dzień, kiedy wszystko jest inaczej – co się wtedy dzieje? – opowiadanie (ustne i pisemne) o przygodach prawdziwych i zmyślonych. • Zajęcia poza szkołą – wolontariat – opisywanie wybranych działań.	• Sposoby spędzania wolnego czasu – opowiadanie o ulubionych sposobach spędzania wolnego czasu; planowanie zajęć w wolnym czasie. • Mój ulubiony sport zespołowy – informowanie o zasadach gry zespołowej. • To lubię robić najbardziej – próby budowania prostej wypowiedzi. • Zajęcia poza szkołą – wolontariat – opisywanie wybranych działań.	

5	DOM I OTOCZENIE		
	• Gdzie mieszkasz i co znajduje się w twojej okolicy? • Do czego to służy? – podstawowe wyposażenie mieszkania i jego funkcje. • Zgadnij, o jakim sprzęcie domowym mówię? – sprzęty domowe i ich działanie. • Moja miejscowość – co w niej jest? – nazwy miejsc i obiektów: dom, szkoła, sklep, park; lokalizacja. • Gdzie to jest? Opis drogi do szkoły i innych miejsc. • Stolica i główne miasta w Polsce i w kraju pochodzenia.	• Miasto czy wieś? – co lubisz bardziej i dlaczego? • Tak mógłby wyglądać mój dom – nazywanie pomieszczeń, opis ich położenia i wyposażenia. • Jak działa odkurzacz? – co robi, do czego służy, jak go używać? – opis działania; instrukcja (ustna i pisemna). • Jak się mieszka w dużym mieście, a jak na wsi? – zalety i wyzwania związane z życiem w różnych typach miejscowości. • Plan miejscowości – jak się orientować i opisywać drogę? – korzystanie z prostych planów i map, rozwijanie umiejętności opisu trasy i lokalizacji, czytanie planu i mapy, skala. • Położenie Polski, główne obszary geograficzne (próby porównywania z krajem zamieszkania).	• Moje wymarzone miejsce – opis miejsca; położenie, wielkość, klimat, otoczenie. • Tak mógłby wyglądać mój dom – nazywanie pomieszczeń, szczegółowy opis ich położenia i wyposażenia. • Jak używać pralki? – opis czynności krok po kroku – opis działania; instrukcja (ustna i pisemna). • Struktura urbanistyczna a jakość życia – analiza przestrzeni; miasto, wieś, opis układu miasta/wsi, dostępności usług). • Dzień w nowym mieście – poruszanie się według planu miasta; czytanie oznaczeń; opowiadanie. • Wspólna przestrzeń – jak różne kultury tworzą miejsca wspólnego życia?
6	ŻYCIE SZKOLNE		
	• Regulamin szkolny – prawa i obowiązki ucznia/uczenicy. • Szkolne święta i wydarzenia. • Zielona szkoła. • Jak wygląda twoja pierwsza wizyta w bibliotece szkolnej? – opowiedz krok po kroku. • Opis przedmiotów i przestrzeni szkolnej z użyciem prostych struktur opisowych i lokalizacyjnych. • Porównujemy kalendarze roku szkolnego i inne elementy związane ze szkołą w Polsce i w kraju zamieszkania.	• Moje zajęcia szkolne – jak było i jak jest teraz – opowiadanie. • Szkolne święta i wydarzenia – kalendarz; podstawowe działania/czynności. • Zajęcia dodatkowe w szkole – czytanie szkolnej oferty, dokonywanie wyboru. • Co musisz wiedzieć, zanim wypożyczysz książkę? – zasady i dobre rady. • Mój plan lekcji i przedmioty szkolne – podobieństwa i różnice – analiza planów lekcji w dwóch krajach i rozmowa o obowiązkowych i ulubionych zajęciach. • Szkolne zwyczaje i zasady – jak zachowujemy się w szkole? – zasady życia szkolnego i rozwijanie języka używanego w komunikacji grzecznościowej.	• Moje zajęcia szkolne – jak było i jak jest teraz – porównywanie. • Szkolne święta i wydarzenia – kalendarz; podstawowe działania/czynności. • Zajęcia dodatkowe w szkole – czytanie szkolnej oferty, dokonywanie wyboru. • Jak krok po kroku wypożyczyć książkę z biblioteki szkolnej. • Czego potrzebuję, by się dobrze uczyć? – rozmowa o barierach i możliwościach edukacyjnych. • Moje miejsce w społeczności szkolnej – klasy, grupy, zajęcia dodatkowe – rola ucznia w różnych aktywnościach szkolnych.

7	PODRÓŻE I TURYSTYKA		
		• Czym podróżujemy? Poznajemy środki transportu. Czym i dokąd pojechać na wakacje? • Bezpieczna droga – jak zachować się na drodze. • Ciekawe miejsca w mojej okolicy i w kraju mojego pochodzenia.	• Planujemy podróż – wybór celu, środków transportu. • Zawody związane ze środkami transportu (nazwy, sposób tworzenia, opis pracy). • Czytamy rozkłady jazdy (także w Internecie). • Czytamy foldery reklamowe, przewodniki turystyczne – wybór i uzasadnianie wyboru celu podróży i środków transportu. • Ciekawe miejsca w mojej okolicy i w kraju mojego pochodzenia – redagowanie folderu reklamowego; dobór argumentacji. • Wybrane znaki drogowe. • Planujemy podróż – wybór celu, środków transportu. • Czytamy rozkłady jazdy, sprawdzamy ceny, zamawiamy bilety (także w Internecie). • Strój prawdziwego rowerzysty, rolkarza – opis. • Podstawowe znaki na drodze.
8	ŻYWIENIE		
		• Zdrowo się odżywiamy i uprawiamy sport. • Jemy owoce i warzywa. • Pomagam nakryć do stołu.	• Nakrywamy do stołu. • Zdrowe odżywianie – opisywanie zdrowych produktów; próby budowania wypowiedzi perswazyjnych. • Zdrowe i niezdrowe produkty w Polsce i kraju pochodzenia – opis. • Zdrowy tryb życia – plan dnia. • Nakrywamy do stołu. • Zdrowe odżywianie – opisywanie zdrowych produktów; próby budowania wypowiedzi perswazyjnych. • Zdrowe i niezdrowe produkty w Polsce i kraju pochodzenia – opis. • Zdrowy tryb życia – plan dnia. • Zdrowe odżywianie – menu. • Zdrowy tryb życia – objaśnianie na czym polega; przekonywanie do prowadzenia zdrowego trybu życia; budowanie wypowiedzi perswazyjnych.
9	ZAKUPY I USŁUGI		
		• Porównywanie. • Do której jest czynne? • Robimy zakupy z rodzicami.	• Do której jest czynne? • Lista zakupów. • Zakupy w sklepie spożywczym – tworzenie scenek i dialogów. • Porównywanie ilości, cen, wyliczanie reszty. • Zakupy w różnego typu sklepach – nazwy sklepów, nazwy różnych artykułów, lista zakupów, ważenie, rozmiary. • Na co wydam kieszonkowe? – planowanie wydatków.

10	ZDROWIE I HIGIENA OSOBISTA		
		• Lekcja anatomii – części mojego ciała i organy wewnętrzne. • Moje zmysły. • Co robić, gdy jestem chory/chora? • Jestem zmęczony/zmęczona.	• Części mojego ciała i organy wewnętrzne. • Moje zmysły. • Co robić, gdy jestem chory/chora? • Jestem zmęczony/zmęczona. • Wizyta u lekarza – opisywanie odczuć i objawów. • Opisywanie budowy i działania wybranych układów organizmu człowieka. • Części mojego ciała i organy wewnętrzne. • Moje zmysły. • Co robić, gdy jestem chory/chora? • Jestem zmęczony/zmęczona. • Wizyta u lekarza – opisywanie odczuć i objawów. • Co to za lekarstwo? – podstawowe słownictwo (recepta, tabletki, syrop, dawkowanie) – czytanie ulotek i informacji na opakowaniach leków. • Jak wybrać lekarza? – nazywanie podstawowych specjalności. • Opisywanie budowy i działania podstawowych układów organizmu człowieka.
11	ŚRODOWISKO NATURALNE		
		• Typowy krajobraz w mojej okolicy. • Zniszczenia w przyrodzie spowodowane przez człowieka (zaśmiecanie przyrody, hałas). • Segregujemy śmieci. • Planety i Układ Słoneczny. • Prognoza pogody na najbliższy tydzień. • Przyroda w różnych porach roku. • Poznajemy zwierzęta i rośliny w naszym otoczeniu. • Poznajemy zwyczaje niektórych zwierząt.	• Zjawiska atmosferyczne – nazywanie, opis procesów powstawania śniegu, deszczu. • Opisujemy podstawowe procesy związane z życiem roślin i zwierząt. • Charakteryzujemy klimat w Polsce i w kraju pochodzenia. • Opisujemy zjawiska przyrodnicze w Polsce i w kraju pochodzenia. • Prognoza pogody – informowanie o pogodzie; czytanie informacji o pogodzie. • Zjawiska atmosferyczne – nazywanie, opis procesów powstawania śniegu, deszczu. • Opisujemy podstawowe procesy związane z życiem roślin i zwierząt. • Charakteryzujemy klimat w Polsce i w kraju pochodzenia. • Opisujemy zjawiska przyrodnicze w Polsce i w kraju pochodzenia. • Prognoza pogody – informowanie o pogodzie; czytanie informacji o pogodzie; porównywanie prognoz pogody; czytanie prognozy długoterminowej.

12	MEDIA, TECHNOLOGIA, CYFRYZACJA		
	• Jak działa komputer? Co mogę na nim robić? • Moje ulubione urządzenie do-mowe. Jak działa? • Co słyszę, co widzę? – poznaje-my media. • Bezpieczny w sieci – co robić, czego nie robić?	• Mój dzień z technologią. • Bezpieczny w sieci – co robić, a czego nie robić? • Zaprojektuj swoją aplikację. • Komiks o robocie, który po-maga w codziennym życiu. • Zrób swój wideoblog po polsku!	• Media po polsku i w innych językach. • Zostań reporterem – prosta audycja, nagranie lub krótki reportaż: z życia klasy, ze święta, z wycieczki lub inny. • Mój cyfrowy świat – aplikacje, które lubię. Fake news czy prawda? • Zrób swój wideoblog po polsku!
13	ZWYCZAJE I TRADYCJE		
	• Ważne daty w kalendarzu. • Polskie zwyczaje i tradycje kra-ju/regionu pochodzenia. • Co i jak świętujemy w moim domu? • Jak wygląda wigilia?	• Ważne daty w kalendarzu. • Święta w Polsce i w kraju za-mieszkania – prezentacja. • Najbardziej znane polskie legendy – czytanie; opowia-danie odtwórcze. • Tradycje z różnych stron świata. • Moje ulubione święto.	• Ważne daty w kalendarzu. • Święta w Polsce i w kraju zamieszkania – opowiadanie o wybranych zwyczajach; prezentacja. • Najbardziej znane polskie legendy – czytanie; opowiadanie odtwórcze. • Czy tradycje są nam jeszcze potrzebne? • Święta, które łączą ludzi.
14	PAŃSTWO, SPOŁECZEŃSTWO, SPOŁECZNOŚCI		
	• Mieszkam w Polsce – polskie symbole narodowe (barwy, go-dło, hymn narodowy), symbole europejskie. • Kto to jest? – Poznajemy znane Polki i znanych Polaków. • Pomagam, bo umiem i chcę. • Gdzie mieszkam? Skąd pochodzę?	• Mieszkam w Polsce – polskie symbole narodowe (barwy, godło, hymn narodowy), sym-bole europejskie. • Polki i Polacy, którzy zmienili świat. • Wolontariat – pomagam, bo to ważne. • Moje dwie ojczyzny? – opo-wieści tych, którzy mieszkają za granicą.	• Mieszkam w Polsce – polskie symbole narodowe (barwy, godło, hymn narodowy), symbole europejskie. • Kto mnie inspirowuje? – znani Polacy i znane Polki oczami młodych. • Co to znaczy być dobrym obywatelem? • Dlaczego ludzie migrują?
15	ŻYCIE KULTURALNE		
	• Atrakcje w Centrum Nauki Kopernik. • Zwiedzamy muzeum – wizyta interaktywna w wybranym muzeum. • Jak zachować się w teatrze lub kinie. • Bajka bez słów – opowiadam, co widzę i co czuję. • Polskie piosenki dla dzieci – uczę się, śpiewam, opowiadam.	• Zwiedzamy muzeum – wizyta interaktywna w wybranym muzeum. • Jak zachować się w teatrze lub kinie. Podstawowe dziedziny wiedzy (związane z przedmio-tami szkolnymi); próba wska-zania obszaru zainteresowania poszczególnych dziedzin. • Zawody związane z instytu-cjami kultury, filmem, teatrem; zawody związane ze sztuką.	• Zwiedzamy muzeum – wizyta interaktywna w wybranym muzeum. • Jak zachować się w teatrze lub kinie. • Podstawowe dziedziny wiedzy (także te niezwiązane z przedmiotami szkolnymi, np. astronomia, medycyna) – opis obszaru ich zainteresowania; nazywanie osób uprawiających daną dziedzinę wiedzy.

	• Mały bohater, wielka przygoda – jak wyglądał, co zrobił, dlaczego mi się podobał?	• Wizyta w teatrze/ kinie (odtworzenie nagrania spektaklu/filmu) – opis miejsca, działań wybranych twórców. • Muzyka z filmu – jaką historię opowiada? • Sztuka ulicy i plakaty – co widzę na obrazie, co on mówi? • Polscy twórcy – kto to jest ilustrator/ilustratorka, kto to jest kompozytor/kompozytorka?	• Zawody związane z instytucjami kultury, filmem, teatrem; zawody związane ze sztuką. • Film, który mnie poruszył – opowiadam fabułę, mówię o emocjach. • Polska muzyka – o czym jest ta piosenka, dlaczego mi się podoba? • Sztuka i moda – jak młodzi ludzie pokazują siebie światu? • Polscy twórcy – o kim mogę opowiedzieć.
--	---	---	--

Tabela 4

Katalog tematyczny (poziom B1)

	TEMATY- KA B1	6-9 LAT	10-14 LAT	15+ LAT
1	Człowiek – dane personalne, wygląd zewnętrzny, ubranie, cechy charakteru, uczucia i emocje, upodobania, marzenia			
		• Kim jesteś? • Podawanie imienia i nazwiska, narodowości, adresu zamieszkania, wieku, znajomości języków obcych. Opisywanie swojej szkoły, klasy, miejsca zamieszkania, kraju pochodzenia. Mówienie o tym, gdzie się uczę języka polskiego i z kim mówię po polsku w domu. Mówienie o swoich marzeniach (kim chcę zostać, gdzie chcę pojechać). • Jak wyglądasz i jak się ubierasz? Nazywanie części ciała, opisywanie wyglądu własnego i innych (włosy, kolor oczu, sylwetki). Rozpoznawanie i porównywanie cech wyglądu osób. Nazywanie elementów ubioru. Ubrania codzienne, ubrania na zimę/lato i na różne okazje. Dopasowanie ubrań do sytuacji (np. na święta rodzinne lub uroczystości polonijne) lub pogody. • Jaka/jaki jesteś? Nazywanie cech charakteru i usposobienia swojego i innych, wyrażanie prostych ocen. Opis osób znanych i/lub bliskich.	• Kim jesteś? • Podawanie pełnych danych osobowych, informacji o znajomości języków obcych, pochodzeniu rodziny. • Zadawanie pytań o dane personalne innych. Mówienie o swoim doświadczeniu wielojęzyczności i pochodzeniu polonijnym. Opowiadanie o marzeniach dotyczących przyszłości – podróży, nauki, zawodu. • Jak wyglądasz i jak się ubierasz? Szczegółowy opis wyglądu własnego i innych, porównywanie i wyrażanie opinii, komplementowanie. • Opisywanie stroju własnego i innych. • Porównywanie stylów ubierania się. • Wyrażanie opinii o modzie. • Jaka/jaki jesteś? Opisywanie swojego charakteru i zachowania w różnych sytuacjach codziennych. Określanie cech charakteru i usposobienia innych osób/postaci. • Jak się dzisiaj czujesz? Opisywanie samopoczucia i nazywanie emocji.	• Kim jesteś? • Formułowanie wypowiedzi biograficznej. Przedstawianie historii własnej i najbliższej rodziny. • Uzasadnienie wyborów edukacyjnych i planów zawodowych. Refleksja nad tożsamością osoby wielojęzycznej i wielokulturowej. Opowiadanie o marzeniach edukacyjnych i zawodowych oraz o tym, co oznacza sukces. • Jak wyglądasz i jak się ubierasz? Szczegółowe opisy sylwetki i twarzy. Ocenianie wizerunku medialnego znanych osób i jego znaczenia społecznego. Analizowanie wyglądu jako elementu tożsamości. Mówienie o własnym stylu. Wyrażanie opinii na temat różnych stylów ubierania się i uzasadnianie ocen. Wpływ mody i trendów na życie codzienne. Odnoszenie się do różnic kulturowych w wyglądzie i stylach ubierania się w Polsce i kraju zamieszkania.

		• Jak się dzisiaj czujesz? Nazywanie emocji, wyrażanie uczuć (słowem, gestem, rysunkiem), reagowanie na pytania o samopoczucie. • Co lubisz? Opowiadanie o ulubionych rzeczach (zabawki, zabawy, jedzenie, bajki). Zadawanie pytań o upodobania kolegów. Porównywanie, co lubię w Polsce i w kraju, w którym mieszkam. • Rozróżnianie prostych form języka codziennego i grzecznego.	• Opowiadanie o sytuacjach, które wywołują różne emocje. Wskazywanie przyczyn emocji. Mówienie o emocjach związanych z wizytami w Polsce, kontaktami z rodziną z Polski. • Co lubisz? Opisywanie swojego hobby i ulubionych aktywności. Uzasadnianie wyboru własnych upodobań i porównywanie ich z wyborami innych. Zestawianie typowych aktywności młodzieży w Polsce i w kraju zamieszkania ucznia. • Rozpoznawanie i stosowanie języka codziennego i formalnego w różnych sytuacjach (np. rozmowa z nauczycielem a rozmowa z kolegą).	• Jaka/Jaki jesteś? Charakteryzowanie siebie i innych, formułowanie i uzasadnianie ocen. Dyskusowanie o wartościach i postawach życiowych. Opowiadanie o emocjach związanych z dorastaniem między dwiema kulturami. • Jak się dzisiaj czujesz? Rozpoznawanie i nazywanie emocji złożonych. Wyrażanie opinii na temat roli emocji w relacjach z innymi. Mówienie o emocjach związanych z wizytami w Polsce, kontaktami z rodziną z Polski. • Co lubisz? Opisywanie własnych pasji i wyrażanie ocen na temat ich roli w życiu człowieka. Uzasadnianie wyboru podejmowanych aktywności, upodobań, poglądów i postaw życiowych. Porównywanie swoich zainteresowań z zainteresowaniami rówieśników z Polski i kraju zamieszkania. • Świadome stosowanie języka formalnego i nieformalnego w zależności od sytuacji.
2	Rodzina i znajomi – członkowie rodziny, krewni, stopnie pokrewieństwa, historia i pochodzenie rodziny, relacje rodzinne, uroczystości rodzinne, konflikty międzypokoleniowe, małżeństwo/partnerstwo, zmieniające się role w rodzinie, tradycyjne i współczesne wartości, modele rodziny, role społeczne, komunikacja nieformalna w rodzinie, komunikacja formalna z nieznanymi i dorosłymi, komunikacja z rówieśnikami, grzeczność językowa, dystans i bliskość w relacjach społecznych, tolerancja i szacunek, polskie uroczystości rodzinne, uroczystości rodzinne świętowane w kraju zamieszkania			
		• Jaka jest twoja rodzina? • Nazywanie członków rodziny i określanie stopni pokrewieństwa. Tworzenie prostego drzewa genealogicznego. Opowiadanie o relacjach i sposobach spędzania czasu z rodziną i krewnymi. Zadawanie pytań o rodzinę kolegów i koleżanek. Mówienie o tym, kto mówi po polsku w domu i z kim rozmawia się w innym języku. • Skąd pochodzi twoja rodzina?	• Jaka jest twoja rodzina? • Opisywanie swojej rodziny i porównywanie jej struktury z rodzinami kolegów i koleżanek. Rozmowy o modelach rodziny spotykanych w otoczeniu (np. samodzielny rodzic, dziadkowie jako opiekunowie). Zadawanie pytań o stopień pokrewieństwa. Opisywanie podziału obowiązków w rodzinie. • Opowiadanie o relacjach, typowych rodzinnych konfliktach i sposobach ich rozwiązywania.	• Jaka jest twoja rodzina? • Charakteryzowanie różnych modeli rodzin (nuklearna, patchworkowa, adopcyjna) i wyrażanie opinii na ich temat. Uzasadnianie własnego zdania na temat wartości rodzinnych oraz ich roli w życiu człowieka. Dyskusowanie o różnicach światopoglądowych, przyczynach nieporozumień międzypokoleniowych i sposobach ich rozwiązywania. Formułowanie opinii o tym, co wpływa na dobre relacje i jaką rolę w relacjach odgrywa rozmowa i empatia.

	• Opowiadanie o pochodzeniu dziadków, rodziców, krewnych i rytuałach/zwyczajach rodzinnych związanych z ojczyzną przodków. • Kiedy i dlaczego świętujemy? • Nazywanie różnych świąt i uroczystości rodzinnych. Opisywanie przygotowań i sposobów świętowania. Wyrażanie opinii na temat ulubionych uroczystości – porównywanie świąt rodzinnych obchodzonych w Polsce i w kraju zamieszkania (np. Wigilia, urodziny). • Ćwiczenie komunikacji nieformalnej (rozmowa z bliskimi, kolegami). Stosowanie prostych form grzecznościowych w kontaktach z dorosłymi. • Rozmowa o tym, co to znaczy być grzecznym w rodzinie i w szkole. • Nazywanie sytuacji wymagających bliskości lub dystansu (przytulenie, podanie ręki, mówienie na Pan/Pani). • Rozwijanie postaw tolerancji i szacunku wobec osób o innych zwyczajach.	• Skąd pochodzi twoja rodzina? • Tworzenie prostej opowieści o pochodzeniu dziadków, rodziców, krewnych i rytuałach/zwyczajach rodzinnych związanych z ojczyzną przodków. • Porównywanie zwyczajów rodzinnych panujących w domach rówieśników. • Kiedy i dlaczego świętujemy? • Opisywanie przebiegu świąt i uroczystości rodzinnych. Porównywanie sposobów świętowania w rodzinie dziś i dawniej. Wyrażanie opinii na temat ulubionych zwyczajów świątecznych. • Porównywanie sposobów mówienia do bliskich, rówieśników i dorosłych spoza rodziny. • Stosowanie form grzecznościowych i nieformalnych w ustnych i pisemnych wypowiedziach (np. list, rozmowa). • Analizowanie, w jakich sytuacjach potrzebny jest większy dystans językowy (np. z nauczycielem, lekarzem). • Rozwijanie umiejętności wyrażania szacunku i akceptacji wobec różnorodnych modeli rodziny.	• Skąd pochodzi twoja rodzina? • Opowiadanie o genealogii rodziny i analizowanie wpływu tradycji na tożsamość. Ocenianie i uzasadnianie, które tradycje rodzinne warto zachować. • Opisywanie, jak wielojęzyczność i wielokulturowość wpływają na relacje rodzinne. • Kiedy i dlaczego świętujemy? • Dyskusowanie o znaczeniu rytuałów rodzinnych (ślub, pogrzeb) i wyrażanie opinii na temat różnic kulturowych. • Argumentowanie, dlaczego niektóre tradycje zmieniają się lub zanikają • Świadome stosowanie języka formalnego i nieformalnego w kontaktach rodzinnych i społecznych. • Ćwiczenie różnic między rejestrem oficjalnym (np. w korespondencji) a językiem codziennym. • Refleksja nad relacjami bliskości i dystansu w rodzinie oraz wśród rówieśników. • Dyskusowanie o tolerancji wobec różnych struktur rodzinnych i światopoglądów.
--	---	---	--

• Jak wygląda twój typowy dzień? • Opowiadanie o czynnościach i rytuałach dnia codziennego. Układanie prostego planu dnia. • Z czego korzystasz na co dzień? • Nazywanie przedmiotów codziennego użytku i opowiadanie, do czego służą. Mówienie, które rzeczy są potrzebne w polskiej szkole, a które w lokalnej. • Z kim i jak spędzasz czas? Nazywanie i opisywanie osób, z którymi spędza się czas (rodzina, koledzy, koleżanki, nauczyciele), czynności wspólnych, obowiązków domowych i szkolnych, ulubionych zabaw i aktywności (w domu, w szkole, po lekcjach). Rozróżnianie form zwracania się do rówieśników i dorosłych. • Jaki jest twój styl życia? • Rozpoznawanie podstawowych elementów zdrowego stylu życia. • Prezentowanie własnych codziennych nawyków życiowych. Nazywanie i opisywanie zdrowych i niezdrowych nawyków.	• Jak wygląda twój typowy dzień? • Opowiadanie o czynnościach i rytuałach w trakcie tygodnia i w czasie wolnym. Porównywanie rytmu dnia kolegi/koleżanki. Opowiadanie o ulubionych aktywnościach i uzasadnianie swojego wyboru. • Z czego korzystasz na co dzień? • Opisywanie i określanie funkcji przedmiotów używanych w szkole i w domu. Rozróżnianie nazw potocznych i neutralnych (komórka a telefon komórkowy). • Z kim i jak spędzasz czas? Opisywanie relacji z kolegami, koleżankami, członkami rodziny i innymi osobami z otoczenia. • Porównywanie różnych form spędzania wolnego czasu (samodzielnie, z rówieśnikami, z dorosłymi, w szkole i poza nią). • Uzasadnianie wyborów i preferencji dotyczących wspólnych aktywności (np. gry zespołowe, rozmowy, hobby, pomoc w domu). • Dyskusowanie na temat znaczenia relacji społecznych i współpracy w codziennym życiu. • Jaki jest twój styl życia? • Opisywanie stylu życia z uwzględnieniem codziennej diety, aktywności fizycznej, snu i odpoczynku. Porównywanie zdrowych i niezdrowych nawyków oraz ich wpływu na samopoczucie. Uzasadnianie własnych wyborów dotyczących żywienia, ruchu i sposobów spędzania wolnego czasu. • Zadawanie pytań o styl życia innych osób i reagowanie na wypowiedzi rozmówcy. Porównywanie stylu życia rówieśników w Polsce i w kraju zamieszkania).	• Jak wygląda twój typowy dzień? Tworzenie szczegółowego planu dnia. Dyskusowanie o zarządzaniu czasem, planowaniu obowiązków, nauki i odpoczynku. Wyrażanie opinii na temat priorytetów w codziennym życiu. • Z czego korzystasz na co dzień? • Opowiadanie o tym, co jest potrzebne do nauki i odpoczynku. Wyrażanie opinii o znaczeniu technologii w codziennym życiu. Dyskusowanie o zaletach i wadach różnych urządzeń. Rozpoznawanie i wartościowanie języka potocznego i formalnego w wypowiedziach o technologii („scrollować”, „grać na kompie” a „korzystać z mediów cyfrowych”). • Rozmowa o wpływie języka otoczenia na sposób mówienia w rodzinie polonijnej. • Z kim i jak spędzasz czas? • Opowiadanie o relacjach towarzyskich – przyjacielskich, rodzinnych, szkolnych i online. Dyskusowanie o znaczeniu przyjaźni, samotności, obecności w grupie, wpływie mediów społecznościowych na kontakty międzyludzkie. • Wyrażanie opinii i formułowanie argumentów na temat budowania zdrowych relacji, opartych na szacunku i zaufaniu. • Wartościowanie różnych sposobów komunikacji i ich wpływu na jakość porozumiewania się oraz budowanie więzi. • Jaki jest twój styl życia? • Charakteryzowanie własnego stylu życia z uwzględnieniem diety, aktywności fizycznej, odpoczynku, stresu i nawyków cyfrowych.

			• Analizowanie zależności między codziennymi wyborami a zdrowiem fizycznym i psychicznym. • Wartościowanie różnych postaw i strategii dbania o równowagę między nauką, pracą a regeneracją. • Wyrażanie opinii na temat wpływu stylu życia na funkcjonowanie młodzieży we współczesnym świecie. • Argumentowanie własnych wyborów dotyczących odżywiania, snu, aktywności, odpoczynku i użycia technologii. • Dyskusowanie o konsekwencjach stylu życia dla zdrowia, relacji i przyszłości. • Formułowanie wniosków dotyczących możliwości zmiany lub poprawy własnych nawyków. • Porównywanie stylu życia nastolatków mieszkających w Polsce i za granicą. • Analiza językowa wypowiedzi potocznych i oficjalnych na temat zdrowia i codziennych wyborów.
4	Spędzanie czasu wolnego – zainteresowania, gry i zabawy, sport, sprzęt i obiekty sportowe		
	• Co lubisz robić w wolnym czasie? • Nazywanie ulubionych zabaw, gier i aktywności. Opowiadanie o czasie wolnym po szkole, w weekend i podczas wakacji. Nazywanie znanych form rozrywki (bajki, kino, teatr, koncert) i opowiadanie o nich – porównywanie zabaw znanych w Polsce i w kraju zamieszkania. • Ćwiczenie prostych zwrotów grzecznościowych używanych w czasie zabawy („Pobawimy się razem?”, „Czy mogę?”). • Czy lubisz sport? • Nazywanie podstawowych dyscyplin sportowych. • Opowiadanie o ulubionym sporcie. Rozpoznawanie sprzętu sportowego (np. piłka, rower, hulajnoga, rakietka tenisowa).	• Jakie masz hobby i zainteresowania? • Opisywanie zainteresowań i hobby, uzasadnianie ich wyboru oraz porównywanie z pasjami kolegów/koleżanek. • Rozpoznawanie i używanie słownictwa potocznego i neutralnego w opisie hobby (np. „gram na komputerze” – „gram na komputerze”). • Czy lubisz sport? • Opisywanie ulubionych sportów. Nazywanie miejsc i sprzętów potrzebnych do uprawiania sportu. • Porównywanie sportów indywidualnych i zespołowych. • Jakie formy rozrywki i kultury są dla ciebie ciekawe?	• Jakie masz hobby i zainteresowania? • Opisywanie pasji i ich roli w życiu młodzieży dawniej i dziś. • Porównywanie sposobów spędzania wolnego czasu przez młodzież w różnych krajach. Refleksja nad tym, jak różne środowiska kulturowe wpływają na rozwój zainteresowań (np. „w Polsce byłem w harcerstwie, tutaj trenuję capoeirę”). • Formułowanie opinii na temat wpływu hobby na wybory życiowe. • Dyskusowanie o równowadze między obowiązkami a relaksem.

			• Opisywanie wrażeń z udziału w wydarzeniach kulturalnych i rozrywkowych. • Wyrażanie opinii o ulubionych formach rozrywki. Porównywanie wydarzeń kulturalnych w środowisku polonijnym (np. szkolne przedstawienie, koncert zespołu ludowego) i lokalnym.	• Czy lubisz sport? • Wyrażanie i uzasadnianie opinii na temat roli aktywności fizycznej w życiu człowieka, sportów wysokiego ryzyka, dyscyplin popularnych w różnych krajach. • Jakie formy rozrywki i kultury są dla ciebie ciekawe? • Opisywanie wrażeń z udziału w wydarzeniach kulturalnych i rozrywkowych. Ocenianie wartości artystycznej i uzasadnianie własnego zdania. Porównywanie popularnych form rozrywki w różnych krajach i kulturach. Dyskusowanie o znaczeniu wydarzeń kulturalnych w budowaniu tożsamości (np. spektakl po polsku za granicą).
5	Dom i otoczenie – typy budynków, pomieszczenia i ich funkcje, wyposażenie wnętrza, rodzaj, położenie i wielkość miejscowości, instytucje użyteczności publicznej, infrastruktura			
		• Jak wygląda twój dom i co się w nim znajduje? • Nazywanie pomieszczeń i określanie ich funkcji oraz wymienianie elementów wyposażenia domu. • Opowiadanie o swoim pokoju i jego wystroju. • Co znajduje się w twojej okolicy? • Nazywanie miejsc i instytucji w okolicy (plac zabaw, park, szkoła). Uproszczone opisywanie drogi do znanych miejsc. Formułowanie pytań o drogę z użyciem form grzecznościowych. • Jak wygląda miejscowość, w której mieszkasz? • Różnicowanie typów miejscowości (wieś, miasto, miasteczko) i opowiadanie o tym, co można tam robić. Mówienie o ulubionych miejscach w okolicy i tych odwiedzanych w Polsce.	• Jak wygląda twój dom i co się w nim znajduje? • Opisywanie typu budynków (kamienica, dom wolnostojący, bliźniak), otoczenia domu, pomieszczeń i określanie ich funkcji. Charakteryzowanie elementów wyposażenia domu, opisywanie mebli, urządzeń i dekoracji. • Co znajduje się w twojej okolicy? • Opisywanie miejscowości i jej infrastruktury (sklepy, boisko, przystanek), charakterystyka wybranych instytucji publicznych i ich roli. Opisywanie drogi do wybranych miejsc. • Jak wygląda miejscowość, w której mieszkasz? • Przedstawianie rodzaju miejscowości z uwzględnieniem typowych cech (np. spokojne, zielone, zatłoczone). Opisywanie położenia i regionu. Porównywanie rodzinnej miejscowości z innymi znanymi miejscami. Formułowanie subiektywnej oceny miejsca zamieszkania wraz z uzasadnieniem.	• Jak wygląda twój dom i co się w nim znajduje? • Opisywanie typu budynków (kamienica, dom wolnostojący, bliźniak), otoczenia domu, pomieszczeń i określanie ich funkcji. Charakteryzowanie stylu wnętrza i wyposażenia. Ocenianie estetyki, komfortu, rozwiązań ekologicznych (np. segregacja śmieci). Refleksja nad różnicami w stylach urządzania wnętrza w Polsce i za granicą. • Rozpoznawanie rejestru: język reklamy, ogłoszenia o wynajmie, formalne opisy nieruchomości. • Co znajduje się w twojej okolicy? • Opisywanie miejscowości i jej infrastruktury (ścieżki rowerowe, dom kultury, urząd miasta), charakterystyka wybranych instytucji publicznych i ich roli. Ocena przydatności i jakości instytucji oraz infrastruktury. Dyskusja na temat wpływu otoczenia na styl życia i samopoczucie mieszkańców.

			• Rozmowy o tym, jak infrastruktura wspiera lub ogranicza wielojęzyczny rozwój (np. dostępność bibliotek z polskimi książkami, sklepu z polskimi produktami). • Jak wygląda miejscowość, w której mieszkasz? • Przedstawianie typu miejscowości, jej wielkości, zaludnienia, funkcji (np. turystyczna, przemysłowa, akademicka). • Podawanie argumentów za i przeciw mieszkaniu w danym miejscu z zastosowaniem języka formalnego i potocznego. Formułowanie oceny miejsca zamieszkania z perspektywy młodzieży.
6	Życie szkolne – organizacja życia szkolnego, przedmioty związane ze szkołą, zajęcia szkolne i pozaszkolne, życie w szkole i na uczelni		
	• Jaka jest twoja szkoła? • Nazywanie miejsc w szkole (klasa, świetlica, stołówka, sala gimnastyczna). Opisywanie wyglądu szkoły i klasy. Nazywanie i opisywanie obowiązków szkolnych (np. dyżur, praca domowa). Rozpoznawanie i nazywanie podstawowych zasad zachowania w szkole. Opowiadanie o zajęciach w szkole polskiej/polonijnej. • Jakie przedmioty i zajęcia szkolne lubisz? Nazywanie przedmiotów i opowiadanie o tym, co się na nich robi. Wypowiadanie się na temat ulubionych lekcji i zajęć dodatkowych. • Jakie wydarzenia odbywają się w twojej szkole? • Opowiadanie o wydarzeniach i uroczystościach w szkole lokalnej (np. pasowanie, Dzień Dziecka) i wydarzeniach charakterystycznych dla szkoły polonijnej (np. jasełka, Dzień Niepodległości).	• Jaka jest twoja szkoła? • Opisywanie organizacji dnia szkolnego i planu lekcji. Porównywanie miejsc w szkole i ich funkcji. Opisywanie reguł panujących w szkole (np. obowiązki, oceny, zachowanie) i ich ocena. Uzasadnianie potrzeby przestrzegania zasad. • Opowiadanie o zajęciach w szkole polskiej/polonijnej. • Jakie przedmioty i zajęcia szkolne lubisz? • Opisywanie wybranych przedmiotów szkolnych. Porównywanie wyzwań z nimi związanych. Uzasadnianie swoich zainteresowań przedmiotowych. • Jakie wydarzenia odbywają się w twojej szkole? • Opowiadanie o wydarzeniach szkolnych i formułowanie opinii na ich temat. Relacjonowanie wycieczek, akademii, konkursów. Porównywanie wydarzeń szkolnych w systemie polskim i lokalnym. • Jak szkoła wpływa na twoją przyszłość?	• Jaka jest twoja szkoła? • Opisywanie szkoły jako instytucji. Wyrażanie opinii na temat organizacji zajęć, godzin lekcyjnych, wpływu relacji międzyludzkich na atmosferę w szkole. Formułowanie propozycji zmian w sposobie funkcjonowania szkoły, w tym szkoły polskiej/polonijnej. • Jakie przedmioty i zajęcia szkolne lubisz? • Uzasadnianie znaczenia poszczególnych przedmiotów dla przyszłości. Dyskutowanie na temat systemu oceniania, sposobu uczenia się, nauki zdalnej, roli zajęć pozalekcyjnych. • Jakie wydarzenia odbywają się w twojej szkole? • Wyrażanie opinii na temat funkcji wydarzeń w budowaniu wspólnoty szkolnej oraz roli inicjatyw integracyjnych i wychowawczych. Wskazywanie znaczenia polskich wydarzeń szkolnych za granicą (np. akademii rocznicowych, spotkań z pisarzami). Jak szkoła wpływa na twoją przyszłość?

			Opowiadanie o kolejnych etapach edukacji i planach nauki. Porównywanie typów szkół, egzaminów, kierunków. Refleksja nad znaczeniem szkoły polonijnej dla rozwoju językowego, kulturowego i społecznego.	- Opisywanie oraz porównywanie systemu edukacji w Polsce i kraju osiedlenia (typy szkół, egzaminy). Użycie języka specjalistycznego (matura, rekrutacja, uczelnia wyższa). - Dyskusowanie o roli szkoły w planowaniu kolejnych etapów edukacji i kariery zawodowej. Refleksja nad rolą szkoły polonijnej w rozwijaniu wielojęzyczności, świadomości kulturowej i społecznej.
7	Praca i edukacja – nazwy zawodów, miejsca i rodzaje pracy, wykształcenie i wybory zawodowe, ambicje, edukacja po 16. roku życia			
		- Kim chcesz zostać, gdy dorosniesz? - Nazywanie zawodów. - Opowiadanie o wymarzonej pracy zawodowej. - Czym zajmują się twoi rodzice i bliscy? - Opisywanie pracy rodziców i krewnych. Opowiadanie, jak wygląda dzień pracy rodziców lub krewnych. Nazywanie miejsc pracy. - Rozróżnianie rejestrów np. „tata pracuje jako kierowca” (neutralne) a „tata wozi ludzi” (codzienne).	- Kim chcesz zostać, gdy dorosniesz? - Charakteryzowanie wymarzonego zawodu i uzasadnienie jego wyboru. Opisywanie predyspozycji i umiejętności wymaganych w danej pracy. Porównywanie różnych zawodów. - Czym zajmują się twoi rodzice i bliscy? - Opisywanie codziennych obowiązków zawodowych. Porównywanie pracy fizycznej i umysłowej, pracy zdalnej i stacjonarnej. Wyrażanie opinii na temat różnych zawodów. Refleksja nad tym, jak praca wpływa na życie rodziny i na relacje. - Jakie zawody będą ważne w przyszłości? - Poznajowanie nowych i nietypowych profesji oraz formułowanie opinii na temat ich przydatności. Opisywanie pracy przyszłości z użyciem wyobraźni.	- Gdzie chcesz pracować? - Refleksja nad własnymi planami zawodowymi. Predyspozycje i umiejętności wymagane w danej pracy. - Wyrażanie opinii na temat motywacji zawodowej (pieniądze, pasja, czas wolny). - Ocenianie wpływu pracy na styl życia. Dyskusowanie o zaletach i wadach pracy w Polsce, kraju zamieszkania i w innych państwach. - Analizowanie języka używanego w CV, ogłoszeniach i rozmowach kwalifikacyjnych (język formalny). - Czym zajmują się twoi rodzice i bliscy? - Analiza plusów i minusów różnych ścieżek kariery. - Porównywanie pracy fizycznej i umysłowej, pracy zdalnej i stacjonarnej. Ocenianie wpływu pracy na życie prywatne i społeczne. - Jakie zawody twoim zdaniem będą popularne w przyszłości? - Dyskusowanie na temat zmian na rynku pracy. Ocenianie znaczenia nowych technologii w życiu zawodowym.

			• Argumentowanie, jakie kompetencje warto rozwijać, żeby znaleźć dobrą pracę. Wskazywanie, jakie umiejętności przydają się w wielojęzycznym i wielokulturowym środowisku. • Ćwiczenie wypowiedzi argumentacyjnych z użyciem struktur logicznych i słownictwa specjalistycznego.
8	Podróże i turystyka – środki transportu, planowanie podróży, rodzaje podróży, zabytki i atrakcje turystyczne w Polsce i kraju zamieszkania, regiony Polski		
	• Gdzie i z kim lubisz podróżować? • Nazywanie miejsc podróży (morze, góry, rodzina, klasa). • Opowiadanie o wycieczkach szkolnych i rodzinnych. Mówienie, z kim i dokąd jeżdżę najczęściej: do Polski, do babci, na wakacje. • Opisywanie różnych środków transportu. Rozróżnianie transportu codziennego i wakacyjnego (np. autobus szkolny a samolot na wakacje). • Wymienianie zabytków i atrakcji w Polsce i kraju zamieszkania. • Jak przygotowujesz się do podróży? • Nazywanie rzeczy potrzebnych w podróży i opowiadanie o pakowaniu bagażu.	• Gdzie i z kim lubisz podróżować? • Opisywanie przebiegu podróży, środków transportu, długości wyjazdu, pory roku i typu wycieczki (szkolna, rodzinna, indywidualna). • Porównywanie różnych form podróżowania oraz rozmowa o tym, jak podróżuje się w kraju zamieszkania, a jak w Polsce. • Uzasadnianie osobistych preferencji: z kim i dokąd warto podróżować, co sprawia, że wycieczka jest udana. Opisywanie regionów (np. Mazury, Pomorze) i znanych miejsc w Polsce i kraju osiedlenia (zabytki, atrakcje). • Jak przygotowujesz się do podróży? • Opisywanie przygotowań do podróży: pakowanie walizki, wybór ubrań, spisywanie potrzebnych rzeczy. • Nazywanie dokumentów i przedmiotów przydatnych w podróży (np. paszport, bilety).	• Gdzie i z kim lubisz podróżować? • Porównywanie różnych form podróżowania (np. wyjazd z przyjaciółmi a wycieczka z rodziną; morze a góry) pod względem komfortu, niezależności, atrakcyjności. Uzasadnianie osobistych preferencji dotyczących wyboru miejsca, towarzystwa i organizacji wyjazdu. Dyskusowanie o roli wielojęzyczności w planowaniu i realizacji podróży. Turystyka masowa a turystyka odpowiedzialna ekologicznie. • Opowiadanie o konkretnych doświadczeniach związanych z podróżami. • Opowiadanie o roli podróży rodzinnych w kształtowaniu tożsamości wielokulturowej – poznawanie miejsc ważnych dla rodziców, dziadków, uczestnictwo w rodzinnych uroczystościach. • Jak przygotowujesz się do podróży? • Opisywanie przygotowań do podróży: pakowanie bagażu, przygotowanie dokumentów, wyszukiwanie informacji o miejscu docelowym za pomocą aplikacji, przewodników, map, forów internetowych. Porównywanie i ocenianie różnych opcji podróży pod względem kosztów, wygody, dostępności i atrakcyjności. Uzasadnianie swoich wyborów organizacyjnych.

				Opisywanie wcześniej- szych doświadczeń związa- nych z przygotowaniem do wyjazdu (np. stres, pomyłki, sukcesy). Rozpoznawanie i stosowanie języka formalne- go w dokumentach podróży (np. formularz, rezerwacja, zgłoszenie).
9	Żywnienie – artykuły spożywcze, dania, napoje, przybory kuchenne, przepisy kulinarne, nawyki żywieniowe, kuchnia polska, kuchnia kraju zamieszkania			
	- Jakie potrawy lubisz najbar- dziej? Nazywanie ulubionych potraw, produktów spożyw- czych, składników prostych dań, przyborów kuchennych, prostych czynności kulinarnych. Opisywanie codziennych po- siłków. Wskazywanie zdrowych i niezdrowych produktów spożywczych. Polskie potrawy i dania w kraju zamieszkania. Opowiadanie o tym, co jedzą inni. Porównywanie potraw ulubionych i nielubianych. Wy- rażanie opinii na temat smaku jedzenia. - Jak należy się zachowywać przy stole? Opowiadanie o dobrych manierach przy stole. Ćwicze- nie form grzecznościowych. - Opowiadanie o zwyczajach przy stole obecnych w rodzinie wielokulturowej (np. łączenie tradycji polskich i lokalnych podczas posiłków).	- Jakie potrawy lubisz najbardziej? - Opisywanie posiłków i ulubionych dań. Nazywanie składników potraw i przybo- rów kuchennych. Podawanie prostego przepisu kulinarne- go krok po kroku. Wyrażanie opinii o polskich i lokalnych potrawach. - Czy zdrowo się odżywasz? - Opisywanie znanych trendów żywieniowych. Porównywanie różnych diet (tradycyjna, we- getariańska). Porównywanie dań domowych i restaura- cyjnych (fast food, jedzenie domowe). Uzasadnianie wła- stnych nawyków żywieniowych. Wyrażanie opinii o zdrowym żywieniu. Opowiadanie o zwy- czajach przy stole obecnych w rodzinie wielokulturowej (np. łączenie tradycji polskich i lokalnych podczas posiłków).	- Jakie potrawy lubisz najbardziej? - Charakteryzowanie kuchni tradycyjnej i współczesnej (także rodzinnej). - Porównywanie stylów jedzenia (fast food, je- dzenie domowe, jedzenie na dowóz, restauracje). Porównywanie zwyczajów kulinarnych w Polsce i innych krajach. Uzasadnianie swo- ich wyborów kulinarnych. Formułowanie instrukcji przygotowania potraw z użyciem zróżnicowanego słownictwa. - Jakie trendy żywieniowe znasz? - Omawianie trendów żywie- niowych (wegetarianizm, weganizm, superfood) oraz wskazywanie ich wad i zalet. - Komentowanie sposobów odżywiania promowanych w mediach. Dyskusowanie o roli diety w życiu młodych ludzi i jej wpływie na zdro- wie (zaburzenia odżywiania i profilaktyka).	
10	Zakupy i usługi – rodzaje sklepów i punktów usługowych, produkty i ich właściwości (miary, wagi i rozmiary), sposoby płatności, promocja i reklama, zakupy przez Internet, zakupy stacjonarne, waluty			
	- Gdzie i z kim robisz zakupy? - Nazywanie miejsc zakupów (sklep, targ, cukiernia). Opo- wiadanie o zakupach z rodziną. Odtwarzanie prostych scenek zakupowych: w sklepie, na targu, w kiosku. - Jak wybierasz produkty i jak płatnisz?	- Gdzie i z kim robisz zakupy? - Opisywanie najczęściej odwiedzanych sklepów i ich asortymentu (spożywczy, papierniczy, z ubraniami). Po- równywanie miejsc robienia zakupów (galeria handlowa vs małe sklepy).	- Gdzie i z kim robisz zakupy? - Charakteryzowanie i porów- nywanie miejsc zakupów (lo- kalne sklepy, zakupy online, second handy, galerie). - Jak wybierasz produkty i jak płatnisz? - Argumentowanie wyborów zakupowych (jakość, cena, marka, ekologia).	

		- Nazywanie produktów codziennego użytku. Opisywanie cech produktów: kolor, wielkość, smak. Zadawanie pytań o cenę. - Nazywanie walut: złotówki, euro, dolary. - Z jakich usług korzystasz? Nazywanie punktów usługowych. - Opowiadanie o prostych czynnościach wykonywanych w danym miejscu. - Rozróżnianie sklepu i usług: co się kupuje, a co się zleca lub zamawia. - Stosowanie prostych zwrotów grzecznościowych i funkcjonalnych.	- Relacjonowanie samodzielnych zakupów (co, gdzie i dlaczego). Porównywanie zakupów w Polsce i kraju zamieszkania (np. niedziele handlowe, sklepy całodobowe). - Jak wybierasz produkty i jak płacisz? - Opisywanie wyborów zakupowych: produkty, marki, ceny, wagi, rozmiary. Porównywanie towarów według ceny, jakości i potrzeb. Stosowanie zwrotów związanych z płatnością (gotówka, karta, płatność telefonem). Porównywanie walut: ceny w złotówkach i w lokalnej walucie. Rozmowa o sposobach oszczędzania, kieszonkowym. - Z jakich usług korzystasz? - Wymienianie i opisywanie miejsc usługowych (fryzjer, restauracja). - Nazywanie świadczonych usług i ich celu. Rozróżnianie sklepu i usług: co się kupuje, a co się zleca lub zamawia. Rozwijanie słownictwa związanego z usługami codziennymi i okazjonalnymi.	- Ocenianie zalet i wad zakupów online i stacjonarnych. Posługiwanie się słownictwem związanym z różnymi formami płatności (gotówka, karta, płatność telefonem) oraz nazwami walut. Rozmowa o sposobach oszczędzania, kieszonkowym. Refleksja nad wpływem trendów, reklamy i promocji na decyzje klientów. Dyskusja na temat konsumpcjonizmu, świadomego kupowania, sprawiedliwego handlu. Użycie języka formalnego i perswazyjnego w reklamie, ogłoszeniach i recenzjach. - Z jakich usług korzystasz? - Charakteryzowanie usług lokalnych i internetowych (dostawa, rezerwacja, naprawa). Wyrażanie opinii o jakości usług i ich dostępności. - Porównywanie różnych rodzajów usług (np. stacjonarne a online, tańsze a droższe). - Opisywanie doświadczeń związanych z usługami w różnych językach i krajach.
11	Zdrowie i higiena osobista – części ciała (nazewnictwo formalne i domowe), samopoczucie, stan zdrowia, choroby, wizyta u lekarza, apteka, zdrowy styl życia, profilaktyka, choroby XXI wieku uzależnienia, higiena ciała, higiena uczenia się, higiena pracy			
		- Jak dbasz o zdrowie i higienę? - Nazywanie części ciała i codziennych czynności higienicznych. Opowiadanie o zdrowych nawykach i ich znaczeniu. - Co robisz, gdy jesteś chory/chora? - Opisywanie samopoczucia i objawów. Nazywanie chorób, lekarstw i sposobów leczenia (tabletki, syrop, odpoczynek, inhalacje). Relacjonowanie wizyty u lekarza i zaleceń (co mówi lekarz, co trzeba robić).	- Jak dbasz o zdrowie i higienę? - Opisywanie swoich nawyków (higiena, dieta, sen, aktywność). Porównywanie zdrowych i niezdrowych zachowań. - Uzasadnianie, dlaczego coś jest ważne dla zdrowia, a coś szkodzi zdrowiu. Uzasadnianie znaczenia profilaktyki (np. sport, dieta, odpoczynek, higiena pracy, higiena uczenia się). - Co robisz, gdy jesteś chory/chora? - Nazywanie części ciała i dolegliwości. Opisywanie samopoczucia i objawów.	- Jakie nawyki pomagają ci dbać o zdrowie fizyczne i psychiczne? - Opowiadanie o własnym stylu życia (ruch, dieta, odpoczynek, relacje). Uzasadnianie swoich wyborów i ocenianie ich skutków. Porównywanie różnych strategii dbania o zdrowie. - Opisywanie zagrożeń (stres, uzależnienia, siedzący tryb życia, jedzenie śmieciowe). - Wyrażanie opinii i uzasadnianie stanowiska wobec kampanii prozdrowotnych oraz działań promujących zdrowy styl życia.

		Nazywanie chorób, lekarstw i sposobów leczenia (tabletki, syrop, odpoczynek, inhalacje). Relacjonowanie wizyty u lekarza i w aptecce (co mówi lekarz, co trzeba robić, jak przyjmować leki). Używanie podstawowego słownictwa medycznego. Wyrażanie potrzeb w sytuacji choroby.	- Proponowanie działań profilaktycznych i prozdrowotnych. Refleksja nad higieną pracy i nauki: zarządzanie czasem, ergonomia, cyfrowy detoks. - Co robisz, gdy jesteś chory/chora? - Stosowanie słownictwa z zakresu zdrowia i leczenia. Opisywanie objawów i samopoczucia. Relacjonowanie przebiegu leczenia i wizyty u lekarza (np. diagnoza, leki, zalecenia). Porównywanie domowych i specjalistycznych metod leczenia (np. herbata z miodem a antybiotyki). Uzasadnianie potrzeby dbania o zdrowie i konsultacji medycznej (np. kiedy konieczna jest wizyta u lekarza).
12	Środowisko naturalne – pory roku, klimat, pogoda, krajobrazy, świat roślin i zwierząt, ochrona przyrody, ekologia, pomoc zwierzętom		
	- Co widzisz za oknem, kiedy jest wiosna, lato, zima? - Nazywanie roślin oraz zwierząt dzikich i domowych. Tworzenie prostych opisów krajobrazów z uwzględnieniem elementów środowiska naturalnego. Wskazywanie zmian w przyrodzie zależnych od pór roku, nazywanie zjawisk atmosferycznych. - Porównywanie pogody i krajobrazów w Polsce i w kraju zamieszkania. - Co robisz, żeby dbać o przyrodę? - Opowiadanie o własnych działaniach proekologicznych. Formułowanie zaleceń na temat ochrony przyrody w codziennych sytuacjach (w domu, na spacerze). Opowiadanie o codziennych działaniach na rzecz ochrony roślin i zwierząt w otoczeniu domowym, szkolnym i lokalnym (np. podlewanie roślin, dokarmianie ptaków, sprzątanie po psie).	- Jak wygląda krajobraz w miejscu, w którym mieszkasz? - Opisywanie krajobrazu, pogody i zmian pór roku. Nazywanie i opisywanie roślin oraz zwierząt w swoim otoczeniu. Porównywanie różnych typów krajobrazu. Porównywanie przyrody i warunków klimatycznych w Polsce i w kraju zamieszkania. - Co robisz, żeby dbać o przyrodę? - Nazywanie działań proekologicznych (np. segregacja śmieci, oszczędzanie wody). Nazywanie sposobów pomocy zwierzętom (np. dokarmianie, adopcja, zbiórki). Uzasadnianie wyborów związanych z ochroną środowiska. Opowiadanie o codziennych nawykach. Wyrażanie opinii na temat różnych działań na rzecz środowiska w szkole, społeczności lokalnej lub rodzinie.	- Jakie problemy ekologiczne są dziś najważniejsze – w Polsce i na świecie? - Nazywanie i opisywanie skutków globalnych zagrożeń klimatycznych (efekt cieplarniany, wycinka lasów, smog). Uzasadnianie potrzeby działań na rzecz klimatu. - Wyrażanie opinii o skutkach bierności wobec zmian klimatu. - Co robisz, żeby dbać o przyrodę? - Opisywanie działań proekologicznych podejmowanych w najbliższym otoczeniu oraz różnych krajach. - Wyrażanie opinii na temat wpływu jednostki na środowisko. Proponowanie rozwiązań dla najbliższego otoczenia i uzasadnianie potrzeby zmiany stylu życia. - Czy kampanie proekologiczne mają sens? Jak je znasz ich przykłady?

			• Wyrażanie opinii na temat akcji proekologicznych i różnych postaw wobec środowiska naturalnego. Ocenianie wpływu kampanii proekologicznych na świadomość społeczną. Dyskusja nad ekologicznymi rozwiązaniami w miastach, źródłami energii odnawialnej. Analiza języka i skuteczności przekazów proekologicznych (hasła, slogany, kampanie w mediach społecznościowych).
13	Media, technologia i cyfryzacja – rozwój techniki i technologii cyfrowych, nowe media, bezpieczeństwo w sieci, media społecznościowe, media tradycyjne		
	• Jakich urządzeń używasz na co dzień? • Nazywanie codziennie używanych urządzeń i opisywanie ich funkcji. Porównywanie, które urządzenia służą do zabawy, a które do nauki. • Jak bezpiecznie korzystać z Internetu i telefonu? • Wymienianie zasad bezpiecznego korzystania z Internetu i telefonu. Relacjonowanie codziennych sytuacji związanych z korzystaniem z Internetu – oglądanie filmików, granie, rozmowy z bliskimi. Wyrażanie opinii na temat wad i zalet Internetu.	• Jakie urządzenia elektroniczne są ci potrzebne na co dzień i do czego ich używasz? • Nazywanie oraz opisywanie funkcji i zastosowania wybranych urządzeń (nauka, rozrywka, komunikacja, tworzenie treści). Wyrażanie opinii na temat wpływu technologii na codzienne życie. • Jak bezpiecznie korzystać z nowych mediów? • Opisywanie zasad bezpieczeństwa w sieci oraz typowych zagrożeń internetowych. Relacjonowanie codziennych sytuacji związanych z korzystaniem z Internetu – oglądanie filmików, granie, rozmowy z bliskimi, nauka. Wyrażanie opinii na temat roli technologii cyfrowych we współczesnym świecie. Dyskusowanie na temat wiarygodności informacji oraz odpowiedzialnego korzystania z telefonu i mediów społecznościowych. Używanie słownictwa związanego z mediami społecznościowymi i technologią (np. konto, profil, komentarz, blokowanie). • Rozróżnianie języka codziennego i bardziej formalnego: (np. wrzucać filmik, publikować treść).	• Jakie urządzenia elektroniczne są ci potrzebne na co dzień i do czego ich używasz? • Nazywanie oraz opisywanie funkcji i zastosowania wybranych urządzeń (nauka, rozrywka, komunikacja, tworzenie treści). Wyrażanie opinii na temat wpływu technologii na codzienne życie. Refleksja nad rolą mediów cyfrowych w edukacji, także wielojęzycznej. • Jak bezpiecznie korzystać z nowych mediów? • Opisywanie zasad bezpieczeństwa w sieci oraz typowych zagrożeń internetowych. Relacjonowanie codziennych sytuacji związanych z korzystaniem z Internetu – oglądanie filmików, granie, rozmowy z bliskimi, nauka. Wyrażanie opinii na temat AI, technologii cyfrowych i ich roli we współczesnym świecie. Ocena ich wpływu na relacje międzyludzkie. Dyskusowanie na temat wiarygodności informacji oraz odpowiedzialnego korzystania z telefonu i mediów społecznościowych. Porównywanie roli mediów społecznościowych i nowych technologii w życiu młodzieży w różnych krajach.

				Analiza języka w Internecie – rejestry, skróty, style komunikacji.
14	Uroczystości i tradycje – tradycje, uroczystości, obrzędy, zwyczaje			
	- Jakie święta obchodzisz z rodziną i co wtedy robicie? - Nazywanie i opisywanie tradycji, wskazywanie charakterystycznych elementów świąt w Polsce i w kraju zamieszkania. Opowiadanie o własnych doświadczeniach związanych z obchodami świąt.	- Jakie tradycje są ważne w twojej rodzinie i kraju? - Opowiadanie o obchodach świąt rodzinnych i narodowych. Porównywanie tradycji w Polsce i w kraju zamieszkania. Opisywanie tradycyjnych zwyczajów i elementów folkloru (np. stroje, muzyka, taniec, rękodzieło) oraz znaczenia dziedzictwa kulturowego jako sposobu przekazywania wartości i historii. Dyskusowanie na temat roli i znaczenia tradycji we współczesnym świecie. - Wyrażanie opinii na temat znaczenia tradycji w rodzinie polonijnej oraz jej roli w codziennym życiu uczniów – wskazywanie, które zwyczaje są pielęgnowane, a które zanikają, i dlaczego.	- Jaką rolę odgrywają tradycje i historia w twoim życiu? - Formułowanie refleksji i opinii na temat znaczenia pamięci historycznej i tradycji rodzinnych oraz narodowych, porównywanie doświadczeń kulturowych. Opisywanie tradycyjnych zwyczajów i elementów folkloru (np. stroje, muzyka, taniec, rękodzieło) oraz znaczenia dziedzictwa kulturowego jako sposobu przekazywania wartości i historii. Dyskusowanie na temat roli i znaczenia tradycji we współczesnym świecie, a także dostrzeganie jej znaczenia jako narzędzia budowania tożsamości jednostkowej i wspólnotowej.	
15	Państwo, społeczeństwo i społeczność – społeczność lokalna, symbole narodowe, znani Polacy i znane Polki, Polonia, emigracja, mobilność społeczna, wielokulturowość, dziedzictwo kulturowe, patriotyzm, postawa obywatelska, stereotypy kulturowe			
	- Jakie znasz symbole narodowe? - Rozpoznawanie i opisywanie symboli narodowych (flaga, godło, hymn). - Czy znasz jakiegoś słynnego Polaka? - Opowiadanie o znanej osobie i jej zasługach: określanie kim była/jest, podawanie jej osiągnięć lub zasług.	- Jakie symbole narodowe znasz i co one oznaczają? - Nazywanie symboli narodowych, opisywanie ich wyglądu i znaczenia, wskazywanie związku z historią i kulturą. Rozmowa o znaczeniu godła, flagi i hymnu w szkole, podczas uroczystości, w sporcie. - Co znaczy być patriotą w XXI wieku? - Dyskusowanie na temat roli patriotyzmu we współczesnym świecie (np. dbałość o język, środowisko, historię, pamięć o przodkach). - Wyrażanie opinii na temat tego, jak można na co dzień być aktywnym i odpowiedzialnym członkiem wspólnoty lokalnej, narodowej, europejskiej, polonijnej.	- Jakie znaczenie mają dziś symbole narodowe i jak je rozumie twoje pokolenie? - Dyskusowanie o roli symboli narodowych w kształtowaniu tożsamości i wspólnoty – w Polsce i w kraju zamieszkania. Rozważanie, czy symbole te łączą pokolenia, czy budzą różne emocje u młodzieży i dorosłych. - Analiza obecności symboli narodowych w przestrzeni publicznej – w mediach, w szkole, podczas wydarzeń. - Co to znaczy być patriotą w XXI wieku? - Opisywanie zachowań obywatelskich (odpowiedzialność, szacunek, troska o wspólne dobro). Dyskusowanie na temat roli patriotyzmu we współczesnym świecie (np. dbałość o język, środowisko, historię, pamięć o przodkach).	

			• Opowiadanie o znanych Polakach, prezentowanie ich osiągnięć i wkładu w kulturę, naukę lub społeczeństwo. • Jak możemy lepiej się poznać i zrozumieć? • Porównywanie sposobów życia, wartości i zwyczajów w różnych kulturach. Wyrażanie refleksji na temat różnorodności i roli szacunku wobec innych. • Formułowanie opinii na temat wpływu stereotypów obecnych w mediach, języku codziennym i kulturze popularnej na postrzeganie innych osób lub grup. Argumentowanie, dlaczego warto przełamywać stereotypy i co można zrobić, by lepiej poznać inną kulturę.	• Wyrażanie opinii na temat tego, jak można na co dzień być aktywnym i odpowiedzialnym członkiem wspólnoty lokalnej, narodowej, europejskiej, polonijnej. • Opowiadanie o znanych Polakach, prezentowanie ich osiągnięć i wkładu w kulturę, naukę lub społeczeństwo. • Jak możemy lepiej się poznać i zrozumieć? • Porównywanie sposobów życia, wartości i zwyczajów w różnych kulturach. Wyrażanie refleksji na temat różnorodności i roli szacunku wobec innych. • Formułowanie opinii na temat wpływu stereotypów obecnych w mediach, języku codziennym i kulturze popularnej na postrzeganie innych osób lub grup. Argumentowanie, dlaczego warto przełamywać stereotypy i co można zrobić, by lepiej poznać inną kulturę. Opowiadanie o doświadczeniach emigracyjnych – własnych, rodzinnych, historycznych. • Rozmowa o mobilności społecznej i wielojęzyczności – jako wyzwaniach i możliwościach.
16	Życie kulturalne – muzyka, kino, teatr, film, festiwale, sztuka, prasa, twórcy kultury polskiej			
		• Jakie bajki, piosenki lub przedstawienia lubisz najbardziej? • Nazywanie ulubionych form kultury i miejsc związanych z działalnością artystyczną. Charakteryzowanie postaci, krótkie opowiadanie fabuły. • Relacjonowanie wizyty w kinie, teatrze, na koncercie lub w muzeum. Mówienie o kontaktach z kulturą polską – wskazywanie, jakie utwory literackie, filmy, piosenki lub przedstawienia uczniowie znają. • Lubisz rysować, śpiewać albo tańczyć? Co robisz najchętniej?	• Jakie książki, filmy, piosenki lubisz najbardziej i dlaczego? • Nazywanie gatunków i twórców. Opowiadanie treści, opisywanie bohaterów i emocji związanych z odbiorem dzieła. Wyrażanie i uzasadnianie opinii o utworach literackich, filmowych i muzycznych. Mówienie o kontaktach z kulturą polską – wskazywanie, jakie utwory literackie, filmy, piosenki lub przedstawienia uczniowie znają. • Jaką rolę odgrywa sztuka i kultura w twoim życiu?	• Jakie książki, filmy, piosenki lubisz najbardziej i dlaczego? • Nazywanie gatunków i twórców. Opisywanie treści, bohaterów i emocji związanych z odbiorem dzieła. Wyrażanie i uzasadnianie opinii o utworach literackich, filmowych i muzycznych. Dyskusja o kontaktach z kulturą polską – wskazywanie, jakie utwory literackie, filmy, piosenki lub przedstawienia uczniowie znają oraz wyrażanie opinii na temat ich wartości i znaczenia. • Jaką rolę odgrywa sztuka i kultura w twoim życiu?

		Nazywanie czynności artystycznych. Opisywanie swoich zainteresowań i aktywności. Wypowiadanie się na temat swoich umiejętności.	- Opisywanie swoich zainteresowań artystycznych i form uczestnictwa w kulturze. Opisywanie miejsc kultury (kino, teatr, muzeum, galeria). Porównywanie i ocenianie różnych form kultury (komiksy, vlogi, filmy animowane, memy, malarstwo a fotografia, teatr a film). - Prezentowanie sylwetek i dorobku wybranych polskich i zagranicznych twórców kultury.	- Opisywanie swoich zainteresowań artystycznych i form uczestnictwa w kulturze. Opisywanie miejsc kultury (kino, teatr, muzeum, galeria). Porównywanie i ocenianie różnych form kultury (komiksy, vlogi, filmy animowane, memy, malarstwo a fotografia, teatr a film, kultura tradycyjna a nowoczesna). - Wyrażanie opinii na temat współczesnych trendów w kulturze i sztuce. - Prezentowanie sylwetek i dorobku wybranych polskich i zagranicznych twórców kultury.
--	--	---	--	---

Tabela 5

Katalog tematyczny (poziom B2)

	TEMATYKA B2	6-9 LAT	10-14 LAT	15-18 LAT
1	Człowiek – dane personalne: imię i nazwisko, adres, płeć, wiek, miejsce urodzenia, stan cywilny; przynależność narodowa i państwowa, znajomość języków, wykształcenie, zawód, zajęcie, wygląd zewnętrzny, ubranie, cechy charakteru, uczucia i emocje, upodobania			
			- Kim jestem? Imię, nazwisko, pseudonim, narodowość, kraj pochodzenia, języki, które znam (w tym język ojczysty, język dziedziczony oraz języki obce), podawanie adresu (różnice w zapisie adresu w różnych krajach i użycie języka formalnego np. w urzędach, formularzach), opowiadanie o mieście/regionie/ państwie, w którym mieszkam, z którego pochodzę. - Podawanie daty, miejsca urodzenia, wieku, płci, zawodów rodziców/opiekunów, opowiadanie o szkole, osobach z klasy, nauczycielach, o zainteresowaniach i pasjach, znaki zodiaku. - Różnice i podobieństwa w nadawaniu imion w różnych kulturach. Różnice w sposobie opisywania adresu w różnych krajach. - Różnice w obchodzeniu urodzin, znaczenie wieku i pokoleń w różnych kulturach. - Wpływ języka dziedziczonego na tożsamość – jak pielęgnować język przekazany przez rodzinę, jak łączyć język domowy z językiem szkolnym lub urzędowym. - Przedstawianie się w sytuacjach formalnych i nieformalnych – jak zmienia się sposób mówienia w zależności od odbiorcy (np. rozmowa z nauczycielem, z kolegą, z urzędnikiem).	- Kim jestem? Określanie stanu cywilnego starszych członków rodziny, znajomych i przyjaciół (singiel, kawaler, singielka, panna, żonaty, mężatka, narzeczoną/narzeczonego), pary jednopłciowej; status społeczny, obywatelstwo; znajomość języków obcych na różnych poziomach; edukacja, kierunki studiów, zawód, staże; dokumenty tożsamości, paszport, prawo jazdy. - Wielojęzyczność – różnice w uczeniu się języków w różnych krajach; rola języka dziedziczonego w określaniu tożsamości kulturowej i narodowej – czy obywatelstwo pokrywa się z językiem ojczystym? - Opis statusu i edukacji w języku formalnym (np. w CV, dokumentach, rozmowach urzędowych) i nieformalnym (np. „robię magistra z psychologii”). - Znaki zodiaku w różnych kulturach (np. zachodni, chiński, majański) – jak mówi się o nich w różnych językach? - Jak wyglądam? Szczegółowe opisy sylwetki i twarzy, fryzury, styl ubierania się, medycyna estetyczna, tatuaże, piercing.

		• Jak wyglądam? Cechy ogólne (wzrost, budowa ciała), rysy twarzy (kształt twarzy, nos, oczy, usta), włosy (kolor, długość, rodzaj), cechy szczególne (piegi, blizny, okulary, pieprzyki). • Opisywanie wyglądu w kontekście formalnym (np. składanie zeznań, oficjalny dokument) i nieformalnym (np. media społecznościowe, rozmowa z przyjacielem). • Różnice w opisywaniu wyglądu w różnych językach i kulturach – co wypada powiedzieć, a co może być uznane za nietaktowne. • Jak się ubieram? Ubrania codzienne i okazjonalne, materiały i wzory (bawełna, wełna, kratka, paski), dodatki (czapka, szalik, pasek, biżuteria), moda i trendy. • Tradycyjne stroje w różnych kulturach – ich znaczenie i okazje, w których są noszone. • Ubiór jako wyraz tożsamości kulturowej, religijnej i narodowej – rola języka dziedziczonego w przekazywaniu znaczeń związanych z ubiorem. • Celebryci i influencerzy z różnych kultur – promocja różnorodności stylu. • Słownictwo formalne i nieformalne dotyczące ubioru – jak mówić o stroju w sytuacji oficjalnej (np. rozmowa kwalifikacyjna) i w codziennej pogawędce. • Jaka/Jaki jestem? Cechy pozytywne (życzliwy, pomocny, odpowiedzialny); cechy negatywne (samolubny, leniwy, niecierpliwy); postawy (odważny, skromny, ciekawy świata). • Opis siebie w języku formalnym i nieformalnym – jak dobrać odpowiednie słownictwo do sytuacji (np. autoprezentacja w CV, rozmowa z rówieśnikami). • Rola języka dziedziczonego w wyrażaniu tożsamości – czy potrafisz opisać siebie tak samo precyzyjnie w języku przekazanym przez rodzinę? • Jak się czuję? Emocje podstawowe (szczęśliwy, smutny, zdenerwowany), emocje bardziej złożone (rozczarowany, podekscytowany, wdzięczny), wyrażanie emocji i ich przyczyny. • Różnice kulturowe i językowe w opisywaniu emocji – które emocje są akceptowane publicznie w różnych kulturach?	• Jak mówić o wyglądzie w języku formalnym (np. w raporcie medycznym, dokumentacji) i nieformalnym (np. „mam zielone włosy i noszę kolczyk w brwi”). • W językach dziedziczonych mogą istnieć unikalne określenia wyglądu lub cech fizycznych – jak różne języki i kultury opisują urodę? Czy wszystkie cechy są społecznie akceptowane w ten sam sposób? • Jak się ubieram? Styl życia a sposób ubierania się; wpływ kultury i subkultur na modę; dress code w różnych sytuacjach; wpływ celebrytów i celebrytek na styl ubierania się. • Różnice w postrzeganiu „odpowiedniego” stroju – kultura konserwatywna a liberalna. • Rola płci w ubiorze – jak różne kultury definiują modę „kobiecą” i „męską”. Ekologiczne i etyczne podejście do mody w różnych krajach. • Opis ubioru w języku formalnym (np. „strój galowy, elegancki, zgodny z regulaminem instytucji”) i nieformalnym („stylówka jak z TikToka”). • Jak język dziedziczony wpływa na rozumienie mody tradycyjnej – czy stroje narodowe mają swoje nazwy w innych językach? • Jaka/Jaki jestem? Cechy osobowości (ambitny, charyzmatyczny, zdeterminowany); wartości i postawy moralne; wpływ wychowania i otoczenia na charakter. • Opisywanie osobowości w różnych kontekstach – jak mówić o sobie w formalnych sytuacjach (np. „odpowiedzialny i rzetelny kandydat”) i w codziennych rozmowach („mam silny charakter, ale lubię się pośmiać”). • Język dziedziczony a charakter – czy kultura i język wpływają na sposób postrzegania cech charakteru? • Jak się czuję? Rozpoznawanie emocji u siebie i innych; kontrolowanie emocji w trudnych sytuacjach; wpływ emocji na decyzje życiowe. • Jak mówić o emocjach formalnie (np. w wywiadzie psychologicznym, esaju) i nieformalnie (np. „mam doła”, „jestem mega podekscytowany”). • Czy język dziedziczony daje inne słowa na emocje niż język szkolny? Jakież uczucia łatwiej lub trudniej wyrazić w konkretnych językach?
--	--	--	---

		• Język formalny i nieformalny w mówieniu o uczuciach – jak wyrażać emocje w sytuacjach urzędowych, szkolnych, rodzinnych? • Co lubię? Ulubione jedzenie, muzyka, filmy, książki; hobby i sposoby spędzania wolnego czasu; sport i aktywność fizyczna. • Tradycyjne potrawy z różnych krajów i regionów – porównanie kuchni świata. • Różnice w zwyczajach jedzenia – pory posiłków, zachowania przy stole, święta kulinarne. • Muzyka w różnych kulturach. Bohaterowie i tematy w literaturze różnych krajów – jak język dziedziczony wpływa na odbiór i rozumienie tekstów kultury. • Jak mówić o swoich zainteresowaniach formalnie (np. w liście motywacyjnym, prezentacji) i nieformalnie (np. w rozmowie ze znajomymi)?	• Co lubię? Zainteresowania a wybór zawodu; style życia, diety, sporty ekstremalne, gry komputerowe i planszowe; subkultury i ich wpływ na tożsamość. • Wolny czas w różnych kulturach – różne podejścia do odpoczynku, czasu wolnego, relaksu. • Święta i festiwale jako forma spędzania wolnego czasu – przegląd międzykulturowy. • Międzynarodowe gatunki muzyczne i ich odbiór w różnych krajach. Kino światowe – filmy z różnych kultur, porównanie stylów opowiadania historii. • Rola sportu w społeczeństwie i kulturze – od integracji po rywalizację międzynarodową. Kultura fanów w różnych krajach. • Jak mówisz o zainteresowaniach formalnie (np. w prezentacji o sobie, na egzaminie ustnym), a jak w języku dziedziczonym – czy są zainteresowania typowe dla danej kultury?
2	Rodzina i znajomi – członkowie rodziny, wielkość rodziny, historia i pochodzenie rodziny, krewni, relacje rodzinne, uroczystości rodzinne, problemy rodzinne, konflikty międzypokoleniowe, małżeństwo/partnerstwo, zmieniające się role w rodzinie, tradycyjne i współczesne wartości, modele rodziny, role społeczne, komunikacja nieformalna w rodzinie, komunikacja formalna z nieznajomymi i dorosłymi, komunikacja z rówieśnikami, grzeczność językowa, dystans i bliskość w relacjach społecznych, różnorodność i mobilność społeczna, wykluczenie społeczne, tolerancja i szacunek, polskie uroczystości rodzinne, uroczystości rodzinne świętowanie w kraju zamieszkania		
		• Moja rodzina: rodzice, rodzeństwo, dziadkowie, wujostwo, kuzyni; zwierzęta domowe jako część rodziny. • Rodzina nuklearna a wielopokoleniowa – porównanie modeli dominujących w różnych częściach świata. • Wpływ języka dziedziczonego na relacje rodzinne – czy w domu mówi się tym samym językiem co w szkole lub urzędzie? Jak zmienia się sposób komunikacji z dziadkami, którzy nie znają języka kraju zamieszkania? • Jak opowiadać o rodzinie w sytuacji formalnej (np. w wywiadzie, urzędzie, ankiecie) i nieformalnej (rozmowa z przyjacielem, media społecznościowe)? • Jaka jest moja rodzina? Mała i wielodzietna, rodzina nuklearna i wielopokoleniowa. Zwierzęta traktowane są jako członkowie rodziny w różnych krajach. • Różne sposoby opisywania struktury rodziny w języku formalnym (np. formularze, CV, dokumenty urzędowe) i w języku codziennym.	• Moja rodzina: małżeństwo, konkubinat, partnerzy; rodziny patchworkowe, rodzeństwo przyrodnie, rodzina zastępcza, adopcja. Rodziny wielodzietne, jedynacy – normy społeczne i ekonomiczne wpływające na wielkość rodziny. • Różne sposoby mówienia o rodzinie w języku formalnym (dokumenty, formularze, opisy urzędowe) i nieformalnym (rozmowy prywatne, media społecznościowe). • Język dziedziczony a słownictwo rodzinne – czy w języku, którym mówi się w domu, istnieją pojęcia typu „konkubinat” albo „rodzina patchworkowa”? Jak kultura wpływa na to, co uważa się za rodzinę? • Jaka jest moja rodzina? Zalety i wady dużej/małej rodziny; samotne rodzicielstwo, rodziny zastępcze, rodzice. • Status psa, kota, ale też np. krów w Indiach czy zwierząt egzotycznych w krajach tropikalnych.

		• Jak mówić o rodzinie w języku dziedzicznym – czy mamy inne nazwy dla członków rodziny niż w języku oficjalnym? Jakie emocje wiążą się z każdym z tych języków? • Dawniej i dziś: Skąd pochodzą przodkowie, zwyczaje i tradycje rodzinne; stopnie pokrewieństwa. Różne podejścia do pamięci o przodkach. • Język jako element dziedzictwa rodzinnego – jak przodkowie przekazywali język i tradycje kolejnym pokoleniom? • Jak mówić o historii rodziny w sposób formalny (esej, prezentacja, wypowiedź ustna na egzaminie) i nieformalny (w rozmowie z koleżanką z innego kraju)? • Relacje: obowiązki domowe i podział ról; autorytet rodziców, dziadków i babć. Podział obowiązków domowych w rodzinach w różnych kulturach. • Rola języka w budowaniu relacji rodzinnych – jak różni członkowie rodziny (np. starsze pokolenia) wyrażają swoje oczekiwania i emocje w różnych językach? • Formalność w relacjach rodzinnych w różnych kulturach – czy mówi się „proszę” i „pan/pani” do starszych członków rodziny? • Z jakiej okazji świętujemy? Urodziny, imieniny, święta państwowe i religijne; spotkania rodzinne, ważne wydarzenia. • Rytuały rodzinne w różnych religiach i kręgach kulturowych. • Język obchodów – jak opisujemy tradycje i święta w języku dziedzicznym, a jak w języku oficjalnym? • Jak zmienia się forma wypowiedzi w zależności od okazji – kartka urodzinowa, oficjalne życzenia, wpis w mediach społecznościowych. • Czasem jest trudno: kłótnie między rodzeństwem; obowiązki domowe a szkoła; różnice w poglądach dzieci i dorosłych; używanie technologii w różnych pokoleniach. • Technologia a rodzina – jak różne pokolenia używają mediów i komunikują się ze sobą. • Wpływ migracji na strukturę i funkcjonowanie rodziny – rozłąka, nowe tradycje, zmiana ról.	• Rola języka w opisie relacji rodzinnych – jak mówimy o różnych modelach rodziny w języku formalnym (np. w eseju lub na egzaminie), a jak w języku codziennym? • Czy w języku dziedzicznym są inne sposoby nazywania członków rodziny lub zwierząt domowych? Czy zwierzęta mają specjalne miejsce w rodzinnych historiach i tradycjach? • Dawniej i dziś: genealogia i drzewa genealogiczne; tradycje rodzinne a współczesne zmiany społeczne. • Zmieniające się tradycje rodzinne – co zostaje, co zanika, co się łączy. • Jak mówić o historii rodziny w języku formalnym (np. wywiad, prezentacja), a jak w języku dziedzicznym (np. opowieści rodzinne przekazywane ustnie)? Czy język przekazywany przez pokolenia pomaga w zachowaniu tradycji? • Relacje: Prawa i obowiązki wobec krewnych; relacje rodzinne w różnych kulturach; różne modele wychowania (np. autorytatywny, partnerski); relacje między rodzeństwem a wpływ wieku i płci na nie; różnice w wychowaniu w różnych pokoleniach. • Rola kobiet i mężczyzn w rodzinie – jak się zmienia w tradycyjnych i nowoczesnych społeczeństwach. • Autorytet dorosłych – różnice w podejściu do wychowania. • Jak mówi się o relacjach rodzinnych w języku formalnym (np. w debacie, wywiadzie socjologicznym) i jak wyrażane są emocje i bliskość w języku dziedzicznym? Jak płeć, wiek i kultura wpływają na sposób mówienia i postrzegania relacji rodzinnych? • Z jakiej okazji świętujemy? Śluby, chrzciny, jubileusze, pogrzeby; rytuały rodzinne i ich znaczenie, rytuały przejścia, np. osiemnastka, bal maturalny. • Rodzinne święta i uroczystości w różnych kulturach. • Jak opisywać rodzinne uroczystości w języku formalnym (zaproszenia, oficjalne przemówienia) i nieformalnym (relacje ustne, wpisy w mediach)? • Czy język dziedziczny jest używany podczas świąt rodzinnych, rytuałów i modlitw? Jakie elementy kultury są z nim nierozzerwalnie związane?
--	--	--	--

		• Adaptacja dzieci i dorosłych do nowej kultury – konflikt lojalności, języka i tożsamości. Czy dzieci znające lepiej język kraju osiedlenia stają się „tłumaczami” dla rodziców? Jak radzić sobie z emocjami, kiedy język dziedziczony nie wystarcza, by opisać to, co się czuje?	• Czasem jest trudno: rozwód i jego konsekwencje; konflikty związane z pieniędzmi; problemy zdrowotne w rodzinie; różnice światopoglądowe w rodzinie wielopokoleniowej, wybór studiów, kariery; stosunek do technologii i zmian społecznych; autonomia młodzieży a oczekiwania rodziców. • Wychowanie dzieci w rodzinach mieszanek kulturowo – kompromisy, język, święta, wartości. • Konflikty pokoleniowe – tematy tabu, różnice w wartościach, wychowanie dzieci w imigracyjnych rodzinach. • Język formalny w mówieniu o problemach rodzinnych (np. w debacie, raporcie, eseju) i język emocji w nieformalnych rozmowach (np. „nie rozumiem się z rodzicami”, „moja babcia nie akceptuje moich wyborów”). • Rola języka dziedziczonego w rodzinach imigracyjnych – czy dzieci mówiące głównie w języku kraju osiedlenia czują się rozdarte między dwoma światami? Jak język może być źródłem konfliktu lub mostem porozumienia?
3	Życie codzienne – rutyna życia codziennego, pory dnia, przedmioty codziennego użytku, życie towarzyskie, styl życia		
		• Jak wygląda mój dzień? Wielowątkowa informacja o czynnościach rutynowych z życia codziennego, pory dnia, tygodnia, roku, pracy i wakacji. • Rok szkolny i kalendarz pracy w różnych krajach – różnice w terminach wakacji, ferii, dni wolnych. • Słownictwo formalne i nieformalne do opisywania dnia – kiedy używamy zdań bardziej oficjalnych (np. raport, dziennik ucznia), a kiedy mówimy luźno (rozmowa z rówieśnikiem)? • Czy opowiadając o swoim dniu w języku dziedziczonym używasz tych samych słów co w języku szkolnym? Czy oba języki nadają inny „charakter” twojej codzienności? • Czym się zajmuję? Codzienne czynności związane z nauką lub pracą oraz obowiązki i przyjemności. • Przyjemności i relaks – jak różne kultury traktują „czas dla siebie”. • Czy potrafisz opisać swoją pracę lub naukę zarówno w języku formalnym (np. w CV, na rozmowie kwalifikacyjnej) jak i nieformalnie (np. w rozmowie z kolegą z innego kraju)?	• Jak wygląda mój dzień? Szczegółowa informacja na temat życia codziennego: czynności rutynowe (jak rutyna dnia wpływa na samopoczucie, idealny dzień a rzeczywistość), wykonywane w poszczególnych porach dnia (np. ranne ptaszki, nocne marki), tygodnia, roku, podczas pracy i wakacji. • Codzienne rytuały w ujęciu międzykulturowym – np. sješta, poranna joga, modlitwy, wspólne posiłki, wieczorne seriale. • Jak opisywać dzień w języku formalnym (np. raport, harmonogram, dziennik praktyk) i nieformalnym (np. „rano kawka, potem szkoła, a potem chill”). • Czy w rodzinie funkcjonują rutyny w języku dziedziczonym? Jak mówi się o czasie i codziennych czynnościach w różnych językach? • Czym się zajmuję? Codzienne czynności związane z nauką lub pracą (harmonogram dnia) oraz obowiązki (spotkania, lekcje, zajęcia pozalekcyjne) i przyjemności (przerwy: kawowa, obiadowa), uczucia towarzyszące codziennym obowiązkowym czynnościom, w czym jestem dobry/dobra, a gdzie muszę się poprawić.

		• Jak język dziedziczony wpływa na sposób wyrażania przyjemności, obowiązku i wysiłku – czy niektóre czynności brzmią milej w języku domowym? • Jak wygląda mój styl życia? To już było – opowiadanie o wydarzeniach z przeszłości. • Teraz – komunikacja: telefoniczna, mailowa (umówić, odwołać spotkania). • Język formalny w wiadomościach e-mail i rozmowach telefonicznych (np. w szkole, urzędzie, pracy). Język nieformalny w komunikatorach, mediach społecznościowych, wiadomościach głosowych. • Rola języka dziedziczonego w komunikacji – czy kontakt z rodziną za granicą odbywa się w tym samym języku co z kolegami w szkole? Jak wygląda „życie dwujęzyczne” na co dzień? • O czym marzę? Plany na najbliższą i dalszą, nieokreśloną przyszłość. • Jak mówić o planach i marzeniach formalnie (np. w wypracowaniu, prezentacji, egzaminie ustnym) i nieformalnie (rozmowa z przyjacielem, wpis na blogu)? • Jak marzenia formułuje się w różnych językach i kulturach – czy język dziedziczony wpływa na sposób mówienia o przyszłości, czy daje inne możliwości wyrażania nadziei i aspiracji? • Jak żyję? Codzienne przemieszczanie się, oryginalne zainteresowania, czas wolny (warsztaty, zajęcia), przyzwyczajenia, relacje z innymi (spotkania online czy offline). • Technologia w codziennym życiu – dostępność, uzależnienie, różnice pokoleniowe na świecie. • Język formalny i nieformalny w opisywaniu aktywności – jak mówić o nich w CV, prezentacjach, ankietach, a jak w mediach społecznościowych czy na spotkaniu z nową osobą? • Wpływ języka dziedziczonego na relacje z innymi – czy sposób komunikacji różni się, gdy mówimy w języku przekazanym przez rodzinę? Jakiego znaczenia ma język w tworzeniu więzi zwłaszcza online?	• Międzykulturowe spojrzenie na pracę i naukę – różnice w podejściu do dyscypliny, czasu, hierarchii. • Opis zadań formalnie (np. „uczestniczę w zajęciach rozwijających kompetencje miękkie”) i nieformalnie („mam matkę i angielski, a potem chill”). • Czy obowiązki są omawiane w domu w języku dziedzicznym? Czy różne języki niosą różne emocje związane z nauką lub pracą? • Jak wygląda mój styl życia? To już było – opowiadanie o wydarzeniach z przeszłości (niedawnych i odległych w czasie). • Teraz – oficjalna i nieoficjalna komunikacja: telefoniczna, mailowa (umówić, odwołać spotkania). • Język formalny w komunikacji (np. mail do nauczyciela: „Szanowna Pani, chciałbym przełożyć termin...”), a język codzienny („hej, nie dam rady jutro”). • Czy w domu mówi się przez telefon lub pisze maile w języku dziedzicznym? Jak różne języki wpływają na sposób wyrażania próśb, grzeczności, przeprosin? • O czym marzę? Plany na najbliższą i dalszą, nieokreśloną przyszłość (np. wybór szkoły, zawodu, refleksja na temat rodziny, pierwsze związki). • Jak mówić o marzeniach i planach w języku formalnym (np. w CV, prezentacji, wypowiedzi egzaminacyjnej), a jak w codziennej rozmowie („chcę być artystką”, „marzę o podróżach”). • Czy marzenia brzmią inaczej w języku dziedzicznym? Czy kultura i język wpływają na sposób mówienia o przyszłości? • Jak żyję? Oryginalne zainteresowania (sport, muzyka, sztuka), czas wolny, relacje w dzisiejszym świecie, jak je budować (wpływ mediów społecznościowych na relacje), przyzwyczajenia, przyjaźnie, relacje rodzinne, towarzyskie, wyzwania związane z dorastaniem. • Codzienność i relacje społeczne w ujęciu międzykulturowym – różnice w nawiązywaniu znajomości, formy kontaktu, rola rodziny i grupy rówieśniczej. • Język formalny (np. „utrzymuję kontakt drogą mailową”, „uczestniczę w spotkaniach online”), a język nieformalny („piszemy na czacie”, „gadamy na Discordzie”).
--	--	---	---

			• Język dziedziczony a relacje – czy mówisz do różnych osób w różnych językach? Jak język wpływa na emocje i bliskość?
4	Spędzanie czasu wolnego – zainteresowania, gry i zabawy, sport, sprzęt i obiekty sportowe		
		• Jakie mam hobby? Ulubiona muzyka, ulubione programy, filmy, seriale, książki. Popularne hobby wśród dzieci i młodzieży w różnych krajach. • Język formalny i nieformalny w opowiadaniu o hobby – jak opisać swoje zainteresowania np. w CV, liście motywacyjnym, prezentacji szkolnej, a jak w rozmowie towarzyskiej czy na profilu w mediach społecznościowych? • Jak język dziedziczony wpływa na wybór i odbiór kultury – czy oglądasz filmy lub słuchasz muzyki w języku przekazanym przez rodzinę? Czy ten język kojarzy się z konkretnymi gatunkami, tematami lub emocjami? • Aktywność kulturalna: książki tradycyjne a e-booki, kino, teatr, koncerty na żywo a usługi streamujące treści wideo, kultura popularna, media społecznościowe. • Kultura popularna na świecie – jaką rolę odgrywają USA, Korea Południowa, Indie w kształtowaniu globalnych trendów? • Media społecznościowe – które aplikacje są popularne w różnych regionach świata? Jakie są normy używania mediów społecznościowych? • Język formalny i nieformalny w przestrzeni internetowej – kiedy stosujemy uprzejme formy, a kiedy skróty i emotikony? Jak różne języki i kultury wpływają na styl komunikacji online? • Czy używasz języka dziedziczonego w mediach społecznościowych? Czy twoje konto „mówi” więcej niż jeden język? Jak wpływa to na twoją tożsamość kulturową i krąg znajomych? • Jak się relaksuję? Planowanie czasu na relaks, planowanie wycieczki za miasto lub do lasu, dbanie o śmiech i uśmiech, dowcipy, gry indywidualne, zespołowe i planszowe, relaks a środowisko (sprzątanie po biwaku, ekologiczne środki transportu). • Jak opisać swój sposób na relaks w języku formalnym (np. ankieta, prezentacja zdrowego stylu życia) i nieformalnym (rozmowa, blog, mem)?	• Jakie mam hobby? Muzyka, kino, seriale, książki (w perspektywie polskiej, lokalnej i światowej), programy (informacyjne i rozrywkowe), podcasty, gry komputerowe, ulubieni influencerzy. • Filmy i seriale – co ogląda się w innych krajach? Jakie tematy poruszają zagraniczne produkcje młodzieżowe? • Rola dubbingu, napisów, lokalizacji treści – jak odbieramy kulturę z innych części świata? Czy język dziedziczony wpływa na wybór formy (lektor, napisy, oryginał)? Czy czujesz większą bliskość z treściami w swoim języku domowym? • Literatura młodzieżowa w różnych krajach – podobieństwa i różnice w tematach, stylach, bohaterach. • Opis hobby w języku formalnym (np. w CV, w opisie projektu, na egzaminie ustnym) i nieformalnym („jestem totalnym serialożercą, gram w gry na Switchu”). • Jak uczestniczę w kulturze? Książki tradycyjne a e-booki, kultura popularna, kultura masowa, media społecznościowe (uczestnictwo czynne, bierne), kultura wysoka: teatr, muzeum, galeria sztuki, opera, filharmonia. • Czy korzystasz z kultury w języku dziedziczonym (np. czytanie książek w oryginale, oglądanie filmów z rodzinnego kraju)? Jak widzisz różnice w postrzeganiu „kultury wysokiej” w różnych językach i kulturach? • Jak mówić o udziale w kulturze w sposób formalny (np. w zaproszeniach, recenzjach, prezentacjach), a jak nieformalnie (komentarze, relacje, memy)? • Jak się relaksuję? Planowanie czasu na relaks, ćwiczenia oddechowe, medytacja, joga, aromaterapia. • Planowanie wypoczynku – weekendy, ferie, długie wakacje i ich forma w różnych częściach świata. • Poczucie humoru – różnice kulturowe w żartach, memach, stylach dowcipów. Czy potrafisz żartować w języku dziedziczonym? Jak zmienia się styl żartów w zależności od języka i kraju?

		• Czy są zwyczaje relaksacyjne i formy humoru przekazywane w rodzinie w języku dziedzicznym? Jak różne języki wpływają na poczucie humoru? • Co ze sportem? Dyscypliny sportowe, sporty letnie i zimowe, sprzęt sportowy, imprezy sportowe (czynne – uczestnik, bierne – kibic), nazwy zawodników i zawodniczek (np. biegacz – biegaczka). • Popularne sporty na świecie – różnice regionalne i kulturowe. Tradycyjne formy aktywności. • Jak mówić o sporcie w języku formalnym (np. relacja z wydarzenia, opis turnieju) i nieformalnym (kibicowanie, rozmowa po meczu)? • Sport jako temat łączący pokolenia i języki – czy komentujesz mecze z rodziną w języku dziedzicznym? Jak wygląda doping w różnych kulturach językowych?	• Język formalny (np. opis zajęć antystresowych, plan wellness), język nieformalny („odpoczywam przy Netfliksie i z kotkiem na kolanach”). • Co ze sportem? Sporty: wodne, walki, ekstremalne, olimpijskie; igrzyska olimpijskie i paraolimpijskie, kluby sportowe (identyfikacja z idolami), etyka w sporcie – „kibic a kibol”, doping. • Styl kibicowania – różnice kulturowe w sposobie dopingowania (np. śpiewy, kolory, rytuały, narodowe cechy stylu kibicowania). • Jak mówić o sporcie formalnie (np. w relacjach, raportach sportowych, analizie etycznej), a jak potocznie („jadę na mecz, trzymaj kciuki!”). • Czy w rodzinie kibicuje się w języku dziedzicznym? Jakie słowa i emocje wiążą się ze sportem w twojej kulturze? • Jak dbam o formę sportową? Godziny na siłowni a aktywność na świeżym powietrzu, plany treningowe, kontuzje. • Jak wygląda styl życia aktywnego człowieka w różnych krajach? Jak opisać swoją rutynę treningową formalnie (np. plan fitness, dziennik sportowy) i nieformalnie („chodzę na siłkę 3 razy w tygodniu”). • Czy w języku dziedzicznym masz inne słowa na „dbanie o siebie”? Czy zdrowy styl życia wygląda tak samo we wszystkich kulturach?
5	Dom i otoczenie – rodzaje pomieszczeń, podstawowe wyposażenie, osoby w kryzysie bezdomności, rodzaj, położenie i wielkość miejscowości, instytucje użyteczności publicznej, infrastruktura		
		• Jak mieszkam? Rodzaj, położenie i wielkość mieszkania/domu (dom jednorodzinny/wielorodzinny/szeregowy, osiedle mieszkaniowe, działka, ogród), rodzaje pomieszczeń, mieszkanie własnościowe, segregacja śmieci. • Opis miejsca zamieszkania w języku formalnym (np. w formularzu urzędowym, podczas rozmowy z agentem nieruchomości, w ogłoszeniu o wynajmie) i nieformalnym (np. w rozmowie z przyjacielem, opisie w mediach społecznościowych). • Jak mówi się o domu w języku dziedzicznym? Czy masz specjalne określenia na pomieszczenia, które nie występują w języku szkolnym? Jak różne języki i kultury wpływają na sposób myślenia o przestrzeni, prywatności i wspólnocie?	• Jak mieszkam? Rodzaj, położenie i wielkość mieszkania/domu, osiedla zamknięte, nietypowe mieszkania / domy, pomieszczenia a strony świata (od strony zachodniej, wschodniej, południowej, północnej). • Jak opisywać miejsce zamieszkania w języku formalnym (np. w ogłoszeniu, ankiecie, formularzu zameldowania), a jak nieformalnie („mieszkam w przytulnym lofcie na południu miasta”). • Czy w języku dziedzicznym używa się innych nazw na pomieszczenia, lokalizacje, elementy domu? Jakie znaczenie ma dom rodzinny w kulturze, z której pochodzi twoja rodzina?

		• Jak mam wyposażone mieszkanie/ dom? Meble, elektronika, dekoracje i akcesoria, naczynia, sztuce i przybory kuchenne. Słownictwo formalne i nieformalne dotyczące wyposażenia – jak opisać dom w oficjalnym ogłoszeniu (np. „mieszkanie w pełni umeblowane, sprzęt AGD, naczynia kuchenne”), a jak w codziennej rozmowie („mam mega wygodną kanapę, lodówkę z kostkarką i kolorowe kubki”)? • Czy w Twoim domu są przedmioty, które mają wartość kulturową lub emocjonalną i są związane z językiem dziedzicznym? Jak przekazywane są tradycje kulinarne, np. przy pomocy konkretnego naczynia lub przepisu w języku dziadków? • Moja miejscowość. Miasta, wioski – charakterystyka (kierunki geograficzne); położenie (np. „obok”, „niedaleko”, „w pobliżu”); regiony Polski (np. Pomorze, Mazowsze, Mazury, Małopolska). • Moja administracja na co dzień: typy urzędów (np. gminy, skarbowy, stanu cywilnego), bank – wypłacić/wpłacić pieniądze, otworzyć konto/rachunek, szpital – pojechać na (SOR), Izbę Przyjęć, rejestracja, intensywna terapia, pomoc medyczna, iść w odwiedziny na oddział, być przyjętym na oddział, leżeć w szpitalu, poczta – nadać/odebrać list, przesyłkę, paczkę, dworzec – (PKP/ PKŚ); sprawdzić rozkład jazdy pociągów/ autobusów; biblioteka – wypożyczyć/ oddać/zamówić książkę, czasopismo; sprawdzić w katalogu, sąd – czekać na rozprawę, otrzymać wezwanie do sądu (świadek, oskarżony, sędzia). • Zabudowa miejska – „budynek mieszkalny”, „dom jednorodzinny”, „wieżowiec”, „biurowiec”, „park miejski”, „ogród”, „plac”, „skrzyżowanie”, „obwodnica”, „kościół”, plan zagospodarowania miejskiego. Zabudowa wiejska – „stajnia”, „stodoła”, „budynki gospodarcze”, „budynek mieszkalny”, „gospodarstwo”.	• Jak mam wyposażone mieszkanie/ dom? Meble, tkaniny, światło, elektronika, pomocnicy czystości, antyki, dekoracje i akcesoria, naczynia, sztuce i przybory kuchenne • Style wnętrz: glamour, industrialny, rustykalny, skandynawski, etniczny, vintage. • Inteligentny dom: domofon, monitoring, automatyka. • Język formalny (np. opisy katalogowe, oferta sprzedaży, prezentacja wnętrz w mediach branżowych) i nieformalny (np. „mam drewniany stół po babci i lampki ledowe jak z TikToka”). • Czy elementy wystroju wnętrz odzwierciedlają kulturę rodzinną? Czy w domu są przedmioty związane z językiem dziedzicznym – np. książki, rzeźby, obrazy, święte symbole? • Jak mogę wynająć mieszkanie / dom? Mieszkanie na wynajem, podnajem, remont, ogłoszenie, czynsz, opłata za media, kaucja, umowa wynajmu, właściciel, wynajmujący. • Język formalny w wynajmie: jak rozumieć umowę najmu, jak pisać wiadomość z pytaniem o ogłoszenie, jak rozmawiać z właścicielem? • Język codzienny: jak mówić o wynajmie wśród znajomych, w mediach społecznościowych, na grupkach lokalnych? • Międzykulturowe podejście do wynajmu – różnice w standardach, kosztach, stylu negocjacji. Czy język dziedziczny bywa przeszkodą lub pomocą przy szukaniu mieszkania w nowym kraju? • Moja miejscowość. Stolica, metropolia, miasto, miasteczko, wieś, wioska; podział administracyjny (centrum miasta, przedmieścia, gmina, osiedle, dzielnica, województwo); regiony Polski (np. Śląsk, Warmia, Bieszczady, Karpaty, Wielkopolska). • Moja administracja na co dzień: urząd gminy – zarejestrować się, złożyć dokumenty/wniosek (do paszportu, dowodu osobistego, prawo jazdy) i zgłosić się po odbiór decyzji, dokumentów (osobiście), zameldować się (na stałe, na pobyt czasowy), napisać podanie bank – otworzyć konto/rachunek w banku (bieżący, oszczędnościowy, terminowych lokat oszczędnościowych), być posiadaczem rachunku bankowego, posiadać wspólny rachunek bankowy, zrealizować czek, wykonać przelew.
--	--	---	---

			• Szpital – SOR, kierować pacjenta na konsultacje specjalistyczne, na niezbędne badania, Izba Przyjęć w szpitalu, wymagać leczenia ambulatoryjnego (badania, zabiegi w poradni specjalistycznej), przychodnia, konsultacje lekarskie. • Poczta – nadać/odebrać list polecony, awizo, odbiór przesyłek z paczkomatu. Dworzec (PKP/ PKS) – kupić bilet ze zniżką, miesięczny, studencki, dla emeryta, kupić bilet w kasie lub w automacie, miejsce rezerwowane, w przedziale dla niepalących, udzielić informacji o odjazdach i przyjazdach pociągów, autobusów. • Port lotniczy (lotnisko) – kontrola dokumentów, nadanie bagażu, bagaż podręczny, biblioteka, przeczytać książkę, czasopismo w czytelniku; sprawdzić w katalogu elektronicznym (online), katalogu tematycznym, działy specjalistyczne. • Sąd – czekać na rozprawę, otrzymać wezwanie do sądu, oskarżony, prokurator, obrońca, ławnicy, wyrok w zawieszeniu, grzywna, kara więzienia. • Zabudowa miejska – dom, mieszkanie, plomby mieszkalne, osiedla strzeżone, willa, budynek wolnostojący, wielorodzinny, kamienica. • Zabudowa wiejska – budynek wolnostojący, teren rolniczy, sady, lasy, jeziora, stawy, rzeki, rozlewiska. • Punkt ujęcia wody, oczyszczalnia ścieków. • Cmentarz.
6	Życie szkolne – organizacja życia szkolnego, przedmioty związane ze szkołą, zajęcia szkolne i pozaszkolne, życie na uczelni i w szkole		
		• Jakim jestem uczniem? Jaką jestem uczennicą? • Poziom edukacji, regulamin szkolny, oceny i wymagania, dzień w szkole, rodzaje szkoły, profile nauczania, życie szkolne, szacunek dla nauczycieli. • Sposoby mówienia o szkole w języku formalnym (np. raporty szkolne, wypowiedzi egzaminacyjne, listy oficjalne) i nieformalnym (rozmowy z rówieśnikami, czaty, blogi). • Czy język dziedziczony ma wpływ na twoje postrzeganie edukacji? Czy w domu mówi się o szkole tak samo jak w języku nauczania? Jak wygląda szacunek wobec nauczycieli w różnych kulturach i językach – czy używa się innych tytułów, form grzecznościowych?	• Jakim jestem uczniem? Jaką jestem uczennicą? • Wykształcenie, plany na przyszłą karierę naukową lub zawodową, testy predyspozycji zawodowych/ osobowości, doradztwo zawodowe, matura, praktyki zawodowe, wolontariat, relacje mistrz-uczeń. • Opis własnych planów i doświadczeń w języku formalnym (np. wypowiedź ustna na egzaminie, prezentacja projektu edukacyjnego, e-mail do doradcy zawodowego) i nieformalnym („chcę być wetką i wyjechać na Erasmusa”).

		• Jak przygotowuję się do lekcji? • Przedmioty szkolne – metody nauki, metody ewaluacji (np. kartkówka, klasówka), przybory w pracowniach szkolnych, książki, lektury. • Jak wygląda język formalny w ocenianiu (np. komentarze nauczyciela, arkusz egzaminacyjny) i język uczniowski w praktyce (np. „znowu kartkówka!”)? • Czy używasz języka dziedziczonego do nauki? Czy są przedmioty, które łatwiej (lub trudniej) ci zrozumieć, gdy myślisz w innym języku? Jak wygląda nauka w domach wielojęzycznych? • Co jeszcze robię w szkole? • Poszczególne koła zainteresowań w szkole, uroczystości szkolne i pozaszkolne, zaangażowanie w organizację młodzieżowe. • Opisywanie aktywności pozalekcyjnych w języku formalnym (CV, formularze rekrutacyjne, wypowiedzi ustne na egzaminach) i nieformalnym (np. „chadzam na teatrzyk”, „jestem w samorządzie”). • Czy uczestniczysz w działaniach promujących kulturę i język dziedziczony? Czy są w twojej szkole zajęcia, które wspierają dwujęzyczność albo integrację uczniów z różnych środowisk językowych? • Jakim jestem kolegą, jaką koleżanką z klasy? • Przyjaźnie – najlepsza przyjaciółka / najlepszy przyjaciel, relacje z koleżankami i kolegami z klasy, ze szkoły. • Relacje w klasie – jak wygląda komunikacja formalna (np. oficjalne wystąpienia, e-maile klasowe) i nieformalna (np. żarty, rozmowy na przerwie)? • Czy w klasie posługujesz się więcej niż jednym językiem? Jak język dziedziczony wpływa na Twoje relacje? Czy pomaga budować więzi, czy może czasem tworzy bariery?	• Czy rozmawiasz z rodziną o edukacji i przyszłości w języku dziedziczonym? Czy twoje marzenia zawodowe mają związek z kulturą i językiem wyniesionym z domu? • Jak przygotowuję się do lekcji? • Współpraca przy realizacji projektów szkolnych, refleksje na temat etyczności zachowań (np. ściąganie, plagiat, korzystanie ze sztucznej inteligencji). • Język formalny – regulaminy, zasady etyczne, cytowanie źródeł, rozmowy z nauczycielami. • Język codzienny – „sztuczna inteligencja mi pomogła, ale nie ściagam”. • Jak wygląda podejście do uczciwości w nauce w różnych kulturach? Czy w domu mówi się o szkole i etyce w języku dziedziczonym? • Co jeszcze robię w szkole? • Olimpiady, przedmiotowe kluby, zajęcia sportowe, muzyczne, plastyczne, taneczne, organizacje młodzieżowe, harcerstwo, wycieczki szkolne. • Jak opowiadać o aktywnościach w języku formalnym (CV, formularz zgłoszeniowy, e-mail do organizatora) i nieformalnym („chodzę na zajęcia z tańca i mamy grupkę z fizyki”). • Czy twoje zainteresowania mają związek z kulturą i językiem dziedziczonym? Czy uczestniczysz w działaniach promujących dziedzictwo kulturowe swojej rodziny? • Jakim jestem kolegą, a jaką koleżanką z klasy? • Przyjaźnie – grupa, relacje z koleżankami i kolegami z klasy, ze szkoły, projekty grupowe, rozpoznanie i przeciwdziałanie zachowaniom niepożądanym w szkole (nękanie, zastraszanie). • Język formalny w reagowaniu na przemoc (np. zgłoszenie do pedagoga, oficjalna skarga). Język codzienny – jak wspierać, jak bronić, jak budować relacje. • Czy język dziedziczony pomaga w budowaniu relacji w grupie, czy może czasem tworzy barierę? Jak zachować równowagę między lojalnością wobec grupy a odwagą cywilną?
--	--	---	---

7	Praca i edukacja – miejsce pracy, rodzaje pracy, nazwy zawodów, płace i zarobki, warunki zatrudnienia, rynek pracy, system edukacji, rodzaje szkół, kierunki studiów, stopnie naukowe i administracyjne wykształcenie i wybory zawodowe, ambicje, edukacja po 16. roku życia
	• Gdzie chcę pracować? • Biuro, szkoła, fabryka, sklep, biblioteka, policja, straż pożarna. • Jak opisać miejsce pracy formalnie (np. w CV, formularzu, rozmowie kwalifikacyjnej), a jak nieformalnie (np. „chciałbym robić coś fajnego z ludźmi”)? • Czy w rodzinie mówi się o zawodach w języku dziedzicznym? Czy członkowie rodziny wykonują zawody, o których opowiadają w innym języku niż szkolny? Jak przekazywana jest wiedza o pracy z pokolenia na pokolenie? • Kim chcę być? • Nauczycielem/nauczycielką, trenerem/trenerką, dyrektorem/dyrektorką, elektrykiem, malarzem/malarką, piekarzem, sekretarzem/sekretarką, górnikiem, ekonomistą/górnictwem, bankowcem, kierowcą, maszynistą/maszynistką, policjantem/policjantką, strażakiem, lekarzem/lekarzką, zakonnikiem/zakonnicą. • Różne sposoby mówienia o planach zawodowych – język formalny (np. list motywacyjny: „Chciałabym zostać...”) a język codzienny (np. „Zawsze marzyłem o byciu...”). • Rola języka dziedzicznego w wyborze zawodu – czy w domu opowiada się o zawodach w innym języku niż w szkole? Czy w danej kulturze niektóre zawody są szczególnie cenione lub przekazywane w rodzinie? • Kwalifikacje i warunki pracy: • Wykształcenie podstawowe, średnie, wyższe, doświadczenie zawodowe, praca na cały etat/pół (ćwierć, część) etatu. • Jak wygląda język formalny w dokumentach rekrutacyjnych (np. „ukończone studia wyższe”, „minimum dwuletnie doświadczenie zawodowe”), a jak nieformalnie się o tym mówi („mam trochę praktyki”, „robiłem to kiedyś w wakacje”)? • Czy w języku dziedzicznym znasz słowa odpowiednie do poziomu edukacji i doświadczenia zawodowego? Jak wygląda system pracy i warunki zatrudnienia w kraju twojej rodziny? • Gdzie się uczyć? • Gdzie chcę pracować? • Urząd miasta, klub sportowy, salon piękności, kopalnia, szpital, kancelaria adwokacka, muzeum, korporacja. • Jak opisywać miejsce pracy w języku formalnym (np. „Jestem zatrudniona na stanowisku urzędniczką w urzędzie miasta”) i nieformalnym („robię w korpo w HR-ach”). • Czy w rodzinie mówi się o pracy w języku dziedzicznym? Jak różne kultury opisują miejsce pracy i jego prestiż? Czy istnieją specyficzne słowa na zawody w języku domowym? • Kim chcę być? • Polonistą/polonistką, matematykiem/matematyczką, kierownikiem/kierowniczką, dentystą/dentystką, architektem/architektką, urzędnikiem/urzędniczką, redaktorem/redaktorką, dziennikarzem/dziennikarką, naukowcem/czynią, filozofem/filozofką. • Feminatywy i formy męskie – jak stosować poprawnie w języku formalnym i codziennym. • Jak mówić o marzeniach zawodowych w różnych językach? Czy wybór zawodu jest inspirowany historią rodzinną, językiem, kulturą? • Kwalifikacje i warunki pracy: wykształcenie zawodowe, średnie (pomaturalne), wyższe (licencjat, magister), podyplomowe. • Doświadczenie zawodowe (praca na etat, prowadzenie działalności gospodarczej), wykonywanie wolnego zawodu. • Formalny język opisu kwalifikacji (np. „Ukończyłam studia podyplomowe z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi”) i nieformalny („mam magistra z socjo, teraz robię podyplomówkę”). • Czy w języku dziedzicznym są inne sposoby mówienia o edukacji i pracy? Jak w różnych kulturach rozumie się prestiż zawodowy? • Gdzie się uczyć? • 8-letnia szkoła podstawowa (sportowa, muzyczna, plastyczna, steinerowska, waldorfska, Montessori, prywatna, niepubliczna, katolicka);

		• 8-letnia szkoła podstawowa, 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, szkoła specjalna, 3-letnia branżowa szkoła pierwszego stopnia, szkoła policealna, szkoła wyższa, uniwersytet. • Jak mówi się o szkołach formalnie (np. „jestem absolwentką technikum ekonomicznego”), a jak nieformalnie („chodziłam do technikum”)? • Czy w rodzinie używa się innego systemu szkolnego (np. nazwy klas, przedmiotów)? Czy znasz nazwy szkół w języku dziedzicznym? Jak opowiadasz o swojej edukacji osobom z innego kraju lub kultury? • Kierunki studiów: • Studia I stopnia, II stopnia, III stopnia; kierunki humanistyczne, medyczne, inżynierskie. • Tytuły/stopnie naukowe – skróty (dr/dr hab./ prof. dr hab.), feminatywy. • Język formalny w nazwach kierunków (np. „studia licencjackie na kierunku filologia romańska”), nieformalny („robię romanistykę”). • Czy w rodzinie mówi się o kierunkach studiów lub tytułach naukowych w języku dziedzicznym? Jak wygląda prestiż edukacyjny w różnych kulturach i językach?	• 4-letnie liceum ogólnokształcące (katolickie, prywatne, niepubliczne, plastyczne, muzyczne), • 5-letnie technikum (mechaniczne, elektryczne, samochodowe, gastronomiczne, ekonomiczne), • 3-letnia branżowa szkoła pierwszego stopnia, 2-letnia branżowa szkoła drugiego stopnia, • 3-letnia szkoła specjalna przysposabiająca do pracy szkoła policealna, • szkoła wyższa (politechnika, SGH, Wyższa Szkoła Humanistyczna) oraz uniwersytet (UJ, UW, UG, UMCS). • Sposoby mówienia o edukacji formalnie („jestem absolwentką technikum ekonomicznego”) i nieformalnie („chodziłem do zawodówki, teraz robię zaocznie licencjat”). • Czy rodzina używa nazw szkół i poziomów edukacji w języku dziedzicznym? Jak wyglądają alternatywne modele nauki w innych kulturach? Kierunki studiów: • stacjonarne, niestacjonarne, dzienne, zaoczne. • Tytuły i stopnie naukowe, feminatywy (mgr, dr, dr hab., prof. dr hab., profesorka, doktorka, magistra). • Język formalny w świecie akademickim (np. składanie podań, autoprezentacja naukowa), a język nieformalny (np. „robię magisterkę zaocznie”). • Czy w rodzinie używa się języka dziedzicznego w kontekście studiów? Jak różne kultury i języki opisują status naukowy, stopnie i tytuły?
8	Podróże i turystyka – podróże i środki transportu, środki komunikacji miejskiej, baza noclegowa, środki transportu, biura podróży, atrakcje turystyczne, regiony Polski i kraju zamieszkania		
		• Moje podróże – wakacje z rodzicami, wakacje grupowe, wyjazdy indywidualne i zorganizowane, podróże w kraju i za granicą, podróże krótkie i długie (samochodem, pociągiem, samolotem, autokarem). • Porównywanie doświadczeń z dzieciństwa (np. „W domu babci mówiło się gwarą kaszubską...”). • Wypełnianie wniosku o wizę / kartę pobytu.	• Moje podróże – wakacje z rodzicami, wczasy, obozy (np. wędrownie, żeglarskie, survivalowe), kolonie letnie, pielgrzymki; podróże krajowe – autostopem, rowerem; zagraniczne (tanie linie lotnicze, pociągi IC, EIC, EIP), bilet indywidualny, grupowy, ze zniżką, ulgowy. • Opowiadanie o odwiedzinach krewnych za granicą i o mieszkaniu kodów językowych. • Pisanie formalnego sprawozdania z wyjazdu (raport Erasmus, raport służbowy).

		• Noclegi w podróży – hotel, dom wakacyjny, ośrodek wypoczynkowy, B&B, apartament, agroturystyka. Tradycyjne zwroty grzecznościowe wyniesione z domu (np. „zapraszam do stołu”). Rezerwacja telefoniczna/ mailowa w rejestrze formalnym. • W jaki sposób się przemieszczam? – środki komunikacji miejskiej – autobus, taksówka, metro, rower miejski. Kody kulturowe w rozmowach z kierowcą („po polsku” a „po rosyjsku”), kupowanie biletu miesięcznego online – formularz. • Zagubiony bagaż – walizka, plecak, torba podróżna; zagubiona, niedostarczona, zniszczona; nadać zbyt duży, ciężki bagaż (nadbagaż, ponadwymiarowy). • Zwroty emocjonalne zaczerpnięte z języka domu („Ale szkoda, tego się nie da odkupić...”); wypełnianie protokołu PIR na lotnisku. • Atrakcje turystyczne – zwiedzać muzea, zwiedzać zabytki, zamki, pałace, kościoły, starówki miast (Stary Rynek, Stare Miasto, Nowe Miasto). • Opowiadanie o rodzinnym dziedzictwie kulturowym podczas zwiedzania („To tu pradiadek pracował...”); udział w oficjalnym zwiedzaniu z przewodnikiem – pytania w stylu formalnym.	• Pobyt w podróży – hostel, dom pielgrzymkowy, ośrodek kolonijny, motel, kwatery prywatne, pokoje gościnne, camping, pole namiotowe. • Rozmowa z gospodarzami w języku rodzinnym (np. ukraińskim), reklamacja usługi noclegowej (oficjalne pismo). • W jaki sposób się przemieszczam? – hulajnogą elektryczną, pieszo, trolejbusem, wynajętym samochodem, autostopem. Dialekt rodzinny a język standardowy, gdy pytam o drogę; oficjalne skargi do przewoźnika (e-mail, pismo). • Zagubiony bagaż – zgubić/zniszczyć bagaż, nadanie/odbiór bagażu, składać reklamacje, uzupełnić wniosek/formularz, podać dane osobowe, numer kontaktowy, adres do korespondencji. Opisywanie przedmiotów o sentymentalnej, rodzinnej wartości utraconych w bagażu; pisanie oficjalnego roszczenia o odszkodowanie do linii lotniczych. atrakcje turystyczne – zobaczyć wystawę w muzeum, zwiedzać zabytki miasta, historyczne, poznawać/podziwiać style architektoniczne budowli, ogrody królewskie, parki miejskie. • Terminologia regionalna (np. „magdeburski rynek”). • Pisanie recenzji wystawy do prasy branżowej.
9	Żywnienie – artykuły spożywcze, posiłki, dania, napoje, nakrycia stołowe, przybory kuchenne, urządzenia kuchenne, przepisy kulinarne, kuchnia polska, kuchnia kraju zamieszkania		
		• Co mogę kupić w sklepie spożywczym? • Podstawowe artykuły spożywcze do przygotowania ulubionych posiłków, napoje, owoce, warzywa, mięso (wołowina, wieprzowina, drób, podroby), pieczywo, ryby. • Porównywanie produktów z kraju zamieszkania i pochodzących z Polski (np. „w domu jedliśmy chleb żytni na zakwasie”). • Pytania do sprzedawcy w rejestrze grzecznościowym („Czy mogę prosić 20 deka szynki?”). • Gotuję z przyjemnością – podstawowe przybory i urządzenia kuchenne potrzebne do przygotowania podstawowych posiłków. • Tradycyjne przepisy rodzinne przekazywane ustnie („Babcia zawsze robiła barszcz z kiszonych buraków...”).	• Co mogę kupić w sklepie spożywczym? • Artykuły spożywcze: napoje (np. gazowane, niegazowane, alkoholowe, bezalkoholowe), woda, owoce (np. sezonowe, cytrusowe, krajowe, suszone), warzywa strączkowe, mięso (np. mielone, udka, skrzydełka, boczki, piersi, łopatka, ozory); pieczywo (np. bezglutenowe, drożdżówki, chleby na zakwasie, bułki pełnoziarniste i pszenne); ryby mrożone i świeże, wędliny (np. krojone, i w kawałku, kiełbasy, kabanosy, parówki), sery (np. dojrzewające, topione, twarogowe, żółte, twarde, w plasterkach, wędzone), przyprawy do mięsa, do serów, do sałatek, do ryb (np. koperek, papryka, pieprz czarny, ziołowy, majeranek, tymianek, cynamon, zakupy online).

		• Przepis kulinarny w stylu użytkowym (np. do książki kucharskiej lub bloga). • Jedzenie na mieście – rodzaje lokali gastronomicznych. • Rozpoznawanie nazw dań w wielu językach (np. „żurek”, „borszcz”, „pirożki”). • Zamawianie posiłku w formie grzecznościowej („Poproszę danie dnia bez mięsa”). • Jedzenie to zdrowie – zdrowa i niezdrowa żywność, zdrowe posiłki. • Rodzinne przekonania na temat „zdrowego jedzenia” (np. „u nas mówiło się, że zupa to podstawa zdrowia”). • Etykiety produktów: analiza informacji o składzie.	• Nazwy produktów w języku dziedzicznym (np. „kasza greczana” – gryczana; „kwas chlebowy” z tradycji wschodniej). • Pytania do sprzedawcy w rejestrze grzecznościowym. Reklamacja towaru: paragon, zwrot, termin ważności – język oficjalny. • Gotuję z przyjemnością – przybory i urządzenia kuchenne (mikser, łypatka, korkociąg, obieraczka, tarka, robot kuchenny, naczynia żaroodporne). • Przepisy kulinarne: śniadania, obiady (np. zupy, mięsa), desery, ciasta. Terminy kulinarne w odziedziczonym języku (np. „smażenie na smalcu”, „zagniatanie ciasta”). Instrukcja obsługi urządzeń kuchennych. • Jedzenie na mieście – rodzaje lokali gastronomicznych, różnice pomiędzy barem, bistro, restauracją i kawiarnią. • Opowiadanie o pierwszych doświadczeniach z kuchnią „polską” lub „domową” poza krajem (np. „byłem zaskoczony, że zupa podana była bez chleba”). • Pisanie opinii o lokalu gastronomicznym (styl formalny a nieformalny). • Jedzenie to zdrowie – zdrowa i niezdrowa żywność (np. pakowana, z długim terminem przydatności do spożycia), zdrowe posiłki, kaloryczność, witaminy i diety. • Tradycyjne sposoby przetwarzania żywności: kiszenie, suszenie, marynowanie. • Pisanie opinii lub artykułu na temat zdrowego stylu życia (język publicystyczny, perswazyjny).
10	Zakupy i usługi – rodzaje sklepów; towary – skład i właściwości; informacja, promocja i reklama; miary, wagi i rozmiary; warsztaty i punkty usługowe (fryzjer, pralnia, stacja benzynowa itp.); sposoby płacenia (gotówka, karty kredytowe, raty, kredyt, leasing itp.); zakupy przez Internet, z ofert internetowych, zakupy stacjonarne, sprzedaż sieciowa		
		• Gdzie robimy zakupy? Supermarkety, sklepy osiedlowe, sklepy odzieżowe, księgarnie, papirnicze, apteka, warzywniak, sklep obuwniczy, centrum handlowe, targ, sklep z pamiątkami. • Porównywanie nazw punktów handlowych w języku rodzinnym (np. <i>bazaar</i>, sklepik, <i>dućan</i>). • Uprzejme pytania o asortyment („Czy mogę prosić o...?”).	• Gdzie robimy zakupy? Butiki, galerie handlowe; sklepy specjalistyczne (elektronika, sport), salony firmowe, sklepy internetowe, sklep z antykami, sklep zoologiczny, market budowlany; second handy, outlety, dyskonty. • Wspomnienia zakupów „u cioci na targu” – narracje rodzinne. • Reklamacja wadliwego towaru – pismo do kierownika sklepu.

		• Co kupujemy? Podstawowe produkty spożywcze i ich cechy (świeży, zdrowy, ekologiczny, organiczny, przetworzony, przeterminowany); mrożonki, napoje gazowane, nabiał, artykuły papierniczne, artykuły higieniczne, materiały (bawełna, skóra, wełna, materiały syntetyczne); kosmetyki i ich skład (naturalne, hipoalergiczne). • Nazwy tradycyjnych produktów z domu (np. syr, kajmak, chałwa) – porównanie z produktami w kraju zamieszkania. • Pisanie recenzji na blog. • Inspiracje zakupowe: rodzaje reklam (telewizyjna, internetowa, billboardy); wpływ reklamy na wybory konsumenckie; znaczenie opinii i recenzji, czytanie opinii na temat interesujących mnie produktów. • Ogłoszenie, plakat, katalog, ulotka, rabaty, знижки, wyprzedaż, oferta specjalna, przecena, promocja, „kup jeden, a drugi za pół ceny”, karta podarunkowa, kupony, bony itp. • Miary, wagi i rozmiary: jednostki miary (kilogram, gram, metr, centymetr, litr, mililitr); rozmiary ubrań i obuwia (XS, S, M, L, XL, XXL); mierzenie długości, wagi i objętości. Przeliczanie jednostek z systemu rodzinnego (funty, cale) na metryczny. • Wypełnianie formularza celnego/dostawczego: długość x szerokość x waga. • Z czyich usług korzystamy? Fryzjer, krawiec, pralnia, warsztat samochodowy, stacja benzynowa, warsztat rowerowy, serwis komputerowy, „złota rączka”. • Słownictwo rodzinne na określenie fachowców (majster); Zamawianie usługi: oficjalny e-mail/formularz. • Czym płacimy? Gotówka, karta, przelew bankowy, karta podarunkowa; kieszonkowe i oszczędzanie. • Rodzinne powiedzenia o pieniądzu („Grosz do grosza...”). • Zakupy przez Internet: plusy i minusy zakupów online; zamawianie jedzenia, gier komputerowych i ubrań; bezpieczeństwo zakupów internetowych, podawanie danych, zamówienie online, dostawa kurierem, płatność online, konto użytkownika, hasło, zwrot towaru, opinie klientów, platformy sprzedażowe.	• Co kupujemy? Skład produktów spożywczych (makroskładniki – białko, węglowodany, tłuszcze, konserwanty, barwniki); kosmetyki ekologiczne a syntetyczne; etykiety i oznaczenia (bio, fair trade, wyprodukowano w...), skład tkanin naturalnych i syntetycznych i informacje o konserwacji ubrań. Produkty biodegradowalne, produkty premium, certyfikowane produkty ekologiczne, produkty sezonowe, towary luksusowe, surowce wtórne, opakowania ekologiczne. • Czytanie etykiet w dwóch językach; szukanie „smaku dzieciństwa”. • Analiza składu zgodnie z przepisami UE (E-numery, alergeny). • Inspiracje zakupowe: manipulacja w reklamie; reklama a psychologia konsumenta; sposoby ochrony przed fałszywą reklamą. Influencerzy. • Miary, wagi i rozmiary: różnice w systemach miar (europejski, amerykański); waga netto i brutto, rozmiarówka europejska i amerykańska, skład procentowy, wartości odżywcze. Żartobliwe rodzinne porównania („waży jak worek kartofli”) – związki frazeologiczne. Specyfikacja techniczna produktu (broszura, karta techniczna). • Z czyich usług korzystamy? Naprawa sprzętu elektronicznego; salony urody, studio tatuażu, serwis AGD, komis samochodowy, zakład tapicerski, drukarnia, warsztat krawiecki; usługi abonamentowe (telefon, Internet, platformy streamingowe), programy i pakiety, opiekun/opiekunka (do dzieci, seniorów, chorych; au-pair, dogsitter/dogsitterka), ogrodnik, serwis sprząający. Opowiadanie o tradycyjnym rzemiośle w rodzinie. • Sporządzanie umowy z wykonawcą (zakres, terminy, koszty). • Czym płacimy? Kredyty, leasing, płatności ratalne; kryptowaluty i nowoczesne systemy płatności; wymiana walut. • Dawne formy płatności w kraju pochodzenia (np. kupony towarowe). • Zakupy przez Internet: cyberbezpieczeństwo i oszustwa; systemy płatności online (PayPal, BLIK); subskrypcja, aukcja internetowa, polityka prywatności, zwroty i reklamacje, platformy sprzedażowe (Allegro, Amazon).
--	--	--	---

		• Porównywanie interfejsów w dwóch językach; obsługa klienta w języku dziedzicznym. • Czytanie regulaminu sklepu online.	• Rodzinne doświadczenia z polskimi i zagranicznymi e-sklepami. Czytanie regulaminu sklepu online (RODO, odstąpienie od umowy).
11	Zdrowie i higiena osobista – samopoczucie, higiena osobista, części ciała, stan zdrowia, choroby, wizyta u lekarza (specjalisty), apteka, dieta, zdrowy styl życia, wypadki, diagnostyka (badania, analizy), profilaktyka, uzależnienia, choroby XXI wieku, higiena uczenia się i pracy, ochrona zdrowia w kraju zamieszkania		
		• Jak się czuję? Opis samopoczucia fizycznego i psychicznego, jak się czuję, gdy jestem zmęczony, szczęśliwy, smutny, zestresowany. Rozpoznawanie symptomów złego samopoczucia (np. bóle głowy, bóle brzucha, zmiany nastroju). Umiejętność wyrażania, co może mieć wpływ na samopoczucie, np. zmiana pogody, stres w szkole. • Dzielenie się powiedzeniami z domu („ciężko jak kamień na sercu”, „pogoda jak zdrowie”), związki frazeologiczne; • Jak dbam o siebie? • Codzienna pielęgnacja ciała – kąpiele, mycie rąk, higiena jamy ustnej. Kosmetyki i środki higieniczne – dezodorant, szampon, pasta do zębów, żel pod prysznic, mydło. • Słownictwo dwu- lub wielojęzyczne na etykietach. • Moje ciało – części ciała (łokieć, nadgarstek, pięta); narządy wewnętrzne (serce, płuca), pięta (ścięgno) Achillesa. • Regionalne/rodzinne nazwy części ciała. • Co mi dolega? Wypoczęty, kontuzjowany, przeziębiony, przemęczony; objawy choroby (np. mdłości, zawroty głowy). • Emocjonalne zwroty w języku dziedzicznym („oj, boli jak diabli”). Opis objawów w e-rejestracji (związły, rzeczowy). • Na co się choruje (a także uszkodzenia ciała)? Przeziębienie, grypa, angina, alergie, zatrucie pokarmowe; złamania, skaleczenia. • Nazwy chorób w języku dziedzicznym. • Wizyta u lekarza: lekarz rodzinny, pediatra; badania kontrolne, badanie ogólne, mierzenie temperatury, pytania o objawy; szczepienie, pobieranie krwi. • Tłumaczenie objawów członkom rodziny w dwóch językach. Zadawanie pytań w rejestrze uprzejmym („Czy mógłby Pan wypisać receptę?”).	• Jak się czuję? Wpływ zdrowia psychicznego na organizm; depresja, przesilenie wiosenne, senność, osłabienie, obniżenie nastroju, problem z koncentracją, wypalenie zawodowe. Rozpoznawanie czynników wpływających na samopoczucie – dieta, sen, relacje społeczne, problemy w szkole. • Ankieta dotycząca samopoczucia – badania medyczne. • Jak dbam o siebie? Zaawansowane zasady higieny osobistej – pielęgnacja skóry, włosów, paznokci, dbanie o higienę intymną. Kosmetyki do różnych typów skóry; zabiegi pielęgnacyjne, makijaż, medycyna estetyczna. • Tradycyjne receptury pielęgnacyjne w rodzinie (np. mydło oliwkowe, płukanie ziółkami). Instrukcja użytkowania produktów kosmetycznych. • Moje ciało – znajomość anatomicznych nazw ciała (kości, mięśnie, układ krążenia, układ oddechowy). • Problemy zdrowotne związane z poszczególnymi częściami ciała (np. kontuzje, ból pleców, problemy z kolanami). • Opowieści rodzinne z elementami dialektu; opis anatomii w języku naukowym (prezentacja, referat). • Co mi dolega? Powszechne choroby wieku młodzieńczego – migrena, choroby hormonalne, trądzik, choroby psychiczne (np. depresja, lęk). • Domowe sposoby opisywania dolegliwości; raport z urazu do ubezpieczyciela. • Na co się choruje? Objawy i leczenie podstawowych chorób – angina, zapalenie oskrzeli, infekcje wirusowe. Choroby cywilizacyjne (cukrzyca, otyłość); choroby zakaźne; COVID, pandemia. • Rodzinne przesady na temat leczenia („czosnek na wszystko”).

		• W aptece – podstawowe lekarstwa (tabletki, syropy, maści, zastrzyki); pytanie w aptece o lek na konkretne objawy. Rodzinne nazwy medykamentów („proszki przeciwbólowe”). • Sposoby odżywiania i styl życia: zbilansowana dieta, suplementy i witaminy; zdrowe nawyki – picie wody; aktywność fizyczna. • Fast food i jego konsekwencje zdrowotne. • Tradycyjne potrawy rodzinne a dieta „fit”. • Analiza piramidy żywienia – język raportu. • Wypadki – podstawowe pierwsze kroki w przypadku drobnych obrażeń (np. opatrywanie ran, unikanie infekcji, skaleczenie, siniaki, upadki), wzywanie pomocy/pogotowia. • Rodzinne historie o domowych wypadkach. • Telefon na numer 112 – schemat formalny. • Diagnostyka – badania krwi, RTG; kontrola wzroku i słuchu, bilans. Badania wykonywane w szkole. Tłumaczenie wyników badań starszym krewnym na język dziedziczony. • Profilaktyka: zapobieganie chorobom – higiena, szczepienia, zdrowa dieta, unikanie stresu, ograniczanie korzystania z urządzeń elektronicznych; znaczenie snu. Broszura profilaktyczna dla kolegów z klasy – język perswazyjny (dziedziczony). • Co nam szkodzi? • Np. uzależnienie od telefonu, Internetu. Jakie mogą być objawy uzależnienia i jak temu zapobiegać? • Regulamin szkolny dotyczący smartfonów – rodzinne rozmowy na temat nowoczesnych technologii (język dziedziczony). • Choroby XXI wieku – najczęstsze problemy zdrowotne: otyłość, choroby psychiczne (np. stres, depresja). • Znaczenie profilaktyki zdrowotnej – jak zapobiegać chorobom, dbając o siebie i zdrowy styl życia. • Porównanie stylu życia dawniej i dziś – prezentacja.	• Wizyta u lekarza – skierowania do specjalistów (np. ortopeda, dermatolog, psycholog); teleporady i e-recepty; ubezpieczenie, NFZ. • Opis swoich objawów, umiejętność odpowiedzi na pytania zadawane przez lekarza, uzyskanie diagnozy. • Tłumaczenie objawów członkom rodziny w dwóch językach; formularz zgody na zabieg. • W aptece – leki na receptę i bez recepty, antybiotyki, środki przeciwbólowe, przeciwzapalne; medycyna naturalna, witaminy. Wyjaśnianie działania leków seniorom w języku domowym. Prośba o tańszy odpowiednik – język formalny. • Sposoby odżywiania i styl życia – diety alternatywne (weganizm, dieta bezglutenowa, keto); suplementy diety, wpływ używek na organizm, znaczenie aktywności fizycznej, uważność. • Problemy zdrowotne związane z niewłaściwym stylem życia, np. zaburzenia odżywiania, otyłość, brak aktywności fizycznej. • Przekonania z domu („zjedz, żeby mieć siłę”); esej argumentacyjny o zdrowym stylu życia. • Wypadki i postępowanie w razie wypadku – pierwsza pomoc, jak wezwać pomoc, podstawy reanimacji. Postępowanie w przypadku poważniejszych urazów (np. złamania, oparzenia). Sporządzenie notatki służbowej BHP. • Diagnostyka i badania profilaktyczne – badania krwi, USG, EKG. • Badania diagnostyczne – rezonans magnetyczny, tomografia; testy genetyczne. Wniosek o refundację badania w języku dziedziczonym. • Profilaktyka i rola profilaktyki w zapobieganiu chorobom cywilizacyjnym – choroby serca, nowotwory, cukrzyca. Broszura profilaktyczna / kampania społeczna – język perswazyjny formalny (dziedziczony). • Co nam szkodzi? Uzależnienia od substancji takich jak: papierosy, alkohol, narkotyki, a także uzależnienia od Internetu, gier komputerowych, mediów społecznościowych. • Artykuł do prasy polonijnej na temat e-uzależnień dzieci i młodzieży.
--	--	---	---

			• Choroby XXI wieku. • Choroby cywilizacyjne – otyłość, choroby serca, cukrzyca, choroby psychiczne. Nowe zagrożenia zdrowotne XXI wieku – choroby zakaźne (np. COVID-19), problemy związane z zanieczyszczeniem środowiska. Rola nowoczesnych technologii w leczeniu i zapobieganiu chorobom, np. telemedycyna, sztuczna inteligencja w diagnostyce. • Porównanie stylu życia dawniej i dziś – prezentacja multimedialna na podstawie danych WHO.
12	Środowisko naturalne – klimat, pory roku, pogoda; krajobrazy; świat roślin i zwierząt; ochrona przyrody; problemy ekologiczne, katastrofy naturalne		
		• Klimat, pory roku, pogoda. Terminy związane z pogodą i porami roku – słoneczny, deszczowy, śnieżny, przedwiośnie, przebiśnieg. • Opisy zjawisk pogodowych – śnieżnica, mżawka. • Rozumienie i używanie terminów związanych z klimatem – ciepły, zimny, umiarkowany. • Regionalne i rodzinne wyrażenia o pogodzie („leje jak z cebra”, dialektalne „pluta” = mżawka). • Czytanie i parafrazowanie oficjalnych prognoz IMGW. • Krajobrazy i słownictwo opisujące różne typy krajobrazów – górzasty, morski, leśny. • Opisy cech krajobrazów – wyżyny, nizinny, płaski, pagórkowaty. • Narracje rodzinne o „krajobrazie dzieciństwa”; opisy fotografii do katalogu turystycznego. • Świat roślin i zwierząt i nazwy popularnych roślin i zwierząt – dąb, sosna, jeleń, lis. • Terminy związane z ekosystemami – las, łąka, staw. • Ochrona przyrody – park narodowy, rezerwat przyrody. Podstawowe działania na rzecz ochrony środowiska – segregacja śmieci, oszczędzanie wody. • Rodzinne zwyczaje („nic nie marnować”). • Analiza regulaminu parku narodowego i problemy ekologiczne. • Terminy opisujące problemy środowiskowe – zanieczyszczenie powietrza, wycinka lasów. • Rozumienie podstawowych przyczyn i skutków tych problemów.	• Klimat, pory roku, pogoda. Zaawansowane słownictwo związane z klimatem – globalne ocieplenie, zmiany klimatyczne. • Opisy skomplikowanych zjawisk pogodowych – huragan, susza, powódź. • Opisy zmian pogodowych w kraju przodków. • Pisanie notatki prasowej o anomalii pogodowej. • Krajobrazy i szczegółowe opisy różnych typów krajobrazów – step, tundra, sawanna. Terminologia związana z geologią i geomorfologią – erozja, wulkan. • Narracje rodzinne o „krajobrazie dzieciństwa” rodziców, dziadków, krewnych. • Opisy fotografii i wykresów (grafik) w katalogu turystycznym. • Świat roślin i zwierząt i nazwy gatunków chronionych i zagrożonych – ryś, żubr, orlik. Wybrana terminologia związana z biologią i ekologią, taka jak np. bioróżnorodność, łańcuch pokarmowy. • Ochrona przyrody i dyskusja na temat międzynarodowych i krajowych działań na rzecz ochrony środowiska. Zaawansowane pojęcia związane z polityką ekologiczną, takie jak zrównoważony rozwój, odnawialne źródła energii. • Rodzinne zwyczaje („nic nie marnować”). Oficjalna petycja w sprawie utworzenia rezerwatu. • Problemy ekologiczne i analiza globalnych problemów środowiskowych – kwaśne deszcze, dziura ozonowa, efekt cieplarniany.

		• List otwarty do władz na temat ograniczenia emisji gazów.	• Dyskusja na temat wpływu działalności człowieka na środowisko i możliwych rozwiązań tego problemu. • Analiza raportu IPCC/WHO (terminologia w języku dziedzicznym).
13	Media, technologia i cyfryzacja – rozwój techniki, komputeryzacja, motoryzacja, telekomunikacja; badania naukowe, odkrycia i wynalazki; media społecznościowe: korzyści i zagrożenia; cyfryzacja polskiego społeczeństwa; rola Internetu w życiu codziennym		
		• Media – gaz, woda, elektryczność, medium, urządzenia, instytucje, komunikacja, mass media, media światowe. • Definicje „medium” i „mass media”. • Media offline – telewizja, radio, prasa. • Media cyfrowe – telewizja cyfrowa i internetowa, radio cyfrowe i internetowe, portale internetowe, gazety internetowe, broadcasty, blogi, wideoblogi, VoD, portale społecznościowe. • Omawianie twórczości popularnych vlogerów wielojęzycznych w języku dziedzicznym. • Funkcje mediów – informowanie o wydarzeniach w kraju i na świecie, komentowanie wydarzeń, promowanie norm społecznych i autorytetów, tworzenie wspólnoty, relacjonowanie wydarzeń kulturalnych, rozrywka. • Rozwój techniki – komputeryzacja, motoryzacja, telekomunikacja. Terminy związane z technologią – powerbank, pendrive, sztuczna inteligencja, ładowarka. • Proste opisy funkcji urządzeń – „powerbank służy do ładowania baterii”. • Badania naukowe, odkrycia i wynalazki. Wprowadzenie do znanych wynalazków i ich wynalazców: żarówka – Thomas Edison, telefon – Alexander Bell. Podstawowe pojęcia związane z nauką – eksperyment, laboratorium.	• Media offline w Polsce – telewizja publiczna i radio publiczne, wybrane komercyjne stacje telewizyjne i radiowe. • Pisanie listu do redakcji gazety (uprzejmy, rzeczowy ton). • Analiza układu numeru prasy – język krytyki medialnej. • Kampanie reklamowe – sprzedaż, marka, produkt, usługa, agencje reklamowe, domy mediowe, perswazja a manipulacja. • Materiały reklamowe – analiza językowa najpopularniejszych kampanii reklamowych w Polsce w danym roku kalendarzowym. • Pisanie recenzji programu informacyjnego. • Kampanie społeczne: na rzecz zdrowia, ochrony środowiska, aktywności obywatelskiej, analiza językowa wybranych kampanii społecznych w Polsce. • Dyskusja – jak media w rodzinnym języku (dziedzicznym) kształtują tożsamość. • Media dawniej – płyty CD, płyty winylowe, kasety, dalekopis, telefax. • Rozwój techniki – komputeryzacja, motoryzacja, telekomunikacja. Zaawansowane terminy związane z nowoczesnymi technologiami – big data, Internet rzeczy. • Prezentacja w języku dziedzicznym: „Sztuczna inteligencja – definicje i zastosowania”. • Badania naukowe, odkrycia i wynalazki – hipoteza, eksperyment, teoria, wnioskowanie, analiza danych. Rola naukowców oraz instytucji badawczych (np. laboratoria badawcze, uniwersytety, instytuty naukowe).

			• Znaczące odkrycia i wynalazki – fizyka, chemia, biologia, medycyna (np. teoria względności Einsteina, struktura DNA, układ okresowy pierwiastków Mendelejewa). Rewolucyjne wynalazki i ich wpływ na życie codzienne – silnik parowy, elektryczność, antybiotyki, samochód, telefon, komputer. Nowoczesne technologie i ich zastosowanie – druk 3D, nanotechnologia, biotechnologia. • Etyczne dylematy związane z badaniami naukowymi – klonowanie, eksperymenty na ludziach. • Znaczenie interdyscyplinarności w nauce (np. „sztuczna inteligencja w medycynie”); rola funduszy i inwestycji w rozwój nauki (np. granty badawcze, patenty, rozwój sektora prywatnego i publicznego w nauce).
14	Uroczystości i tradycje – źródła i pochodzenie, wpływ społeczny i ekonomiczny, dziedzictwo lokalne		
		• Skąd się wzięły święta? – Boże Narodzenie, Wielkanoc, Święto Niepodległości; święta o pogańskich korzeniach (Marzanna, Noc Kupały); opowieści dziadków, rodzinne słowa („pasterka”, „kolęda” w dialekcie); krótka notatka encyklopedyczna / plansza do klasowej wystawy. • Tradycje lokalne – dożynki, kolędowanie, procesje Bożego Ciała, kiermasz adwentowy; lokalne nazwy (np. „korowód dożynkowy”), stroje ludowe; opis na stronie internetowej szkoły; pytania do władz lokalnych. • Społeczny wpływ świąt – integracja, wolontariat, wspólne kolędowanie; rodzinne historie pomocy sąsiedzkiej w języku dziedzicznym; przemówienie na apelu o akcji charytatywnej. • Dziedzictwo niematerialne – pieśni, tańce, stroje ludowe, okolicznościowe; podpis do muzealnej gabloty / karta ekspozycji (np. wystawa historyczna, ludowa).	• Geneza i synkretyzm – jak zwyczaje pogańskie przeniknęły do świąt chrześcijańskich; wpływy globalne (Halloween a Zaduszki); porównanie praktyk w diasporze, zamienne używanie dwóch języków w liturgii. • Esej: „Synkretyzm kulturowy – szansa czy zagrożenie?” • Komercjalizacja świąt – reklamy bożonarodzeniowe, Black Friday; wielojęzyczne slogany reklamowe, memy rodzinne. • Kapitał społeczny uroczystości – budowanie tożsamości, networking w diasporze; wspomnienia polonijnych pikników; prezentacja z danymi – udział w lokalnych festynach, wolontariat. • Ekonomia tradycji – turystyka kulturowa, regionalne produkty (Oscypek, bursztyn); felieton do prasy młodzieżowej; szkolna debata oksfordzka. • Ochrona dziedzictwa – UNESCO, patronaty, digitalizacja pieśni; debata domowa: „Czy kolędy w reklamach to przesada?”.
15	Państwo, społeczeństwo i społeczność – Polska i Unia Europejska, rola Polski w Europie, wyzwania unijne, rola Polski w świecie, społeczeństwo i obywatelstwo, patriotyzm, stereotypy, zaangażowanie polityczne i obywatelskie, postawy obywatelskie, młodzież a polityka, wybory, społeczeństwo obywatelskie, język włączający, remigracja, wpływ migracji na społeczeństwo i społeczność polskie na świecie, moja historia		
		• Czym jest państwo? Wyznaczniki i terminy – ludność, władza, terytorium, stosunki międzynarodowe.	• Czym jest państwo? Państwo a kraj i naród. Państwo demokratyczne, autorytarne i totalitarne.

		• Język formalny – definicje, oficjalne dokumenty, wystąpienia, prawo. • Język codzienny – jak młodzi ludzie rozmawiają o polityce, granicach, patriotyzmie. • Czy pojęcie państwa jest tak samo rozumiane w języku dziedzicznym? Czy w twojej rodzinie mówi się o historii, granicach i narodowości w sposób inny niż w języku szkolnym? • Gospodarka – rolnictwo, przemysł, usługi. • Jak mówić o gospodarce w języku formalnym (raporty, wykresy, prezentacje) i jak wyjaśniać te same pojęcia prostymi słowami? • Jakie znaczenie mają te działy w gospodarce krajów pochodzenia rodzin migrantów? Czy w twoim języku domowym są specjalne nazwy zawodów lub gałęzi przemysłu? • Polska w organizacjach międzynarodowych: Unia Europejska, Parlament Europejski, Rada Europy, Rada Unii Europejskiej, WHO, UNESCO, OECD, ESA. • Rola Polski na arenie międzynarodowej – jak mówić o tym w języku formalnym (na egzaminie, w prezentacji) i nieformalnym („Polska w UE – fajnie, bo mogę podróżować bez wizy”). • Jak mówi się o organizacjach międzynarodowych w językach dziedzicznych? Czy są to tematy poruszane w rodzinie? • Systemy partyjne – jednopartyjny, dwupartyjny, wielopartyjny. • Opis systemów politycznych w języku formalnym (np. artykuł, wypracowanie, dyskusja na lekcji WOS-u) i nieformalnym („w tym kraju wszystko robi jedna partia, nudy”). • Jak wygląda życie polityczne w krajach, z których pochodzą Twoi przodkowie? Czy w języku dziedzicznym mówi się o partiach, liderach, polityce domowej i zagranicznej? • Tożsamość – dowód tożsamości, tymczasowe zaświadczenie tożsamości. • Tożsamość indywidualna (świadomość siebie; pytania o to, kim jestem) a tożsamość społeczna (świadomość cech wspólnych z innymi; pytania o to, kim jestem w grupach społecznych).	• Jak rozróżniać te pojęcia w języku formalnym (definicje, wypowiedzi pisemne, debaty), a jak funkcjonują w codziennej mowie („w tym kraju ludzie nie mają nic do gadania” vs. „u nas wybiera się prezydenta”). • Czy w języku dziedzicznym funkcjonują różne słowa na kraj, naród, państwo? Jak przodkowie postrzegali władzę i granice? • Sytuacja gospodarcza w Polsce – od gospodarki nakazowej do rynkowej, polska gospodarka w liczbach, PKB, gospodarka postindustrialna, gospodarka oparta na wiedzy, globalizacja gospodarki. • Jak mówić o gospodarce w języku formalnym (raporty, analizy, dane statystyczne), a jak nieformalnie („wszystko drożeje, ale pensje stoją”). • Czy w twojej rodzinie mówi się o ekonomii i pracy w języku dziedzicznym? Jak postrzegane są zmiany gospodarcze przez różne pokolenia i kultury? • Organizacje międzynarodowe i ich znaczenie dla pokoju na świecie – ONZ, NATO, OBWE; aktualne konflikty międzynarodowe. • Język formalny (analizy geopolityczne, przemówienia). • ONZ), język potoczny (np. „wojna to zawsze polityka i interesy”). • Czy w domu rozmawia się o konfliktach i organizacjach międzynarodowych w języku dziedzicznym? Jak kultura wpływa na postrzeganie wojny, pomocy międzynarodowej i uchodźców? • Partie polityczne w Polsce – aktualne partie rządzące i partie opozycyjne, programy wybranych partii politycznych, partie liberalne a partie konserwatywne, statut partii politycznej, finansowanie partii politycznych. • Partie polityczne w Polsce a partie polityczne w kraju nauczania języka polskiego – porównanie. • Język formalny (statuty, programy, oficjalne wypowiedzi), język potoczny (memiczna polityka, komentarze w sieci).
--	--	---	---

		• Język formalny – dokumentacja, procedury, oficjalne deklaracje. Język nieformalny – jak młodzież mówi o swojej tożsamości, przynależności, hybrydyczności. • Czy mówisz o swojej tożsamości inaczej w języku domowym niż w języku szkolnym? Czy jedno z nich „lepiej pasuje” do twojej osobowości? • Państwo a społeczeństwo – stosunki społeczne, instytucje, społeczeństwa globalne, społeczeństwo obywatelskie, społeczeństwo wielokulturowe, globalna wioska. • Jak mówić o społeczeństwie formalnie (np. w eseju, prezentacji, projektach szkolnych) i nieformalnie („świat się skurczył, wszystko mamy online”). • Czy w języku dziedzicznym używa się pojęć związanych z globalizacją, obywatelstwem, społeczeństwem obywatelskim? Jak różne kultury postrzegają wspólnotę, prawa i wolność jednostki?	• Czy polityka jest tematem obecnym w języku dziedzicznym w twojej rodzinie? Jak mówi się o poglądach politycznych w różnych kulturach? • Tożsamość a emigracja – globalne ruchy ludności, środowisko emigracyjne, przenikanie się kultur, tożsamości narodowe, tożsamości hybrydyczne. • Język formalny (publikacje socjologiczne, raporty, artykuły), a język codzienny („czuję się i Polakiem, i Niemcem”). • Jak język dziedziczny kształtuje twoją tożsamość? Czy czujesz się częścią więcej niż jednej kultury? Jak języki, którymi mówisz, wpływają na to, kim się czujesz? • Społeczeństwo polskie – aktualne konflikty polityczne i społeczne w Polsce, bezpieczeństwo społeczne, warunki życia w Polsce, Polacy jako społeczeństwo transformacyjne i imigracyjne. • Organizacje pozarządowe, organizacje polonijne, wspólnota polonijna. • Jak mówić o społeczeństwie w języku formalnym (wypowiedzi akademickie, wystąpienia publiczne) i w języku codziennym („Polska się zmienia, ale nie wszyscy nadążają”). • Czy twoja rodzina należy do wspólnoty polonijnej? Jak język dziedziczny łączy Polaków mieszkających za granicą?
16	Życie kulturalne – muzyka, kino, teatr, film, festiwale, sztuka, twórcy i twórczynie kultury polskiej i polonijnej		
		• Podstawowe dziedziny kultury – architektura, film, literatura, muzyka, film, teatr, fotografia. • Wydarzenia kulturalne – ceremonia wręczenia nagród, premiera, rozrywka, koncert, festiwal filmowy, galeria sztuki. • Współczesna kultura polska – dynamika, różnorodność, wpływ nowych technologii, amerykanizacja, symbole narodowe, historia. • Współczesna kultura kraju nauczania języka polskiego – jej formy i twórcy.	• Kultura materialna – wytwory człowieka, technika, umiejętności praktyczne. • Kultura duchowa – wierzenia, wiedza, literatura, piśmiennictwo, sztuki plastyczne, teatr, muzyka, film, wytwory umysłu (filozofia i nauka). • Kultura społeczna – normy moralne, ideologia, formy uczestnictwa w życiu kulturalnym. • Kultura języka/słowa – norma językowa (dykcja, słownictwo, gramatyka, ortografia). • Kultura polityczna – systemy wartości i wzorce zachowań polityków (porównanie Polski z krajem nauczania języka polskiego).

				• Kultura organizacji – wierzenia i przekonania danej firmy/korporacji dotyczące prowadzenia interesów, oczekiwanych wzorców zachowań pracowników oraz sposobów ich traktowania przez przełożonych • Kultura wysoka – wartość estetyczna obiektów kulturowych, kultura klasy wyższej, kultura klasy statusowej, dostępność kultury wysokiej. • Kultura a gospodarka – sektor kreatywny, przemysły kreatywne, działalność kreatywna a działalność przedsiębiorcza (reklama, architektura, rynek sztuki i antyków, rzemiosło, design, moda, film, gry video, muzyka, sztuki performatywne, rynek wydawniczy, oprogramowanie oraz radio i telewizja). • Twórcy kultury – w Polsce, na świecie i w kraju nauczania języka polskiego.
17	Język edukacji szkolnej			
				• Polecenia: zrozumienie i wykonywanie instrukcji w klasie. • Matematyka: podstawowe działania, słownictwo matematyczne. • Przedmioty szkolne: słownictwo związane z edukacją, podręczniki, oceny. • Nauki przyrodnicze: zjawiska naturalne, środowisko, eksperymenty. • Geografia i historia: terminy geograficzne i historyczne, postacie i miejsca.

2.4.3 Katalog tematyczny języka edukacji szkolnej

Tabela 6

Lp.	Przykłady kręgów tematycznych z zakresu języka edukacji szkolnej		
	5–9 lat	10–14 lat	od 15 lat
1.	Wybrane zagadnienia z wiedzy o współczesnym języku polskim i polskiej literaturze		
	Czytanie i rozumienie tekstów kultury Mówienie i pisanie: • tworzenie wypowiedzi na tematy znane i bliskie • tworzenie krótkich tekstów użytkowych Komunikacja i kultura słowa: • udział w rozmowie, dyskusji, wyrażanie i uzasadnianie opinii • stosowanie różnych formuł grzecznościowych w zależności od relacji społecznych	Kształtowanie świadomości językowej: • fleksja • składnia • słowotwórstwo Analiza i interpretacja tekstów kultury: • rozpoznawanie gatunków, form i konwencji • elementy konstrukcji i terminologia literacka • środki stylistyczne i językowe Mówienie i pisanie: • tworzenie wypowiedzi na tematy znane i bliskie • tworzenie wypowiedzi dotyczące utworów literackich i tekstów kultury • tworzenie krótkich i długich tekstów użytkowych Komunikacja i kultura słowa: • udział w rozmowie, dyskusji, wyrażanie i uzasadnianie opinii • dostosowanie sposobu wyrażania się do celu wypowiedzi • stosowanie różnych formuł grzecznościowych w zależności od sytuacji społecznych	Kształtowanie świadomości językowej: • fleksja • składnia • słowotwórstwo Analiza i interpretacja tekstów kultury: • rozpoznawanie gatunków, form i konwencji • elementy konstrukcji i terminologia literacka • środki stylistyczne i językowe Mówienie i pisanie: • tworzenie wypowiedzi na tematy znane i bliskie • tworzenie wypowiedzi dotyczące utworów literackich i tekstów kultury • tworzenie krótkich i długich tekstów użytkowych Komunikacja i kultura słowa: • udział w rozmowie, dyskusji, wyrażanie i uzasadnianie opinii • dostosowanie sposobu wyrażania się do celu wypowiedzi • stosowanie różnych formuł grzecznościowych w zależności od sytuacji społecznych

2.	Wybrane zagadnienia z historii i kultury polskiej		
	Historia rodziny: • historia własnej rodziny • tradycje rodzinne – ich znaczenie i kultywowanie Historia Polski: • ważne wydarzenia historyczne, znane miejsca oraz postacie z przeszłości i współczesności • symbole narodowe: flaga, godło, hymn Kultura polska: • święta narodowe i religijne oraz ich znaczenie w kulturze polskiej • zwyczaje i tradycje związane ze świętami • polskie dzieła sztuki • polskie dzieła muzyczne	Historia rodziny: • historia własnej rodziny • tradycje rodzinne – ich znaczenie i kultywowanie Historia Polski: • ważne wydarzenia historyczne, znane miejsca oraz postacie z przeszłości i współczesności • symbole narodowe: flaga, godło, hymn Kultura polska: • święta narodowe i religijne oraz ich znaczenie w kulturze polskiej • zwyczaje i tradycje związane ze świętami • polskie dzieła sztuki • polskie dzieła muzyczne • najważniejsze zabytki i symbole kultury polskiej • polskie dzieła sztuki • polskie dzieła muzyczne	Historia rodziny: • historia własnej rodziny • tradycje rodzinne – ich kultywowanie i znaczenie Historia Polski: • ważne wydarzenia historyczne, znane miejsca oraz postacie z przeszłości i współczesności • symbole narodowe: flaga, godło, hymn Kultura polska: • święta narodowe i religijne oraz ich znaczenie w kulturze polskiej • Święta i obyczaje: • Święta narodowe • Święta religijne i ich znaczenie w kulturze polskiej • Zwyczaje i tradycje związane ze świętami • Najważniejsze zabytki i symbole kultury polskiej • polskie dzieła sztuki • polskie dzieła muzyczne
3.	Wybrane zagadnienia z geografii Polski		
	• rośliny i zwierzęta • zjawiska przyrodnicze oraz relacje człowieka z przyrodą • ekosystemy i sposoby ochrony środowiska naturalnego • budowa i funkcjonowanie organizmu człowieka – części ciała, narządy zmysłów i ich rola • działania proekologiczne – segregacja odpadów i recykling	• orientacja w terenie i podstawowe elementy mapy • składniki środowiska przyrodniczego: rośliny, zwierzęta, grzyby, powietrze, woda i gleba • budowa i działanie organizmu człowieka – części ciała, zmysły i narządy zmysłów • podstawowe procesy życiowe organizmów • działania proekologiczne – ochrona środowiska, segregacja śmieci i recykling	• orientacja w terenie i podstawowe elementy mapy • klimat i strefy roślinne • składniki środowiska przyrodniczego: rośliny, zwierzęta, grzyby, powietrze, woda, gleba, skały • budowa i działanie organizmu człowieka – części ciała, zmysły i narządy zmysłów • podstawowe procesy życiowe organizmów • substancje i ich właściwości • reakcje chemiczne i równania reakcji • zjawiska elektryczne i magnetyczne
4.	Wybrane zagadnienia z przedmiotów przyrodniczych		
	• rośliny i zwierzęta • zjawiska przyrodnicze oraz relacje człowieka z przyrodą • ekosystemy i sposoby ochrony środowiska naturalnego	• orientacja w terenie i podstawowe elementy mapy • składniki środowiska przyrodniczego: rośliny, zwierzęta, grzyby, powietrze, woda i gleba	• orientacja w terenie i podstawowe elementy mapy • klimat i strefy roślinne • składniki środowiska przyrodniczego: rośliny, zwierzęta, grzyby, powietrze, woda, gleba, skały

	• budowa i funkcjonowanie organizmu człowieka – części ciała, narządy zmysłów i ich rola • działania proekologiczne – segregacja odpadów i recykling	• budowa i działanie organizmu człowieka – części ciała, zmysły i narządy zmysłów • podstawowe procesy życiowe organizmów • działania proekologiczne – ochrona środowiska, segregacja śmieci i recykling	• budowa i działanie organizmu człowieka – części ciała, zmysły i narządy zmysłów • podstawowe procesy życiowe organizmów • substancje i ich właściwości • reakcje chemiczne i równania reakcji • zjawiska elektryczne i magnetyczne
5.	Wybrane zagadnienia z matematyki		
	• liczby i działania • figury geometryczne • jednostki miary, pomiary • obliczenia pieniężne oraz rozumienie wartości pieniądza	• liczby i działania • jednostki miary, pomiary • wykresy, diagramy i tabele • geometria płaska i przestrzenna	• liczby i działania • algebra i równania • geometria płaska i przestrzenna • statystyka i prawdopodobieństwo
6.	Wybrane zagadnienia z plastyki i muzyki		
	• podstawowe środki wyrazu artystycznego • kolor, kształt i faktura • znane dzieła sztuki • instrumenty muzyczne • znane dzieła muzyczne	• podstawowe środki wyrazu artystycznego • kolor, kształt i faktura • znane dzieła sztuki • znane dzieła muzyczne i ich twórcy	• podstawowe środki wyrazu artystycznego • kolor, kształt i faktura • znane dzieła sztuki • znane dzieła muzyczne i ich twórcy
7.	Wybrane zagadnienia z wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej		
	• podstawowe dyscypliny sportowe oraz formy aktywności ruchowej • przebieg prostych ćwiczeń fizycznych oraz podstawowe zasady gier i zabaw ruchowych • znaczenie zdrowia i aktywności fizycznej dla prawidłowego funkcjonowania organizmu	• dyscypliny sportowe i formy aktywności ruchowej • przebieg prostych ćwiczeń fizycznych oraz podstawowe zasady gier i zabaw ruchowych • znaczenie zdrowia i aktywności fizycznej dla prawidłowego funkcjonowania organizmu • zasady zdrowego odżywiania oraz higieny osobistej	• dyscypliny sportowe i formy aktywności ruchowej • przebieg prostych ćwiczeń fizycznych oraz podstawowe zasady gier i zabaw ruchowych • znaczenie zdrowia i aktywności fizycznej dla prawidłowego funkcjonowania organizmu • zasady zdrowego odżywiania oraz higieny osobistej

Język edukacji szkolnej w nauczaniu języka polskiego jako dziedzicznego

Język edukacji szkolnej to **formalna odmiana języka polskiego**, wykorzystywana w środowisku szkolnym zarówno do organizacji życia klasy i procesu nauczania, jak i do przyswajania treści przedmiotowych oraz prezentowania wiedzy i umiejętności. W edukacji uzupełniającej za granicą szczególne znaczenie ma stopniowe i systematyczne wprowadzanie uczniów w tę odmianę języka, ponieważ różni się ona zarówno zakresem słownictwa, jak i strukturą od języka używanego w codziennej komunikacji domowej.

W ramach języka edukacji szkolnej można wyodrębnić dwa istotne komponenty:

1. **Język szkolnej nawigacji** – obejmuje słownictwo i struktury niezbędne do funkcjonowania w środowisku szkolnym (np. polecenia nauczyciela, pytania organizacyjne, komunikaty związane z podręcznikami, zadaniami, ocenami czy zasadami obowiązującymi w klasie).
2. **Język treści przedmiotowych** – obejmuje słownictwo, struktury gramatyczne i formy wypowiedzi charakterystyczne dla przekazywania wiedzy szkolnej, szczególnie w obszarach takich jak język polski, historia, przyroda czy matematyka.

W ramach programowych dla uczniów polskiego pochodzenia istotne jest, aby dobór tematów i treści językowych pełnił funkcję wzmocnienia kompetencji kulturowej, językowej i poznawczej, a jednocześnie przygotowywał uczniów do kontaktu z językiem edukacji – także w kontekście posługiwania się językiem formalnym oraz ewentualnego powrotu do polskiego systemu oświaty.

W tabeli 6 przedstawiono przykładowe kręgi tematyczne wpisujące się w zakres języka edukacji szkolnej, a dokładniej – języka treści przedmiotowych.

Każdy z tematów powinien uwzględniać:

- **Język szkolnej nawigacji** – rozumienie i wykonywanie poleceń, organizacja pracy w klasie, orientacja w materiałach dydaktycznych (np. podręcznik, zeszyt, ćwiczenia), system oceniania.
- **Uczenie się i rozwój osobisty** – refleksję nad własnym uczeniem się, planowanie pracy, motywację, wyznaczanie celów, strategie radzenia sobie z trudnościami oraz nazywanie emocji związanych z procesem nauki.

Poziomy zaawansowania językowego

Dobór treści i metod pracy powinien być dostosowany do poziomu językowego ucznia, zgodnie z wytycznymi Rady Europy.

Poziom A1–A2 (początkujący):

- rozumienie i wykonywanie prostych poleceń w klasie,
- znajomość podstawowego słownictwa szkolnego (np. zeszyt, ocena, temat lekcji),
- tworzenie prostych wypowiedzi ustnych i pisemnych (np. przedstawienie się, opis dnia w szkole),
- umiejętność zadawania prostych pytań (np. „Jakie mamy zadanie?”, „Co to znaczy?”).

Poziom B1 (średnio zaawansowany):

- rozumienie instrukcji i poleceń wieloetapowych,
- używanie podstawowego języka przedmiotowego (np. opisywanie zjawisk, porównywanie, wnioskowanie),

- tworzenie krótkich wypowiedzi odnoszących doświadczenia ucznia do polskich realiów edukacyjnych i kulturowych,
- refleksja nad własnym stylem uczenia się oraz wyrażanie emocji i potrzeb edukacyjnych.

Poziom B2 i wyżej (zaawansowany):

- posługiwanie się złożonym językiem edukacyjnym, w tym terminologią przedmiotową,
- formułowanie wypowiedzi ustnych i pisemnych o charakterze argumentacyjnym lub analitycznym,
- rozumienie tekstów o wysokim stopniu złożoności (np. literackich, popularnonaukowych),
- samodzielne planowanie pracy i rozwiązywanie problemów w kontekście edukacyjnym.

2.5. Katalog gramatyczno– –syntaktyczny

2.5.1. Ogólny katalog gramatyczno– –syntaktyczny

Niniejsza tabela została opracowana na podstawie dwóch dokumentów, z uwzględnieniem specyfiki nauczania języka polskiego jako drugiego, odziedziczonego, obcego oraz języka osobistego wyboru:

1. **Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, poz. 217**, Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 lutego 2025 r. w sprawie egzaminów z języka polskiego jako obcego (Warszawa, 21.02.2025);
2. **Janowska I., Lipińska E., Rabiej A., Seretny A., Turek P. (red.)**, *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2*, Kraków 2016.

Celem tabeli jest wskazanie, na jakim etapie nauczania poszczególne zagadnienia gramatyczne pojawiają się po raz pierwszy w sposób systemowy. W praktyce jednak wiele struktur językowych może być używanych przez uczniów wcześniej – spontanicznie i intuicyjnie, bez znajomości reguł ich tworzenia.

Tabela 7 ma charakter orientacyjny, nie arbitralny. Jej wykorzystanie powinno być każdorazowo dostosowane do poziomu danej grupy, jej potrzeb oraz możliwości. Szczegółowe objaśnienia oraz funkcjonalne przykłady dotyczące poszczególnych zagadnień znajdują się w tabeli gramatycznej w aneksie.

Tabela 7. Etapy systemowego wprowadzania zagadnień gramatycznych

				A1	A2	B1	B2
Fleksja	1) deklinacja	a) deklinacja rzeczownika przez wybrane przypadki ² (liczba pojedyncza i mnoga)	odmiana rzeczowników rodzaju męskiego zakończonych na spółgłoskę (np. <i>pan</i> , <i>kot</i> , <i>komputer</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju męskiego zakończonych na -a (np. <i>kolega</i> , <i>dentysta</i>)				
			odmiana rzeczowników własnych rodzaju męskiego (np. <i>Gdańsk</i> , <i>Marcin</i> , <i>Polak</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju męskiego uważanych za trudne (np. <i>uczeń</i> , <i>rok</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju niemęskoosobowego (np. <i>stoły</i> , <i>studentki</i> , <i>koty</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju męskoosobowego (np. <i>panowie</i> , <i>studenci</i> , <i>nauczyciele</i> , <i>koledzy</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju męskiego zakończonych na -anin (np. <i>Amerykanin</i> , <i>Rosjanin</i> , <i>wegetarianin</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju męskiego zakończonych na -o (np. <i>dziadzio</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych na -a (np. <i>matka</i> , <i>książka</i> , <i>legitymacja</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych na -i (np. <i>pani</i>)				
			odmiana rzeczowników własnych rodzaju żeńskiego (np. <i>Polska</i> , <i>Warszawa</i> , <i>Anna</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju żeńskiego uważanych za trudne (np. <i>sól</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych na spółgłoskę (np. <i>miłość</i> , <i>przyjaźń</i> , <i>twarz</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju nijakiego zakończonych na -o (np. <i>okno</i> , <i>jajko</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju nijakiego zakończonych na -e (np. <i>ćwiczenie</i> , <i>pytanie</i>)				

² Szczegółowe informacje dotyczące zagadnień gramatycznych, w tym kolejności wprowadzania poszczególnych przypadków na danych poziomach zaawansowania, znajdują się w tabeli gramatycznej w aneksie.

				A1	A2	B1	B2
			odmiana rzeczowników rodzaju nijakiego uważanych za trudne (np. <i>dziecko</i> – <i>dzieci</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju nijakiego zakończonych na -um (np. <i>muzeum</i> – <i>muzea</i>)				
			odmiana rzeczowników rodzaju nijakiego zakończonych na -ę (np. <i>imię</i> – <i>imiona</i>)				
			odmiana rzeczowników nieregularnych (np. <i>dzień</i> , <i>ręka</i> , <i>przyjaciół</i> , <i>człowiek</i> , <i>brat</i> , <i>zwierzę</i>)				
		b) deklinacja przymiotnika (liczba pojedyncza i mnoga)	odmiana przymiotników rodzaju męskiego zakończonych na -y (np. <i>mały</i> , <i>ładny</i> , <i>kolorowy</i>)				
			odmiana przymiotników rodzaju męskiego zakończonych na -i (np. <i>krótki</i> , <i>długi</i>)				
			odmiana przymiotników rodzaju męskiego zakończonych na -i (np. <i>polski</i> , <i>lekki</i> , <i>długi</i>), w tym nazw własnych (np. <i>Kowalski</i> , <i>Słowacki</i>)				
			odmiana przymiotników rodzaju żeńskiego (np. <i>mała</i> , <i>ładna</i> , <i>kolorowa</i>)				
			odmiana przymiotników rodzaju żeńskiego (np. <i>chora</i> , <i>miła</i> , <i>świeża</i> , <i>znajoma</i>), także nazw własnych (np. <i>Kowalska</i> , <i>Słowacka</i>)				
			odmiana przymiotników rodzaju nijakiego (np. <i>małe</i> , <i>ładne</i> , <i>kolorowe</i>)				
		c) deklinacja zaimka	odmiana zaimków osobowych: <i>ja</i> , <i>ty</i> , <i>on</i> , <i>ona</i> , <i>ono</i>				
			odmiana zaimków wskazujących: <i>ten</i> , <i>ta</i> , <i>to</i>				
			odmiana zaimków dzierżawczych: <i>mój</i> , <i>twój</i> , <i>nasz</i> , <i>wasz</i>				
			odmiana zaimków dzierżawczych: <i>swój</i>				
			odmiana zaimków pytających: <i>kto</i> , <i>co</i> , <i>jaki</i> , <i>który</i> , <i>czyj</i>				
			odmiana zaimka zwrotnego <i>się</i>				
			odmiana zaimków nieokreślonych (np. <i>jakiś</i> , <i>któryś</i> , <i>ktokolwiek</i> , <i>cokolwiek</i>)				
			odmiana zaimków liczebników nieokreślonych (np. <i>ile</i> , <i>tyle</i>)				
			odmiana zaimków upowszechniających (np. <i>każdy</i> , <i>wszyscy</i> , <i>żaden</i>)				
		d) odmiana liczebników	odmiana liczebników porządkowych (np. <i>pierwszy</i> , <i>drugi</i> , <i>trzeci</i>)				
			odmiana liczebnika głównego <i>jeden</i>				
			odmiana liczebników głównych przez mianownik, dopełniacz i biernik (np. <i>dwa</i> , <i>dwie</i> , <i>trzy</i> , <i>cztery</i> , <i>pięć</i>)				
			odmiana liczebników w datach				

				A1	A2	B1	B2
			odmiana liczebników głównych z rzeczownikami męskoosobowymi (np. <i>dwaj, czterej, ośmiu</i>)				
			odmiana liczebników nieokreślonych (np. <i>kilka/kilku, kilkanaście/kilkunastu, kilkadziesiąt/kilkudziesięciu, kilkaset/kilkuset, wiele/wielu, parę/paru</i>)				
	2) koniugacja	a) tryby	oznajmujący: czas teraźniejszy (np. <i>nazywam się, piszesz, czytamy, rozumiemy</i>)				
			oznajmujący: czas przeszły czasowników niedokonanych i dokonanych (np. <i>słuchałem, napisałaś, zrobiliśmy, umyliśmy</i>)				
			oznajmujący: czas przyszły prosty i złożony, forma bezokolicznikowa i rodzajowa (np. <i>przeczytam, zrobisz, będziemy płacić, będziecie śpiewały</i>)				
			rozkazujący (np. <i>napisz, przeczytaj, posłuchaj, otwórz</i>)				
			przypuszczający (np. <i>chciałbym</i>)				
		b) aspekt	aspekt wybranych czasowników niedokonanych i dokonanych, wprowadzany leksykalnie				
			aspekt podstawowych czasowników niedokonanych i dokonanych				
			aspekt nieregularnych czasowników niedokonanych i dokonanych				
			znaczenie i użycie składniowe aspektu niedokonanego i dokonanego				
		c) strony	strona czynna (np. <i>Jadę pociągami</i>)				
			strona zwrotna (np. <i>Dziewczyna się maluje</i>)				
			strona bierna – w ograniczonym zakresie (np. <i>Dziecko jest myte przez matkę. Ta książka została napisana przez Olę Tokarczuk</i>)				
		d) czasowniki nieregularne	odmiana rzadziej używanych czasowników nieregularnych (np. <i>wieźć, znaleźć, osiąść, osiwieć</i>)				
		e) imiesłowy	tworzenie, odmiana i użycie imiesłów przymiotnikowych czynnych (np. <i>piszący, słuchająca</i>)				
			tworzenie, odmiana i użycie imiesłów przymiotnikowych biernych (np. <i>napisany, robiony, zaczęte</i>)				
			tworzenie i użycie imiesłów przysłówkowych współczesnych (np. <i>gotując, ucząc się</i>)				
			rozpoznawanie imiesłów uprzednich (np. <i>kupiwszy, poszedłszy</i>)				

				A1	A2	B1	B2
		f) formy bezosobowe	w ograniczonym zakresie: • tworzenie form bezosobowych z zaimkiem zwrotnym się (np. czyta się, robiło się, nudziło się, będzie się mówiło) • tworzenie form bezosobowych zakończone na -no, -to, (np. skończono, napisano, zamknięto).				
Słowo- twór- stwo		a) stopniowanie przymiotników	proste: regularne (np. młody – młodszy, stary – starszy) supletywne (np. zły – gorszy, duży – większy) opisowe (np. bardziej kolorowy, najmniej skomplikowany)				
		b) stopniowanie przysłówków	proste: regularne (np. wysoły – wesoło) supletywne (np. mało – mniej, dobrze – lepiej) opisowe (np. bardziej deszczowo, najmniej ciekawie)				
		c) derywacja	tworzenie rzeczowników odczasownikowych (np. pisać – pisanie, rozumieć – rozumienie, liczyć – liczenie, pić – picie)				
			tworzenie nazw wykonawców czynności (np. leczyć – lekarz, programować – programista)				
			tworzenie form żeńskich od rzeczowników rodzaju męskiego (np. nauczyciel – nauczycielka, aktor – aktorka)				
			tworzenie nazw miejsc od czasowników (np. pływać – pływalnia, czytać – czytelnia, pracować – pracownia)				
			tworzenie przysłówków od przymiotników (np. dobry – dobrze, szybki – szybko)				
Skład- nia	1) podmiot	a) wyrażanie podmiotu	tworzenie rzeczowników od przymiotników w ograniczonym zakresie (np. młody – młodość, uparty – upór)				
			podmiot wyrażony rzeczownikiem (np. Kot pije mleko)				
			podmiot wyrażony dopełniaczem (np. Nie ma go w domu)				
			podmiot wielowyrazowy wyrażony przez połączenie liczebnika z rzeczownikiem (np. Trzy uczennice piszą test)				
			podmiot wyrażony przymiotnikiem (np. Chory poczuł się lepiej)				
			podmiot wyrażony zaimkiem (np. Ktoś puka. Nikt nie przyszedł)				
			podmiot gramatyczny wyrażony liczebnikiem (np. Na test przyszło siedmiu uczniów)				

				A1	A2	B1	B2
	2) orzeczenie	b) wyrażanie orzeczenia	orzeczenie czasownikowe (np. <i>Mój brat czyta książkę</i>) orzeczenie imienne (np. <i>Kasia jest moją koleżanką</i>) orzeczenie imienne z orzecznikiem w mianowniku (np. <i>Igor jest ambitny</i>) orzeczenie imienne z orzecznikiem w narzędniku (np. <i>Pola jest miłą dziewczynką</i>)				
	3) dopełnienie	c) wyrażanie dopełnienia	dopełnienie bliższe wyrażone biernikiem (np. <i>Znamy tę nauczycielkę</i>) dopełnienie bliższe wyrażone dopełniaczem (np. <i>Oni słuchają muzyki</i>) dopełnienie bliższe wyrażone dopełniaczem po czasownikach zaprzeczonych (np. <i>Nie znam tej nauczycielki</i>) dopełnienie dalsze (np. <i>Jadę autobusem. Uczę się języka polskiego</i>) dopełnienie dalsze z przymkami (np. <i>Czekam na kolegę. Tomek myśli o wakacjach</i>) dopełnienie bliższe wyrażone narzędnikiem (np. <i>Dyrektor kieruje całą szkołą</i>)				
	4) przydawka	d) przydawka jako określenie rzeczownika	przydawka wyrażona przymiotnikiem (np. <i>Kuba ma ładną siostrę</i>) przydawka wyrażona rzeczownikiem w dopełniaczu (np. <i>Znam siostrę Kubę</i>) przydawka wyrażona rzeczownikiem z przymkiem (np. <i>Mam zeszyt w linie. Uczeń w okularach czyta książkę. Piję wodę z cytryną</i>) przydawka wyrażona liczebnikiem (np. <i>Kupuję dwa jogurty</i>)				
	5) okolicznik	e) okolicznik jako określenie czasownika	okolicznik wyrażony przysłówkiem (np. <i>Piotr mówi dobrze po polsku i po francusku</i>) okolicznik wyrażony rzeczownikiem z przymkiem (np. <i>Janek jedzie do Polski w lipcu</i>) okolicznik wyrażony czasownikiem (np. <i>Chodźmy spać</i>) okolicznik czasu (np. <i>Mój kuzyn przyjechał mnie odwiedzić tydzień temu</i>) okolicznik miejsca (np. <i>Stefan mieszka na wsi, a Ala w mieście</i>) okolicznik sposobu (np. <i>Andrzej czyta powoli</i>) okolicznik celu (np. <i>Biegamy dla zdrowia</i>) okolicznik przyczyny (np. <i>Był błąd ze strachu</i>) okolicznik przyzwolenia (np. <i>Pojechał na obóz przetrwania wbrew woli rodziców</i>) okolicznik warunku (np. <i>W razie awarii Internetu zadzwoń po informatyka</i>) okolicznik stopnia i miary (np. <i>Zakochał się w niej do szaleństwa</i>)				

				A1	A2	B1	B2
	6) zaimek się	f) zaimek się	funkcja zwrotna prostych czasowników (np. <i>Myję się</i>)				
			funkcja bezosobowa (np. <i>Mówi się</i>)				
	7) zdania pojedyncze		1. Zdania oznajmujące (np. <i>Ola pisze post</i>)				
			2. Zdania pytające: • rozstrzygające (np. <i>Czy Igor jest w szkole?</i>) • uzupełniające (np. <i>Kto ma dziś urodziny? Skąd jesteś?</i>)				
			3. Zaprzeczone (np. <i>Nie jem mięsa</i>)				
			rozkazujące – proste komunikaty (np. <i>Przeczytajcie ten tekst i odpowiedzcie na pytania! Usiądźcie w kole!</i>)				
			rozwijanie zdań pojedynczych (np. <i>Brat czyta → Mój młodszy brat od rana do wieczora czyta książki kryminalne</i>)				
			skracać zdania pojedynczych (np. <i>Znany muzyk odwiedził szkołę i opowiedział dzieciom o swojej pracy → Muzyk odwiedził szkołę</i>)				
			zamiana zdań złożonych na pojedyncze (np. <i>Kiedy byłem na wakacjach w Paryżu, spotkałem się z Anią. → Podczas wakacji w Paryżu spotkałem się z Anią</i>)				
	8) zdania złożone	a) współrzędnie	ze spójnikami: <i>i, a, lub, ale, albo</i>				
			ze spójnikami: <i>a także, czy, więc, dlatego</i>				
			ze spójnikami, np. <i>lecz, toteż, to jest, jednak, natomiast, zaś</i>				
		b) podrzędnie	ze spójnikami: <i>że, bo</i>				
			ze spójnikami: <i>żeby, kiedy</i>				
			ze spójnikami: <i>że, żeby, ponieważ, bo, dlatego że, kiedy, gdy, który, jaki, jeśli, jeżeli ..., (to) ..., gdyby ..., to ...</i>				
			zdania warunkowe (np. <i>Jeśli będzie ładna pogoda, to pójdziemy na spacer</i>)				
			podmiotowe (np. <i>Ten, kto skończy pisać test, może wyjść</i>)				
			dopełnieniowe (np. <i>Piotr ma nadzieję, że wygra tę olimpiadę</i>)				
			przydawkowe (np. <i>Znam dziewczynę, która mieszka w Krakowie</i>)				
			okolicznikowe czasu i miejsca (np. <i>Kiedy Ola była u dziadków w Polsce, mówiła codziennie po polsku</i>)				
			okolicznikowe przyczyny (np. <i>Ewa nie była w szkole, bo miała gorączkę i została w domu</i>)				
			okolicznikowe celu (np. <i>Marta poszła do sklepu, żeby kupić mleko</i>)				

				A1	A2	B1	B2
			podrzędnie okolicznikowe stopnia i miary (np. <i>Im dłużej mieszkałem w Norwegii, tym lepiej mówiłam po norwesku</i>)				
			podrzędnie ze spójnikami (np. <i>kto, co, by, gdyż, zanim, choć/chociaż, mimo/pomimo że, jak, gdzie, skąd, dokąd</i>)				
			rozpoczynające się zaimkami względnymi (np. <i>który</i>) i spójnikami (np. <i>Chłopak, na którego czekałaś przez tyle lat, nigdy już nie wróci</i>)				
			zamiana zdań pojedynczych na złożone (np. <i>Michael przyjechał rok temu do Polski. Chciał tu studiować medycynę. → Michael przyjechał rok temu do Polski, dlatego że chciał tu studiować medycynę</i>)				
			tryby warunkowe: • rzeczywiste (np. <i>Jeśli jutro będzie ładnie, pójdziemy na wycieczkę</i>) • możliwe do spełnienia (np. <i>Jeżeli będziesz słuchać, zrozumiesz wszystko</i>) • nierzeczywiste (np. <i>Gdybym nie spóźnił się na autobus, napisałabym egzamin</i>)				
			zdania wielokrotnie złożone (np. <i>Tomek nagle wstał i nie patrząc na nikogo, podszedł do drzwi, otworzył je, chwilę pomyślał, po czym bez słowa wyszedł z klasy</i>)				
			mowa niezależna i mowa zależna (np. <i>Zrób to! Ola powiedziała, żebym to zrobił</i>) zamiana mowy niezależnej na mowę zależną (np. <i>Mama powiedziała: Umyj ręce przed obiadem! → Mama powiedziała, żebym umył ręce przed obiadem</i>)				
			synonimia syntaktyczna (np. <i>Nie wyszliśmy na boisko, ponieważ padał deszcz. → Z powodu deszczu nie wyszliśmy na boisko</i>)				
	9) negacja		negacja w zdaniu pojedynczym (np. <i>Nie rozumiem!</i>)				
			podwójna negacja w zdaniu pojedynczym (np. <i>Nic nie rozumiem!</i>)				
Styli- styka	1) składnia		różne spójniki warunkujące spójność wypowiedzi: • np. <i>a, i, bo</i>				
			• np. <i>ale, albo</i>				
			• np. <i>więc, dlatego, który, jaki</i>				
			• np. <i>lub, lecz, czyli, kiedy, jeśli, kto, gdzie</i>				
			równoważniki zdań (np. <i>Ale zimno!</i>)				
	2) styl		formalny i nieformalny (np. <i>Dzień dobry! Cześć!</i>)				
			potoczny (np. <i>Wyskoczmy na trening po szkole!</i>)				

				A1	A2	B1	B2
	3) środki stylistyczne		elipsy (np. <i>Warszawa to stolica Polski</i>)				
			antonimy (np. <i>szczupły – gruby, trudny – łatwy, mały – duży</i>)				
			epitety (np. <i>nowa książka, dobra zupa</i>)				
			wyrazy bliskoznaczne (np. <i>studiować – uczyć się</i>)				
			synonimy (np. <i>samochód – auto</i>)				
			porównania (np. <i>pracowity jak mrówka</i>)				
			homonimy (np. <i>Klucz utknął w zamku. Bal odbędzie się na zamku</i>)				
			spieszczenia (np. <i>Kochany braciszku!</i>)				
			neutralne – nacechowane (np. <i>szkoła – buda</i>)				
			onomatopeje (np. <i>bum! bum! tik tak</i>)				
	4) związki frazeologiczne		umiejętność rozumienia niedosłownego znaczenia prostych wyrażen idiomatycznych (np. <i>Jasne jak słońce</i>)				
			umiejętność stosowania prostych wyrażen idiomatycznych (np. <i>mieć dwie lewe ręce</i>)				
			różne frazeologizmy, np. związane z myśleniem i podejmowaniem decyzji (np. <i>wpaść na pomysł, dojść do wniosku</i>)				
			różne frazeologizmy, np. związane z poczućm rozczarowania lub ucieczki (np. <i>dać nogę, pocałować klamkę</i>)				

2.5.2. Szczegółowy katalog gramatyczno-syntaktyczny

Zagadnienia gramatyczne przedstawione w tej części programu obejmują treści przewidziane w nauczaniu języka polskiego jako odziedziczonego, języka pochodzenia, języka osobistego wyboru oraz języka obcego na poziomach od A1 do B2. Celem tej części jest usystematyzowanie zagadnień gramatycznych w sposób wspierający nauczycieli w planowaniu nauczania oraz umożliwiający dostosowanie materiału do potrzeb i możliwości uczniów.

Zagadnienia zostały uporządkowane na dwa sposoby:

- **Tabela poziomów** – pozwala osobie nauczającej szybko zorientować się, na jakim poziomie wprowadzane są poszczególne zagadnienia.
- **Opis funkcjonalny** – umożliwia praktyczne podejście do gramatyki. Przedstawia, jak przebiega proces opanowywania struktur gramatycznych oraz jak rozwijają się kompetencje językowe uczniów na kolejnych poziomach biegłości. Nauczyciel znajdzie tu opisy zagadnień gramatycznych wraz z ich funkcjami komunikacyjnymi oraz przykłady ilustrujące dane zjawisko.

Niektóre zagadnienia mogą pojawiać się w programie kilkakrotnie – nie jest to powtórzenie przypadkowe, lecz rezultat świadomego zastosowania spiralnego modelu nauczania. W tym podejściu do tych samych treści powraca się na różnych etapach, za każdym razem w poszerzonym zakresie. Umożliwia to stopniowe budowanie rozumienia gramatyki, rozwój zasobu językowego oraz zwiększanie poprawności językowej w sposób zgodny z naturalnymi mechanizmami uczenia się. Dzięki powracaniu do tych samych struktur w nowych kontekstach uczniowie mają możliwość lepiej je utrwalić, zautomatyzować i stosować adekwatnie do sytuacji komunikacyjnych.

Zachęcamy nauczycieli do dostosowywania metod pracy do wieku, doświadczeń, poziomu zaawansowania językowego i potrzeb uczniów. W pracy z dziećmi szczególnie ważne jest, aby nauka gramatyki przebiegała w sposób naturalny i funkcjonalny – z ograniczeniem nadmiernego odwoływania się do reguł i z większym naciskiem na automatyzację poprzez praktykę. Zwiększając ekspozycję na struktury gramatyczne używane w różnych sytuacjach komunikacyjnych oraz zachęcając uczniów do obserwacji języka, można budować tzw. „masę krytyczną” przykładów, stanowiących podstawę do rozwoju poprawności językowej i intuicyjnego użycia języka, bez konieczności formalizacji każdej zasady.

W pracy ze starszymi uczniami warto brać pod uwagę ich wcześniejsze doświadczenia językowe oraz znajomość innych języków – odwoływać się do podobieństw i różnic, porównywać struktury oraz wykorzystywać potencjał wielojęzyczności. Analiza, modelowanie i odkrywanie reguł gramatycznych mogą być wartościowym i angażującym elementem procesu uczenia. Refleksja nad językiem – jego strukturą, działaniem i znaczeniami – może stać się dla uczniów nie tylko pomocna, ale także inspirująca, o ile jest prowadzona w sposób przemyślany i dostosowany do ich możliwości poznawczych.

Tabela 8. Treści przewidziane w nauczaniu języka polskiego jako odziedziczonego, języka pochodzenia, języka osobistego wyboru oraz języka obcego w zakresie deklinacji na poziomach od A1 do A2

		A1	A2
Odmiana: • rzeczowników • przymiotników • zaimków osobowych, wskazujących, pytajnych i dzierżawczych • przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej a także liczebników: • głównych (<i>jeden, jedna, jedno</i>) przez przypadki • przez mianownik, dopełniacz i biernik • przymiotnikowa liczebników porządkowych	Mianownik	Prezentowanie i identyfikowanie, np. <i>To jest szkoła. (l. poj.)</i> <i>To są rowery. (l.mn. rzeczowników niemęskoosobowych)</i> Wskazywanie, np. <i>ten chłopiec</i> <i>ta dziewczynka</i> <i>to dziecko</i> Wskazywanie przynależności, np. <i>To jest nasza mama.</i> <i>To jest mój zeszyt.</i> Określanie tożsamości, przynależności, zawodu lub cechy osoby i przedmiotu, np. <i>Moja mama to lekarka. Wasz Pimpek to inteligentny pies.</i> Określanie wykonawcy czynności lub jego stanu, np. <i>Mama biega.</i> <i>Pies szczeka.</i> <i>Ala jest zmęczona.</i> Opisywanie właściwości osób i przedmiotów, np. <i>Igor jest miły i zabawny.</i> <i>Ta gra jest ciekawa.</i>	Prezentowanie i identyfikowanie (l. mn. rzeczowników męskoosobowych), np. <i>To są klienci.</i> <i>Moi koledzy to są gracze.</i> Prezentowanie osób, np. <i>Moja siostra to dziennikarka.</i> <i>Moi bracia to uczniowie.</i>

		Informowanie o tym, ile czego jest, np. <i>Tylko jeden samochód stoi na parkingu.</i> <i>Tam siedzą dwa koty.</i> <i>Ten zawodnik jest pierwszy.</i>	
	Dopełniacz	Zaprzeczanie, np. <i>Nie widzę twojego kota.</i> <i>Nie mam książki.</i> <i>Nie mam psa.</i> Mówienie o wieku (od 5 do 21), np. <i>Iga ma 9 lat.</i> Określanie pochodzenia kogoś lub czegoś, np. <i>Jestem z Polski.</i> <i>Lena jest z Ukrainy.</i> <i>Ten ser jest z Francji.</i> Wyrażenie niechęci, braku sympatii lub upodobań, np. <i>Nie lubię soku malinowego.</i> Mówienie o kierunku przemieszczania się, np. <i>Jadę z Warszawy.</i> <i>Wracam do Gdańska. Jechaliśmy autostradą z Wrocławia do Katowic.</i> Określenie położenia względem osoby lub przedmiotu, np. <i>Marta stoi obok Franka.</i> Mówienie o relacjach rodzinnych, np. <i>To jest siostra taty.</i> Mówienie o przynależności, np. <i>To jest kot Karoliny.</i> <i>To jest książka Marka.</i> Mówienie o miarach, ilości i wadze, np. <i>Poproszę litr wody mineralnej i kostkę masła.</i> <i>Ona kupuje 2 kilogramy jabłek.</i> Mówienie o braku istnienia lub o braku obecności kogoś lub czegoś w określonym czasie, np. <i>Dzisiaj nie ma lekcji polskiego.</i> <i>Wczoraj nie było Antka.</i> <i>Jutro nie będzie matematyki.</i> <i>Mama pije kawę bez cukru.</i> <i>Szukam klucza.</i>	Negacja w połączeniu z czasownikami, które łączą się z biernikiem, np. <i>Nie znam tej nauczycielki.</i> Wyrażenia związane z czasem, np. <i>Od dwóch dni nie było go w szkole.</i> Określanie daty wydarzenia, np. <i>Urodziłam się ósmego stycznia tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego dziewiątego roku.</i> Wyrażanie liczby (ponad 5), np. <i>Mam pięciu braci.</i> <i>Potrzebujemy siedmiu krzesel.</i> Wyrażenie niechęci lub braku upodobania (l.mn), np. <i>Nie lubię lodów malinowych.</i> Precyzowanie czynności lub stanu, dostarczanie konkretnej informacji, np. <i>Ta torba jest z plastiku.</i> <i>Uczę się matematyki.</i> <i>Wzdłuż rzeki stały kajaki.</i> <i>Pomimo zimna poszliśmy na basen.</i> Dostarczanie konkretnej informacji po czasownikach wymagających dopełniacza, np. <i>Życzę ci zdrowia.</i> <i>Boję się pająków.</i> <i>Pani Ola pilnuje mojej siostry.</i>

		Dostarczanie konkretnej informacji po czasownikach wymagających dopełniacza, np. <i>Słucham muzyki.</i> <i>Szukam klucza.</i> <i>Potrzebuję długopisu.</i> <i>Uczę się polskiego.</i> Określanie ceny (od 5), np. <i>Zeszyt kosztuje 12 złotych.</i> Mówienie o relacjach przestrzennych i społecznych, np. <i>Jesteśmy u babci.</i> <i>Idziemy do lekarza.</i> <i>Dostałam walentynkę od Janka.</i>	
	Celownik		Informowanie, że komuś się wie- rzy, ufa, zazdrości, np. <i>Nie wierzę ci.</i> <i>Ufam mojemu synowi.</i> <i>Zazdroszczę im.</i> Wskazywanie, że komuś coś zostało dane, powiedziane, wy- stane, np. <i>Dałam kolegom pitkę.</i> <i>Powiedziałem mu prawdę.</i> <i>Kupiłam mamie kwiaty.</i> Wskazywanie adresata w prośbie lub grzecznościowym nakazie, np. <i>Proszę, wyjaśnij to kolegom i ko- leżankom jeszcze raz.</i> <i>Proszę, podaj Klaudii zeszyt.</i> Określenie stanu fizycznego, emocjonalnego, np. <i>Jest mi zimno.</i> <i>Jest ci smutno?</i> Określenie osoby, do której coś mówimy lub która coś otrzymuje, np. <i>Daję mamie prezent.</i> <i>Mówię koleżance o wycieczce.</i> Określanie upodobań, np. <i>Podoba mi się ten film.</i> <i>Moim rodzicom podobają się te zdjęcia.</i>
	Biernik	Wyrażanie prośby, zamówienie czegoś, np. <i>Proszę chleb i masło.</i> <i>Poproszę zupę pomidorową i pierogi.</i>	Zapraszanie i proszenie o coś, np. <i>Zaprosiłam koleżankę do domu.</i> <i>Prosiłam go o sól.</i>

		Mówienie, co się ma (posiadanie), np. <i>Mam nowy rower.</i> <i>Mamy brata i siostrę.</i> <i>Kasia ma gorączkę.</i> Wskazywanie, na kogo lub na co jest skierowana czynność, np. <i>Obserwuję kota.</i> <i>Czytam książkę.</i> <i>Rysuję dom.</i> Wskazanie, o kim lub o czym mówimy (przy czasownikach łączyących się z biernikiem), np. <i>Lubię Monikę.</i> <i>Kupiłem jabłko i śliwkę.</i> Wyrażenie emocji, np. <i>Uwielbiam lody.</i> <i>Kocham wakacje.</i> Wyrażenie polecenia lub prośby, np. <i>Weź książkę.</i> <i>Napisz zadanie.</i> <i>Podaj odpowiedź.</i> Określenie ruchu i celu (na, po, w(e), za), np. <i>Magda idzie na spacer.</i> <i>Mama jedzie po siostrę. Jedziemy w góry.</i> <i>Kot wszedł za fotel.</i> <i>Idziemy na zakupy.</i> Określenie ruchu i celu, którym są przestrzenie otwarte i/lub płaskie, np. <i>Idziemy na basen.</i> <i>Jedziemy na lotnisko.</i> Wyrażanie liczby (2,3,4) osób (r. niemęskoosobowy) i przedmiotów po czasownikach łączyących się z biernikiem: <i>Mam dwie koleżanki.</i> <i>Tata kupił dwa jogurty i trzy butelki wody.</i> <i>Kacper ma cztery siostry.</i>	Określanie celu, np. <i>Idę na zakupy.</i> <i>Idę po lody.</i> Wyrażanie wdzięczności, dziękowanie za coś, np. <i>Dziękuję za prezent.</i> <i>Dziękuję za wiadomość.</i> Określenie czasu, kiedy lub za ile coś się wydarzy, np. <i>Spotkamy się za dwie godziny.</i> <i>Zobaczymy się za dwa dni.</i> <i>We wtorek nie ma lekcji.</i> Wyrażanie życzenia lub wydawanie polecenia, np. <i>Proszę wypełnić tę tabelę.</i> <i>Proszę zrobić to zadanie.</i>
	Narzędnik	Określanie, kto, kim lub czym jest np. <i>Moja mama jest programistką.</i> <i>Tata jest mechanikiem.</i> <i>Pan Nowak jest dyrektorem.</i> <i>Pani Ania jest mamą Julki.</i>	Określanie, kim ktoś jest lub kim chce być, np. <i>Olga jest programistką.</i> <i>Jestem informatykiem.</i> <i>Chcę być malarką.</i>

		Określanie środka transportu, np. <i>Jadę samochodem.</i> <i>Mają często podróżuje samolotem.</i> Określanie, z kim się spotykamy, np. <i>Henio ma spotkanie z trenerem.</i> <i>Zuzia spotyka się z Olgą.</i> Określanie czasu i okoliczności zdarzenia, np. <i>Latem jeździmy nad polskie morze.</i> <i>Codziennie chodzimy na spacer z psem.</i> <i>Wieczorem gram na komputerze.</i> Określanie osoby lub rzeczy towarzyszących danej czynności, np. <i>Idę na basen z koleżanką.</i> <i>Lubię biegać z psem.</i> Mówienie o swoich preferencjach i upodobaniach, np. <i>Interesuję się zwierzętami.</i> Określenie lokalizacji (nad, pod, przed, między, za), np. <i>Nad stołem wisi lampa.</i> <i>Pies śpi pod stołem.</i> <i>Tata zaparkował przed szkołą.</i> <i>Między domem babci a lasem jest ogród.</i> <i>Ania siedzi za Łukaszem.</i>	Opisywanie celów zawodowych, marzeń dotyczących tego, kim chce się być, np. <i>Będę dużo trenował i zostanę mistrzem Polski.</i> <i>Chciałbym zostać pilotem.</i> Określanie, że coś jest w połączeniu z czymś innym, np. <i>Jem kanapkę z serem.</i> <i>Zamawiamy pizzę z mozzarellą i oliwkami.</i> <i>Mama pije kawę z mlekiem.</i> <i>Oglądam film z napisami.</i> Wskazywanie narzędzia lub środka wykonywania czynności, np. <i>Piszę długopisem.</i> <i>Maluję pędzłami.</i> <i>Otwieram drzwi kluczem.</i> <i>Jem pałeczkami.</i> Informowanie o niepokoju po czasownikach łączących się z narzędnikiem, np. <i>Mama martwi się jego ocenami.</i> <i>Stresuję się egzaminem.</i> <i>Babcia przejmuję się naszym zdrowiem.</i> Informowanie o tym, kim lub czym się opiekujemy, zajmujemy, a także czym się bawimy i kierujemy, np. <i>Niania opiekuje się moim bratem.</i> <i>Wujek zajmuje się ogrodem.</i> <i>Mama kieruje firmą.</i> <i>Zuzia lubi bawić się lalkami.</i>
	Miejscownik	Opisywanie miejsca i lokalizacji (w, na, przy) w połączeniu z czasownikami statycznymi), np. <i>Mieszkam w Krakowie.</i> <i>Jestem w domu.</i> <i>Komputer stoi na biurku.</i> <i>Ciocia siedziała przy stole.</i> <i>Jesteśmy na lotnisku.</i> <i>Ta pani pracuje na poczcie.</i> Określanie, kiedy coś się dzieje, np. <i>W lutym zwykle pada śnieg.</i> <i>Spotkamy się po lekcji.</i> <i>Opowiem o tym na spotkaniu z rodzicami.</i>	Opisywanie miejsca i lokalizacji – powtórzenie i utrwalanie (z czasownikami statycznymi), np. <i>Czekam na przystanku.</i> <i>Spotkam się na dworcu</i> Podawanie tematów rozmowy, dyskusji – powtórzenie i utrwalanie, np. <i>Czytam książkę o zwierzętach.</i> <i>Rozmawiamy o wakacjach.</i> Określanie czasu czynności i wydarzeń, np. <i>Pojadę do Polski w przyszłym roku.</i> <i>Przyjechałem do Warszawy w listopadzie. To było w dwa tysiące pierwszym roku.</i>

		Określanie, o czym się myśli, marzy, mówi, np. <i>Myślę o Natalii.</i> <i>Marzę o nowym telefonie.</i> <i>Nauczycielka mówi o wycieczce.</i>	
	Wołacz		Zawołanie kogoś, np. <i>Tomku!</i> <i>Proszę Pani</i>

Tabela 9. Treści przewidziane w nauczaniu języka polskiego jako odziedziczonego, języka pochodzenia, języka osobistego wyboru oraz języka obcego w zakresie deklinacji na poziomach od B1 do B2

		B1	B2
Odmiana: • rzeczowników • przymiotników • zaimków osobowych, wskazujących, pytajnych i dzierżawczych • przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej (powtórzenie i utrwalenie) a także liczebników: • liczebników głównych przez przypadki (w mianowniku bez form męsko-osobowych na B1) • przymiotnikowa liczebników porządkowych (powtórzenie i utrwalenie)	Mianownik	Wskazywanie wykonawców czynności, np. <i>Koleżanki i koledzy odwiedzają mnie w weekend.</i> Wskazywanie miejsc związanych z geografią Polski, np. <i>Zakopane jest piękne.</i> <i>Szczecin leży nad Bałtykiem.</i> Wskazywanie liczby osób wykonujących daną czynność (2,3,4), np. <i>Dwaj nauczyciele i dwie nauczycielki pojedą na wycieczkę.</i> Wskazywanie kolejności, np. <i>Byliśmy drudzy, a uczniowie z tamtej szkoły byli pierwsi.</i>	Wskazywanie obiektów o mieszanej i/lub rozszerzonej odmianie, np. <i>Ci wspaniali mężczyźni to moi dziadkowie.</i> <i>Moje imiona są łatwe do wymówienia.</i> Wskazywanie miejsc związanych z geografią Polski, np. <i>Zakopane jest piękne.</i> <i>Szczecin leży nad Bałtykiem.</i> Wskazywanie liczby osób wykonujących daną czynność (2,3,4), np. <i>Dwaj nauczyciele i dwie nauczycielki pojedą na wycieczkę.</i> Wskazywanie kolejności, np. <i>Byliśmy drudzy, a uczniowie z tamtej szkoły byli pierwsi.</i>
	Dopełniacz	Określanie wielkości zbioru, np. <i>Ona ma wiele koleżanek i kolegów.</i> <i>W klasie jest dwudziestu czterech uczniów.</i> <i>Dodaj trochę cukru.</i> Podawanie dat wydarzeń (określanie dnia, miesiąca i roku), np. <i>Polska przystąpiła do Unii Europejskiej pierwszego maja dwa tysiące czwartego roku.</i> Wyrażenie emocji i informowanie o nich, np. <i>Bardzo boję się ciemności.</i> <i>Wolę unikać problemów.</i> <i>Żałuję tej decyzji.</i>	Wyrażenia braku lub nadmiaru czegoś, np. <i>Zabrakło mu odwagi.</i> <i>Miała za dużo pewności siebie.</i> <i>Brak snu wpływa niekorzystnie na zdrowie.</i> Potoczne wyrażenie, że czegoś się nie wie, np. <i>Nie mam zielonego pojęcia.</i> Informowanie o tym, że się nie zna lub nie pamięta czegoś, także z rzeczownikami o rozszerzonym temacie, np. <i>Nie znam twojego imienia.</i> <i>Nie pamiętam nazwy tego zwierzęcia.</i>

		Wyrażenie zakazu (styl urzędowy), np. <i>Zakaz palenia.</i> <i>Obowiązek noszenia maseczki.</i>	Informowanie o liczbie osób i przedmiotów (od 5 wzwyż i 2, 3, 4 dla rzeczowników męskoosobowych), np. <i>Szukałam pięciu wolontariuszy i jedenastu wolontariuszek.</i> <i>Dwóch nauczycieli prowadzi spotkanie z rodzicami.</i>
	Celownik	Wyrażenie opinii lub emocji, np. <i>Nie podoba mi się ta propozycja.</i> <i>Przeszkadza mi to.</i> <i>Wydaje mi się, że nie masz racji.</i> <i>Bardzo mi duszno!</i> Wyrażenie zdziwienia, np. <i>Dziwię się Kasi, że wybrała ten temat.</i>	Wyrażanie stanów fizjologicznych i emocjonalnych w bardziej skomplikowanych strukturach, np. <i>Kręci mi się w głowie.</i> <i>Zrobiło jej się słabo.</i> <i>Wszystkim było przykro.</i> Wyrażanie sprzeciwu i emocjonalnej przekory (na przekór, przeciwko, wbrew, na złość), np. <i>Wbrew prośbom rodziców cały wieczór grał na komputerze.</i> <i>Na przekór siostrze rozmawiał z jej chłopakiem.</i> <i>Nie sądziłam, że wystąpisz przeciwko mnie.</i> <i>Poszedł na randkę z Marysią, żeby zrobić na złość Kasi.</i>
	Biernik	Instruowanie, np. <i>Kliknij ikonkę w prawym rogu ekranu.</i> <i>Pobierz aplikację.</i> <i>Uważnie przeczytaj instrukcję.</i> Informowanie o pokonywaniu przeszkody, dystansu, a także o negatywnej przyczynie (przez), np. <i>Czerwony Kapturek idzie przez las.</i> <i>Przez ciebie Monika się na mnie obraziła.</i>	Informowanie o okolicznościach dodatkowych, często w komunikatach oficjalnych (ze względu na, bez względu na, w zamian za, z uwagi na), np. <i>Bez względu na wynik egzaminu pojadę na wakacje do Polski.</i> <i>Ze względu na brzydką pogodę odwołano festyn w parku.</i> <i>Dam ci chipsy w zamian za czekoladę.</i> <i>Z uwagi na trudne warunki pogodowe lot będzie opóźniony.</i>
	Narzędnik	Opisywanie, w jaki sposób coś się dzieje, np. <i>Mówił zdenerwowanym tonem.</i> <i>Szedł szybkim krokiem.</i> Wskazywanie, kim lub czym ktoś się stresuje, przejmując, zaraża, męczy, np. <i>Stresuję się sprawdzianem z fizyki.</i> <i>Nie przejmuj się tą oceną.</i> <i>Basia zaraziła się grypą.</i> <i>Zmęczyłam się tym czytaniem.</i>	Odpowiadanie na pytanie „którędy?”, np. <i>Musielimy jechać tunelem.</i> <i>Szliśmy najpierw ulicą Marszałkowską, potem ulicą Świętokrzyską, a na końcu Krakowskim Przedmieściem.</i> Opowiadanie o dodatkowych okolicznościach (w związku z, w porównaniu z, zgodnie z), np. <i>W związku z awarią nie mieliśmy Internetu przez cały dzień.</i> <i>W porównaniu z tobą mam całkiem dobre oceny.</i> <i>Zgodnie z regulaminem tu nie wolno grać w piłkę.</i>

			Wskazywanie, kim lub czym ktoś lub coś się chwali, zachwyca, pachnie, rządzi, np. <i>Iza chwali się nowym samochodem.</i> <i>Zachwycamy się Warszawą.</i> <i>Kuchnia mojej babci pachnie wanilią.</i> <i>Stary król od lat rządził tą krainą.</i>
	Miejscownik	Wyrażanie stanów mentalnych, np. <i>Marzę o podróży do Japonii.</i> <i>Myślę o wyjeździe w Alpy.</i> Podawanie tematów rozmowy, lektury, dyskusji w bardziej szczegółowy sposób, np. <i>Czytam tekst o zmianach klimatu.</i> <i>Książka opowiada o trudnych sytuacjach w życiu nastolatków.</i> Określenia czasowe połączone z miejscownikiem, np. <i>Po szkole idę na siłownię.</i> <i>W dzieciństwie lubiłem lody waniliowe.</i> Wskazywanie powierzchni lub miejsca, na których coś się odbywa, np. <i>Lubię chodzić po plaży.</i> <i>Podróżujemy po Europie.</i> <i>Kot chodzi po dachu.</i> <i>Samochody jeżdżą po ulicach.</i> <i>Spacerujemy po lesie.</i>	Mówienie i wskazywanie przyczyn i okoliczności w bardziej złożony sposób, np. <i>Po świętach często podejmujemy nowe postanowienia. Po feriach zacznę się uczyć.</i> Komunikowanie w oficjalny sposób, np. <i>Informacja o zmianie rozkładu jazdy pociągów.</i> Opisywanie stanów mentalnych związanych z pamięcią, np. <i>Pamiętam o twoich urodzinach.</i> <i>Zapomnij o problemach.</i> Przekazywanie informacji, np. <i>Dyskutujemy o ochronie środowiska.</i> <i>Opowiadamy o wczorajszym spotkaniu.</i> <i>Poinformowano nas o zmianie terminu wycieczki.</i> <i>Znowu mówili o polityce.</i> <i>Wciąż rozmawiacie o Barbarze?</i>
	Wołacz	Zwracanie się do osób w sposób oficjalny, np. <i>Kochana Mamo!</i> <i>Szanowny Panie Dyrektorze!</i> <i>Droga Marto!</i> <i>Drodzy Rodzice!</i> Zwracanie się w formie pisanej w sposób oficjalny i nieoficjalny, np. <i>Szanowna Pani!</i> <i>Kochana Babciu!</i>	Zwracanie się do osób w sytuacjach oficjalnych, np. <i>Dzień dobry, Panie Kapitanie!</i> Emocjonalne zwracanie się do kogoś, np. <i>Skarbie!</i> <i>Kochana!</i>

Fleksja czasownika

Tabela 10. Treści przewidziane w nauczaniu języka polskiego jako odziedziczonego, języka pochodzenia, języka osobistego wyboru oraz języka obcego w zakresie fleksji czasownika na poziomach od A1 do A2

		A1	A2
Czas teraźniejszy	czasownik „być”, a także koniugacje –am/–em, –asz/–esz	Prezentowanie w sytuacji oficjalnej i nieoficjalnej, np. <i>Nazywam się Janek Kowalski.</i> <i>Moja koleżanka nazywa się Anna Nowak.</i> <i>To jest Ola.</i> Posługiwanie się czasownikami o najwyższej frekwencji w podstawowych sytuacjach komunikacyjnych, np. <i>mieć, mieszkać, przepraszać, pytać, rozumieć, słuchać, wiedzieć, znać</i> Opisywanie codziennych zajęć z użyciem takich czasowników, jak: <i>biegać, czytać, grać, jeść, odpoczywać, oglądać, pomagać, rozmawiać, spędzać, spotykać się, sprzątać, uprawiać.</i> Wyrażanie uczuć i preferencji, np. <i>kochać, uwielbiać</i> Deklarowanie wiedzy, umiejętności i znajomości kogoś lub czegoś, np. <i>wiedzieć, znać, umieć</i> Zaprzeczanie z użyciem czasownika być w liczbie pojedynczej i mnogiej w czasie teraźniejszym i przyszłym, np. <i>Nie było mnie (na lekcji).</i> <i>Nie ma śniegu.</i> <i>Nie będzie czasu.</i>	Opisywanie uczuć i emocji z użyciem takich czasowników, jak: <i>cieszyć się, dziwić się, krzyczeć, lubić się, martwić się, obejrzeć, obrazić się, przeprosić, przyjaźnić się, śnić, tęsknić, zazdrościć, złościć się.</i>
	Koniugacja –(i)ę, –isz/–ysz	Opisywanie codziennych zajęć z użyciem takich czasowników, jak: <i>bawić się, budzić się, chodzić, ćwiczyć, dzwonić, jeździć, kończyć, kupić, lecieć, leżeć, liczyć, mówić, nudzić się, płacić, potrafić, pozdrowić, przedstawić się, robić, sie-dzieć, spędzić, tańczyć, uczyć (się), umówić się, widzieć, zaprosić, zobaczyć, zwiedzić.</i> Wyrażanie emocji, przekonań, preferencji i życzeń z użyciem takich czasowników, jak: <i>cieszyć się, lubić, martwić się, marzyć, musieć, wierzyć, woleć.</i>	

		Formy nieregularne: tworzenie wypowiedzi z czasownikami mającymi w temacie 1. os. lp. i w 3 os. lm. przyrostek <i>-j-</i>, np. <i>bać się, stać się</i> Przedstawianie zajęć i zawodów z użyciem takich czasowników, jak: <i>budować, gotować, malować, organizować, podróżować, pracować, projektować, ratować, reperować, sprzedawać, studiować, trenować</i>.	
	Koniugacja -ę, -esz	Opisywanie codziennych obowiązków z użyciem takich czasowników, jak: <i>brać, dawać, gotować, interesować się, iść, jechać, kupować, myć, noco-wać, opiekować się, pić, piec, pisać, pomagać, prasować, spacerować, wstawiać, zajmować się</i>. Wyrażanie woli i możliwości z użyciem czasowników <i>chcieć, móc, potrzebować</i>.	
Czas przeszły	Czasownik być Odmiana czasowników niedokonanych i dokonanych w czasie przeszłym w liczbie pojedynczej i mnogiej Formy nieregularne	Opisywanie czynności, które wydarzyły się w przeszłości, np. <i>byli, był</i> Opowiadanie o wydarzeniach z przeszłości z użyciem czasowników o najwyższej frekwencji, np. <i>bawić się, biegać, czytać, grać, mieszkać, oglądać, pracować, robić, spędzić, urodzić się</i>	Opowiadanie o wydarzeniach z przeszłości z użyciem czasowników takich, jak: <i>chcieć, mieć, musieć, myśleć, umieć, wiedzieć</i>. Opowiadanie o wydarzeniach z przeszłości w odniesieniu do tego, co dzieje się aktualnie i co ma wydarzyć się w przeszłości, np. <i>Kiedy miałam trzy lata, nauczyłam się jeździć na rowerze. Teraz mam dziewięć lat i lubię jeździć na rolkach. Za dziesięć lat będę miała dziewiętnaście lat i nauczę się jeździć samochodem.</i> Informowanie o planach na przyszłość, w tym m.in. o planach wakacyjnych, np. <i>W sierpniu polecimy do rodziny w Polsce. Będziemy podróżować po całym kraju. Zobaczymy Tatry i Morze Bałtyckie.</i> Zadawanie pytań dotyczących przyszłości, np. <i>Dokąd pojedziecie na wakacje? Co będziecie zwiedzać w Krakowie?</i>

	Odmiana czasowników zakończonych na -eć w czasie przeszłym Zestawianie form czasu przeszłego, teraźniejszego i przyszłego czasowników w liczbie pojedynczej i mnogiej Tworzenie form czasu przyszłego czasowników niedokonanych i dokonanych w liczbie pojedynczej i mnogiej od trudniejszych czasowników	Tworzenie wypowiedzi z czasownikami takimi, jak <i>iść</i> (<i>szedłem, szłam</i>), <i>pójść</i>, <i>jeść</i> itp. w czasie przeszłym. Opowiadanie o wydarzeniach z przeszłości w odniesieniu do tego, co dzieje się aktualnie i co ma wydarzyć się w przeszłości, np. <i>Kiedyś ludzie pisali listy.</i> <i>Dzisiaj ludzie piszą e-maile.</i> <i>Nie wiem, co będą pisać za sto lat.</i>	Formułowanie propozycji, rad i próśb z użyciem czasowników w czasie przyszłym, np. <i>Może przeczytasz tę książkę?</i> <i>Napiszecie życzenia urodzinowe dla Oli</i> Informowanie o postanowieniach na przyszłość, np. <i>Już nigdy nie zapomnę o dodaniu mąki do ciasta. Nie przeczytam już żadnej książki tego autora.</i> Składanie obietnic, np. <i>Jeśli dostanę nowy telefon, będę wysyłał babci zdjęcie naszego psa.</i> <i>Zacznę wychodzić z nim na długie spacer.</i>
Czas przyszły	Odmiana czasowników w czasie przyszłym złożonym z bezokolicznikiem w liczbie pojedynczej i mnogiej Odmiana czasowników w czasie przyszłym złożonym z formą osobową w liczbie pojedynczej i mnogiej	Opowiadanie o wydarzeniach z przyszłości z użyciem czasowników o najwyższej frekwencji, np. <i>będę bawić się, będziesz czytać, będzie mieszkać, będziemy oglądać, będziecie pływać, będą robić, będą zwiedzać</i> Przedstawianie prognozy pogody, np. <i>Będzie chłodno.</i> <i>Będzie padać,</i> <i>Będzie świeciło słońce.</i> <i>Będzie upało.</i> Informowanie o postanowieniach i planach na przyszłość, np. <i>Będę czytał jedną książkę w tygodniu,</i> <i>Będę chodziła na spacer z psem.</i>	Opowiadanie o wydarzeniach z przyszłości z użyciem czasowników o najwyższej frekwencji, np. <i>będę bawił się, będę czytała, będziesz mieszkał, będzie oglądała, będziemy pływali, będziecie robili, będą zwiedzały</i> Opowiadanie o wydarzeniach z przeszłości z użyciem czasowników wymagających formy osobowej takich, jak: <i>chcieć, musieć, móc</i>, np. <i>Podczas wakacji będziemy mogli spać do późna</i> Opowiadanie o wydarzeniach z przyszłości przy użyciu trudniejszych form czasowników dokonanych o najwyższej frekwencji, np. <i>obejrzyć, powiedzieć, wysłać, wziąć, zobaczyć</i> Informowanie o planach i wydarzeniach z przyszłości, np. <i>Kiedy obejrzę film, wyślę ci wiadomość.</i> <i>Na wycieczkę weźmiemy ze sobą naszego pieska.</i>

	Odmiana czasowników w czasie przyszłym prostym w liczbie pojedynczej i mnogiej	Opowiadanie o wydarzeniach z przyszłości przy użyciu czasowników dokonanych o najwyższej frekwencji, np. <i>kupić, napisać, posłuchać, przeczytać, ugotować, zjeść, zrobić</i> Informowanie o postanowieniach i planach na przyszłość, np. <i>Kiedy pojadę na morze, zbuduję zamek z piasku.</i>	
Rekcja czasownika		Opisywanie podstawowych aktywności, np. <i>Słuchamy muzyki. Czytam książkę. Lubię Martę. Interesuję się sportem. Mam brata. Piszę długopisem. Myślimy o wakacjach.</i>	Opisywanie wydarzeń i aktywności, np. <i>Pomagam mamie. Spotykam się z Izą. Szukam czapki. Zwiedzamy Polskę.</i>
Aspekt	Podstawowe pary aspektowe czasowników o najwyższej frekwencji (z prefiksami) Podstawowe pary aspektowe czasowników (z sufiksami tematycznymi i o różnych podstawach) Użycie czasowników dokonanych i niedokonanych w zdaniach	Nazywanie czynności trwających, powtarzających się (z użyciem czasowników niedokonanych w czasie przeszłym, teraźniejszym i przyszłym) w opozycji do nazywania czynności zakończonych bądź odbywających się tylko raz (z użyciem czasowników dokonanych w czasie przeszłym i przyszłym) tworzonych za pomocą różnych prefiksów, np. <i>czytać – przeczytać, bawić – pobawić, robić – zrobić, grać – zagrać, pisać – napisać, gotować – ugotować</i> Opowiadanie o różnych czynnościach i wydarzeniach we wszystkich czasach, np. <i>Wczoraj trzy godziny czytałem książkę. Magda przeczytała już całą książkę. Tata codziennie rano czyta wiadomości. W maju będę czytała książkę po polsku. Wieczorem przeczytam mail od ciebie.</i>	Nazywanie czynności za pomocą trudniejszych czasowników dokonanych i niedokonanych, np. <i>brać – wziąć, dawać – dać, iść – pójść, mówić – powiedzieć, oglądać – obejrzeć, widzieć – zobaczyć, wracać – wrócić, zapraszać – zaprosić, np. Rok temu oglądałam serial o zwierzętach Afryki, a w tym roku obejrzałam serial o Grenlandii.</i> Wskazywanie czynności jednostkowych i regularnych, np. <i>spotykać – spotkać Spotykam codziennie Zuzię. W sobotę spotkałam koleżankę, której dawno nie widziałam.</i> <i>wstawać – wstać Zwykle wstaję o 7.00, ale podczas wakacji wstawałam o 10.00.</i> <i>kupować – kupić Dzisiaj kupiłam butki, ale zwykle kupuję chleb.</i> Wskazywanie długości trwania danej czynności, np. <i>Przez dwa lata uczyłem się grać na pianinie.</i> Porównywanie/zestawianie czynności wykonywanych przez różne osoby w tym samym czasie, np. <i>Kiedy mama piekła ciasto, Olek pobiegł do sklepu po jajka. Kiedy dzieci były w szkole, rodzice przygotowali obiad.</i>

Tryb przypuszczający	Użycie czasowników w trybie przypuszczającym w zdaniach	Wyrażanie życzeń i chęci, np. <i>Chciałabym dostać nowy telefon pod choinkę.</i> <i>Chciałbym nagrać piosenkę.</i>	Wyrażanie prośb, życzeń i złagodzonych nakazów np. <i>Czy mogłabyś otworzyć okno?</i> <i>Czy mógłby mi pan pomóc?</i> <i>Chcielibyśmy zaprosić was na urodziny Marysi.</i> <i>Czy moglibyście nie krzyczeć?</i> Informowanie o tym, że coś się nie wydarzy albo nie wydarzyło, ponieważ nie mogą albo nie mogły być spełnione pewne warunki, np. <i>Gdybym miała czas, pojechałabym z tobą.</i>
Tryb rozkazujący	Użycie czasowników w trybie rozkazującym w podstawowych sytuacjach komunikacyjnych Użycie czasowników w trybie rozkazującym w zróżnicowanych sytuacjach komunikacyjnych	Wyrażanie grzecznych prośb z użyciem konstrukcji: proszę + bezokolicznik, np. <i>Proszę wejść do sali.</i> <i>Proszę przeczytać książkę.</i>	Wyrażanie prośb, rozkazów, poleceń, np. <i>Napisz do mnie.</i> <i>Nie podnoś ciężkiej walizki.</i> <i>Czytajcie uważnie tekst.</i> <i>Niech ona się przesiądzie.</i> <i>Niech oni śpiewają.</i> <i>Kup, proszę, jabłko.</i> Wyrażanie rad z określeniem warunków, np. <i>Niech Janek uczy się matematyki, jeśli chce zostać konstruktorem.</i> <i>Jeśli chcesz być zdrowy, pij dużo wody.</i> Składanie i wyrażanie życzeń, np. <i>Niech żyje nam!</i> <i>Wracaj szybko do zdrowia!</i> <i>Bawcie się dobrze!</i> <i>Wracaj bezpiecznie do domu!</i>
Czasowniki modalne	Użycie czasowników modalnych o najwyższej frekwencji Użycie czasowników modalnych	Tworzenie zdań wyrażających wolę, możliwość i konieczność z czasownikami modalnymi: <i>chcieć, móc, musieć</i> .	Tworzenie zdań wyrażających wolę, preferencje, powinność i konieczność z czasownikami modalnymi: <i>chcieć, mieć, móc, musieć, potrafić, powinien</i> (informacja o braku bezokolicznika), <i>umieć, woleć</i> , np. <i>Co mam teraz zrobić?</i> <i>Musicie zacząć się uczyć.</i> Tworzenie zdań przeczących wyrażających wolę, preferencje, powinność i konieczność z czasownikami modalnymi, np. <i>Czy mogę wyjść z sali? – Nie, nie możesz.</i> <i>Nie powinnaś kłaść się do łóżka zbyt późno.</i>

			Formułowanie rad, np. <i>Jesteś zmęczony?</i> <i>Musisz odpocząć!</i> <i>Kiedy nie wiesz, jak wykonać zadanie, powinieneś poprosić o pomoc nauczyciela.</i> <i>Jeśli chcesz mniej chorować, musisz pamiętać o codziennym spacerze.</i>
Czasowniki ruchu	Użycie czasowników ruchu o najwyższej frekwencji Użycie czasowników ruchu	Opisywanie czynności za pomocą podstawowych czasowników ruchu w czasie przeszłym, teraźniejszym i przyszłym, np. <i>iść – chodzić – pójść, jechać – jeździć – pojechać</i> Wskazywanie celu ruchu z użyciem czasowników ruchu i odpowiednich przyimków, np. <i>do szkoły, do kolegi, do lasu, na plac, na pocztę, na przystanek, z domu.</i> Wskazywanie środka transportu, np. <i>Jadę autobusem, tramwajem, samochodem, pociągiem.</i> Wskazywanie powtarzalności danej sytuacji wyrażanej za pomocą czasownika ruchu w tym z użyciem przysłówków częstotliwości (<i>zawsze, często, czasami, od czasu do czasu, rzadko, nigdy nie</i>), np. <i>Mama chodzi na jogę trzy razy w tygodniu.</i> <i>Jeździmy do babci w każdą niedzielę.</i> <i>Czasami jeździmy konno.</i> Wskazywanie, że jakaś sytuacja wyrażona za pomocą czasownika ruchu dzieje się raz albo w konkretnym czasie, np. <i>Teraz jadę do Krakowa.</i> <i>W weekend pójdziemy do lasu na piknik.</i> <i>Wieczorem idziemy do kina.</i> Mówienie o sportach związanych z czasownikami ruchu, np. <i>Jeżdżę na nartach, rolkach, wrotkach, łyżwach, rowerze.</i>	Opisywanie czynności za pomocą zróżnicowanych czasowników ruchu w czasie przeszłym, teraźniejszym i przyszłym z przysłówkami częstotliwości takimi, jak: <i>zawsze, często, czasami, od czasu do czasu, rzadko, nigdy nie.</i> Formułowanie zdań mówiących o stałych/jednorazowych zajęciach, np. <i>Idziemy do domu.</i> <i>Chodzimy na zajęcia taneczne.</i> <i>Ola chodzi do szkoły podstawowej.</i> <i>Zwykle chodzę do lasu, ale teraz idę nad rzekę.</i> <i>Janek często jeździł do szkoły tramwajem.</i> Formułowanie zdań mówiących o planach i zamierzeniach, np. <i>We wrześniu moja młodsza siostra pójdzie do przedszkola.</i> Formułowanie wskazówek dojścia do określonego punktu, np. <i>Musisz pójść prosto, przejść przez park, iść prosto przez pięć minut i skręcić w lewo obok kina.</i>
Strony czasownika	Strona czynna	Informowanie o wykonawcach czynności, wydarzeniach, np. <i>Kasia pisze tekst. Spotykamy się w szkole o 18:00.</i>	Utrwalanie umiejętności opisywania zdarzeń, np. <i>Wczoraj padał deszcz, więc nie poszliśmy na spacer.</i>

	Strona zwrotna (formy osobowe)	Formułowanie zdań z czasownikami informującymi, że ktoś lub coś nie tylko wykonuje daną czynność, lecz także jej podlega, np. <i>myć się, czesać się. Myję się rano i wieczorem. Bartek myje psa.</i> Formułowanie zdań z czasownikami z zaimkiem „się”, np. <i>Nazywam się Wiktoria Polańska. Uczę się polskiego.</i>	Rozróżnianie sytuacji, kiedy ktoś wykonuje czynność, a kiedy jej podlega, i opisywanie ich z kolejnymi czasownikami, takimi jak: <i>martwić się, ubierać się, np. Mama ubiera Zuzię. Zawsze ubieram się sam</i> Rozumienie znaczenia czasowników z zaimkiem się i bez niego, np. <i>Spotkałam Marka. Spotkałam się z Markiem.</i>
Czasowniki nieosobowe	Użycie czasowników nieosobowych o najwyższej frekwencji		Informowanie o zaleceniach, zakazach i nakazach za pomocą podstawowych czasowników nieosobowych w czasie teraźniejszym: <i>można, trzeba, warto, np. Tu można grać w piłkę. Warto uczyć się języków obcych.</i>

Tabela 11. Treści przewidziane w nauczaniu języka polskiego jako odziedziczonego, języka pochodzenia, języka osobistego wyboru oraz języka obcego w zakresie fleksji czasownika na poziomach od B1 do B2

		B1	B2
Utrwalanie zróżnicowanych form czasowników w czasie teraźniejszym i przyszłym prostym	Koniugacja -am/-em -asz/-esz	Opisywanie aktywności i zdarzeń za pomocą poznanych wcześniej czasowników i wzbogacanie swoich wypowiedzi nowymi czasownikami – w tym z odpowiednimi przyimkami, np. <i>Przebieram się za wróżkę.</i>	Opisywanie aktywności i zdarzeń za pomocą poznanych wcześniej czasowników i wzbogacanie swoich wypowiedzi nowymi czasownikami (w tym z odpowiednimi przyimkami, a także o znaczeniu metaforycznym lub zabarwionym stylistycznie), np. <i>Żegnam ozieble. Jak śmiesz tak do mnie mówić? Tata stara się o nową pracę.</i>
	Koniugacja -(i)ę, -isz/-ysz	Opisywanie aktywności i zdarzeń za pomocą poznanych wcześniej czasowników i wzbogacanie swoich wypowiedzi nowymi czasownikami (w tym także tymi o trudniejszej odmianie), np. <i>Czyszczę akwarium. Latem noszę szorty.</i> Opisywanie aktywności i zdarzeń za pomocą poznanych wcześniej czasowników i wzbogacanie swoich wypowiedzi nowymi czasownikami (w tym także tymi o trudniejszej odmianie), np. <i>Przywiozę ci coś smacznego z Polski. Moi dziadkowie śmieją się bardzo głośno. Leje! Biegniemy jak najszybciej! Zaczę uczyć się w weekend.</i>	Opisywanie aktywności i zdarzeń za pomocą poznanych wcześniej czasowników i wzbogacanie swoich wypowiedzi nowymi czasownikami (w tym także tymi o trudniejszej odmianie), np. <i>Ukroisz mi kawałek ciasta? Jeśli Pimpek się do mnie przytuli, prześpiemy kilka godzin.</i> Opisywanie aktywności i zdarzeń za pomocą poznanych wcześniej czasowników i wzbogacanie swoich wypowiedzi nowymi czasownikami (w tym także tymi o trudniejszej odmianie), np. <i>Jutro zetnę włosy. Nie gram z wami – oszukujecie cały czas! Mamo, ona klnie</i>

		Opisywanie kompetencji i planów zawodowych z użyciem takich czasowników, jak: <i>brać, dawać, informować, koordynować, oferować, poszukiwać, proponować, przygotowywać, skontaktować się, współpracować, zajmować się</i> .	Opisywanie aktywności i zdarzeń za pomocą poznanych wcześniej czasowników i wzbogacanie swoich wypowiedzi nowymi czasownikami (w tym także tymi o trudniejszej odmianie), np. <i>Zetrę ser.</i> <i>Kacper wytnie serce z papieru.</i> <i>Mama mówi, że tata przez nas osiwieje.</i>
Czas przeszły (utrwalanie i wzbogacanie)	Odmiana czasowników zakończonych na -ąć w czasie przeszłym Formy nieregularne	Opowiadanie o wydarzeniach z przeszłości z użyciem czasowników takich, jak: <i>odpocząć, przejść się, wziąć, wyjąć, zacząć, zająć (się), zginąć</i> w różnych formach rodzajowych (<i>zacząłem – zaczęłam</i>). Opowiadanie o przeszłości z użyciem czasowników takich, jak: <i>biec, pomóc, umrzeć, znaleźć</i> .	
Czas przyszły (utrwalanie i wzbogacanie)		Opisywanie aktywności i zdarzeń z przyszłości za pomocą poznanych wcześniej czasowników i wzbogacanie swoich wypowiedzi nowymi czasownikami (także w znaczeniu metaforycznym), np. <i>Będziemy szli przez las około godziny.</i> <i>Myślałam, że wyjdę z siebie.</i>	Opisywanie aktywności i zdarzeń z przyszłości za pomocą poznanych wcześniej czasowników i wzbogacanie swoich wypowiedzi nowymi czasownikami (także w znaczeniu metaforycznym), np. <i>Kamila wróci do szkoły, jak dojdzie do siebie.</i> <i>Objedziemy całą Europę.</i>
Rekcja czasowników (utrwalanie i wzbogacanie)		Opisywanie różnych aktywności i zdarzeń, np. <i>Przeglądamy się temu obrazowi już od godziny. Używacie tego komputera?</i> <i>Pies pilnuje domu.</i> <i>Płynęliśmy promem.</i>	Opisywanie różnych aktywności i zdarzeń, np. <i>Wspomniął o swoim dzieciństwie.</i> <i>Obawiamy się ocieplenia klimatu.</i> <i>Nie namawiaj Oli.</i>
Aspekt	Użycie czasowników dokonanych i niedokonanych w zdaniach	Wskazywanie czynności regularnych i powtarzających się, np. <i>Ola zawsze pomaga mi zrobić pracę domową, ale jutro mi nie pomoże.</i> Wskazywanie efektywności wykonywanych czynności (w tym z użyciem czasowników o niższej frekwencji), np. <i>Przez godzinę sprzątałam w pokoju, ale jeszcze nie posprzątałam.</i> <i>Olek i Janek sprzedawali lemoniadę – sprzedali 10 litrów.</i> <i>Układałam te puzzle cały weekend i w końcu je ułożyłam.</i>	Opisywanie aktywności i zdarzeń za pomocą czasowników o niższej frekwencji, np. <i>pragnąć – zapragnąć, kraść – ukraść, piec – upiec, kłamać – skłamać</i> Formułowanie pytań o doświadczenia życiowe, np. <i>Czy jadłeś kiedyś bigos?</i> <i>Czy skakałaś kiedyś na główkę?</i>

		Różnicowanie znaczenia czynności planowanych na przyszłość za pomocą czasowników dokonanych i niedokonanych, np. <i>Jutro będę czytać książkę. – Jutro przeczytam książkę.</i> Zestawianie czynności odbywających się w przeszłości i w przyszłości, np. <i>Wczoraj czytałam książkę, a dzisiaj przeczytam gazetę.</i> <i>Przedwczoraj graliśmy w grę planszową, a dzisiaj zagramy w karty.</i>	
Tryb przypuszczający	Użycie czasowników w trybie przypuszczającym w zróżnicowanych sytuacjach komunikacyjnych Użycie czasowników w trybie przypuszczającym w trudniejszych sytuacjach komunikacyjnych	Wyrażanie przypuszczeń, wskazywanie możliwości w przyszłości (po spełnieniu wskazanych warunków) oraz opisywanie sytuacji hipotetycznych, w: - sytuacjach realnych, np. <i>Jeśli odwiedzę ich dzisiaj wieczorem, na pewno się ucieszą.</i> <i>Jeśli nie będzie dużego mrozu, możemy pójść na wycieczkę w góry.</i> - sytuacjach nierealnych, np. <i>Gdybym była aktorką, występowałabym w teatrach na całym świecie.</i> <i>Gdyby nie miała tak dużo pracy, byłaby spokojniejsza.</i> Wyrażanie życzeń i marzeń, np. <i>Chciałabym zaprosić cię na urodziny.</i> <i>Chciałby pojechać do Warszawy.</i> <i>Chciałbym być bardziej punktualny.</i> Wyrażanie życzeń, próśb, sugestii i złagodzonych rozkazów, np. <i>Poszłabym na lody.</i> <i>Pojechalibyśmy na wycieczkę do lasu, ale pada deszcz.</i> <i>Może zrobiłbyś zakupy?</i> <i>Najchętniej poleżałabym dzisiaj w łóżku.</i>	Wyrażanie życzeń, próśb, złagodzonych rozkazów, np. <i>Pojechałbym na obóz sportowy.</i> <i>Czy mogłaby pani mówić ciszej?</i> <i>Wydłużylibyście mi czas na grę?</i> <i>Zamówilibyśmy pizzę.</i> Opowiadanie o sytuacjach nierealnych ze względu na niespełnienie warunków, np. <i>Gdybym złowił złotą rybkę, poprosiłbym ją o pałac.</i> Wyrażanie wątpliwości, np. <i>Gdybym przyszła wcześniej, byłibyście w domu?</i> <i>Myślisz, że znalazłabym zgubione w lesie klucze?</i> <i>Uważasz, że zrobiłabym mu przykrość świadomie?</i> <i>Wierzysz, że gazeta nie opisałaby tej sytuacji?</i>

			Wskazywanie, co ktoś zrobiłby, gdyby był na miejscu kogoś innego, np. <i>Gdybym była na twoim miejscu, zadzwoniłabym do szkoły.</i> <i>Gdyby ząb bolał mnie tak mocno jak ciebie, od razu poszedłbym do dentysty.</i> Formułowanie wymówek i usprawiedliwień, np. <i>Poptywałabym w jeziorze, ale jest za zimno.</i> <i>Zostałabym podróżniczką, ale nie lubię latać samolotem.</i>
Tryb rozkazujący	Użycie czasowników w trybie rozkazującym w trudniejszych sytuacjach komunikacyjnych	Wyrażanie poleceń w grzecznej formie, np. <i>Bardzo proszę, niech pan się poczęstuje</i> (zamiast: <i>Proszę się częstować</i>). <i>Usiądź, proszę</i> (zamiast: <i>Proszę usiąść</i>). Formułowanie prośb i poleceń w zależności od sytuacji komunikacyjnej, np. <i>Poczekaj chwilę, proszę.</i> – <i>Czy mógłbyś chwilę poczekać?</i> – <i>Proszę chwilę poczekać.</i> Tworzenie wypowiedzi o funkcji perswazyjnej, w tym komunikatów reklamowych, np. <i>Kup dwie, zapłać za jedną.</i> <i>Zamów prenumeratę.</i> <i>Bądź sobą! Uwierz w siebie!</i> <i>Pozwól sobie na więcej!</i> <i>Zdajmy sobie sprawę!</i> <i>Skorzystaj z promocji!</i> <i>Niech pani spróbuje tego ciasta, jest pyszne!</i> Tworzenie i rozumienie komunikatów formułowanych podczas rozmów na infolinii, np. <i>Wybierz jeden z tematów rozmowy. Naciśnij „1”.</i>	Formułowanie rozkazów z uwzględnieniem zmiany aspektu po negacji, np. <i>Wypij to!</i> <i>Nie pij tego!</i> <i>Usiądź tam!</i> <i>Nie siadaj tam!</i> <i>Przyjdź do mnie!</i> <i>Nie przychodź do mnie!</i>
Czasowniki modalne	Użycie trudniejszych czasowników modalnych	Formułowanie zdań na temat planów i obowiązków, np. <i>Uczeń ma przychodzić do szkoły punktualnie. Miałam odpocząć w domu, ale wybrałam zajęcia sportowe.</i> <i>Masz posprzątać swój pokój!</i> <i>Co oni mają zrobić?</i>	Budowanie wypowiedzi z użyciem rozmaitych czasowników modalnych we wszystkich trybach i czasach, np. <i>Nie powinniście byli tego robić.</i> <i>Musiałbyście zapytać babcię.</i>

Czasowniki ruchu	Użycie trudniejszych czasowników ruchu Użycie wieloznacznych czasowników ruchu	Opisywanie czynności za pomocą zróżnicowanych (dokonanych i niedokonanych) czasowników ruchu w czasie przeszłym, teraźniejszym i przyszłym (system oparty na opozycji znaczeniowej <i>iść</i> – <i>jechać</i>) np. <i>Idziemy do szkoły.</i> <i>Jedziemy do Krakowa.</i> <i>Kiedy szliśmy na basen, padał deszcz.</i> <i>To blisko, będziemy jechać kilka minut.</i> Opisywanie czynności za pomocą zróżnicowanych (dokonanych i niedokonanych) czasowników ruchu w czasie przeszłym, teraźniejszym i przyszłym (system oparty na powtarzalności: <i>iść</i> – <i>chodzić</i> – <i>pójść</i>; <i>jechać</i> – <i>jeździć</i> – <i>pojechać</i>), np. <i>Chodzimy na tenisa trzy razy w tygodniu.</i> <i>Jutro pójdziemy na jogę.</i> Opisywanie aktywności związanej z lataniem i pływaniem, rozróżnianie znaczenia czasowników ruchu takich jak: <i>lecieć</i> – <i>latać</i> – <i>polecieć</i>; <i>płynąć</i> – <i>pływać</i> – <i>popłynąć</i>, np. <i>Płynęliśmy z Polski do Szwecji 8 godzin.</i> <i>Czy lubisz latać samolotem?</i> Użycie związków frazeologicznych z czasownikami ruchu, np. <i>dochoǳić do siebie, obchoǳić uroǳiny, o co choǳi? przechodzić grypę, przyjść na myśl, przyjść na świat, wchoǳić komuś na głowę, wyjść na idiotę, wyjść komuś na zdrowie, wyjść z inicjatywą, wyjść z siebie, zająć daleko</i>	Użycie związków frazeologicznych z czasownikami ruchu, np. <i>choǳić z głową w chmurach, iść jak na ścięciu, iść jak po maśle, iść po linii najmniejszego oporu, iść po trupach do celu, iść za głosem serca, obchoǳić przepisy, pójść komuś na rękę, pójść po rozum do głowy, wchoǳić komuś bokiem, wchoǳić ze skóry</i> Precyzowanie aktywności związanych z ruchem. Tworzenie zdań z prefiksalnymi czasownikami ruchu, zróżnicowanymi znaczeniowo, np. <i>dochoǳić – dojsć, obchoǳić – obejsć, odchodzić – odejsć, podchoǳić – podejsć, przechodzić – przejść, przychoǳić – przyjść, wchoǳić – wejść, wchoǳić – wyjść, schodzić – zejść, dojeżdżać – dojechać, objeżdżać – objechać, odjeżdżać – odjechać, podjeżdżać – podjechać, przejeżdżać – przejechać, przyjeżdżać – przyjechać, wjeżdżać – wjechać, wyjeżdżać – wyjechać, zjeżdżać – zjechać, np. <i>Czy mogłaby pani do nas podejsć? Proszę cię nie wchoǳ do kałuży, tylko ją obejǳ.</i> <i>Nachodzi burza.</i></i>
------------------	--	---	--

	Imiesłowy przysłówkowe współczesne	Tworzenie zdań z użyciem imiesłów przysłówkowych współczesnych informujących o czynności wykonywanej jednocześnie z czynnością wyrażoną orzeczeniem zdania, np. <i>Pisząc, gryzł koniec ołówka.</i> <i>Uciekając, został złapany przez policję.</i>
	Imiesłowy przysłówkowe uprzednie	Tworzenie zdań z użyciem imiesłów przysłówkowych uprzednich informujących o czynności wykonywanej wcześniej niż czynność wyrażona orzeczeniem zdania, np. <i>Wszedłszy do domu, zdjął kurtkę.</i> <i>Zdawszy ostatni egzamin, wyjechał na długie wakacje.</i>

Słownictwo

Tabela 12. Treści przewidziane w nauczaniu języka polskiego jako odziedziczonego, języka pochodzenia, języka osobistego wyboru oraz języka obcego w zakresie słownictwa na poziomach od A1 do A2

	A1	A2
Przymiotnik	Przypisywanie cechy przynależności narodowej lub kulturowej jakiejś rzeczy czy osobie z użyciem przymiotników tworzonych od nazw krajów, miejscowości lub członków grup narodowych, etnicznych i kulturowych, np. <i>To jest polska piosenka.</i> <i>To jest niemiecka książka.</i> <i>To jest polska aktorka.</i> <i>To jest strój krakowski.</i>	Porównywanie intensywności cechy za pomocą przymiotników w stopniu równym i wyższym, np. <i>Julia jest tak szybka jak Bartek.</i> <i>Olek jest szybszy od Adama.</i> Określanie największej intensywności cechy z wykorzystaniem różnych przymiotników w stopniu wyższym i najwyższym, np. <i>Pimpek jest najgłośniejszym psem w parku.</i>
Przysłówek	Określanie stanu podmiotu z użyciem przysłówków o najwyższej frekwencji, np. <i>jak się ktoś czuje, jaki ktoś jest</i>, np. <i>Czuję się dobrze.</i> <i>Moja mama jest dobra.</i> Subiektywna ocena zdarzenia/sytuacji, emocjonalna kwalifikacja sytuacji z użyciem przysłówków utworzonych od przymiotników, np. <i>Było miło.</i> Określenie jak coś zostało zrobione z użyciem przysłówków utworzonych od przymiotników, np. <i>Maciek biega szybko.</i>	Tworzenie przysłówków od przymiotników i użycie ich w opisie czynności, np. <i>Maria śpiewa głośno.</i> <i>Hubert pisze bardzo ładnie.</i> Tworzenie wypowiedzi z różnicowaniem użycia przymiotnika i utworzonego od niego przysłówka, np. <i>Ala to świetna uczennica.</i> <i>Ala uczy się świetnie.</i> Porównywanie intensywności wykonania czynności za pomocą przysłówków w stopniu równym i wyższym, np. <i>Dominika pływa tak szybko jak Janek.</i> <i>Janek pływa szybciej od Adama / niż Adam.</i> Wskazywanie czynności, która została wykonana z największą lub najmniejszą intensywnością, np. <i>Staszek pływa najszybciej ze wszystkich chłopców w naszej klasie.</i>

Rzeczownik	Użycie nazw mieszkańców utworzonych od nazw różnych krajów, np. <i>On jest Francuzem.</i> <i>Ja jestem Polakiem.</i> Użycie i tworzenie nazw mieszkanki krajów od nazw męskich, np. <i>Ona jest Francuzką.</i> <i>Ja jestem Polką.</i>	Tworzenie nazw mieszkańców różnych krajów od nazw różnych krajów. Powtórzenie i utrwalenie nazw mieszkańców utworzonych od nazw różnych krajów, np. <i>On jest Włochem.</i> <i>Ja jestem Angielką.</i> Tworzenie nazw zawodów żeńskich od nazw zawodów męskich, np. <i>Ona jest aktorką.</i> <i>Ja jestem nauczycielką.</i>
-------------------	--	---

Tabela 13. Treści przewidziane w nauczaniu języka polskiego jako odziedziczonego, języka pochodzenia, języka osobistego wyboru oraz języka obcego w zakresie słowotwórstwa na poziomach od B1 do B2

	B1	B2
Przymiotnik	Tworzenie przymiotników od nazw krajów, np. <i>Szwecja – szwedzki, Ameryka – amerykański</i> Określanie i porównywanie cech za pomocą przymiotników w stopniu równym i wyższym, np. <i>To ciasto jest tak samo słodkie jak czekolada.</i> <i>Sok jest słodszy od wody.</i> <i>Paweł jest wyższy niż Olek.</i> Określanie cech o najwyższym stopniu intensywności za pomocą przymiotników w stopniu najwyższym (utrwalanie, powtarzanie i wzbogacanie o trudniejsze formy), np. <i>Mój plecak jest najlżejszy.</i> <i>To najbardziej kolorowy pokój, jaki widziałem.</i>	Utrwalenie określania cech oraz porównywania obiektów za pomocą przymiotników w stopniu równym, wyższym i najwyższym, w tym także ich trudniejszych form, np. <i>Ta mała jest tak zabawna jak jej dziadek.</i> <i>Pogoda w sierpniu była gorsza niż we wrześniu.</i> <i>Basen był najpłytszy w części przeznaczonej dla dzieci.</i> Opisywanie właściwości za pomocą przymiotników tworzonych od rzeczowników; przymiotniki odrzeczownikowe (wprowadzenie), np. <i>edukacja – edukacyjny, lekarz – lekarski</i> Utrwalanie tworzenia trudniejszych przymiotników od nazw miast, krajów i kontynentów, np. <i>Kraków – krakowski, Brazylia – brazylijski, Azja – azjatycki</i>
Przysłówek	Opisywanie czynności za pomocą przysłówków tworzonych od przymiotników, np. <i>Czuję się wspaniale.</i> <i>Czytał płynnie.</i> <i>Opowiadał interesująco.</i> Opisywanie i porównywanie czynności za pomocą przysłówków w stopniu równym, wyższym i najwyższym, np. <i>Martyna uczy się tak samo dobrze jak Wiola.</i> <i>Nauka idzie mi łatwiej, jeśli jestem wyspana.</i> <i>Pies biegł szybciej niż kot / od kota.</i> <i>Najprzyjemniej było spacerować po lesie.</i>	Utrwalenie opisywania czynności za pomocą przysłówków tworzonych od przymiotników, np. <i>Uczciwie przyznał się do kłamstwa.</i> <i>Stale spóźniała się na zajęcia.</i> Utrwalenie opisywania oraz porównywania czynności za pomocą przysłówków w stopniu równym, wyższym i najwyższym, np. <i>Ciocia Basia ścina włosy tak samo pięknie jak fryzjerka mamy.</i> <i>Samolot leciał coraz wyżej.</i> <i>Grał na gitarze najlepiej w całym zespole.</i> <i>Uczył się języka angielskiego bardziej wytrwale niż niemieckiego.</i>

Rzeczownik	Tworzenie trudniejszych nazw mieszkańców od nazw krajów, np. Szwecja – Szwed, Meksyk – Meksykanin Tworzenie nazw czynności za pomocą rzeczowników odczasownikowych, np. czytać – czytanie, pisać – pisanie Utrwalenie zasad tworzenia nazw żeńskich od rzeczowników rodzaju męskiego, np. aktor – aktorka, kucharz – kucharka, informatyk – informatyczka, ekonomista – ekonomistka, Niemiec – Niemka	Utrwalanie tworzenia trudniejszych nazw mieszkańców od nazw miast, krajów i kontynentów oraz przymiotników od tych nazw, np. Warszawianin/Warszawiak; Ruandyjczyk, Rumun, Mołdawianin, Serb, Europejczyk, Azjata, Afrykanin Utrwalenie zasad tworzenia nazw żeńskich od nazw męskich, np. sprzedawca – sprzedawczyni, siostrzeniec – siostrzenica, Włoch – Włoszka, Anglik – Angielka; współczesne feminatywy, np. minister – ministra Tworzenie trudniejszych nazw czynności od czasowników, np. podróżować – podróż Tworzenie trudniejszych nazw czynności za pomocą rzeczowników pochodzących od czasowników, np. jeść – jedzenie, biegać – bieg, chorować – choroba Tworzenie nazw cech od przymiotników (wprowadzenie), np. uczciwy – uczciwość, młody – młodość, dobry – dobroć, uparty – upór Wyrażanie emocji za pomocą prostych zdrobnień, np. kwiatuszek, uliczka, Oleńka
-------------------	--	---

Słowotwórstwo

Tabela 14. Treści przewidziane w nauczaniu języka polskiego jako odziedziczonego, języka pochodzenia, języka osobistego wyboru oraz języka obcego w zakresie słowotwórstwa na poziomach od A1 do A2

		A1	A2
Zdanie pojedyncze	Podmiot wyrażony: • mianownikiem • dopełniaczem	Informowanie, kto lub co wykonuje daną czynność, np. (kto? co?) Kuba czyta książkę. Kot pije mleko. Informowanie, że kogoś lub czegoś nie ma, np. Marysi nie było na lekcji. (kogo? czego?) Nie ma cukru. (kogo? czego?)	Informowanie o liczbie zbiorów, np. (ile kogo/czego? ilu?) W zawodach gra sześciu uczniów. W klasie siedzą cztery dziewczynki i trzech chłopcy. Informowanie o mniej określonej liczbie zbiorów, np. (kilka, wiele) Na półce stoi kilka ciekawych książek. W akwarium pływa wiele kolorowych rybek.

	Orzeczenie: • czasownikowe • imienne (w tym z orzecznikiem w mianowniku i narzędniku)	Informowanie, że coś się dzieje, że ktoś coś robi, np. (Co robi?) <i>Kuba czyta książkę.</i> <i>Kot pije mleko.</i> Informowanie, kto jest jaki, np. <i>Ola jest zdolna.</i> Informowanie, kto jest kim w rodzinie, np. <i>To jest nasza mama.</i> Opisywanie, kto jest kim z zawodu i jaką ma cechę lub co robi, np. <i>Mój tata jest świetnym programistą.</i> <i>Moja siostra jest dobrą studentką.</i> Informowanie, co ktoś robi lub czego nie robi, np. <i>On gra na komputerze.</i> <i>Ona nie ogląda telewizji.</i> Informowanie, czym się ktoś interesuje, np. <i>Interesuję się sportem i informatyką.</i> Informowanie o tym, dokąd ktoś idzie, np. <i>W środę idziemy do kina.</i> Informowanie, gdzie ktoś jest, np. <i>Jestem w domu.</i> <i>Jesteśmy w szkole.</i> Wydawanie prostych instrukcji, np. <i>Proszę przeczytać tekst i zapisać nowe słowa w zeszycie.</i> <i>Proszę otworzyć okno.</i>	Powtarzanie i utrwalanie sposobów informowania o tym, kto jaki jest i kto jest kim albo kim planuje być, np. <i>Nasz dziadek to fantastyczny kucharz.</i> <i>Ciocia Ewa jest tłumaczką.</i> <i>Zostanę kosmonautką.</i> Informowanie o kolejności, np. <i>Byłam pierwsza!</i> Opisywanie zmiany stanu emocjonalnego, danej cechy lub sytuacji z nią związanej (stać się), np. <i>Mój brat stał się bardziej nerwowy.</i> Rozróżnianie i porównywanie czynności w przeszłości i teraźniejszości, np. <i>W klasie są uczniowie.</i> <i>W weekend nie było uczniów w szkole.</i> <i>W zeszłym roku tutaj były dwie ławki.</i> <i>Teraz ich nie ma.</i> Wydawanie instrukcji, np. <i>Odpowiedz całym zdaniem.</i> <i>Przepisz zdania.</i>
	Dopełnienie: • bliższe wyrażone biernikiem i dopełniaczem (w tym po czasownikach zaprzeczonych z rekcją biernikową) • dalsze (w tym z przymkami)	Opisywanie działań związanych z osobami i przedmiotami, np. (kogo? co?) <i>Widzę moją siostrę.</i> <i>Piszę list.</i> Zaprzeczanie, np. (kogo? czego?) <i>Nie znam tego chłopaka.</i> <i>Nie lubię zupy pomidorowej.</i> <i>Mama nie czyta gazet.</i> Opisywanie zainteresowań, np. (czym?) <i>Interesuję się muzyką.</i>	Powtórzenie, utrwalenie i wzbogacenie wypowiedzi z czasownikami o rekcji dopełniaczowej, biernikowej, narzędnikowej (z przymkami lub bez) i miejscownikowej, np. (komu? czemu?) <i>Potrzebuję czasu.</i> <i>Kocham góry.</i> <i>Spotykam się z Zosią.</i> <i>Mówiłam ci o tym.</i> <i>Czekam na kolegę.</i> Informowanie, kto lub co jest odbiorcą czynności, np. <i>Dał koledze prezent na urodziny.</i> <i>Mama czyta dziecku książkę.</i>

		Wskazywanie, o czym myśli, mówi lub marzy wykonawca czynności, np. (o kim? o czym?) <i>Myślę o wakacjach.</i> <i>Dzieci mówią o nowej zabawie.</i> <i>Marzę o nowej grze!</i>	
	Przydawka jako określenie rzeczownika, wyrażona: • przymiotnikiem • rzeczownikiem w dopełniaczu • rzeczownikiem z przymkiem • liczebnikiem	Opisywanie osób, rzeczy i miejsc, np. (jaki? jaka? jakie?) <i>To jest miły uczeń.</i> <i>To jest nowa szkoła.</i> <i>To jest wysokie krzesło.</i> Opisywanie, co do kogo należy, to, np. (czyj?) <i>To jest zeszyt Daniela.</i> Podawanie dodatkowej informacji o osobach i rzeczach (po przymkach) np. <i>Piję sok z pomarańczy.</i> <i>Często noszę bluzę z kapturem.</i> <i>Widzisz tego chłopaka w okularach?</i> Określanie liczby osób lub rzeczy, np. (ile?) <i>Trzy koleżanki siedzą na ławce.</i>	Powtórzenie, utrwalenie i wzbogacenie wypowiedzi, w której podaje się informacje o cechach, przynależności, szczegółach osób i rzeczy, np. <i>To jest najlepszy telefon.</i> <i>To komputer mojej siostry.</i> <i>Babcia robi dżem z truskawek.</i> <i>Tam siedzi ta dziewczynka bez czapki.</i> Opisywanie przedmiotów, które występują w parach lub tylko w liczbie mnogiej (<i>pluraria tantum</i>), np. <i>To są czarne okulary.</i> <i>Mam nowe jeansy.</i> Opisywanie, do czego coś służy, czego dotyczy lub na jaką okazję jest przeznaczone, np. <i>krem do twarzy, pasta do zębów, prezent dla babci</i>
	Okolicznik jako określenie czasownika, wyrażone: • przysłówkiem • wyrażeniem przyimkowym	Określanie czasu, np. (kiedy?) <i>Rano chodzę do szkoły.</i> <i>Wieczorem chodzę na trening.</i> Określanie miejsca, np. (gdzie? skąd? dokąd?) <i>Tutaj mieszkam.</i> <i>Wracam z koncertu.</i> <i>Idę na świetlicę.</i> Określanie sposobu wykonywania czynności, np. <i>Asia mówi świetnie po polsku.</i>	Określanie czasu, np. (od kiedy? do kiedy? na jak długo?) <i>Od września chodzę na tenisa.</i> <i>Do jutra musimy skończyć projekt klasowy.</i> <i>Jadę do dziadków na dwa tygodnie.</i> Określanie sposobu wykonywania czynności, np. (jak? w jaki sposób? czym?) <i>On szybko biega.</i> <i>Kasia pięknie gra na pianinie.</i> <i>Piszę test długopisem.</i> Określanie celu lub przyczyny, np. (dlaczego? po co? w jakim celu?) <i>Wrócił do domu po piórnik.</i> Informowanie o osobach i rzeczach, które towarzyszą w czynności lub jej dotyczą, np. (z kim? czym?) <i>Byłem na spacerze z rodzicami.</i> <i>Jechałem pociągami do Warszawy.</i>

			Informowanie, dokąd idzie lub jedzie wykonawca czynności, np. (do, na, nad) Idę do lekarza. Jadę na wakacje. Jedziemy nad jezioro. Informowanie, gdzie jest wykonawca czynności, np. Jestem u kolegi. Kasia jest w szkole. Jesteśmy nad morzem. Czekamy na przystanku. (u, w, nad, na) Informowanie, skąd wraca wykonawca czynności, np. (od, z, znad) Wracam od kolegi. Wracamy z treningu. Wracamy znad morza. Informowanie o czasie i miejscu, np. (kiedy? dokąd? jak długo?) W czwartek mamy klasówkę z matematyki. Na wakacje jeździmy do babci. Mamy ferie zimowe przez dwa tygodnie.
	Zdania pytające	Pytanie o dane osobowe, np. <i>Jak się nazywasz? Jak masz na imię?</i> <i>Gdzie mieszkasz? Ile masz lat?</i> Pytanie o ludzi lub rzeczy, np. <i>Kto to jest? Co to jest? (kto? co?)</i> Pytanie o brak kogoś lub czegoś, np. <i>Kogo dziś nie ma w szkole?</i> <i>Czego nie masz w plecaku? (kogo? czego?)</i> Pytanie o relacje i przynależność, np. <i>Czy Kasia jest moją przyjaciółką? Czy to jest twój zeszyt?</i> Pytanie o sposób wykonywania czynności, np. <i>Czym jeździsz do szkoły? Jak to robisz? (czym? jak?)</i> Pytanie o czas, np. <i>Kiedy masz lekcję polskiego? (kiedy?)</i> Pytanie o miejsce i pochodzenie, np. <i>Gdzie mieszkasz? Skąd jesteś? (gdzie? skąd?)</i>	Pytanie bardziej szczegółowe o miejscu lub osobę, np. <i>Na którym piętrze jest sekretariat?</i> <i>Do kogo dzwonisz?</i> <i>Dokąd idziesz?</i> Pytanie o wybór, np. (który/która/które?) <i>Który zeszyt jest twój?</i> <i>Na które zajęcia idziemy?</i> Pytanie o cechy ludzi lub rzeczy, np. (jaki/jaka/jakie?) <i>Jaki jest twój ulubiony przedmiot?</i> <i>Jaka jest twoja ulubiona nauczycielka?</i> Pytanie o czyjaś własność, np. (czyj? czyja? czyje?) <i>Czyj jest ten plecak?</i> Zadawanie pytań o ilość, liczbę i czas trwania, np. (ile? jak długo? na jak długo?) <i>Jak długo czekał na świetlicy?</i> <i>Ile ławek jest w klasie?</i> <i>Na jak długo jedziesz do Polski?</i>
	Zdania rozkazujące		Proste polecenia, np. <i>Pij mleko!</i> <i>Przeczytaj tekst.</i>

Zdania złożone	Zdania złożone współrzędnie	Informowanie, że dwie czynności dzieją się w tym samym czasie, np. (spójniki <i>i, a</i>) <i>Słucham muzyki i tańczę salsę.</i> <i>Kasia czyta książkę, a Janek pisze w zeszycie.</i> Informowanie o przeciwstawnych treściach, np. (spójnik <i>ale</i>) <i>Chcę mieć psa, ale mam alergię.</i> Informowanie o różnych możliwościach, np. (spójnik <i>albo</i>) <i>Pójdziemy do restauracji albo zjemy kolację w domu.</i>	Informowanie o rezultacie czynności, np. (spójniki <i>więc</i>) <i>Padał deszcz, więc założyłem kurtkę.</i> Wybieranie pomiędzy dwiema alternatywami, np. (spójniki <i>albo, lub</i>) <i>Zaśpiewam ci piosenkę albo coś narysuję.</i> <i>Po lekcjach pójdę albo na świetlicę, albo będę grać w piłkę na boisku.</i> Informowanie, że coś dzieje się inaczej, niż przypuszczano, np. (spójnik <i>ale</i>) <i>Zjadłem obiad, ale wciąż jestem głodny.</i>
	Zdania złożone podrzędnie	Informowanie o przyczynie, np. (spójnik <i>bo</i>) <i>Uczę się polskiego, bo moja mama jest z Polski.</i> Uzupełnianie informacji, np. (spójnik <i>że</i>) <i>Wiem, że masz siostrę.</i> Wyrażanie wątpliwości, np. (spójnik <i>czy</i>) <i>Nie wiem, czy mama jest w domu.</i>	Informowanie, dlaczego coś się robi, np. (spójniki <i>bo, dlatego że, ponieważ</i>) <i>Nie poszłam do szkoły, bo byłam chora.</i> Informowanie o czasie wykonywania czynności, np. (spójniki <i>kiedy, gdy</i>) <i>Kiedy będę na wakacjach, będę spać do 12:00.</i> Informowanie o celu, np. (spójnik <i>żeby</i>) <i>Uczę się polskiego, żeby rozmawiać z babcią po polsku.</i> Informowanie, że coś się może zdarzyć, jeśli zostaną spełnione określone warunki, np. (spójniki <i>jeśli, jeżeli, jak</i>) <i>Jeśli będę jeść dużo słodczy, będzie mnie bolał brzuch.</i> Informowanie, że coś się nie wydarzy, ponieważ nie zostały spełnione określone warunki, fantazjowanie, np. (spójnik <i>gdyby</i>) <i>Gdybym była królowną, mieszkałabym w pałacu.</i>

	Funkcja zaimka się	Opisywanie czynności, w których podmiot jest wykonawcą i odbiorcą czynności, np. (czuć się, cieszyć się) - wyrażanie samopoczucia, np. <i>Czuję się świetnie!</i> <i>Cieszę się, że tu jestem.</i> - wyrażanie czynności związanych z rutyną dnia codziennego, np. (m.in. spotykać się, budzić się, ubierać się, myć się, czesać się) <i>Najpierw myję się, a potem ubieram się.</i> - opisywanie procesu nauki, np. (uczyć się) <i>Uczę się języka niemieckiego.</i>	Informowanie, że nie jest się gdzieś na czas, planowo; o byciu za późno, np. (spóźniać się) <i>Spóźniłem się na lekcję.</i>
	Negacja	Informowanie o braku kogoś lub czegoś, np. <i>Dziś w szkole nie ma Tomka. W plecaku nie mam książki.</i> Zaprzeczenie opisowi cechy osoby lub rzeczy, np. <i>Zosia nie jest wysoka. Ten komputer nie jest stary.</i> Zaprzeczenie czynności lub aktywności (w tym negacja podwójna w zdaniu pojedynczym), np. <i>Nic nie rozumiem.</i> <i>Nie mówię po polsku.</i>	Zaprzeczanie (w tym negacja podwójna), np. <i>Nigdy nie byłem w Paryżu.</i> <i>Ola nic mi nie mówiła.</i>
	Frazeologizmy i związki frazeologiczne		
	Styl	Używanie form grzecznościowych, np. <i>dzień dobry, proszę, dziękuję, przepraszam, proszę pani/pana</i>	Używanie odpowiedniego stylu wypowiedzi w zależności od adresata czynności i okoliczności, np. <i>Czy może pani/pan powtórzyć?</i> <i>Czy możesz powtórzyć?</i> Kontrastowanie pojęć, zestawianie zwrotów przeciwnych, np. <i>ciężki – lekki, łatwy – trudny</i> Doprecyzowanie opisu, wyrażenie emocji lub oceny, np. <i>ciężki plecak, słodka herbata, ciemna noc, romantyczny wieczór</i>

Tabela 15. Treści przewidziane w nauczaniu języka polskiego jako odziedziczonego, języka pochodzenia, języka osobistego wyboru oraz języka obcego w zakresie słowotwórstwa na poziomach od B1 do B2

		B1	B2
Zdanie pojedyncze	Podmiot wyrażony: • rzeczownikiem, • przymiotnikiem, • zaimkiem • liczebnikiem w mianowniku i dopełniaczu	Wskazywanie wykonawcy czynności z użyciem trudniejszych form mianownika, np. <i>Państwo Kowalscy mieszkają w tym domu.</i> Wskazywanie osób wyrażonych przymiotnikiem, np. <i>Chory czuje się lepiej.</i> Wskazywanie osób i przedmiotów, których nie da się całkiem określić, np. <i>Ktoś zjadł moją czekoladę.</i> <i>Nikogo tu nie ma.</i> Wskazywanie liczby osób i przedmiotów, np. <i>W naszej klasie jest osiem dziewczynek.</i>	Informowanie o liczebności dużych zbiorów, np. <i>(ile? ilu? kogo/czego?)</i> <i>W Afrykarium żyje prawie cztery i pół tysiąca różnych zwierząt.</i> <i>Na całym świecie żyje ponad osiem miliardów ludzi.</i> Informowanie o liczbie wyrażonej w procentach, np. <i>(ile procent?)</i> <i>Ponad czterdzieści osiem procent Polaków ma w domu zwierzę.</i> Przystawianie statystyk, np. <i>Każdego roku produkuje się kilkadziesiąt milionów ton plastiku.</i> <i>W tym konkursie wzięły udział dwadzieścia dwie osoby.</i> Wskazywanie osób wyrażonych przymiotnikiem, np. <i>Podróżni czekali na pociąg.</i>
	Orzeczenie • czasownikowe • Imienne (w tym z orzecznikiem w mianowniku i narzędniku)	Wskazywanie, że ktoś coś robi (powtarzanie, utrwalanie i wzbogacanie), np. <i>Magda wynajmuje mieszkanie.</i> Wskazywanie, kto jest kim i jaki jest, np. <i>Mój dziadek jest znanym zegarmistrzem.</i> <i>Moja siostra jest uczciwa.</i> <i>Mój brat został w tym roku studentem politechniki.</i> <i>To są nasi koledzy.</i>	Opisywanie i porównywanie stanu rzeczy w różnych momentach, np. <i>Kiedyś tu był tylko jeden sklep, a teraz są trzy.</i> <i>W zeszłym roku w na wycieczce było dwadzieścia osób, a w tym roku jest ich tylko piętnaście.</i>
	Dopełnienie • bliższe wyrażone biernikiem, narzędnikiem i dopełniaczem (w tym po czasownikach zaprzeczonych z rekcją biernikową) • dalsze (w tym z przymiškami)	Przekazywanie informacji na różne tematy, np. <i>Szanuję zdanie innych kolegów.</i> <i>Dałem bratu książkę o historii.</i> <i>Nauczyciel przekazał uczniom i uczennicom ważną informację.</i> Zaprzeczanie, np. <i>Nigdy nie widziałem takiej gry.</i> Wskazywanie, kto ponosi odpowiedzialność za coś, np. <i>Prezydent rządzi krajem.</i> <i>Maria Kowalska kieruje firmą.</i>	Powtarzanie, utrwalanie i wzbogacanie wcześniej poznanych konstrukcji, np. <i>Szukamy nowych osób do teatru szkolnego.</i> <i>Moja mama nie kosi trawy.</i> <i>W naszej fundacji zajmujemy się zbiorcami żywności.</i> <i>Boję się egzaminów.</i> <i>Zrobiłam to na złość Kasi.</i> Informowanie o niedoborze lub nadmiarze czegoś, np. <i>(wystarczająco mało/dużo, żadnych)</i> <i>Nie mamy wystarczająco dużo miejsc dla wszystkich.</i> <i>Na półce nie ma żadnych ciekawych książek.</i>

		Podawanie szczegółów jakichś działań, np. <i>Piszę do babci.</i> <i>Czekam na autobus.</i> <i>Protestujemy przeciwko eksperymentom na zwierzętach.</i> <i>Tęsknię za tobą.</i> <i>Myślę o mojej siostrze.</i>	Porównywanie liczebności, np. <i>(mniej/więcej niż)</i> <i>W ubiegłym roku wydano o piętnaście procent więcej pozwoleń na budowę niż w poprzednim.</i>
	Przydawka jako określenie rzeczownika (powtórzenie i utrwalenie), wyrażona: • przymiotnikiem • rzeczownikiem w dopełniaczu • rzeczownikiem z przymikiem • liczebnikiem Szyk przydawki	Opisywanie, jakie są rzeczy, z czego je wykonano lub jakie mają przeznaczenie, np. <i>ciepły szalik, bawełniana bluzka, wełniane skarpetki, szmaragdowy naszyjnik.</i> Nazywanie instytucji i organizacji, np. <i>Chcę studiować na Uniwersytecie Jagiellońskim.</i> Opisywanie do kogo coś należy, np. <i>To jest plecak Mileny.</i> Podawanie szczegółów związanych z osobami i rzeczami (z przymikiem), np. <i>Założę dziś sukienkę w paski.</i> Podawanie liczby osób, zwierząt, przedmiotów, np. <i>Mam dwa psy.</i> Rozumienie sposobu określania cechy stałej i chwilowej wyrażonej odpowiednim szykiem przydawki, np. <i>To jest zimna woda.</i> <i>To jest woda mineralna.</i>	Powtarzanie, utrwalanie i wzbogacanie wcześniej poznanych konstrukcji, np. <i>Śnił mi się księżycowy kamień.</i> <i>Zjedli drugie śniadanie.</i> <i>Rozpoczęto budowę domu.</i> <i>Mama kupiła mi islandzki sweter z wełny.</i> <i>Pięciu chłopców wbiegło do sali.</i> Bardziej skomplikowane konstrukcje wyrażające znaczenie czasowe bądź trwałe danej cechy na podstawie szyku przydawki, np. <i>Lubię spokojne piosenki.</i> <i>Dziadek śpiewa piosenki kabaretowe.</i>
	Okolicznik jako określenie czasownika (powtórzenie i utrwalenie) wyrażony: • przysłówkiem • rzeczownikiem z przymikiem • czasownikiem	Wskazywanie, w jaki sposób ktoś wykonuje daną czynność, np. <i>Marta wygląda urocz.</i> <i>Czytam nieźle po wło sku.</i> Uzupełnianie informacji (z przymikiem), np. <i>Łukasz mieszka w Warszawie przy ulicy Srebrnej.</i> Uzupełnianie informacji (z czasownikiem), np. <i>Chodźmy się pobawić.</i>	Uzupełnianie informacji poprzez wskazywanie okoliczności towarzyszących danej czynności, takich jak: • czas, np. <i>Zadzwoń do ciebie niedługo.</i> • miejsce, np. <i>Mój tata urodził się w Krakowie.</i> • sposób, np. <i>Na zawodach staraliśmy się grać jak najlepiej.</i> • cel, np. <i>Jutro pojedziemy po choinkę.</i> • przyczyna, np. <i>Zuzia płakała z powodu złej oceny.</i>

			• przyzwolenie, np. <i>Mimo mrozu nie założył czapki.</i> • warunek, np. <i>Wrazie deszczu weź parasol.</i> • stopień i miara, np. <i>Te rolki są bardzo ładne.</i>
	Zdania pytające (powtórzenie i utrwalenie)	Pytanie o liczebność zbioru, np. (ilu? ile? czego? jacy? jaki? którzy? który?) <i>Ilu uczniów jest dziś w klasie?</i> <i>O jakich wakacjach marzysz?</i> <i>Jacy uczniowie mają najlepsze wyniki w treningach?</i> Pytanie o preferencje, liczby i przedmioty, np. (kogo? jakiej? czego?) <i>Kogo z klasy najbardziej lubisz?</i> <i>Jakiej muzyki lubisz słuchać?</i> <i>Czego szukasz?</i> <i>Ilu uczniów nie ma dziś w klasie?</i> Pytanie o konkretną osobę, liczbę lub rzecz, np. (którą? którego?) <i>Którego kolegę lubisz najbardziej?</i> <i>Którą książkę chcesz przeczytać?</i> Pytanie o informację, np. <i>Skąd oni są?</i> <i>Dokąd jedziecie?</i> <i>Jak dojechać do biblioteki?</i> <i>O kim rozmawiacie?</i> <i>Dla kogo są te kwiaty?</i> Formułowanie pytań zamkniętych (także z opuszczeniem partykuły czy), np. <i>Czy przyjdziecie jutro do nas?</i> <i>Zrobisz mi kanapkę?</i>	Pytanie retoryczne wyrażające emocje: zdziwienia, oburzenia, irytacji, zachwyty, np. <i>Zwariowałaś?!</i> <i>Jak mogłeś?</i> <i>Co on najlepszego zrobił?</i> <i>Serio?! Naprawdę w to uwierzyłeś?</i> <i>To ma być żart?</i> Pytanie o wykonawcę czynności lub czynność, które są nieznanne, np. (ktoś, coś, nikogo, nic) <i>Czy ktoś już ci pomógł?</i> <i>Czy coś się stało?</i> <i>Czy nikogo tu nie było?</i> <i>Czy nic się nie zmieniło?</i> Pytanie o czyjąś opinię, np. <i>Myślisz, że to ma sens?</i> <i>Jak myślisz, czy ona się z tego ucieszy?</i>
	Zdania rozkazujące	Formułowanie poleceń, np. <i>Chodźcie z nami!</i> <i>Zamknij okno!</i>	Formułowanie poleceń i nakazów, np. <i>Weźcie się wreszcie do pracy!</i> <i>Pomóż mamie rozpakować zakupy!</i>

Zdania złożone	Zdania złożone współrzędnie	Powtórzenie i utrwalenie konstrukcji wyrażających: - fakt, że obie czynności odbywają się lub nie w tym samym czasie lub w tym samym miejscu, np. (spójniki: <i>i, a, oraz, ani</i>) <i>Oglądaliśmy film i jedliśmy popcorn.</i> <i>Ani nie posprzątaaliśmy, ani nie odrobiliśmy lekcji.</i> - fakt, że obie czynności nie mogą odbyć się równocześnie, np. (spójniki: <i>albo, lub</i>) <i>Będziemy grać w gry albo pójdziemy na spacer.</i> - fakt, że jakaś czynność mogłaby się odbyć, ale inna ją uniemożliwia, np. (spójniki: <i>ale, lecz, jednak</i>)<i>Chceliśmy ci to powiedzieć, ale się baliśmy.</i> - fakt, że jedna czynność jest konsekwencją drugiej, np. (spójniki: <i>więc, dlatego</i>) <i>Dziś nie ma sprawdzianu, więc się cieszymy.</i>	Umiejętność wyrażania tych samych treści w inny sposób, np. <i>Razem z koleżankami nagrywaaliśmy filmik i świetnie się bawiliśmy.</i> → <i>Razem z koleżankami nagrywaaliśmy filmik, świetnie się bawiąc.</i>
	Zdania złożone podrzędnie	Informowanie o przyczynie jakiejś czynności, np. (spójnik <i>dlatego że</i>) <i>Zaspałem, dlatego że mój budzik nie zadzwonił.</i> Informowanie o celu jakiejś czynności, np. (spójnik <i>żeby</i>) <i>Powtarzam gramatykę, żeby dobrze napisać test.</i> Łączenie informacji i uzasadnianie, np. <i>Marta dużo się uczy. Chce wygrać olimpiadę z biologii.</i> → <i>Marta dużo się uczy, ponieważ chce wygrać olimpiadę z biologii.</i> Wyjaśnianie kontekstu zdarzeń, np. (<i>kiedy, czy, skąd, że, co, kto, kim, że, który, jeśli, gdyby</i>) <i>Nie wiem, kiedy zaczyna się film.</i> <i>Zastanawiam się, czy on przyjdzie.</i> <i>Nie wiem, skąd masz te informacje.</i> <i>Powiedział, że wróci później.</i>	Wyrażanie postępu, stopniowania, relacji między zmianami, np. <i>Im dłużej mieszkałem we Francji, tym lepiej mówiłem po francusku.</i> Wyrażanie warunku, skutku, hipotezy, np. (plany, zależności) <i>Jeśli jutro będzie ładnie, pójdziemy na wycieczkę.</i> (porady, przypuszczenia) <i>Jeżeli będziesz słuchać, zrozumiesz wszystko.</i> (alternatywna przeszłość) <i>Gdybym nie spóźnił się na autobus, napisałabym egzamin.</i> Relacjonowanie wypowiedzi innych osób, np. <i>Mama powiedziała: Umyj ręce!</i> → <i>Mama powiedziała, żebym umył ręce.</i>

			Opowiadanie o złożonych zdarzeniach w porządku czasowym, np. <i>Tomek nagle wstał i nie patrząc na nikogo, podszedł do drzwi, otworzył je, chwilę pomyślał, po czym bez słowa wyszedł z klasy.</i> Umiejętność wyrażania tych samych treści w inny sposób, np. • skracanie wypowiedzi, np. <i>Ponieważ padał deszcz, nie wyszliśmy na boisko. → Przez deszcz nie wyszliśmy na boisko.</i> • skracanie i streszczenie wypowiedzi, np. <i>Znany muzyk odwiedził szkołę i opowiedział dzieciom o swojej pracy. → Muzyk odwiedził szkołę.</i> • skracanie wypowiedzi z nadaniem jej oficjalnego tonu, np. <i>Wychowawczyni poszła do klasy, żeby przeprowadzić rozmowę z kilkoma uczniami. → Wychowawczyni poszła do klasy w celu przeprowadzenia rozmowy z kilkoma uczniami.</i> Opisywanie i dodawanie szczegółowych informacji na temat osób, rzeczy, zdarzeń, czynności, np. <i>Brat czyta. → Mój młodszy brat od rana do wieczora czyta książki kryminalne w swoim pokoju, bo lubi tajemnicze historie</i>
	Funkcja zaimka się	Wyrażanie emocji i stanów emocjonalnych, np. <i>(przejmować się, obrazić się, przestraszyć się, niepokoić się, denerwować się, uśmiechać się, śmiać się)</i> <i>Nie przejmuj się tym egzaminem!</i> Wyrażanie opinii, np. <i>(zgadzać się)</i> <i>Zgadzam się z tobą!</i> Opisywanie troski o swoje zdrowie, samopoczucie, np. <i>(leczyć się, relaksować się, badać się)</i> <i>Leczę się na alergię. Relaksuję się w ogrodzie.</i>	Wyrażanie stanów emocjonalnych, zmian w działaniach lub w decyzjach, np. <i>(ekscytować się, wzruszyć się, zniechęcić się, rozmyślić się, zastanowić się, rozczarować się, uspokoić się, wtrącać się)</i> <i>Nie wtrącaj się w nie swoje sprawy! Miałam iść, ale się rozmyśliłam.</i> Wyrażanie wzajemnych relacji emocjonalnych – pozytywnych i negatywnych, np. <i>(tolerować się, szanować się, uwielbiać się)</i> <i>Szanujemy się mimo różnic.</i>

		Informowanie o planowaniu, przygotowywaniu się do czynności lub wydarzenia, np. (szykować się, przygotować się) <i>Szykuję się do szkoły!</i> <i>Przygotowuję się do egzaminu z matematyki.</i> Wyrażanie wzajemnych relacji emocjonalnych – pozytywnych i negatywnych, np. (kochać się, lubić się, nie znosić się, nienawidzić się, podobać się) <i>Oni się kochają, ale się nie rozumieją.</i> Wyrażanie, że coś robimy dla siebie, na swoją korzyść lub w swoim interesie, np. (pozwolić sobie, wyobrażać sobie, obiecać sobie coś, życzyć sobie) <i>Pozwoliłam sobie na deser.</i> <i>Życzę sobie spokoju.</i> Wyrażanie, że nie wiemy, kto jest wykonawcą czynności, przytaczanie powszechnych opinii, np. <i>Mówi się, że lato będzie gorące.</i>	Prezentowanie ogólnych sytuacji oraz zwyczajów w teraźniejszości i przeszłości, np. <i>Kiedyś grało się w klasy, teraz w wyzwania na TikToku.</i> <i>Kiedyś nie korzystało się z Internetu.</i> Informowanie o zasadach i regułach, np. <i>Na egzaminie nie używa się kalkulatora.</i> Opisywanie stanów i doświadczeń bez wskazywania osoby, np. <i>Wczoraj dobrze się spało.</i> Opisywanie zwyczajów, tradycji powszechnych przekonań bez wskazywania wykonawców czynności, np. <i>W Argentynie mówi się po hiszpańsku.</i> <i>W drugiej połowie XIX wieku w wielu polskich domach chętnie czytano Prusa.</i> <i>W Polsce w Wigilie zostawia się puste miejsce przy stole.</i>
	Negacja	Zakaz lub brak możliwości wykonania danej czynności, np. <i>Nie możesz jeździć metrem bez biletu.</i> Zaprzeczanie i wyrażanie frustracji (negacja wielokrotna), np. <i>Nigdy mi o niczym nie mówicie.</i>	Informowanie o braku kogoś lub czegoś (rzeczy, miejsca, czasu), np. (nic, nikt, żaden/żadna/żadne, nigdzie, nigdy) <i>W klasie nie ma nikogo.</i> <i>Nie mam żadnego pomysłu co z nim zrobić.</i> <i>Nigdzie nie mogę go znaleźć.</i> Tworzenie wypowiedzi, w których neguje się wiele elementów (negacja wielokrotna), np. <i>Nikt nigdy nigdzie nie widział śpiewającego kota.</i>
	Frazeologizmy i związki frazeologiczne	Frazeologizmy związane z myśleniem i podejmowaniem decyzji, np. <i>wpaść na pomysł, zrobić coś bez zaangażowania</i> Frazeologizmy opisujące rozwój i postęp, np. <i>iść jak burza, pójść jak po maśle, być na dobrej drodze</i> Frazeologizmy związane z uczciwością i kłamstwem, np. <i>dać słowo.</i>	Frazeologizmy związane z myśleniem i podejmowaniem decyzji, np. <i>zejść na ziemię, raz kozie śmierć, bić się z myślami, mieć w małym palcu, patrzeć komuś na ręce, iść swoją drogą, bić się z myślami, postawić kropkę nad „i”, zrobić coś bez wahania</i> Frazeologizmy opisujące rozwój i postęp, np. <i>mieć pełne ręce roboty, dać komuś kosza, mieć muchy w nosie</i>

		Frazeologizmy związane z myśleniem i marzeniami, np. <i>być w siódmym niebie, chodzić z głową w chmurach</i> Frazeologizmy opisujące emocje oraz stan fizyczny lub psychiczny, w tym w formie metaforycznej/przenośnej, np. <i>lwie serce, gęsia skórka, końskie zdrowie, pękać ze śmiechu, zapaść się pod ziemię</i> Frazeologizmy opisujące komunikację i relacje międzyludzkie, np. <i>mówić jak do ściany, zakochać się od pierwszego wejrzenia</i> Frazeologizmy związane z brakiem czegoś fizycznego, np. <i>być bez pomocy, być bez grosza</i>	Frazeologizmy związane z uczciwością i kłamstwem, np. <i>kłamać jak z nut</i> Frazeologiczny związane z poczućciem rozczarowania lub ucieczki, np. <i>dać nogę, pocałować klamkę</i> Frazeologizmy opisujące stan emocji oraz stan fizyczny lub psychiczny w formie metaforycznej/przenośnej, np. <i>psia kość, niedźwiedzia przystuga, dać ciała, mieć muchy w nosie</i> Frazeologizmy opisujące komunikację i relacje międzyludzkie, np. <i>iść za głosem serca, dać komuś kosza, mieć za długi język</i> Frazeologizmy związane z brakiem czegoś fizycznego, np. <i>zrobić coś bez znieczulenia</i> Frazeologizmy opisujące: • brak cechy, wartości lub emocji, np. <i>bez wyobraźni, bez sensu</i> • brak możliwości, np. <i>być w sytuacji bez wyjścia</i>
	Styl	Spontaniczne proponowanie, np. <i>Wpadnij do mnie wieczorem! Wskoczmy na imprezę!</i> Opisywanie wykonawcy czynności, odnosząc się do znanych obrazów, stereotypów, cech, np. <i>biały jak śnieg, głodny jak wilk, pracowity jak mrówka, wierny jak pies</i> Wyrażanie emocji, reakcji, komentarzy krótko i ekspresywnie, np. <i>Ale zimno! Super! Do domu!</i> Opisywanie i dodawanie szczegółowych informacji na temat osób, rzeczy, zdarzeń, czynności, np. <i>Brat czyta. → Mój młodszy brat od rana do wieczora czyta książki kryminalne w swoim pokoju, bo lubi tajemnicze historie.</i>	Wyrażanie czułości, bliskości, sympatii, np. <i>siostrzyczka, Józio, misio</i> Przekazanie informacji • w sposób obiektywny, bez nacechowania, np. <i>drogowskaz, trzypokojowy</i> • z nacechowaniem, np. <i>ludożerca, obibok, geniusz</i> Ożywienie opisu, urealnienie dźwięku i wyrażenie jego ekspresji, np. <i>miauczeć kap, kap szur, szur</i> Stosowanie gry językowej mogącej wywołać niejednoznaczność lub efekt humorystyczny, np. <i>rysy na szkle / Rysy (góry)</i>

		Skracanie i streszczenie wypowiedzi, np. <i>Znany muzyk odwiedził szkołę i opowiedział dzieciom o swojej pracy. → Muzyk odwiedził szkołę.</i> Wzbogacanie wypowiedzi, unikanie powtórzeń, np. <i>uczyć się – studiować, mówić – rozmawiać</i>	
--	--	---	--

Stylistyka

Tabela 16. Treści przewidziane w nauczaniu języka polskiego jako odziedziczonego, języka pochodzenia, języka osobistego wyboru oraz języka obcego w zakresie stylistyki na poziomach od A1 do A2

	A1	A2
Środki warunkujące spójność wypowiedzi	Umiejętność łączenia fragmentów wypowiedzi odpowiednimi spójnikami, np. (spójniki: <i>a, i, bo</i>) <i>Monika jest miła i inteligentna.</i>	Umiejętność łączenia fragmentów wypowiedzi odpowiednimi spójnikami, np. (spójniki: <i>ale, albo</i>) <i>Szymon dobrze gra na gitarze, ale nie umie śpiewać.</i>
Styl	Używanie form grzecznościowych, np. <i>dzień dobry, proszę, dziękuję, przepraszam, proszę pani/pana</i> Umiejętność dopasowania stylu do sytuacji, np. <i>Jak się pani nazywa?</i> <i>Jak się nazywasz?</i>	Używanie odpowiedniego stylu wypowiedzi w zależności od adresata wypowiedzi i okoliczności, np. <i>Czy może pani/pan powtórzyć?</i> <i>Czy możesz powtórzyć?</i>
Środki stylistyczne	Pomijanie w wypowiedzi oczywistego elementu, np. <i>Co u ciebie? Dobrze.</i> Umiejętność opisywania osób, rzeczy i zjawisk, wskazując na różnice między nimi, np. <i>Ewa jest niska, a Zosia wysoka.</i> Umiejętność podawania cech różnych osób, rzeczy i zjawisk, np. <i>To jest nowy telefon.</i> <i>To jest miła pani.</i>	Pomijanie w wypowiedzi oczywistego elementu, np. <i>To nasza babcia.</i> Kontrastowanie pojęć, zestawianie zwrotów przeciwnych, np. <i>Mój plecak jest ciężki, a twój lekki.</i> <i>Pierwszy test był łatwy, ale drugi – trudny.</i> Doprecyzowanie opisu, wyrażenie emocji lub oceny, np. <i>Niosę ciężki plecak.</i> <i>Lubię słodką herbatę.</i> <i>Ciemna noc.</i> <i>To był romantyczny wieczór.</i> Umiejętność stosowania wyrazów bliskoznacznych, np. <i>dom – mieszkanie, uczyć się – studiować</i> Umiejętność stosowania synonimów, np. <i>mądry – inteligentny, samochód – auto</i>
Związki frazeologiczne	Umiejętność rozumienia niedostownego znaczenia prostych wyrażen idiomatycznych, np. <i>Jasne jak słońce.</i> <i>Czerwony jak burak.</i> <i>Zdrowy jak ryba.</i>	Umiejętność stosowania prostych wyrażen idiomatycznych, np. <i>Mieć dwie lewe ręce.</i> <i>Palce lizać.</i>

Tabela 17. Treści przewidziane w nauczaniu języka polskiego jako odziedziczonego, języka pochodzenia, języka osobistego wyboru oraz języka obcego w zakresie stylistyki na poziomach od B1 do B2

	B1	B2
Środki warunkujące spójność wypowiedzi	Umiejętność łączenia fragmentów wypowiedzi odpowiednimi spójnikami, np. <i>(więc, dlatego, który, jaki)</i> <i>Dostałem kieszonkowe, więc mogę kupić sobie koszulkę FC Barcelony.</i> Wyrażanie emocji, reakcji, komentarzy krótko i ekspresywnie, np. <i>Ale zimno! Super! Do domu!</i>	Umiejętność łączenia fragmentów wypowiedzi odpowiednimi spójnikami, np. (spójniki: <i>ale, albo</i>) <i>Szymon dobrze gra na gitarze, ale nie umie śpiewać.</i>
Styl	Dopasowywanie wypowiedzi do kontekstu i odbiorcy komunikatu, np. <i>Czy sprawdziła już pani nasze testy?</i> <i>Czy masz pracę domową?</i> Spontaniczne proponowanie, np. <i>Wpadnij do mnie wieczorem!</i> <i>Wyskoczmy na imprezę!</i>	Używanie odpowiedniego stylu wypowiedzi w zależności od adresata wypowiedzi i okoliczności, np. <i>Proszę zapisać ten adres.</i> <i>Weź zapisz ten adres.</i>
Środki stylistyczne	Pomijanie w wypowiedzi oczywistego elementu, np. <i>Jak ładnie!</i> Umiejętność opisywania osób, rzeczy, stanów i zjawisk, wskazując na różnice między nimi, np. <i>Tacie było gorąco, a mamie zimno.</i> Umiejętność unikania powtórzeń dzięki stosowaniu synonimów i wyrazów bliskoznacznych, np. <i>Czy dostaliście ode mnie paczkę? Tak, otrzymaliśmy ją.</i> Umiejętność podawania szczegółowych cech różnych osób, rzeczy i zjawisk, np. <i>Uwielbiam malarstwo abstrakcyjne.</i> Opisywanie cech wykonawców czynności w odniesieniu do znanych wyobrażeń i stereotypów np. <i>biały jak śnieg, głodny jak wilk, pracowity jak mrówka, wierny jak pies</i>	Pomijanie w wypowiedzi oczywistego elementu, np. <i>Tata w domu?</i> Kontrastowanie pojęć, zestawianie zwrotów przeciwnych, np. <i>Kiedy przegraliśmy, poczuliśmy smutek, ale naszych przeciwników ogarnęła radość.</i> Umiejętność stosowania wyrazów bliskoznacznych i synonimów, np. <i>śmieszny – zabawny, mieć – posiadać</i> Doprecyzowanie opisu, wyrażenie emocji lub oceny, np. <i>Odważny rycerz pokonał strasznego smoka.</i> Opisywanie cech wykonawców czynności w odniesieniu do znanych wyobrażeń i stereotypów np. <i>uparty jak osioł, biedny jak mysz kościelna</i> Wyrażanie czułości, bliskości, sympatii, np. <i>siostrzyczka, Józio, misio</i> Przekazanie informacji w sposób obiektywny, • bez nacechowania, np. <i>drogowskaz, trzypokojowy</i> • z nacechowaniem, np. <i>ludożerca, obibok, geniusz</i> Ożywienie opisu, urealnienie dźwięku i wyrażenie jego ekspresji, np. <i>miauczeć</i> <i>kap, kap</i> <i>szur, szur</i>

		Stosowanie gry językowej mogącej wywołać niejednoznaczność lub efekt humorystyczny, np. <i>rysy na szkle / Rysy (góry)</i>
Związki frazeologiczne	Frazeologizmy związane z myśleniem i podejmowaniem decyzji, np. <i>wpaść na pomysł, dojść do wniosku</i> Frazeologizmy opisujące rozwój i postęp, np. <i>iść jak burza, pójść jak po maśle, być na dobrej drodze</i> Frazeologizmy związane z uczciwością i kłamstwem, np. <i>dać słowo</i> Frazeologizmy związane z marzeniami i pozytywnymi emocjami, np. <i>być w siódmym niebie, chodzić z głową w chmurach</i> Frazeologizmy opisujące emocje oraz stan fizyczny lub psychiczny, np. <i>lwie serce, gęsia skórka, końskie zdrowie, pękać ze śmiechu</i> Frazeologizmy opisujące komunikację i relacje międzyludzkie, np. <i>mówić jak do ściany, zakochać się od pierwszego wejrzenia, randka w ciemno</i> Frazeologizmy związane z brakiem czegoś fizycznego, np. <i>być bez pomocy, być bez grosza</i>	Frazeologizmy związane z myśleniem i podejmowaniem decyzji, np. <i>zejść na ziemię, raz kozie śmierć, bić się z myślami, mieć w małym palcu, postawić kropkę nad „i”, zrobić coś bez wahania, szare komórki</i> Frazeologizmy związane z uczciwością i kłamstwem, np. <i>kłamać jak z nut</i> Frazeologizmy związane z poczuciem rozczarowania lub ucieczki, np. <i>dać nogę, pocałować klamkę</i> Frazeologizmy opisujące stan emocje oraz stan fizyczny lub psychiczny, np. <i>niedźwiedzia przysługa, dać ciała</i> Frazeologizmy opisujące komunikację i relacje międzyludzkie, np. <i>iść za głosem serca, dać komuś kosza, mieć za długi język</i> Frazeologizmy opisujące: • brak cechy, wartości lub emocji, np. <i>bez wyobraźni, bez sensu</i> • brak możliwości, np. <i>być w sytuacji bez wyjścia</i>

3. Monitoring wdrażania założeń ram programowych językowo–kulturowej edukacji polonijnej

Proces wdrażania ram programowych językowo–kulturowej edukacji polonijnej wymaga stałej obserwacji i refleksji, aby zapewnić zgodność praktyki dydaktycznej z przyjętymi celami i wartościami. Monitoring pełni w tym kontekście kluczową rolę – umożliwia systematyczne gromadzenie informacji o przebiegu realizacji programu, skuteczności stosowanych metod oraz poziomie osiągnięć uczniów. Jego celem nie jest jedynie kontrola, lecz przede wszystkim wspieranie nauczycieli i instytucji w doskonaleniu jakości kształcenia oraz w rozwijaniu środowiska sprzyjającego nauce języka polskiego i pogłębianiu tożsamości kulturowej młodego pokolenia Polonii.

W praktyce monitoring obejmuje zarówno ocenę działań organizacyjnych i metodycznych, jak i analizę postępów uczniów w zakresie kompetencji językowych, kulturowych oraz społecznych. Pozwala na identyfikację dobrych praktyk, które warto upowszechniać, a także na wychwycenie obszarów wymagających wsparcia lub modyfikacji. Dzięki temu staje się ważnym narzędziem w procesie ciągłego doskonalenia programów nauczania oraz dostosowywania ich do zmieniających się potrzeb środowisk polonijnych na całym świecie.

W tej części dokumentu proponujemy narzędzia monitorujące wdrażanie ram programowych. Naszym celem jest zaprezentowanie praktycznego podejścia do monitoringu jako elementu wspierającego rozwój i podnoszenie jakości pracy szkół oraz organizacji prowadzących nauczanie języka i kultury polskiej poza granicami kraju.

Refleksyjny nauczyciel polonijny, świadomy znaczenia monitorowania i ewaluacji własnej pracy, staje się nie tylko realizatorem programu, lecz także jego współtwórcą. Analizując efekty podejmowanych działań i reagując na potrzeby uczniów, może elastycznie dostosowywać metody, treści i formy nauczania do warunków konkretnej społeczności polonijnej. W ten sposób monitoring staje się procesem wspierającym rozwój zawodowy nauczycieli oraz budującym kulturę uczenia się i współodpowiedzialności za jakość edukacji polonijnej.

3.1. Podręczny katalog monitoringu realizacji założeń programowych

Planując i realizując polonijne zajęcia edukacyjne zgodne z ramami programowymi, warto zastanowić się, czy uwzględniają one opisane powyżej założenia psycholingwistyczne i psychopedagogiczne. Nie muszą one jednak być obecne w każdej lekcji. Ważne jest natomiast, aby stopniowo i systematycznie włączać je w proces nauczania, pozostawiając na to swobodną przestrzeń.

Aby ułatwić to zadanie, zamieszczamy tabelę obejmującą katalog kryteriów monitorowania realizacji założeń ram programowych.

Tabela 18. Katalog monitoringu realizacji założeń programowych (opracowanie własne)

Edukacja międzykulturowa	1. Czy na swoich zajęciach integruję nauczanie języka z kulturą? 2. Czy realizuję treści kulturowe zrozumiałe dla młodego człowieka żyjącego poza Polską? 3. Czy prezentowany na moich zajęciach obraz Polski nie jest narzuconym schematem myślowym, który nie pozostawia miejsca na odkrywanie Polski i interpretowanie jej na własnych zasadach przez poszczególnych uczniów? 4. Czy pozostawiam uczniom przestrzeń do własnej i swobodnej interpretacji różnych zjawisk i doznań kulturowych? 5. Czy celem moich zajęć jest rozwijanie kompetencji międzykulturowych uczniów, pojmowanych jako integralny element wspierający kształtowanie się ich tożsamości kulturowej? 6. Czy na swoich zajęciach oswajam z różnorodnością kulturową współczesnego świata? 7. Czy moje zajęcia stanowią przestrzeń dialogu i wymiany różnych poglądów, stanowisk i interpretacji?
Edukacja różnojęzyczna	1. Czy na moich zajęciach jest przestrzeń do dzielenia się przez uczniów różnymi doświadczeniami językowymi? 2. Czy celem moich zajęć jest wspieranie rozwoju świadomości językowej uczniów? 3. Czy w ramach moich zajęć uświadamiam sobie i uczniom znaczenie znajomości języka polskiego w procesie rozwoju różnojęzycznego? 4. Czy moi uczniowie świadomi są faktu, że znajomość języka polskiego przyda im się w nauce innych języków obcych? 5. Czy na moich zajęciach można popełniać błędy językowe bez strachu, że wywołają one moją bardzo negatywną reakcję? 6. Czy rozmawiam z rodzicami moich uczniów na temat procesu stawiania się osobą różnojęzyczną (wraz z różnymi konsekwencjami tego faktu)?
Konstruktywistyczna i konektywistyczna kultura uczenia się i nauczania	1. Czy na swoich zajęciach proponuję realizację zadań wzmacniających kreatywność? 2. Czy na swoich zajęciach równoważę realizację ćwiczeń wykonywaniem zadań wyzwalających kreatywność? 3. Czy na swoich zajęciach otwarty/otwarta jestem na oczekiwania i potrzeby uczniów? Czy potrafię się w nie wsłuchiwać i dynamicznie reagować, zmieniając zaplanowany wcześniej tok zajęć? 4. Czy w ramach moich zajęć uczniowie współpracują ze sobą przy realizacji różnego rodzaju zadań? 5. Czy na moich zajęciach stwarzam okazje do sensownego dydaktycznie i rozwojowo wykorzystywania mediów, technologii informacyjnych, mediów społecznościowych, zasobów internetowych, sztucznej inteligencji?

Pozytywna edukacja językowa	1. Czy na moich zajęciach panuje miła atmosfera? 2. Czy dostrzegam mocne strony i zasoby moich uczniów i doceniam je? 3. Czy na moich zajęciach można swobodnie okazywać swoje emocje oraz dzielić się nimi z innymi? 4. Czy na swoich zajęciach dbam o dobrostan swój i moich uczniów, nie przeciążając siebie i ich obowiązkami i aktywnościami lekcyjnymi oraz pracami domowymi? 5. Czy na moich zajęciach pojawiają się tematy związane ze zdrowym stylem życia, zarówno w wymiarze fizycznym, jak i psychicznym? 6. Czy w ocenianiu postępów moich uczniów skupiam się w większym stopniu na ich osiągnięciach niż popełnianych błędach?
Nauczanie działaniowo-zadaniowe	1. Czy na moich zajęciach realizowane są zadania kreatywne oraz projekty dydaktyczne? 2. Czy umożliwiam swoim uczniom odkrywanie i dzielenie się z innymi strategiami uczenia się i strategiami komunikacyjnymi? 3. Czy moi uczniowie mają możliwość używania języka polskiego na zajęciach w celu podejmowania różnych wyzwań i zadań, także tych wykraczających poza zasadniczy przedmiot i cel zajęć? 4. Czy moje zajęcia są z perspektywy uczniów sprawcze pod względem językowym? 5. Czy szanuję autonomię moich uczniów? Ich oryginalność oraz styl uczenia się? 6. Czy udzielam uczniom pozytywnej formatywnej informacji zwrotnej przy realizacji różnego rodzaju zadań? 7. Czy moi uczniowie mogą samodzielnie ewaluować swoje postępy językowe i edukacyjne?
Nauczanie przyjazne mózgowi	1. Czy oferta aktywności lekcyjnych na moich zajęciach jest zróżnicowana i uwzględnia różne sposoby i style uczenia się języka i kultury polskiej? 2. Czy moje zajęcia i to, co się na nich dzieje, pozytywnie zaskakują moich uczniów? 3. Czy realizowane na moich zajęciach aktywności wymagają pracy w różnych formatach –indywidualnej, w parach, w małych i większych grupach? 4. Czy moi uczniowie mają wpływ na sposób realizacji zajęć przeze mnie? 5. Czy na zajęciach rozmawiamy o naszych stylach uczenia się, o naszych sukcesach i porażkach? 6. Czy na moich zajęciach wykorzystuję mnemotechniki wspierające zapamiętywanie nowych treści?
Zintegrowane nauczania językowo-przedmiotowe (CLIL)	1. Czy realizowane w ramach moich zajęć treści przedmiotowe powiązane są z rozwojem języko-wym uczniów? 2. Czy planując i realizując zajęcia, korzystam z za-łożeń dydaktyki CLIL? 3. Czy w trakcie realizacji zajęć przedmiotowych z geografii i historii Polski zapewniam aktywności wspierające rozwój językowy uczących się? 4. Czy prowadząc zajęcia językowe, świadomie włą-czam w nie informacje i treści przedmiotowe wspierające proces rozwoju językowego?
Zintegrowane kształcenie literacko-kulturowe	1. Czy praca z tekstem literackim stanowi integralną część prowadzonych przeze mnie zajęć językowych? 2. Czy praca z tekstem literackim uwzględnia poziom językowy moich uczniów? 3. Czy praca z tekstem literackim otwiera perspektywy rozwijania kompetencji międzykulturowych? 4. Czy proponowana przeze mnie praca z tekstem literackim wspiera kształtowanie wrażliwości estetycznej u moich uczniów?

3.2. Podręczny katalog monitoringu wdrażania zasad dydaktycznych

Planując i realizując polonijne zajęcia edukacyjne zgodne z naszymi ramami programowymi, warto także zastanowić się, czy uwzględniają one proponowane przez nas zasady dydaktyczne. Aby ułatwić to zadanie, zamieszczamy tabelę obejmującą katalog kryteriów monitorowania zasad dydaktycznych.

Jak przygotować dydaktyczne rozwiązania do teoretycznych zasad?

Pięć kroków do opracowania odpowiednich działań dydaktycznych do każdej zasady.

Krok 1: Zrozum istotę zasady

Najpierw dokładnie przeanalizuj, na czym polega dana zasada dydaktyczna, np. elastyczność, indywidualizacja, aktywizacja, komunikatywność.

Pytania pomocnicze:

- Jakie problemy rozwiązuje ta zasada?
- Czego oczekuje ode mnie jako osoby nauczającej?
- Jak wpływa na osobę uczącą się?

Przykład:

Osoba nauczająca reaguje na zróżnicowanie warunków (czas, miejsce, uczniowie, technologia) i dostosowuje metody, narzędzia, treści.

Krok 2: Określ, co ta zasada oznacza w praktyce

Zamień ogólne sformułowania na konkretne rozwiązania, np.

- zamiast: „uwzględniać potrzeby uczniów” → „pozwolić uczniom wybrać formę zadania lub temat pracy”;
- zamiast: „elastyczność organizacyjna” → „łączenie zajęć stacjonarnych z pracą online, jeśli jest to możliwe”.

Krok 3: Dobierz metody i formy pracy zgodne z zasadą

Dla każdego aspektu praktycznego wybierz odpowiednią metodę, technikę lub narzędzie dydaktyczne, np.

- metoda projektu – pozwala uczniom pracować we własnym tempie i zgodnie z ich zainteresowaniami;

- praca w grupach – umożliwia różnicowanie poziomu zadań;
- model „odwrócona lekcja” – daje więcej czasu na interakcję w klasie.

Krok 4: Zbuduj konkretne rozwiązania dydaktyczne

Stwórz konkretne zadania (np. projekt, quiz, prezentacja, gra), scenariusz lekcji lub jej fragment, a także materiały dydaktyczne (np. karta pracy, instrukcja, narzędzia online).

Przykład:

Temat: „Tradycje świąteczne”

Rozwiązanie: uczniowie wybierają, czy przygotowują:

- prezentację PowerPoint,
- plakat,
- filmik z opowieścią o świątach w Polsce i w kraju zamieszkania.

Krok 5: Przetestuj i dostosuj

Po wdrożeniu obserwuj przebieg działań i wprowadzaj modyfikacje, aby jeszcze lepiej dopasować rozwiązania do rzeczywistych warunków:

- Czy uczniowie są zaangażowani?
- Czy zaproponowana forma pracy im odpowiada?
- Czy osiągasz założone cele językowe?

Tabela 19. Podręczny katalog monitoringu wdrażania zasad dydaktycznych (opracowanie własne)

Etap	Co robisz?	Przykład (do każdej zasady)
1. ZROZUM ZASADĘ	Analizujesz treść i cel lekcji.	Dostosowujesz metody do różnych warunków w grupie.
2. KONKRETYZACJA NA LEKCJI/ ZAJĘCIACH	Określasz praktyczne znaczenie.	Pozwalasz osobom uczącym się na wybór zadań, uwzględniając ich kulturę i kompetencje.
3. METODY ODPOWIEDNIE DLA GRUPY	Dobierasz odpowiednie metody i różnorodne formy pracy.	Poszukujesz aktywizujących, motywujących metod, np. projekt, prezentacja, e-learning itp.
4. TWORZENIE, PRÓBOWANIE	Na lekcji projektujesz konkretne zadania.	Pozwalasz na twórcze podejście do zadania, np. kreacja folderu „Moje dwa światy”.
5. EWALUACJA	Monitorujesz przebieg, dajesz regularnie informację zwrotną, ewaluujesz rezultaty.	Sprawdzasz zaangażowanie, kreatywność i końcowe efekty językowe.

4. Literatura przedmiotu

Aalberse, S., Backus, A., & Muysken, P. (2019). *Heritage languages: A language contact approach* (Studies in Bilingualism, Vol. 58). John Benjamins Publishing Company.

Anstatt, T. (2013). Polnisch als Herkunftssprache: Sprachspezifische grammatische Kategorien bei bilingualen Jugendlichen. W: S. Kempgen, M. Wingender, N. Franz & M. Jakiša (red.), *Deutsche Beiträge zum 15. Internationalen Slavistenkongress in Minsk 2013* (s. 25–35). Otto Sagner.

Bale, J. (2022). Heritage Language Education Policies and the Regulation of Racial and Linguistic Difference in Ontario. W: *Language Politics and Policies* (s. 213–232).

Bartosz-Przybyło, I., Pamuła, M., Sikora-Banasik, D., & Bajorek, A. (2006). Portfolio językowe dla dzieci – w praktyce szkolnej. *Języki Obce w Szkole*, 1, 106–108.

Council of Europe. (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge University Press.

Council of Europe. (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume*. Council of Europe Publishing. Pobrałe 22 czerwca 2025 z: <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>

Council of Europe. (2022). *CEFR-linked language descriptors for history/civics and mathematics*. Pobrałe 16 czerwca 2025 z: <https://www.coe.int/en/web/platform-plurilingual-intercultural-language-education/cefr-linked-resources>

Dembińska, K., Faustyn-Pleger, K., Małyska, A., & Ułańska, M. (2021a). *Gramatyka dla praktyka. Fleksja i słowotwórstwo. Funkcjonalne ćwiczenia gramatyczne z języka polskiego dla obcokrajowców na poziomie A1, A2, B1*. Kolleg für polnische Sprache und Kultur.

Dembińska, K., Faustyn-Pleger, K., Małyska, A., & Ułańska, M. (2021b). *Gramatyka dla praktyka. Czasownik. Funkcjonalne ćwiczenia gramatyczne z języka polskiego dla obcokrajowców na poziomie A1, A2, B1*. Kolleg für polnische Sprache und Kultur.

Dembińska, K., Faustyn-Pleger, K., Małyska, A., & Ułańska, M. (2022). *Gramatyka dla praktyka. Składnia. Funkcjonalne ćwiczenia gramatyczne z języka polskiego dla obcokrajowców na poziomie A1, A2, B1*. Kolleg für polnische Sprache und Kultur.

Dewaele, J.-M., & Li, W. (2012). Multilingualism, empathy and multicompetence. W: *International Journal of Multilingualism*, 9(4), 352–366. <https://doi.org/10.1080/14790718.2012.714380>

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, poz. 217. (2025). Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 lutego 2025 r. w sprawie egzaminów z języka polskiego jako obcego. Warszawa. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20250000217/O/D20250217.pdf>

European Commission. (2015). *Language Teaching and Learning in Multilingual Classrooms*. ICF Consulting Services Ltd. https://ec.europa.eu/assets/eac/languages/library/studies/multilingual-classroom_en.pdf

- Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie. (2003). Wydawnictwo Centralnego Ośrodka Kształcenia Nauczycieli.
- Gębał, P.E. (2016). Nauczanie języka polskiego jako obcego, drugiego i odziedziczonego na tle rozwoju glottodydaktyki ogólnej i polonistycznej. Rozważania terminologiczne. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia*, 7(223), 52–66. <https://prace-kgp.up.krakow.pl/index.php/dlp/article/view/3860>
- Gębał, P.E., & Miodunka, W. T. (2020). *Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Grosjean, F. (2008). *Studying bilinguals*. Oxford University Press.
- Grosjean, F. (2010). *Bilingual: Life and reality*. Harvard University Press.
- Grosjean, F. (2021). *Life as a bilingual: Knowing and using two or more languages*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108975490>
- Izdebska-Długosz, D. (2021). *Błędy gramatyczne w polszczyźnie studentów ukraińskojęzycznych*. Księgarnia Akademicka. <https://doi.org/10.12797/9788381383462>
- Janowska, I., Lipińska, E., Rabiej, A., Seretny, A., & Turek, P. (red.). (2016). *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2*. Księgarnia Akademicka.
- Janowska, I., & Plak, M. (2021). *Działania mediacyjne w uczeniu się i nauczaniu języków obcych. Od teorii do praktyki*. Księgarnia Akademicka.
- Kaleta, Z. (1995). *Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców*. Uniwersytet Jagielloński.
- Klus-Stańska, D. (2018). *Paradygmaty dydaktyki. Myśleć teorią o praktyce*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kołosut, S. (2021). *Działaniowo-zadaniowe nauczanie języków obcych w ujęciu neuropedagogicznym: Zaangażowanie uczących się a efektywność kształcenia*. Księgarnia Akademicka. <https://doi.org/10.12797/9788381386081>
- Kołosut, S., & Szumilas, M. (2023). Exploring student engagement in task-based and communicative language classrooms. W: *Language Teaching Research*, 1–10. <https://doi.org/10.1177/13621688231188800>
- Kozińska, M. (2021). Egzamin(y) z języka polskiego jako obcego na poziomie GCSE w Wielkiej Brytanii. W: *Języki Obce w Szkole*, 3, 55–62. <https://doi.org/10.47050/jows.2021.3.55-62>
- Kozińska, M. (2022). Zrozumieć A-level Polish, czyli o angielskiej maturze z języka polskiego jako obcego. W: *Języki Obce w Szkole*, 2, 107–116. <https://doi.org/10.47050/jows.2022.1.107-116>
- Lipińska, E., & Seretny, A. (2012). *Między językiem ojczystym a obcym. Nauczanie i uczenie się języka odziedziczonego na przykładzie chicagowskiej diaspory polonijnej*. Księgarnia Akademicka.
- MacIntyre P., & Gregersen T. (2012). Emotions that Facilitate Language Learning: The Positive–Broadening Power of the Imagination. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 2(2), 193–213. https://www.researchgate.net/publication/277191408_Emotions_that_facilitate_language_learning_The_positive-broadening_power_of_the_imagination

Małyńska, M. (2020). Jak efektywnie rozwijać sprawności językowe dzieci, wykorzystując teksty literackie. W: *Języki Obce w Szkole*, 2. <https://jows.pl/artykuly/jak-efektywnie-rozwijac-sprawnosci-jezykowe-dzieci-wykorzystujac-teksty-literackie>

Martin, J. N., & Nakayama, T.K. (2010). *Intercultural Communication in Context*. McGraw-Hill Companies.

Mikułska, A. (2023). Nauczanie języka polskiego jako obcego/drugiego. Kilka słów o odmianie edukacyjnej polszczyzny w szkole. *Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego*, 32, 1–18. <https://doi.org/10.31261/TPDJP.2023.32.01>

Pamuła, M. (2009). *Metodyka nauczania języków obcych w kształceniu zintegrowanym*. Fraszka Edukacyjna.

Pamuła-Behrens, M. (2013). Europejskie portfolio językowe krok po kroku. W: *Języki Obce w Szkole*, 3.

Pamuła-Behrens, M., & Szymańska, M. (2018). Metoda JES-PL. Nauczanie języka edukacji szkolnej uczniów z doświadczeniem migracji. W: *Języki Obce w Szkole*, 2, 5–10.

Pamuła-Behrens, M., & Szymańska, M. (2019). *Program nauczania języka polskiego jako drugiego dla oddziałów przygotowawczych w szkole podstawowej*. <http://fundacjareja.eu/>

Rabczuk, A. (2023). Działania mediacyjne przeznaczone dla poziomu C1 – implikacje praktyczne. *Acta Universitatis Lodzensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, 30, 247–263. <https://doi.org/10.18778/0860-6587.30.16>

Rabczuk, A. (2017). Fenêtres et miroirs ou comment développer la compétence interculturelle des assrenants de polonaise langue étrangère. W: A. Ciesielska-Ribard, L. Kolankiewicz, M. Pirimattei, & P. Rodak (red.), *Enseigner et assrendre une langue slave: le polonaise – le russe – le tcheque* (s. 25–52). Centre de la Civilisation Polonaise Université Paris-Sorbonne, Centrum Polonicum UW.

Romanowski, P., & Seretny, A. (red.). (2025). *Polish as a Heritage Language Around the World. Selected Diaspora Communities*. Routledge.

Seretny, A. (2018). Język szkolnej edukacji w perspektywie glottodydaktycznej – zarys problematyki. *Postscriptum Polonistyczne*, 2(22), 139–156.

Seretny, A. (2024). *Polszczyzna jako język szkolnej edukacji w perspektywie glottodydaktycznej*. Universitas.

język polski językiem osobistego wyboru

ISBN 978-83-68237-31-3

9 788368 237313